BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8 M
22 — L
37

Coll. S. Marie in Monticellis de Urbe 1822.

CÆREMONIALE EPISCOPORVM.

IVSSV

CLEMENTIS VIII.

PONTIFICIS MAXIMI

nouiſſimè reformatum.

OMNIBVS ECCLESIIS,

præcipuè autem Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis perutile, ac neceſſarium.

CVM INDICE CAPITVM

AC PRIVILEGIO.

D

VENETIIS,

Ex Typographia Nicolai Miſſerini.

Anno Iubilæi M D C. Menſe Septembris.

GLi Eccelentiſſimi Signori Capi dell'Illuſtriſſimo Conſiglio di X. infraſcrtti hauuta fede dalli Signori Reformatori del Studio di Padoa, per relation delli Signori deputati cioè del Reuerendo Padre Commiſſario dell'Inquiſitor, de Circ.& fedeliſſimo Secretario del Senato, Lorenzo Maſſa, & di D.Fabio Paulini Letor publico, che nel libro del Ceremonial de Veſcoui, non vi è coſa contra le leggi,& è degno di Stampa concedendo licentia che poſſi eſſer ſtampato in queſta Cittá.

Dat. die 31.Auguſti. M D C.

D.Nicolò Querini
D.Daniel Paſqualigo } Capi dell'Illuſtriſſimo Conſeg.di X.
D.Ferigo Renier

Illuſt.Conſ.di X.Secret.Cælius Magnus.

1600.à 1. Settembre.

Regiſtr.nell'Offi.Cont. la Biaſt.

Antonius Lauredanus.

S^{MI}. D. N. D. CLEMENTIS DIVINA PROVIDENTIA PP. VIII. CONSTITVTIO

Super approbatione, & vſu Cæremonialis Epiſcoporum, & aliorum Eccleſiarum Prælatorum, nouiſſimè reformati.

CLEMENS PAPA VIII.

AD PERPETVAM REI MEMORIAM. Cùm nouiſsimè Pontificale antea mendoſum, & corruptum, à pijs, & eruditis Viris emendari, & reſtitui, & demum ad Epiſcoporum, & aliorum Eccleſiarum prælatorum communem vſum, & commoditatem diuulgari, & in vniuerſali Eccleſia ab omnibus obſeruari mandauerimus; operepretium viſum fuit, Cæremoniale Epiſcoporum, omnibus Eccleſijs, præcipuè autem Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis perutile, ac neceſſarium, in quo ritus & cæremoniæ celebrandi Miſſas, Veſperas, & alia diuina officia, ac in alijs Eccleſiæ functionibus, & actibus, ab eiſdem Epiſcopis, ac alijs Prælatis inferioribus in eiſdem obſeruandæ, ac modus etiam præcedendi tam inter perſonas ipſas Eccleſiaſticas, quàm etiam inter eas, & laicos ſimiliter ſeruandas continentur, quodque pridem multis mendis reſperſum fuerat, ſimiliter reformari, & reſtitui curaremus. Ea propter id ipſum Cæremoniale Epiſcoporum, à nonnullis pijs, ac eruditis, in hiſque ſacris ritibus, & Cæremonijs apprimè verſatis Viris examinari, corrigi, & in optimam ipſique Pontificali reformato maximè congruentem formam redigi mandauimus. Quod opus cum ea, qua decuit fide, & diligentia iam abſolutum fuiſſe accepimus. Porrò reliquum eſt, vt huius operis labor, eum, ad quem directus eſt, finem conſequatur. Idcircò Cæremoniale Epiſcoporum huiuſmodi iuſſu noſtro emendatum, & reformatum, Motu proprio, & ex certa ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine perpetuò approbantes, illudque in Vniuerſali Eccleſia ab omnibus, & ſingulis perſonis ad quas ſpectat, & in futurum ſpectabit, perpetuò obſeruandum eſſe præcipimus, & mandamus, ac Cæremoniale huiuſmodi ſic emendatum, & reformatum nullo vnquam tempore in toto, vel in parte mutari, vel ei aliquid addi, aut omnino detrahi poſſe, ac quaſcunque perſonas prædictas, quæ ſacerdotalia munera exercere, aut alia quæcunque in ipſo Cæremoniali contenta facere, aut exequi debent, ad ea peragenda, & præſtanda, iuxta huius Cæremonialis formam, & præſcriptum teneri, nemine mque ex ijs, quibus ea exercendi, & faciendi munus impoſitum exiſtit, niſi forn ulis, quæ hoc Cæremoniali continentur ſeruatis, ſatisfacere poſſe, perpetuò ſtatuimus, & ordinamus. Per præſentes autem antiqua Cæremonialia in his, quæ

* 2 præfato

præfato Cęremoniali reformato ſunt conformia, minimè aboleri, aut abrogata cenſeri volumus, ſed illorum etiam vſum (ſalua reformatione, prædicta) permittimus. Non obſtante præmiſsis, ac conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac etiam in Prouincialibus, & Synodalibus Concilijs, editis, generalibus vel ſpecialibus, nec non quarumuis Eccleſiarum, etiam iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus, cæterisque contrarijs quibuſcunque. Volumus autem, & pari motu, & auctoritate decernimus, vt, qui in Romana Curia ſunt præſentes, lapſis duobus menſibus, qui verò intra Montes octo, & qui vltra vbique locorum degunt duodecim integrè excurſis, vel aliàs, vbi venalium huius Cæremonialis voluminum notitiam, & facultatem habuerint, ſacras cæremonias, & ritus in eodem Cæremoniali præſcriptos, iuxta illius modum, & normam, in quibuſcunque actibus exercere, & obſeruare teneantur. Ipſarum autem literarum exempla, manu Notarij publici, & ſigillo alicuius perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ, aut illius Curiæ obſignata, vel in ipſis voluminibus aſque prędicto, vel alio quopiam adminiculo, Romę impreſſa, eam vbique locorum, & gentium fidem faciant, quam pręſentes facerent, ſi eſſent exhibitę, vel oſtenſę. Datum Romę apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris, die xiiij. Iulij M D C. Pontificatus Noſtri Anno Nono.

M. Veſtrius Barbianus.

Die nona Auguſti 1600. Supradictę Literę affixę, & publicatę fuerunt ad Valuas Curię, & in Acie Campi Florę, per me Alexandrum Agazzarium, Sanctiſsimi Domini Noſtri Papę Curſ.

Iacobus Brambilla Mag. Curſ.

INDEX CAPITVM PRIMI LIBRI.

DE habitu, & alijs agendis per Epiſcopos nuper electos. Cap. I. car. 1

De primo acceſſu Epiſcopi, vel Archiepiſcopi ad ſuam diœceſim, vel prouinciam. Cap. ij. 1

De habitu ordinario Archiepiſcopi, & Epiſcopi in ſua prouincia, vel diœceſi, vel ciuitate. Cap. iij. 4

Quomodo ſe gerere debeat Epiſcopus, vel Archiepiſcopus circa benedictiones, & alia Epiſcopalia munia in ſua diœceſi, vel prouincia. Et quid, ſi Legatus Apoſtolicus, aut Cardinalis, aut Cardinalis nō Legatus vel Nuntius, aut aliquis Prælatus ibidem ſit. Cap. iiij. 5

De officio Magiſtrorum cæremoniarum Cap. v. 7

De officio Sacriſtę. Cap. vj. 9

De officio Presbyteri aſſiſtentis tam in Veſperis quam in Miſſis. Cap. vij. 10

De aſſiſtētia duorum Canonicorum in habitu Diaconali Epiſcopo celebrante, vel eo non celebrante in habitu ordinario. Cap. viij. 13

De officio diaconi in Miſſa ſolemni Epiſcopo, vel alio celebrante. Cap. ix. 15

De officio ſubdiaconi in eadē Miſſa Pontificali ſolemni. Cap. x. 18

De numero, qualitate, & officio miniſtrorum ſeruientiū Epiſcopo in diuinis, videlicet de libro, de candela, de baculo, de mitra, de thuribulo, de candelabris, de gremiali, de ampullis, & ad abacum. Cap. xj. 20

De ornatu Eccleſiæ, & præparandis in ea ante aduentum Epiſcopi. Cap. xij. 23

De Sedibus Epiſcopi, Legati, Cardinaliū, Prēlatorumq;, nec non Principū, Magiſtratuum, virorumq; illuſtriū in Eccleſia collocandis ornandisque. Cap. xiij. 28

De vſu vmbraculi, ſeu baldachini. Cap. xiiij. 29

De

De habitu Eccleſiaſtico Epiſcopi,& Canonicorum, & de acceſſu ad Eccleſiã, & reditu eorundem. Cap. xv. 30
De Pallio, & eius vſu. Cap. xvj. 32
De mitra, & Baculo paſtorali. Cap. xvij. 33
De reuerentijs, & genuflexionibus, ſeſſionibus, & ſurrectionibus obſeruãdis, tam per Epiſcopum, & Canonicos, quàm alios quoſcumque, ſiue in Eccleſia, ſiue extra eam. Et de oſculationibus manuum Epiſcopi, vel celebrantis. Cap. xviij. 34
De ordine, & modo iũgẽdi, diſiũgẽdi, eleuãdi, tenẽdiq; manus per Epm, vel alterũ celebrantem: & quomodo vertere, & cõuertere ſe debeat ad altare, vel faldiſtoriũ, vel è contra: & de oſculatione altaris. Cap. xix. 36
De Libro tenẽdo apud Epm non celebrantem, ſed in Veſperis, aut in Miſſa ſolemni præſentem: & quid ex eo legere debeat. Cap xx. 38
De circulis infra Miſſam ſolẽnẽ, q̃ corã Epo celebrat, faciendis ante Epm, qualiter, & quoties. Cap. xxj. 38
De Concionibus, ſeu Sermonibus infra Miſſam ſolẽnẽ habendis, ſeu poſt Miſſam in funere Epi, aut alicuius magni viri; & de habitu ſermocinantis. Cap. xxij. 39
De ordine, & modo imponẽdi thus ĩ thuribulũ, illudq; benedicẽdi; & de thurificatione in Veſperis, & Miſſis ſolemnibus. Cap. xxiij. 40
De ordine dandi pacem. Cap. xxiiij. 45
De forma dandi benedictionẽ ſolẽnẽ ab Epo, & publicãdi indulgentiã, vbi, quoties, & quãdo. Cap. xxv. 46
De ſupplendis vicibus Canonicorũ, aliorũq; miniſtrorũ deficiẽtiũ. Cap. xxvj. 48
De orationibus ſeu collectis, & diuerſis earum tonis. Cap. xxvij. 48
De organo, organiſta, & muſicis ſeu cantoribus, & norma per eos ſeruanda in diuinis. Cap. xxviij. 51
De miſſa, quæ ſine cãtu Epo cele-

celebratur. Cap. xxix. 52
De Miſſa, quę ſine cātu corā Ep̄o celebratur in locis ſuæ iuriſdictionis. Cap. xxx. 53
De cæremonijs obſeruandis in Synodo prouinciali, vel diœceſana. Cap. xxxj. 54

INDEX CAPITVM Secundi Libri.

De Veſperis ſolēnibus Ep̄o in craſtinū celebraturo. Cap. I. 57
De Veſperis ſolemnibus Epiſcopo in craſtinum non celebraturo. Cap. ij. 60
De Veſperis in Eccleſijs Cathedralibus, abſente Ep̄o, vel in Collegiatis ſolemniter celebrandis. Cap. iij. 61
De Completorio. Cap. iv. 63
De Matutinis præſente Epiſcopo. Cap. v. 64
De Matutinis in Cathedralibus, & Collegiatis Eccleſijs abſente Ep̄o. Cap. VI. 66
De Laudibus, reliquiſq; horis Canonicis. Cap. vij. 67
De Miſſa ſolemni Epiſcopo celebrante. Cap. viij. 68
De Miſſa Solemni, quę corā Ep̄o celebratur. Cap. ix. 80
De Veſperis, & Matutinis pro defunctis. Cap. x. 81
De Miſſa Pōtificali pro Defunctis p̄ Ep̄m celebranda, & de ſermone, & abſolutionib' poſt Miſsā. Cap. xj. 82
De Miſſa pro defunctis, q̄ corā Ep̄o celebrat̄. Cap. xij. 86
De Veſperis, & Miſſis in Dominicis Aduentus ſiue ab Ep̄o, ſiue ab alio, præſente Ep̄o, celebrādis. Ca. xiij. 87
De Vigilia Natiuitatis D.N. Ieſu Chriſti, & de Matutinis, & Miſſa in nocte celebranda. Cap. xiv. 88
De Feſtis, quæ occurrūt vſq; ad diē Purificationis ſolēniter celebrandis. Cap. xv. 89
De Feſto Purificat. B. Virg. & bn̄dictione, ac diſtributione cādelarū. Cap. xvj. 89
De Feſto Purificationis ī Cathedralibus, abſente Ep̄o, & in Collegiatis. C. xvij. 92
De Officio & Miſſa feria iiij. cinerum, Epiſcopo celebrāte, vel non celebrante, ſed præſente. Cap. xviij. 93
De eadem feria quarta Cinerum,

rũ, Epiſcopo abſente & in Collegiatis. Cap.xix. 96
De Dñicis Quadrag. vſq; ad Dñicā Palmarũ. Cap.xx. 96
De Officio, & Miſſa in Dñica Palmarum. Cap.xxj. 97
De Matutinis tenebrarum quartæ, quintæ, & ſextæ feriȩ maioris hebd. C.xxij. 99
De Officio, & Miſſa feriæ v. in cȩna Dñi. Cap.xxiij. 100
De mandato, ſeu lotione pedum. Cap.xxiij. 102
De Officio feriæ ſextæ in paraſceue, Epiſcopo celebrante. Cap.xxv. 104
De eodem officio, Epõ non celebrãte, ſed præſente, aut etiam abſente, & in Collegiatis Eccleſijs. C.xxvj. 108
De Sabbato Sancto, Epõ celebrante. Cap.xxvij. 112
De Sabbato Sancto, Epiſcopo non celebrante, ſed præſente, vel abſente, & in Collegiatis. Cap.xxviij. 115
De Miſſa Solemni in die Paſchæ, Epiſcopo celebrante, & de communione generali. Cap.xxix. 117
De eodem Feſto Paſchæ, Epiſcopo abſente, & in Collegiatis. Cap.xxx. 118
De Dominicis per annum. Cap.xxxj. 119
De Litanijs, & Proceſſionibus maioribus, & minoribus, quȩ annis ſingulis fiũt. Cap.xxxij. 120
De Feſto Sanctiſſimi Corporis Chriſti, & proceſſione. Cap.xxxiij. 121
De alijs feſtis in genere, in quibus eſt ſolemniter celebrandum vltra ſuperius expreſſa. Cap.xxxiiij. 125
De Anniuerſarijs diebus electionis, & conſecrationis Epiſcopi ſolemniter celebrandis. Cap.xxxv. 125
De Anniuerſario Epi ꝓximè defuncti. Cap.xxxvj. 126
De Anniuerſario omniũ Epiſcoporũ, & Canonicorum Eccleſiæ Cathedralis Defunctorũ. Cap.xxxvij. 126
De ægrotatione, morte, funere, & exequijs Epiſcopi: & de ſupplicationibus ad Deum pro opportuna noui Epiſcopi electione impetranda. Cap.xxxviij. 127

FINIS.

CAERIMONIALIS EPISCOPORVM.

Liber Primus.

DE HABITV, ET ALIIS AGENDIS per Epiſcopos nuper electos. Cap. I.

CVm primum aliquis certior factus fuerit ſe alicui Eccleſię Cathedrali, vel maiori á ſummo Pontifice in Conſiſtorio pręfectũ, ſiue ille in curia Romana degat, ſiue ab ea abſens ſit, ſtatim curabit ſibi amplã coronam in capite decenter formari. Tunc, & non prius ſuper veſtem inferiorem talarẽ cum extra domum exibit induet aliam veſtem breuiorẽ apertam, vt per ſciſſuras brachia extrahi poſſint, quod genus veſtis Mantellettum vocant. Veſtes autẽ huiuſmodi, erunt vel ex lana, vel ex camelotto coloris violacei, nullo autem modo ſericeę. Præſentes in Curia induti, vt ſupra, quam primum poterunt, adibũt ſummũ Pontificem, & ei gratias agent de ſua promotione, merita propria extenuando, & dignitatis gradũ amplificando, ſeipſos, & Eccleſias ipſis commiſſas humiliter commendando, & tũc è Sanctitatis ſuæ manibus Rocchettum accipiant. Viſitabunt deinde ſingulos Reuerendiſſimos S.R.E. Cardinales in eorum domibus, eiſque officiosè gratias agent, ſe, & ſuas Eccleſias illis commendando, & offerendo. Abſentes verò ſe ipſos Rocchetto, & alijs veſtibus induent, & gratiarũ actiones, & Eccleſiarum ſuarum commen-

mendationis officium per litteras, tam apud ſummũ Põtificem, quam apud Reuerẽdiſſimos Dominos Cardinales peragere ſtudebunt: &, ſi erunt in propria ſua Diœceſi, vel prouincia, cum de eorũ promotione certum nuntiũ habuerint, domi & foris vtãtur loco Mantelletti, Mozzetta eiuſdem coloris ſupra Rocchettum, & tam præſentes in Curia, quam abſentes vtentur, cum opus erit, pileo nigro, laneo, ſerico viridi ſuffulto, cum cordulis & floccis coloris viridis. Hæc, quæ de veſtibus diximus, clericis, ſeu Presbyteris ſæcularibus, ſeu regularibus, electis tantùm conueniunt. Promoti veró ex regulari órdine non vtuntur Rocchetto, ſed retinent in veſtibus colorem habitus ſuæ Religionis, & deferunt vbique Mozzettam eiuſdẽ coloris, & birettum nigrum, pileo tamen viridi ornato, prout alij non regulares vtuntur; ſed Canonici Regulares vtuntur etiam Rocchetto, prout ante promotionem ad Epiſcopatum vtebantur in ſua congregatione.

DE PRIMO ACCESSV Epiſcopi, vel Archiepiſcopi ad ſuam diœceſim, vel prouinciam. Cap II.

ACceſſurus Epiſcopus ad ſuam diœceſim, vel Archiepiſcopus ad ſuã prouinciam, ante acceſſum poterit aliquas gratias, ſeu facultates à Sanctiſſimo Domino noſtro Papa obtinere, præſertim Indulgentiam plenariam pro populo ſuæ primæ Miſſæ præſenti futuro. Inſuper præparabit, quæ in itinere, & ingreſſu vſui eſſe poterunt; vt, veſtes Epiſcopales ordinarias; cappam Pontificalem violacei coloris, ſeu, ſi regularis fuerit, coloris habitus ſui; pileum Pontificalem cordulis, ac floccis ſericis coloris viridis ornatum; equi etiam, ſiue mulę ornamenta opportuna; itẽ libros neceſ-

neceſſarios, vti inter cæteros Pontificale & Cęremoniale; ac paramēta etiam ſacra quę pro ingreſſu erunt neceſſaria,id eſt, pluuiale album cū ſtola, & mitra pretioſa, amictum, albam, cingulum, & annulum, niſi ea ad maiorē commoditatē a propria Eccleſia ſumere velit. In diſceſſu recitabit in Eccleſia,ſi cōmode fieri poterit, ſin minus,antequam equum aſcendat,cum ſuis clericis, & familiaribus itinerarium; idemque obſeruabit quotidie mane poſt Miſſam, antequam equum aſcendat, quamdiu erit in itinere:&,ſi erit Archiepiſcopus, quamprimum ſuam prouinciā intrauerit, faciet ante ſe deferri crucem per aliquem ex ſuis cappellanis,imagine ſanctiſſimi Crucifixi ad ſe verſa;& ſibi occurrentes ſubditos genuflectentes ſigno crucis ſuper illos facto benedicet. Cum autem erit vnius diei, vel bidui ſpatio propinquus propriæ ciuitati,ſignificabit Vicario ſuo, & Canonicis, ac Capitulo, nec non Magiſtratui,& officialibus ciuitatis diem,& horam ſui ingreſſus, vt poſſint omnes ſe præparare, vt ei obuiam eant, eumque debito honore proſequātur. Præmittet etiā aliquem ex ſuis, qui clerum,& alios, ad quos ſpectat, admoneat, vt proceſſionem habendam in huiuſmodi ingreſſu indicant; præparari faciant baldachinum in porta ciuitatis,& deputari qui illud portent ſupra Epiſcopum, vt inferius dicetur. Vias etiam,per quas eundum erit,mundari,ac floribus, vel frondibus conſpergi in ſignum letitiæ curent. Die præſtituta Canonici, & Capitulum cum toto clero debent proceſſionali ritu accedere ad portam ciuitatis, ibique conſiſtere; Magiſtratus vero, & officiales cum ciuibus, & populo obuiam ire Epiſcopo extra portam.Epiſcopus interim in aliquo ſacello, ſeu honeſto,& conuenienti loco parum diſtante a

porta ciuitatis deſcendat de mula vel equo, ac depoſito itinerario habitu, induet cappam Pontificalem, iterumq; aſcendet mulam ornatã Pontificalibus ephippijs, & ſtragula violacei coloris, ac pileum Põtificalem ſolemniorem in capite geret;atque ita equitabit ſuis familiaribus, & domeſticis ipſum comitantibus vſque ad portam ciuitatis,vbi deſcendens e mula genuflectet ſuper tapete ſtratum, & puluinum paratum; & deuote oſculabitur crucem ſibi per digniorem ex Capitulo pluuiali indutũ oblatam. Mox ſurgens in aliquo ſacello, vel loco ad id parato accipiet, depoſita cappa, paramenta ſacra, videlicet amictum, albam, cingulum,ſtolam, & pluuiale album,ac demum mitram pretioſam, cõſcendet quę equũ ſerico albo vndique tectum & decenter ornatum. Ordo autem procedendi erit. Equitabunt primo ciues omnes, deinde familiares Epiſcopi, tum Magiſtratus, & officiales ciuitatis,Barones & Principes,ſi qui aderunt; mox clerus omnis pedibus incedens præcedente ſua cruce quem cantores ſubſequentur cantantes,vt in Pontificali; poſt hos Canonici,& Capitulum Eccleſiæ, & ſi fuerit Archiepiſcopus,antecedet crux Archiepiſcopalis, inter quam, & Archiepiſcopũ nemo erit, niſi Dignitates,& Canonici; demum Archiepiſcopus, ſeu Epiſcopus mitratus equitabit ſub baldachino, quod portabitur primo loco per Magiſtratum ciuitatis, deinde per nobilẽs ciues vſque ad Eccleſiam, ſiue per eos, quibus ex conſuetudine, vel ex priuilegio id conuenit.Ipſe Epiſcopus memor erit populo manu dextera aperta, & extenſa frequenter benedicere, ſignum crucis faciẽs. Poſt Epiſcopum equitabunt Prælati, ſi qui erunt, & reliqui togati. Ante portam Eccleſiæ Epiſcopus deſcendet ex equo ſuper tapete ſtratum

ibidem

ibidem extenſum, & capiet aſperſoriū de manu dignioris de Capitulo antedicti, vt ſupra induti, quo ſe, & alios aſperget aqua benedicta, ac miniſtrante eodē, qui aſperſorium obtulit, digniore nauiculam, imponet in thuribulum, quod aliquis Acolitus tenet, thus more ſolito benedictum, tum prædictus dignior ex Capitulo accipiēs thuribulum de manu Acoliti, ſtans facta prius profunda capitis inclinatione ante Epiſcopum, thurificet illum ſtantem cum mitra triplici ductu thuribuli; & præcedentibus clero, Canonicis & dignitatibus, atque hymnum [Te Deum laudamus &c.] cantantibus ad altare Sāctiſſimi Sacramenti, ſi eſt aliud ab altari maiori, conſiſtet: ibi Epiſcopus, & depoſita mitra, ac facta genuflexione vſque ad terrā ante ipſum Sanctiſſimum Sacramentum, genuflectet iterum ſuper puluino ibidem parato, & orabit; deinde ſurget, & facta iterū reuerentia cum genuflexione Santiſſimo Sacramento, accipiet mitram, & procedet ad altare maius, vbi ante infimum gradum, depoſita mitra, faciet cruci ſuper altare poſitæ reuerentiam, caput profundè inclinando, deinde genuflectet ſuper puluino, & genuflexorio ibi parato, & orabit: & interim ille dignior vt ſupra indutus, accedet ad altare, & in cornu Epiſtolę ſtans verſus orantē Epiſcopū finito hymno [Te Deum] cantabit ex libro ſuper altare poſito Verſ. [Protector &c.] & alia, prout in Pōtificali. Cum dicitur [Per Dominum noſtrum &c.] poſt orationem, Epiſcopus ſurget a faldiſtorio, & facta altari reuerentia, ibit ad ſedē ſuam Pontificalem, in qua ſedēs recipiet omnes Dignitates, Canonicos, & alios de Capitulo ad oſculū manus, cantoribus interim antiphonam, vel Pſalmum aliquem cantantibus, vel organiſta organum pulſante. Deinde accedet

cedet Epiſcopus ad altare, quod, depoſita mitra ante infimum gradū, & facta interim cruci reuerentia, in medio oſculabitur, & cantata prius Antiphona Sancti, vel Patroni ciuitatis cū ſuis Verſiculo, & Reſp. à choro, vel cantoribus, cantabit ipſe in cornu Epiſtolæ orationem eiuſdem Sancti, vel Patroni; qua finita, accipiet mitram; ad medium altaris reuertetur, & dabit benedictionem ſolemnem cantando, prout in dicto Pontificali; & cum dicet [Benedicat vos &c.] accipiet manu ſiniſtra baculum paſtoralem; &, ſi erit Archiepiſcopus, benedictionē dabit capite detecto, habens ante ſe crucem ſuam, facta illi prius reuerentia. Benedictione data, pronuntientur Indulgentiæ per aliquem Canonicum alta voce ſub hac forma [Reuerendiſſimus in Chriſto pater, & Dominus, Dominus N. Dei, & Apoſtolicæ ſedis gratia huius N. Eccleſiæ Epiſcopus dat & concedit omnibus hic præſentibus quadraginta dies de vera Indulgentia in forma Eccleſiæ conſueta. Rogate Deū pro felici ſtatu Sāctiſſimi D. N. Clementis diuina prouidentia Papæ VIII. dominationis ſuę Reuerendiſſimę, & Sāctæ matris Eccleſiæ.] Deinde Epiſcopus facta prius cruci reuerentia, depoſitis paramentis, & aſſumpta cappa, procedet ad locū ſuæ habitationis, quem dignior ille de Capitulo, dimiſſo pluuiali, & alij Canonici, in habitu canonicali comitentur, ſi habitatio erit contigua, vel vicina Eccleſiæ. Si verò diſtantior, vſque ad portam ipſius Eccleſiæ. Quod ſi adeſſet aliquis magnus Princeps, qui vellet Epiſcopum vſque ad portā hoſpitij comitari, debebit Epiſcopus aliquātulū reſiſtere, nō tamen huiuſmodi obſequij, & pietatis officium recuſare; præſertim ſi habitationis locus non multum diſtet, ſed ei pro tali humanitate gratias agere. Si cō-

tingeret,

tingeret, dum Epiſcopus ad ſuam ciuitatē proficiſcitur, tranſire per aliquem locum inſignem ſue diæceſis, vel in eo hoſpitari, & clerus, ac Magiſtratus eius loci eum honorare cupiant, permittet quidem, vt ei obuiam eant, etiā extra locū, & eum comitentur vſque ad Eccleſiam primariam eius loci, & facta ibi oratione, vſq; ad locum vbi hoſpitaturus eſt, non mutato habitu itinerario, ſed nulla fiet proceſſio: quando verò Epiſcopus poſt ingreſſum in ciuitatem propriam voluerit alias ciuitates, vel oppida inſignia ſue dioceſis viſitare, conueniens erit, vt prima vice recipiatur cum ſacra cleri ſæcularis, & regularis proceſſione. Ipſe verò non erit mitra, & pluuiali indutus, ſed equitabit mulam ornatam Pontificalibus ephippijs cum cappa, & pileo Pontificali, & offeretur ei in porta Crux oſculanda, & alia omnia fient etiam in Eccleſia, prout de ciuitate propria, & primaria ſuæ diæceſis dictum fuit.

DE HABITV ORDINARIO ARCHIEPISCOPI, & Epiſcopi in ſua prouincia, vel diœceſi, vel ciuitate. Cap. III.

EPiſcopus poſtquā ad ſuam Diœceſim & ciuitatē, & Archiepiſcopus ad ſuā prouinciam, peruenerit, vti poterit veſtibus violaceis, ſiue laneis, ſiue ex camelatto, ſuperinduta ſuper Rocchettum Mozzetta. Et domi eodem vtetur habitu, ſaltem dum fit aliqua congregatio coram ipſo Epiſcopo, vel ordinandorum examen, vel aliquid ſimile; ac etiam quoties erunt congregationes coram Metropolitano, dum celebratur Concilium prouinciale, quo habitu, ſcilicet, Mozzetta cum Rocchetto diſcoperto in dictis cōgregationibus vtetur, tam ipſe Metropolitanus, quam alij Epiſcopi prouinciales

ciales, qui ibidem pro Synodo celebranda conuenerũt. Eodem quoque habitu Epiſcopus indutus erit, quoties per ciuitatem, & terras, ſeu oppida ſuę diœceſis incedet. Sed habẽda eſt diſtinctio tẽporum; nam in Aduentu, incipiendo á Septuageſima per totam Quadrageſimam, itẽ in omnibus vigilijs, quibus ieiunatur, & in quatuor tem poribus (exceptis his, quæ incidunt poſt Pentecoſten) ac ſextis ferijs totius anni, differens erit veſtium geſtatio. Quia tunc Epiſcopum decet vti veſtibus laneis, & nigri coloris, excipiendo tamen aliquot dies, quibus ſignũ mœſtitię oſtendi non debet, videlicet a die Natiuitatis Domini, & per totam octauã Epiphaniæ, a die Dominicæ Reſurrectionis vſque ad Dominicam Trinitatis, item per octauas Feſtorum Sanctiſſimi Sacramẽti, Aſſumptionis glorioſæ Virginis Mariæ, & beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, & omnium ſanctorum, & Sancti Patroni alicuius ciuitatis, ac Dedicationis propriæ Eccleſiæ; item in anniuerſarijs electionis & cõſecrationis ipſius Epiſcopi; die aduentus alicuius magni Principis, vel cum celebratur aliqua publica lætitia: in alijs verò octauis minoribus, vt Natiuitatis Glorioſæ Virginis, ſancti Ioannis Baptiſtæ, ſancti Laurentij, dies tãtum octauarum excipiuntur, ſimiliter excipiuntur omnia feſta duplicia, quæ per annum incidunt extra Aduentum, Septuageſimam, Quadrageſimam; ſed Annunciationis feſto, etiam ſi infra Quadrageſimam occurrat veſtibus violaceis vti debent. Hæc, quæ dicta ſunt, circa veſtes quotidianas obſeruãda ſunt. Quoad cappas vero, quibus Epiſcopi in Eccleſijs vtuntur, id erit obſeruandum, vt regulariter ſint laneæ, & violaceæ, & non alterius coloris. In ſolemnioribus tamẽ feſtis, quę in rubricis Breuiarij primæ claſſis vocantur, dempto triduo

duo ante Paſcha, poterit Epiſcopus etiam vti cappa ex camelotto coloris violacei, nullatenus alterius coloris, quibus quidem cappis pelliculæ albæ circa collum, & pectus de more conſutæ ſint, quæ deinde vigilia Pētecoſtes ſeu pro diuerſitate locorum citius aut tardius prout Epiſcopo opportunum videbitur, præintimatis etiam Canonicis, qui cappis vtuntur, quo die mutari debeant, remouētur, & loco pellicularum ſericum rubrum apponitur. Canonici verò regulariter in Eccleſijs, vbi illis vtuntur, eas omninò deponunt, & loco earum aſſumūt cottas ſupra Rocchettū. Cæterùm quod dicitur de huiuſmodi Epiſcoporum habitu, tam capparū, quàm cæterarum veſtium, non eſt intelligendū de Epiſcopis regularibus, qui non mutāt colorem ſui habitus, neque induūt Rocchettum, ſed in Eccleſia propria vti debent cappa coloris ſuæ religioni conuenientis, pellibus, ſeu ſerico eiuſdē coloris ſuffulta. Excipiuntur ab hac regula, vti dictum eſt, Canonici regulares, qui Rocchetto vtuntur. Omnes autem tam ſęculares, quàm religioſi Epiſcopi galero vtuntur a parte exteriori nigro, cui ab interiori ſericum coloris viridis ſuffulciatur, cordulis pariter, & floccis ſericeis viridibus ab eo pendentibus. Galerus quoque duplicis formæ habendus eſt, alter quo in ſolēnioribus equitationibus vtūtur eiuſdem formæ (præter colorem) quo Reuerendiſſimi Cardinales Pontificaliter equitantes vti conſueuerūt, alter ſimplicior, vterque ex lana, ac ſerico viridi exornati. Extra diœceſim, & Eccleſiam ſuam Epiſcopi nō vtuntur cappa, præterquā in Romana curia, cum in diuinis Pontifice maximo, vel ſacro Cardinaliū collegio præſente aſſiſtunt. Dum iter agunt, vtūtur breuioribus veſtibus cū manicis ſub genu per palmam, vel vltra protenſis, co-

loris temporum diuerſitati conuenientis, vt ſupra explicatum fuit, circa collum verò faſciam ſericeam coloris nigri, latitudinis duorum palmorum, vel circa, longitudinis ferè ad menſuram veſtiũ pendentium habere conſueuerunt. In Diœceſi autem, vel prouincia Mozzetta ſuperinduenda eſt.

QVOMODO SE gerere debeat Epiſcopus, vel Archiepiſcopus circa benedictiones, & alia Epiſcopalia munia in ſua diœceſi, vel prouincia. Et quid, ſi Legatus Apoſtolicus, aut Cardinalis aut Cardinalis non Legatus vel Nuntius aut aliquis Prælatus ibidem ſit. Cap. IIII.

QVando Epiſcopus ambulat, vel equitat per ſuam ciuitatem, vel diœceſim manu aperta ſingulis benedicit, &, ſi eſt Archiepiſcopos crucem etiam ante ſe deferri facit. In Eccleſijs verò ſuæ diœceſis, vel Prouinciæ etiam exemptis dabit benedictionem ſolemnem; aliaque omnia ad officium ſuum pertinentia faciet, prout paſſim ſuis locis declarabitur: Sed ſi contingat Cardinalem legatum de latere eſſe ſimul cum Epiſcopo in eius diœceſi, vel prouincia, abſtinebit Epiſcopus non ſolum a benedictionibus ſolemnibus, ſed etiam priuatis; &, ſi erit Archiepiſcopus, nullatenus permittet ante ſe deferri crucem, etiam ſi ipſe Archiepiſcopus eſſet Cardinalis. Quòd ſi eſſet pręſens Cardinalis non Legatus vna cum Epiſcopo non Cardinali, abſtinebit ſimili modo Epiſcopus nõ celebrans, ab omnibus benedictionibus, nec crucem ſibi præferri permittet, ſi erit Archiepiſcopus, remittens omnia munia Epiſcopalia exercenda ipſi Cardinali præſenti: celebrãs verò debet Epiſcopus per aliquem ſuum capellanum Cardinali præſenti ſignificare, vt omnia prædicta munia exercere,

cere, & benedictionem dare dignetur: Quæ ſi Cardinalis facere & exercere ex vrbanitate noluerit; poterit Epiſcopus celebrãs prędicta omnia adimplere. Si verò Epiſcopus ipſe eſſet etiam S. R. E. Cardinalis, & nõ celebraret præſente alio Cardinali; Debet ipſe Cardinalis Epiſcopus alium Cardinalem præſentem rogare vt omnes benedictiones Thuris, aquæ & miniſtrorum faciat, ac in fine populo ſolẽniter benedicat. Quæ ſi Cardinalis præſens facere recuſauerit, poterit ipſe Cardinalis Epiſcopus prędicta omnia vel remittere ad celebrantem, vel ipſe exercere; dummodo quando in fine populo ſolemnem benedictionem daturus erit, non ſtet apud ſedem; ſed propter reuerentiam Cardinalis pręſentis accedat ad altare & inde populo ſolemniter benedicat. Si vero ipſe Cardinalis Epiſcopus celebraret pręſente alio Cardinali non legato, omnes benedictiones, & alia munia Epiſcopalia dabit, & exercebit ipſe Cardinalis celebrãs. Sed propter aduentum alterius Epiſcopi nõ ceſſabit obire ſua munia prædicta; nec relinquet ſua inſignia, licet in cæteris honorifice eum tractare, & recipere debeat; ac domi ponet eum a dextris, ſecus extra domũ. Si erit præſens Nuntius Apoſtolicus, habens in eo loco facultates legati de latere, Epiſcopus ab eiſdem abſtinebit, a quibus illi cauendum eſſe dictum eſt præſente Cardinali non legato. Sed ſi non habeat huiuſmodi facultates, ſed ſit ſimplex Nuntius, aut Collector generalis, vel etiã ſi habeat facultates non tamen in ea ciuitate, vel loco ditioni Epiſcopali ſubiecto; Epiſcopus fungetur officio ſuo, neque ob eius præſentiã ſua munia intermittet. Vt autem Epiſcopus commodius ſua munia Epiſcopalia exercere valeat, puta conſecrare, ordinare conficere Oleum Sanctum, & ſimilia facere, ex

vrbanitate Legatus, ſeu Cardinalis, Nuntius, aut Metropolitanus in ciuitate præſentes huiuſmodi actibus interuenire non curent: ne ob eorum præſentiam, & dignitatem, vel Epiſcopus a neceſſarijs functionibus Epiſcopalibus abſtinere cogatur, vel ſaltim interpoſita mora, & maiori cũ difficultate actus præ dicti executioni demandentur. De Gubernatoribus verò ciuitatum præſentibus, præeminentia ſemper ſit Epiſcopi, tam intra, quàm extra Eccleſiam. Magiſtratus verò & alios magnates, & viros nobiles, & præcipuè Principes magnos, & potentes, Epiſcopus pro eorum qualitate, & gradu honorabit, non tamen ob eorum præſentiam ceſſabit vnquàm a ſuo officio, neque ita illis ſeſe ſubmittet, vt qui patris locũ tenet, miniſtri munus ſubire videatur; ſed memor ſit dignitatis ſuæ, quæ tãtopere illi ex Tridentini Concilij grauiſſimo decreto commendatur.

Si vero Epiſcopus obuiam iret alicui Cardinali Legato, vel non Legato ad eius ciuitatem aduenienti, vſque ad portam, vel extra eam, vel etiam ſi cum eiſdem per vrbẽ incederet, induet ſupra Rocchettum Mantellettum, & abſtinebit a delatione crucis ante ſe, ſi erit Archiepiſcopus, ob reuerentiam officij, & dignitatis illius. Et, ſi erit Cardinalis Legatus, abſtinebit etiam ab vſu Mozzettæ, Secus ſi alicui maximo Principi, aut digniſſimo Prælato, vel Nuntio Apoſtolico obuiam iret, quo caſu non mutat habitum. Equorum autem, ſeu mularum ſtragulæ, & phaleræ, & ornamẽta Epiſcopo equitante ex panno laneo coloris nigri, ſeu violacei, vt ſupra, plus, minuſue compoſita erunt, prout ipſe Epiſcopus ſolemniùs aut ſimpliciùs equitabit, niſi paratus Pontificaliter equitabit.

De

De officio Magiſtrorum cæremoniarum. Cap. V.

ANtequam cęrimoniarum regulæ & vſus explicentur, de ipſis cærimoniarum Magiſtris, quorum miniſterio, & cura omnia Eccleſiaſtica munia obeunda ſunt, ſtatuendũ eſt. Curabit ergo Epiſcopus, vt duo, ſi fieri poſſit, de gremio ſuæ Eccleſiæ aſpectu, & ſtatura corporis conuenienti, & multo magis ſciẽtia, & bonis moribus præditi, experti, & dociles ad huiuſmodi onus aſſumantur: quorum primus Vigeſimum quintum ſaltim attingat annum, ſitque in Preſbyterali ordine conſtitutus, bonis artibus inſtructus, & ſi fieri poſſet, Iuris canonici, vel Theologiæ intelligentiã habeat, diuinorũ officiorũ, ac rituum Eccleſiaſticorum aſſiduus, & diligens perſcrutator. Is erit in primis ſollicitus circa perſonam Epiſcopi, aliarumq; perſonarum dignitate, aut nobilitate præſtantium; vt eis præſto ſit ſi quid petant, aut ſi qua de re admonendi erunt; ac nihilo minus omnia circumſpiciat, ſingulorũ munia perpendat. Quãdo autem erunt celebranda officia, quæ non ita frequenter occurrunt, & quæ ſolemniori ritu, apparatuque peragi ſolent; præſertim quando ad ea accederent magni viri, vt Cardinales, Principes, Duces, & ſimiles, per diem aut plures dies antea præſens videat, & intelligat, an omnia rectè diſpoſita, & ordinata ſint, quæ ad celebrationem ſpectant; nempè an Eccleſia, altare, abacus, ſedes Pontificalis, Canonicorum, Magiſtratuumque ſedilia ſint decenter apparata ornataque, an cętera ad ipſius celebrationis actum neceſſaria, vt ſacrę veſtes, paramenta, & vaſa, candelabra, cerei, funalia, aliaque vtẽſilia ſint ſuo quęque loco præparata, & congruè diſpoſita iuxta normam, & regulas, quæ, ſequẽtibus Capitulis

pitulis tradentur: nec grauetur aliquando (cum viderit neceſſarium) etiam ſuis manibus adiuuare miniſtros, cæterosque omnes, quorũ opera vti oportebit: prę moneat, atq; inſtruat, quos opus fuerit, exhibitis etiam ſchedulis: ſi quid enim erroris accidat, aut incautè fiat, ipſi vni cærimoniario imputari ſolet. Alter vero iunior, qui ſaltem in ſacro ordine ſit conſtitutus, præcipuam curam geret circa perſonam celebrantis, ac miniſtrorum illius: cumque opus erit aliquos ducere, aut reducere, faciat id modeſtè, & diſcrete ſummiſſa voce, ac ſolo nutu, ſi fieri poſſit quæcumque agenda ſint, demonſtrans: non diſcurrat velociter, non caput voluat: aut manus iactet indecenter. Caueat demum, ne in ſuis actibus affectationis vitio notetur, ſed quicquid aget, cum grauitate, & congruenti mora, ac cum decoro corporis geſtu, ita peragere curabit, vt cæteris deuotionem, & reuerentiam pariat, ipſeq; ab omnibus commendari mereatur. Vnus tamen alterius defectum, cum opus erit, modeſtia ac ſilentio corrigere, & ſupplere ſtudeat. Ambo ſimul conueniant, antequam in ipſo rei gerendæ actu ſint; prę uideăt quæ ſint agẽda, ac onera inter ſe partiantur, concordeſque ſint, ne repræhendi ab alijs iure poſſint, qui docere & inſtruere omnes debent. Satius eſt enim vnum, quam plures eſſe, niſi fuerint concordes. Eorũ habitus ſit honeſtus, & clericalis, ipſaque veſtis inferior, vbi commodè fieri poſſit coloris violacei, ſuper quam, dum diuina officia celebrantur, cottam mũdam induent. Ad eorum quoque officium ſpectabit, præſertim vbi non adeſt particularis magiſter chori, curare, vt intra chorum nulla fiăt colloquia, nec ſint, qui riſu, aliove incompoſito, ſeu minus modeſto actu rem diuinam turbent; non qui cum

cætero-

cæterorum ſcandalo dor-miant; litteras, aut alias ſcripturas legant: ſed nec libros, aut ipſum Breuiarium, aut Diurnũ in manibus habeãt, vt ex illis priuatim horas, aut orationes recitent, ſed illas alta voce vna cum choro dicant, aut cantent, & ad id librum habere permittantur. Ne quis geſtum aliquem ab alijs differẽtem demonſtret, vt cum alij ſtant, quis ſedeat, vel genuflectat, vel è contra: ſed detur opera, vt omnes vniformi ritu attentè, deuotè, & reuerenter diuinis miſterijs atque officijs aſſiſtere, eaque toto cordis affectu admirari, & cõtemplari videantur: ac ſilentium diligenter ſeruetur. Quæ omnia, vt ſine contradictione quietius perficiantur, Epiſcopi cura erit, omnes tam Canonicos, quã alios de choro præmonere, vt ipſis cærimoniarijs in his quæ ad cultum diuinum ſpectant ſine cõtradictione obediant; nec tãtum eorum verbis acquieſcant, ſed vt oculos in ipſos conuertẽtes obſeruẽt, & illicò illis nutu, aut leui aliquo ſigno, vel intuitu quod agẽdum ſit, ſignificantibus, ſtatim pareant. Alia verò nõnulla quæ ad ipſorum cærimoniarum officium ſpectant, velut thuribulum deferre ad Epiſcopum: & ad altare ducere, & reducere Diaconum, & ſubdiaconum, aliosque omnes tam maiores, quẽ minores miniſtros, quorũ opera in re ſacra, aut alibi requiritur, inferius ſuis quæque locis in operis curſu exponẽtur. Si Eccleſia ſit ampla, & numero clericorum ac beneficiatorum abundãs, poſſent arbitrio Epiſcopi, aut iuxta conſuetudines Eccleſiarum aliqui ex eiuſdem Eccleſiæ gremio ſubminiſtri adhiberi, qui in aliquibus caſibus, tam in choro, quàm extra ipſos cærimoniarios adiuuarent: velut, indicendo ſilentium populo, atque occurrendo, quoad valerent, tumultui, & ſcandalis, quæ forte in ipſa Eccleſia oriri

poſſent:

poſſent: atque etiã circumſpiciendo per totam Eccleſiã ne quid indecenter fiat: neue extinguãtur lampades, & cerei: aut ne flamma ex cereis vltra modum profluat, vel quid indecorum ſuper altaria, aut alijs in locis eueniat. Item viros a mulieribus cum commode fieri poteſt, diſtinguendo, & ſeparando, ordinem ſeſſionum inter laicos aduertendo, eoſque admonendo, quãdo ſurgere, ſedere, vel genuflectere debeant; aliaque huiuſmodi præuidẽdo, & operando, prout oportunũ erit: atque á dictis duobus cęrimoniarijs cum opus erit admonebuntur, quibus præterea ſubditi & obedientes eſſe debeant, & vt ab omnibus cognoſcantur, eorumque officium commodius, ac maiori cum auctoritate exercere, & exequi valeant, poſſet eis concedi vſus aliquarum ferularum ſerico vel panno tectarum, cũ aliquibus ornamentis aut inſignibus ſancti Patroni, vel Eccleſiæ, vel Epiſcopi componendarum, quas ſemper manibus geſtarent. Vt autem ipſi cærimoniarum magiſtri neceſſarijs rebus pro victu, & veſtitu iuxta eorum ſtatum non indigeant, animumque diuerſis curis, & perturbationibus defatigare, & diſtrahere non cogantur, ſed a cunctis alijs negotijs remoti omni ſtudio, & diligentia, ac toto pectore in commiſſam ipſis curam, & munus ſuum facilius incũbere poſſint, prouidebit Epiſcopus vt ipſis cõſtituatur aliquod certum, & competens ſtipendium: & inſuper, vt eis applicentur emolumenta aliqua extraordinaria: itẽ aliquibus priuilegijs, & prærogatiuis decorentur: vt prõptiori animo ſuo muneri ſatisfaciant, ac libros neceſſarios ſibi parare poſſint: videlicet, Pontificale, Cæremoniale Romanum, Cærimoniale Epiſcoporum, librum de myſter. Miſſę Innoc. Papæ III. Rationale diuinorum officiorum, Io. Ste-

phanum

phanum Durantum de ritibus Eccleſiaſticis, diuerſoſque alios auctores de officijs diuinis tam antiquos, quam recentiores, alioſque plures, quos ſibi opportunos iudicabunt, vt non ſolum actione, & opere ſint parati, ſed etiam cum opus fuerit de his, quæ fiunt, rationem reddere, quod eius fieri poſſit, valeant.

DE OFFICIO SAcriſtæ. Cap. VI.

OFficium Sacriſtæ in ſingulis Eccleſijs Cathedralibus, & Collegiatis perneceſſarium eſt, Idcirco in Sacriſtam eligendus eſt qui ad huiuſmodi officium fideliter & ſtrenuè exercendum idoneus,& aptus meritò cenſeri poſſit. Aſſumēdus autem eſt de gremio ipſius Eccleſiæ, vel aliundè, prout magis expedire videbitur, qui in Sacerdotali ordine ſit conſtitutus,& cui præſto eſſe debebūt alij clerici coadiutores, plures, vel pauciores pro Eccleſiæ neceſſitate, & facultatibus. Eius præcipua cura erit, vt paramenta ſacra, vaſa, libri, cerei, ornamenta, inſtrumentaque pro vſu Eccleſiæ, & altarium ac reliqua præterea ſupellex Eccleſiaſtica ſana, integra & munda conſeruentur: eaque cum attrita, aut lacera erunt, renouari, appararique procuret. Sed in primis (vbi alias talis cura peculiariter non ſit commiſſa alteri) diligentiſſimè curabit, vt ea, quæ ad ſacroſanctæ Euchariſtiæ cultum, & honorem ſpectant, nitidè conſeruentur, locuſque, ſeu tabernaculum, vbi cuſtoditur, diligentiſſimè, & fidis clauibus obſeretur: lampades circa illam numquam non ardeant: illaque ſaltem ſemel in hebdomada mutetur, & renouetur: ad infirmos debita cum reuerentia & honore deferatur. Pariter & circa fontem Baptiſmalē & ſacri Chriſmatis, aliorumque ſacrorum oleorum conſerua-

ſeruationem diligētiſſimam curam adhibebit iuxta præſcriptam ſibi ab Epiſcopo, & alijs, ad quos ſpectat, normam. Et quod ad ſacrum Oleum infirmorum attinet, procuret illud in vaſe ab alijs ſeparato cuſtodiri, illudque ſolum ab alijs ſeiunctum ad vngendos ægrotos deferri. Idem & de ſacris Sāctorum Reliquijs dicitur, vt ſcilicet fideliter, & honorificè aſſeruentur. Aqua benedicta ſingulis ſaltem hebdomadis renouetur, ac denique vt tota Eccleſia, & ſingula illius ſacella, & altaria ſemper munda, & nitida ſint, nec per incuriam obſordeſcant. Curabit etiā pro temporum, dierúmque feſtorum qualitate, vt ea decenter ornētur, prout latius infra Cap. de Eccleſiæ ornatu dicetur. Cū Miſſæ, & cætera diuina officia ſolemniter celebranda erūt, ſiue per Epiſcopum, ſiue per alios, ipſe peculiarem curam geret, vt altare maius, credentia, tribuna, chorus, & ſecretarium, vbi Epiſcopus ſacris veſtibus paratur, neceſſarijs rebus, & ornamentis quæ in eodem Capitulo exprimuntur opportunè inſtruantur, ne eorum aliqua deeſſe contingat: in quibus perquirendis, & expectandis indecenter atque incommodè tempus teratur. Aderit apud altáre in cornu Epiſtolæ, cū oblata erunt offerenda, & prægustabit de hoſtia, vino, & aqua, porrigente Diacono. Ad eum etiam ſpectat, vt per campanarum ſonum indicētur horæ Veſperarum, Matutinarum, & Miſſæ, ac reliquarum horarum Canonicarum: item cum in Miſſa maiori eleuatur Sāctiſſimum Sacramentum, vel quādo illud ad infirmos deferendum eſt: & vt matutino, meridiano, ac veſpertino tempore diebus ſingulis, ſalutationis Angelicę ſignum detur. Demū, vt ab ipſa ſacriſtia laicorum nimia frequentia, indecentes ſermones, iurgia, rixæ, actuſque profani remoueātur, diligen-

ligentiam adhibeat, vt Sacerdotes Miſſas celebraturi opportuno tempore, & ordine exeant, pro populi, perſonarumque concurſu. Ad ipſum ſpectabit eleemoſynas, quæ pro Miſſis celebrandis dantur cuſtodire, & adnotare in libris Sacriſtiæ, & inter illos, ad quos ſpectat diſtribuere. Habeatur tabella, in qua deſcriptæ ſint Miſſæ, & anniuerſaria infra annum ſtatutis diebus celebranda, vt omni exacta diligentia benefactorum intentioni ſatisfiat. Inuigilet idem Sacriſta, vt mantilia, pro manibus Sacerdotum, qui celebraturi ſunt, in promptu habeantur, eaque ſint mũda, & nitida: omniaque alia prouidere ſtudeat, quæ ſecundum Eccleſiæ ritum, & conſuetudinem prouidenda erunt. Vt vero magis accurate tam Sacriſta, quam ipſius adiutores munus ſuum adimpleant, optimè factum erit, ſi vnus, vel duo, ex Canonicis eis præficiantur ſingulis annis, vel ſæpius, vti plus expedire videbitur, mutandi, vt ſic per vices de rebus Eccleſiæ notitiam aſſequantur.

DE OFFICIO PRESbyteri aſſiſtentis tam in Veſperis quam in Miſſis. Cap. VII.

INter omnes Epiſcopi miniſtros, qui ei in diuinis aſſiſtunt, & ſeruiunt, primus, & dignior eſt Presbyter aſſiſtens, qui idcirco debet eſſe dignior ex Presbyteris, tã Canonicis, quàm Dignitatibus, qui in choro cum alijs ſedere ſolent; nec refert, quo nomine nuncupetur, an Archidiaconus, an Archipresbyter, ſed attenditur, vt ſit dignior omninò ex omnibus, & in Sacerdotio conſtitutus, atque in Sacerdotalibus officijs expertus, vt dignè, & decenter officium ſuum exercere valeat, & opportunè Epiſcopo rem diuinam agenti miniſtrare poſſit. Igitur Epiſcopo officium

in veſperis facturo ipſe ſimul cum alijs Canonicis capiet paramenta, videlicet, amictũ ſuper Rocchetto, aut cotta, & ſuper eo pluuiale tempori congruum, ſine tamen formalio ad pectus, & cum Epiſcopus paratus erit ſacris paramentis, ipſe imponet ei annulum. Cũ vero Epiſcopus primã Antiphonam erit intonaturus, ipſe librum ſupra caput ſuſtinere debet, quem miniſtri aliàs de libro, & candela ſeruientes adiuuabunt. Intonata ergo prima Antiphona, eaque per chorum completa, inceptoque primo Pſalmo, ſedebit in aliquo ſcabello, vel ſede prope Epiſcopum, ante ipſius faciẽ a dextris, vel a ſiniſtris, prout loci ſitus patietur, regulariter tamẽ a dextris, dummodo nec altari, neque Epiſcopo renes directè vertat, ſed maneat ſemiuerſus. Tertiam Antiphonam ipſe Presbyter aſſiſtens ſtans in eodem loco, ac præintonante ſibi illã Subdiacono, vel alio miniſtro, intonabit voce intelligibili. Cum Epiſcopus erit intonaturus Hymnum, eodem modo librum ſuſtinebit, prout de prima Antiphona dictum eſt: quo intonato, redibit ad locum ſuum, ſtans ibi vſq; ad finem Hymni. Idem faciet, cum Epiſcopus intonabit Antiphonam ad Magnificat, qua intonata, & Epiſcopo ſedente, capiet nauiculã incenſi de manu Acoliti, illamque cum cochleari prius deoſculato, ac manu quoq; illius prius oſculata, porriget Epiſcopo, vt ex ea imponat incenſum in thuribulum more ſolito dicens. [Benedicite. Pater Reuerendiſſime] quo facto, reddet nauiculam Acolito & expectabit ſtans quouſq; inchoetur Magnificat; quo cantico incepto, ſequetur Epiſcopũ ad altare euntem, vbi poſtquam ille oſculatus fuerit altare, offeret ei thuribulum ab Acolito acceptum, cuius catenularũ ſummitatem ipſe manu dextera tenens eamque,

que, deoſculans ad ſiniſtram Epiſcopi porriget; thuribulum verò quod ipſe manu ſiniſtra ſuſtinet in dextra Epiſcopi collocat, quam deoſculatur, & dum Epiſcopus thurificat altare, eleuat illi partem dexteram pluuialis, ne eum thurificātem impediat: ac finita thurificatione ſtans in cornu Epiſtolę recipit thuribulum de manu Epiſcopi, oſculādo prius eius manum dexteram, illudque Acolito dat. Cum Epiſcopus redierit ad ſedem ſuam, tunc ipſe ſtans ante infimum gradum ſolij Epiſcopalis, recipit thuribulum de manu Acoliti, & thurificat triplici ductu Epiſcopum ſtantem cum mitra cui Epiſcopus benedicit ac rurſus depoſito thuribulo in manu Acoliti, ipſe accedit ad ſedem ſuæ aſſiſtentiæ, & ibi ſtans thurificatur a ſubdiacono, vel, eo deficiente, ab Acolito duplici ductu thuribuli. Cum Epiſcopus cantaturus eſt orationem, accedit, & ſuſtinet librum, vt aliàs, deinde reuertitur ad locum ſuum. Cum verò Miſſa ſolemnis ab Epiſcopo erit celebrāda, eius præcipua cura erit, totā Miſſam præuidiſſe, omneſque cærimonias, & actus quos Epicopus facturus eſt, obſeruaſſe, ac ſignacula in libro Miſſali, in quo lecturus eſt Epiſcopus, locis congruis diſpoſuiſſe, vt preſtò illi eſſe poſſit, ſuggerendo illi ſubmiſſa voce, vel modeſtè nutu indicando, ſi in aliquo fortè, vel memoriæ lapſu, vel alia de cauſa deficeret, aut titubaret, præſertim apud altare, dum ſacroſancta myſteria peragit. Igitur ipſa die qua Miſſa celebrāda erit, cotta, vel habitu ſuo Canonicali indutus, poſtquam Epiſcopum ad Eccleſiam venientē comitatus fuerit, opportunè aderit ad eum in ſecretario: & incepta hora tertia, atque incipiente Epiſcopo legere Pſalmos. [Quā dilecta &c.] cum alijs ſequētibus, ipſe ad eius ſiniſtrā ſtans alternatim reſpōdebit, duobus quoque

Diaco-

Diaconis aſſiſtētibus pariter cum ipſo reſpondentibus, & circa finem Tertiæ induet ſe pluuiali, & ſic paratus ſuſtinebit librum ſupra caput, cū Epiſcopus cantabit Orationem Tertiæ: & lauante Epiſcopo manus, porriget & mā tile ad tergendum: poſt lotas, & terſas man⁹ Epiſcopi, reponet annulos ordinarios in eiuſdem Epiſcopi digitos cum debitis oſculis, ſi quos ante lotionem depoſuerat. Epiſcopo omnibus ſacris paramentis induto, ac ſedente, imponet annulum Pontificalem in digitum annularem dexteræ manus, illius annulo, & manu prius deoſculatis, mox nauiculam incenſi cum cochleari eidem miniſtret, vt imponat thus in thuribulum, antequam a ſecretario diſcedat. Cum autem Epiſcopus procedit verſus altare, ipſe ante illum incedit ad dexteram Diaconi Euangelium cantaturi, & cum Epiſcopus ante infimum gradū altaris facta cruci reuerentia, incipit confeſſionem, ipſe ad eius dexteram ſtans reſpondebit ſimul cum Diacono ſtante a ſiniſtris, & cum dicet in confeſſione [Tibi Pater, & Te Pater] profundè verſus Epiſcopum caput inclinabit. Finita confeſſione, & oſculato per Epiſcopum altari, dum Subdiaconus in cornu Euangelij porrigit librum Euāgeliorum oſculandum Epiſcopo, ipſe adiuuat manum ad librum apponendo, deinde retrahit ſe cum libro extra cornu Euangelij, dū Epiſcopus thurificat altare: & redeunte Epiſcopo ad ſedem ſuam, ipſe eum ſequitur, & apud eum ſtat. Cū Epiſcopus, lecto introitu Miſſæ, dicit [Kyrie eleiſon] ipſe ſimul cum eo, ac duobus Diaconis aſſiſtentibus idem dicit; ſedente vero Epiſcopo, & ipſe ſedet ſuper ſcabellum, ſeu ſedem a dexteris, vel a ſiniſtris prout ſupra de Veſperis dictum fuit. Si vero fortè Epiſcopus celebrās non in ſede propria, ſed in

faldi-

faldiſtorio ſederet, vt, quia adeſſet legatus vel alius Cardinalis, tunc ipſe Presbyter aſſiſtens ſedebit in aliquo ſcãno prope altare verſus cornu Epiſtolæ ſimul cum Diacono, & Subdiacono; ſuſtinebit deinde librum ſupra caput, cũ ex eo Epiſcopus erit cantaturus Orationem [Gloria in excelſis, & Credo] quę cum eo, & duobus Diaconis aſſiſtentibus ſummiſſa voce proſequitur. Adiuuabit eodem modo, prout de prima lotione dictum eſt, ad lotionem manuum, quoties opus erit in Miſſa, id eſt, poſt offertorium, poſt oblationem, & poſt communionem. Si ſermo habebitur per Epiſcopum, ipſe ſedebit à dexteris Epiſcopi cũ Diacono, ſi Epiſcopus erit in faldiſtorio ante altare; ſi vero habebit ſermonem in propria ſede, ſedebit in ſcabello, vel ſede ſuę aſſiſtentiæ; & finito ſermone, ac confeſſione per Diaconũ decantata, ipſe indulgentias pronuntiabit in forma, prout ſuo loco dictum fuit. Si verò ſermo habendus erit per ipſum Presbyterum aſſiſtentem, vel per aliquem Canonicum, qui eo caſu ſeruire debet Epiſcopo in officio Presbyteri aſſiſtẽtis cum pluuiali, etiamſi non ſit ex antiquioribus, & dignioribus Canonicis, finito Euangelio, accedet ad oſculum manus Epiſcopi, & profundè inclinatus ab eo petet benedictionem, & ſic paratus aſcendet ambonem ſiue pulpitum, & ſermonem habebit; ac finita confeſſione per Diaconum, ipſe in eodem pulpito adhuc ſtans publicabit indulgẽtias in forma. Lecto per Epiſcopum offertorio, ac lotis manibus, ipſe portabit librum cum puluino ad altare, comitante cærimoniario; vel pręmittit miniſtrum de eo ſeruiẽtem, vt ipſæ præſtò ſit ad lotionem manuum Epiſcopi. Cum Epiſcopus reuertitur ad altare, ipſe a ſiniſtris illum gradus altaris aſcendentem adiuuat; & cũ erit apud

altare,

altare, accuratè, & opportunè demonſtrabit Epiſcopo omnia, & ſingula, quæ ex libro erunt legenda, ea digito indicando. Dum autem Epiſcopus oblata, & altare thurificabit, ipſe ſumpto libro Miſſali cum puluino, retrahet ſe extra cornu Euangelij, ne thurificationē impediat; & finita thurificatione altaris, reponet librum cum puluino ſuper eo, oſtendens ex illo, quæ ſucceſſiuè erunt dicēda, ac dicet ſimul cum Epiſcopo [Sanctus &c.] nec genuflectet, niſi cum eleuatur Sacramentum, & cum Epiſcopus ipſe genuflectet. Dicit [Agnus Dei &c.] cū Epiſcopo celebrante, & Diacono; quo dicto, locum permutat cum Diacono: ipſe enim accedit ad dexterum, Diaconus verò ad ſiniſtrum latus Epiſcopi, cui relinquit curā libri. Ipſe vero Presbyter aſſiſtens dicta per celebrantem Oratione [Dñe Ieſu Chriſte, qui dixiſti &c.] genuflectit, & ſtatim ſurgit oſculando altare ſimul cum celebrante, qui ſiniſtram genam ſuam cum ſiniſtra ipſius Presbyteri aſſiſtētis iungens dat ei pacem dicens [Pax tecum] cui ipſe reſpondet: [Et cum ſpiritu tuo.] Et iterum ante Sacramentum genuflectens, & ſtatim ſurgens recedit cum cærimoniario ad pacem dandam in choro, iuxta ordinē in ſuo particulari capitulo deſcriptum. Aduertat autē, ne cuiquam Canonico, neque alteri etiā Principi, quantumlibet magno, prius quā ei pacem det, vllam reuerentiam faciat, ſed ſolū poſt datam ei pacem: quæ reuerentia ſolis Canonicis, Magiſtratui, & Principibus conuenit, quando aſſiſtens, qui pacem defert, eſt Canonicus. Dum autem eundo, & redeundo ad chorum tranſit ante Epiſcopum, vel altare, ſeruabit debitas reuerentias, & genuflexiones, prout ei à Cærimoniario monſtrabitur, ac prout latius in capitulo de reuerentijs exprimitur. Data pace,

ce, quibus per ipſum danda eſt, dat eam vltimo loco cærimoniario, qui eum duxit; & redit ad altare, vbi transfert librum à cornu Euangelij ad cornu Epiſtolæ; niſi iã tranſlatus eſſet à Diacono; & adiuuat lotionem manuũ Epiſcopi, vt aliàs; deinde redit ad librum oſtendens Epiſcopo cętera, quæ ſuperſunt. Et, data benedictione, ſi indulgentiæ non fuerint publicatæ, quod contingit, quando non fuit habitus ſermo, eas tunc petita prius licentia ab Epiſcopo publicat in forma. Epiſcopo verò non celebrante, ſed Veſperis, aut Miſſæ ſolemni per alterum cantatæ præſente, tunc Presbyter Canonicus dignior poſt dignitates aſſiſtat, prout & duo Canonici Diaconi, ſed in habitu Canonicali ſine paramentis, cuius officium tũc erit miniſtrare Epiſcopo nauiculam incenſi, quoties benedicendum, & in thuribulo ponendum erit; & eumdem Epiſcopum thurificandi poſt Euangelium, & poſt oblata, poſt Agnus Dei accipere pacem, eamq́ue deferre Epiſcopo, qui ſtatim eã dat duobus Diaconis aſſiſtentibus, ipſe vero reuerſus ad ſedem ſuam illam dabit Subdiacono, qui eã cæteris det, niſi celebraret aliquis Prælatus, qui haberet propriũ aſſiſtentem, quem tali caſu conuenit pacem accipere à Canonico Presbytero aſſiſtente, & diſtribuere cæteris: & habebit locum idem Presbyter aſſiſtens prope ſedem Epiſcopi in ſcabello, vt aliàs, vſque dum inchoatur præfatio, niſi dum fiunt circuli, ad quos ipſe accedit cum alijs, & dum habetur ſermo, quo tempore accedit cum alijs ad locum ſuum.

DE ASSISTENTIA duorum Canonicorũ in habitu Diaconali Epiſcopo celebrante, vel eo nõ celebrante in habitu ordinario.

Cap. VIII.

EPiſcopo, ſiue ipſe Miſſam celebret, vel ad Veſperas officium faciat, vel ſi illis tantummodo ſit præſens, conuenit duos aſsiſtere Canonicos, qui, ſi in Eccleſia ſint diſtincti ordines, ſeu præbendę Presbyterales, & Diaconales, erunt duo primi Canonici, ex ordine Diaconali. Quod ſi forte in aliqua Eccleſia nec dignitates, neq; ordines diſtincti eſſent, tum erunt duo primi Canonici, vel dignitates immediate ſedentes poſt primam dignitatem, vel primum Canonicum. Hi autem, ſi Epiſcopus celebret, aut officium faciat, induti eſſe debent habitu Diaconali, hoc eſt, dalmatica ſupra Rocchettũ, ſi eius vſum habent; ſin minus, ſuper cottam, & amictum; ac ſedente Epiſcopo in ſua cathedra Epiſcopali, ipſi ſedent hinc inde ſuper ſcabellis nudis; ac procedente Epiſcopo à ſecretario ad altare, & ab altari ad ſedem, & rurſus á ſede ad altare, ipſum medium faciẽtes, ac fimbrias anteriores pluuialis hinc inde ſubleuantes, &, ſi opus erit, eius brachia ſuſtentantes, deducunt; videlicet ſenior, ſeu dignior illorum a dextris, alter a ſiniſtris, capitibus detectis: & debent Epiſcopo ſolemniter celebranti aſſiſtere vltra alios duos, qui ſeruiunt illi in officio Diaconi, & Subdiaconi pro Euangelio, & Epiſtola cantandis, de quorum officio, & habitu paulò poſt dicetur in ſequentibus capitulis. Quod intelligendum eſt, quando Epiſcopus celebrans ſedet in ſua ſede, & ſolio Epiſcopali; ſecus ſi ſederet in faldiſtorio, puta quia Cardinalis Legatus eſſet præſens; vel alius Cardinalis; quia tunc nõ requiritur alia

aſſiſten-

aſſiſtentia, niſi prædictorum Diaconi & Subdiaconi, ad Euangelium, & Epiſtolam in Miſſa ſeruientium, qui eo caſu ſupplent apud Epiſcopum loco illorum, imponendo, & auferēdo illi mitram, & chyrothecas, aliaque omnia faciēdo, quæ ipſi duo Canonici aſſiſtentes, cum Epiſcopus reſidet in ſede ſua Pōtificali, facere ſolent, prout ſtatim inferius dicetur. Officium ergo prædictorū Diaconorum aſſiſtentium eſt, vt cum Epiſcopus in Veſperis genuflectit ante altare ſuper faldiſtorio, ipſi aptent hinc inde decenter latera pluuialis ſuper eo; & iunior ex eis, qui aſſiſtit ei a ſiniſtris, aufert illi mitram, quam dat ad manus miniſtri de ea ſeruientis; alter verò a dexteris aufert ei biretum complanando capillos leniter. Cum vero Epiſcopo mitra imponitur, Diaconus aſſiſtens a dextris oſculato, & impoſito bireto, illam imponet, altero a ſiniſtris adiuuante, & vittas a tergo Epiſcopi aptāte: & ſemper quoties Epiſcopus apud ſedem ſuam eleuat manum dexteram ſignando ſe, aut alios ſigno crucis; velut, cum benedicit thus, cum benedicit Presbyterum aſſiſtentem, qui eum thurificauit, vel aliàs quoties perſonas, aut res aliquas benedicit, ſiue pectus percutiendo, aut alia de cauſa, toties Diaconus a dexteris parum eleuat pluuiale a latere ſuo. Cum autem eleuat ambas manus, & quando eſt lecturus aliquid ex libro, ſeu daturus benedictionem ſolemnem, Diaconi aſsiſtentes hinc inde eleuant fimbrias pluuialis, & cum Epiſcopus cantat, vel legit aliquid ex libro, ipſi Diaconi aſsiſtentes hinc inde apponunt manus ſuper libro, & primus voluit folium, alter digito indicat textum, qui legi debet; ſed celebranti Miſſam, quia non habet pluuiale, ſed planetā, nō eſt neceſſarium fimbrias eleuare, ſed ei ſeruient in cæteris rebus neceſſarijs, & ſpe-

cialiter in ponendo, & auferendo mitram, quod pluries accidit. Videlicet primo cum peruenerit ante altare genuflexus; ſecundo, poſt thurificationem altaris in principio Miſſę, cum ipſe thurificatur; tertio, cum dicit introitum, & [Kyrie eleiſon.] cum dicit [Gloria in excelſis Deo.] cum dicit orationes; quarto, ad Euangelium, id eſt, ſtatim data benedictione Diacono; quinto, ſtatim finita confeſſione per Diaconum poſt ſermonē, (vbi ſermo habetur) pro abſolutione danda; ſexto, ad offertorium; ſeptimo, cum poſt offertorium ad altaris gradus peruenerit: ſed hoc caſu Diaconus Euangelium cantans aufert ei mitram: & regulariter cum Epiſcopus eſt apud altare, ſeruit ei Diaconus Euangelij, cum vero eſt apud ſedem, ſeruiūt ipſi aſsiſtentes, niſi vbi neceſſitas aliud ſuadet, vt, quando poſt thurificationem oblatorū thurificauit altare: quia tunc primus Diaconus aſsiſtens imponit ei biretum, & mitram, cum Diaconus Euāgelij tunc ſit impeditus cum thuribulo, quod de manibus Epiſcopi accepit, vt eum thurificet. Regulare enim eſt tam in Miſsis, quàm in Veſperis, quòd exiſtente Epiſcopo apud ſedem ſuam, ſedenti ſemper aufertur, & imponitur mitra, ſecus quando genuflectit, pro oratione dicēda, quia tunc ſtanti imponitur, & genuflexo aufertur, & quādo eſt apud altare in Miſſa ſtanti aufertur, & ſtāti imponitur. Hoc etiā obſeruent ipſi aſsiſtentes, vt cum vnus ex eis ſurgit facturus aliquod miniſterium ad rem diuinā ſpectans, pariter & alij coaſſiſtētes ſurgunt, cum autem ſeſſuri ſunt, nutu capitis ſe inuicem ad ſedendum inuitant. Hæc, quæ diximus, obſeruanda ſunt celebrāte Epiſcopo ſolemniter. Si vero nō celebret, ſed officio diuino interſit, præfati aſsiſtentes Diaconi erunt apud Epiſcopum in habitu Canonicali,

& om-

& omnia facient, & obſerua bunt ſecundum regulas ſupradictas. Sciendum autem eſt, quod huiuſmodi aſsiſtentia facienda eſt tantummodo Epiſcopo loci ordinario, & nulli alteri, etiam ſi ſit Legatus, qui in ſede Epiſcopi ſederet.

DE OFFICIO DIACONI IN MIſſA ſOLEMNI EPIſCOPO, VEL ALIO CELEBRANTE. Cap. IX.

Diaconus, qui Euãgelium cantaturus eſt, Epiſcopo ſolemniter Miſſam celebrante, debet ſimul cum alijs Canonicis Epiſcopum ad Eccleſiam comitari; nã & ipſe ex Canonicis Diaconis eſſe debet, nec refert an ſit de antiquioribus, nec nè, cum tale onus inter ipſos per vices, vel aliàs arbitrio Epiſcopi, vel iuxta conſuetudinem Eccleſiæ diſtribuendum ſit, & dum alij Canonici accipiunt paramenta, ipſe quoque eodem loco accipiet ſua, aliquo ex clericis Eccleſiæ adiuuante, & primo accipiet amictum, quem in medio oſculabitur, qui crucis figura carere nõ debet, eumque ſibi aptabit circa collũ, ita vt collaria tegat, mox albam, & cingulum accipit, ſuccinctus albã ſibi circum circa aptari faciat, vt æqualiter fluat, tum ſtolam prius in medio vbi crux eſt, deoſculatam ſuper humerum ſuum ſiniſtrũ imponet, & ſub ſuo brachio firmiter alligari faciet, demum accipiet dalmaticam, niſi eſſent tempora, quibus ipſe, & Subdiaconus planetis plicatis vti debent, vt in capitulo de Dominicis Aduentus, & de feria quarta cinerum explicatur, manipulũ vero nõ hic, ſed poſtea accipiet. Qui ſic paratus ſimul cum Subdiacono erit apud Epiſcopum in Sacriſtia. Finita Tertia, & lotis manibus Epiſcopi, ſtabit ad eius dexteram, & ſimul cum Subdiacono ſtãte ad ſiniſtram capiet paramenta Epiſcopi de manibus

nibus Acolitorum, ea ſuo or dine ferentium; illisque induet Epiſcopum modo, & ordine in capitulo de Miſſa ſolemni Epiſcopo celebrante latè & diſtinctè expoſitis. Epiſcopo parato, accipiet ſuum manipulum: & cum Epiſcopus procedit ad altare, ipſe immediatè ibit ante illum ad ſiniſtram Presbyteri aſſiſtentis. Faciet deinde confeſſionem cum Epiſcopo ante altare, ſtans ad eius ſiniſtram, & cum dicit [Tibi Pater, &, Te Pater.] conuerſus ad Epiſcopum profundè ſe inclinat. Poſtquàm Epiſcopus oſculatus fuerit librũ Euangeliorum ſuper altare, porriget illi nauiculam incēſi, cochleari, & manu Epiſcopi prius oſculatis: & impoſito thure in Thuribulũ reddit nauiculã Acolito, a quo accipit thuribulũ, quod Epiſcopo porrigit, ſummitatem catenularum ponens in manu ſiniſtra ipſius Epiſcopi, thuribulum verò in dextera cum debitis oſculationibus: & dum Epiſcopus thurificat altare, ipſe brachium eius ſuſtentat; quo thurificato, recipit thuribulum de manu epiſcopi, cũ oſculo manus, & catenularum, & thurificat epiſcopum in cornu Epiſtolæ ſtantem triplici ductu, ante & poſt thurificationem profunde inclinãs, ac reddit thuribulum Acolito. Recedente epiſcopo ab altari, ipſe ibi remanet cum Subdiacono, & dicēte [Kyrie eleiſon] epiſcopo, ipſi idem dicũt inter ſe ſtantes in eodem loco verſus altare; ſedente poſtea epiſcopo, & ipſi ſedent in ſcamno aliquo parato in cornu Epiſtolæ altaris. Et cum epiſcopus intonauerit canticum [Gloria in excelſis &c.] vna cum Subdiacono illud vſque ad finem proſequitur; cantata per Subdiaconũ Epiſtola, cum per chorum cantatur vltimus verſus Gradualis, ſiue Tractus, ſeu ante Alleluia, aut etiam citiùs, prout diſtantia altaris exquiret, portabit ante pectus ad altare

(debitas

(debitas faciendo reuerētias) librum Euangeliorum clauſum, collocans illum in medio altaris. Deinde accedit ad epiſcopum cum debitis reuerentijs, illiusq́ue manum oſculatur; ſed ſi epiſcopus ſederet in faldiſtorio, faciet, prout in capitulo de Miſſa ſolemni; mox redibit ad altare, & genuflexus ſuper infimo eius gradu, in medio dicit ſecretè [Munda cor meū &c.] tum ſurgens reſumit librum de altari, & rediens ad epiſcopum inclinatus petit ab eo benedictionem dicens [Iube Domine benedicere.] Et habita benedictione, accedit ad Euangelium cantandum, portans, vt ſupra, ante pectus librum Euangeliorū clauſum, & incedens vltimo loco poſt omnes ſuos comminiſtros, cum erit in loco, vbi ſolet Euangelium cantari, ponet librum apertum in manibus Subdiaconi, vel in legili, aut aliàs iuxta conſuetudinem eccleſię, vt in dicto capitulo de Miſſa ſolemni; & iunctis manibus ante pectus dicit cantando [Dominus vobiſcum.] Et cū dicet [Initium, vel, Sequentia ſancti Euāgelij &c.] Signat pollice dexteræ manus textum Euangelij, ac ſeipſum in fronte, ore, & pectore, & dum reſpondetur a choro [Gloria tibi Domine.] accipit thuribulum de manu Acoliti, ſiue cærimoniarij, & librum triplici ductu thurificat, primo in medio, tum a parte dextera libri, mox a ſiniſtra; & reddit thuribulum cęremoniario, ac manibus iunctis, incipit Euangelium. Quo finito, factis debitis reuerentijs, reuertitur ad altare, ad locū ſuum; ſed ſi epiſcopus eſſet apud faldiſtorium, ipſe eum ſtantem, lecto Euangelio, triplici ductu thurificare debet; ſi verò epiſcopus eſt in ſede ſua, id ſpectat ad Presbyterū aſſiſtentem; ſi fiet ſermo per epiſcopum ſedentē in faldiſtorio apud altare, ſtatim finito ſermone, ipſe ſtans ad eius ſiniſtram modicum in-

clinatus

clinatus recitabit confeſſionem in toto prout infra in fine huius voluminis,& cum in ea dicet [Et tibi Pater.] Profundius inclinabit, ſic etiam in fine cum dicet [Et te Pater.] Idem faciet,ſi ſermo per alium habeatur; ſed quia tunc epiſcopus ſedet in ſuo ſolio, ipſe ſtans apud infimũ gradum ſolij faciet confeſſio nem eodem tono, & modo, vt ſupra. Cum epiſcopus inceperit cantãdo Symbolum [Credo in Vnum Deũ &c.] ipſe cum eodem epiſcopo, & Subdiacono illud ſubmiſſa voce proſequetur apud altare; ita tamẽ, vt nõ præire, ſed ſubſequi debeant epiſcopum: & cum a choro recitatus fuerit verſiculus [Et incarnatus eſt.] vſque ad finẽ, ad quem ipſe, ſicut alij Canonici, profundè ſe inclinat, accedit ad abacum, & capit burſam cum corporalibus, quam ad oculos vſque eleuatam ambabus manibus portat ad altare, incedens ſolus graui, & decoro inceſſu, & ſolitas reuerentias epiſcopo, & altari faciens, ibi extrahit ex burſa corporale,quod explicat & extendit in medio altaris collocans a parte Euãgelij burſam, ita vt altare nõ impediat, & redit ad locum ſuũ,& ibi ſedet. Finito Symbolo, ſi epiſcopus ſedebit in faldiſtorio,aufert ei mitram, & lecto per eum offertorio, imponit eidem mitram pretioſam,& ſimul cum Subdiacono aufert annulum, & chirothecas. Quòd ſi epiſcopus erit in ſede ſua epiſcopali, Diaconi aſſiſtentes auferent, & imponent ei mitram, & auferẽt chirothecas. Redeũtem epiſcopum ad altare, & gradus altaris aſcendentem ipſe a dexteris adiuuat, mox vt epiſcopus peruenit ad medium altaris, Diaconus accedit ad cornu Epiſtolæ, & accepta vna ex duabus hoſtijs, quas inuenit a Sacriſta in patena paratas, cum illa tangit alteram,& patenam, & calicem circum circa intus, & foris, & dat illam prægustan

dam

dam eidem Sacriſtæ. Idem ſimiliter facit de vino, & aqua modicum de illis effundens in patenam ad id paratam. Tunc porrigit epiſcopo patenam cum altera hoſtia pro ſacrificio offerendo. Dum epiſcopus dicit [Suſcipe ſancte Pater &c.] Diaconus ex ampullis mittit in calicem, quem prius purificatorio abſterſit, vinum pro conſecratione, & poſt admiſtas illi per Subdiaconum paucas aquæ tũc per epiſcopum benedictæ guttas, offert calicẽ epiſcopo, cum quo tangens & ipſe calicem dicit [Offerimus tibi Domine &c.] & poſito per epiſcopum calice ſuper corporale, ipſe illũ palla cooperit, & accedẽte thuriferario, miniſtrat epiſcopo nauiculam, & mox ponit in eius manibus, vt ſupra dictũ eſt, thuribulum vt thurificet oblata, & altare, quem adiuuat ſupponendo ſiniſtrã brachio illius, & retrahendo dalmaticam, dexteram vero ad pedem calicis ponendo, ne, dum epiſcopus oblata thurificat, thuribulo tactus è loco remoueatur, vel aliquid ex illo effluat: & cum thurificanda erit crux altaris, ipſe opportune calicem è medio remouebit, & cruce thurificata, in eumdem locũ illum reponet. Finita thurificatione altaris, accipiet thuribulũ de manu epiſcopi, cum deoſculationibus & eum ſtãtem in cornu Epiſtolæ triplici ductu thurificat; mox accedit ad thurificandũ Dignitates, & Canonicos, & alios de choro ordine in capitulo de modo, & ordine imponendi thus in thuribulum &c. deſcripto. Quo facto, dat thuribulum Acolito, vel cęrimoniario, a quo & ipſe ſtãs poſt celebrantem inter duos Diaconos aſſiſtẽtes thurificatur. Finita præfatione accedit ad dexteram epiſcopi dicens cũ eo [Sanctus, Sanctus &c.] & ſtatim redit ad locũ prædictum poſt celebrantem, & cum celebrans incipit verba Canonis videlicet [Te igi-

tur &c.] attente aduertat, vt opportune partem dalmaticæ ad brachium illius ſubleuet, & diſcooperiat, & cooperiat calicem, quoties opus fuerit, prout in rubricis Miſſalis explicatur: & cum celebrans eleuat hoſtiam, ipſe genu flectit ad eius dexteram, & ſiniſtra eleuat aliquantulũ poſteriorẽ partem planetæ. Repoſita hoſtia ſuper corporale, ſurgit, detegit calicem & ſtatim genuflectit, & iterum ſubleuat planetam, dum celebrans calicem eleuat, quem repoſitum ſuper altare palla cooperit, & redit ad locum ſuum poſt celebrantem, aduertens dum celebrās ſignat ſuper hoſtiam, & calicem, vt partem dalmaticæ circa brachium eius ſemper aliquantulum ſuſtineat, & cum dicit ea verba Canonis, videlicet [Benedicis & præſtas nobis &c.] ipſe accedens detegit calicem, & quoties calicem detegit, toties genuflectit, adorans Sacramentum prius, & poſt. Cum celebrās ſignat dicens [Per ipſum & cum ipſo &c.] retinebit duobus digitis dexterę manus pedem calicis, & repoſita ſuper corporale, tegit calicem palla, & redit ad locum ſuum. Circa finem Pater noſter, videlicet dum celebrans dicit [Et dimitte nobis &c.] aſcẽdit ad cornu Epiſtolę, & accipit patenam de manu Subdiaconi cũ purificatorio deterſam, oſculatamq́ue ab ipſo, videlicet dum dicet verba Canonis [Libera nos &c.] ponit eam in manu dextera ipſius celebrantis, quam ſimiliter oſculatur, & cũ epiſcopus ſupponit patenã hoſtiæ, ipſe detegit calicem, ac poſita per celebrantem particula hoſtiæ in calicem, illum tegit, & redit ad locum ſuũ. Dicto per celebrãtem: [Pax Domini &c.] accedit, & cũ eo dicit: [Agnus Dei, &c.] & ſupplet loco aſſiſtẽtis Preſbyteri ad librum, donec ille redeat ab oſculo pacis, infunditq; vinum in calicem pro purificatione celebrantis.

Si

Si facienda erit communio generalis, poſtquam epiſcopus celebrans ſe, & Diaconum, & Subdiaconum communicauerit, ante purificationem, & antequã digitos abluat, ipſe Diaconus ſtans in cornu Epiſtolæ inclinatus confeſſionem alta voce recitabit, aliaq́ue faciet, prout in die Paſchæ dicitur. Aduertẽdum autem eſt, quod etiam ſi non fiat communio generalis, ſemper a Diacono, & Subdiacono (niſi ſint Sacerdotes, & velint celebrare) accipienda eſt communio ab epiſcopo celebrante, a quo & immediate oſculum pacis accipere debent, vt dicitur in capitulo de Miſſa ſolẽni Epiſcopo celebrante, & in capitulo de oſculo pacis. Poſtquam celebrans digitos abluerit, Diaconus, tranſlato libro cum puluino ad cornu Epiſtolæ, imponit mitram pretioſã in capite Epiſcopi, qui abluit manus, mox eidẽ mitram aufert, & vadit poſt eum; & dicto poſt vltimam orationem [Dominus vobiſcum &c.] ipſe ſtans conuerſus ad populum, ſiue ad altare, quemadmodum Epiſcopus, cãtat [Ite Miſſa eſt.] in tono competenti, vel [Benedicamus Domino.] prout tẽpus exigit. Et, ſi celebrans eſt daturus benedictionem, imponit eius capiti mitram pretioſam, niſi ſit Archiepiſcopus, qui ſine mitra propter reuerentiam crucis benedicit: & dum Epiſcopus dat benedictionem, ipſe genuflectit. Si celebrans ſit Archiepiſcopus, & cum pallio celebrauerit, data benedictione, & publicata indulgentia, Diaconus extrahit illi palliũ, & ſuper altare illud deponit; denique comitatur Epiſcopum, donec illum exuat ſacris paramentis, quo exuto, etiam ipſe ſua deponit, & recedit in pace. Si celebratur pro defunctis, obſeruabit quæ in Miſſali de Miſſa defunctorum dicuntur. In collegiatis, vel abſente epiſcopo, & in Dominicis Aduen-

tus, & Quadrageſimæ, ac ferijs ſeruabit, quę de ijs in proprijs capitibus, & in rubricis Miſſalis Romani dicuntur.

DE OFFICIO SVBdiaconi in eadem Miſſa Pontificali ſolemni. Cap. X.

EOdem tempore, eodemq́ue loco, & modo prout de Diacono dictum eſt, Subdiaconus, qui & ipſe de numero Canonicorum erit, & (ſi inter Canonicos diſtinctus erit ordo ſubdiaconalis) antiquior, ſeu dignior ex eodem ordine comitabitur epiſcopum ad Eccleſiam procedentem, & accipiet paramenta ſibi conueniētia, quæ eadem ferè ſunt quæ ſuperius Diacono conueniunt, excepta ſtola, qua Subdiaconus non vtitur; accipiet autem ſuper alba tunicellam, quæ eiuſdem formæ eſt, cuius eſt dalmatica Diaconi, niſi quod ſtrictiores, longioreſq́ue aliquantulum manicas habet. Epiſcopo incipiēte legere Pſalmos, [Quā dilecta &c.] affert illi caligas, & ſandalia ex credentia ſumpta, quæ portat ſuper velo, alio velo ſericeo cooperta, ambabus manibus ad oculos vſque eleuatis, & adiuuantibus duobus familiaribus epiſcopi, induit primo tibiam, & pedem dexterū epiſcopi, mox ſiniſtrum genu flexus ſub cappa illius; & cū tempus erit, ſimul cum Diacono adiuuabit epiſcopum, dum cæteris paramentis ſacris induitur: quod munus licet ad Diaconum pręcipue ſpectet, Subdiaconus coadiuuat tamen, vbi opus eſt, vt ſupra in capitulo de Miſſa latiùs explicatur. Et poſtquàm epiſcopus fuerit paratus, ipſe accipiet manipulum: & procedente epiſcopo ad altare immediate ibi poſt crucem librum Euangeliorum clauſum ante pectus portans, in quo incluſus erit manipulus epiſcopi; & facienti epiſcopo cōfeſſionē, ipſe parum retro ſtans apud Diaconū reſpondet

det ſimul cū Presbytero aſſiſtēte, & Diacono, & interim deponit dictum librū Euangeliorum in manibus Cærimoniarij, & cum Epiſcopus dicit [Indulgētiam &c.] accipiet ex dicto libro manipulum, illumq; à latere oſculatur, & Epiſcopo, vbi eſt ſignum crucis, oſculandū porrigit, mox illum apponit ſiniſtro brachio Epiſcopi, & manus Epiſcopi oſculatur: & eidem, cum ſupremum altaris gradum aſcenderit, adiuuāte Presbytero aſſiſtēte porrigit oſculandum dictum librum Euangeliorum apertum, vbi eſt principium Euangelij illius Miſſæ: ſtans in cornu Euangelij à ſiniſtris Epiſcopi ab ea parte adiuuat illum altare thurificantem, ſicut Diaconus à dexteris. Redeunte autem Epiſcopo ad ſuam ſedem, ipſe remanet cū Diacono Euangelij apud altare. Et cum Epiſcopus dicit [Kyrie eleiſon, Gloria, & Credo] ipſe in eodem loco ea dicit cum Diacono, & quando ſedendum eſt, ſedet cum eodem. In fine orationis, ſeu orationum cum Epiſcopus dicit [Per Dominum noſtrū Ieſum &c.] ipſe accipiens librum Epiſtolarum, & factis reuerentijs altari, & Epiſcopo, comitāte cærimoniario, Epiſcopo ſedente cū mitra, ipſe librum tenens incipit alta voce cātare Epiſtolam in loco cōſueto. Qua finita accedit ad Epiſcopum, cui profunde inclinatus librum ſuper eius genibus ponit, & oſculatur illius manum ſuper libro poſitam. Accedit deinde cum Diacono ad lectionem Euangelij procedens manibus iunctis immediate ante illum; & illi legenti Euangelium tenet ambabus manibus librum apertum ante pectus, vel legile manibus tenet aut adhæret Diacono, ſi in ambone, aut pulpito Euangelium legatur, vt in capitulo de Miſſa ſolemni latius explicatur: & ſi forte Diaconus proferendo aliqua ver-

ba

ba Euangelij inclinaret ſe, aut genuflecteret, librum, vel legile tenens, ipſe nullatenus mouetur, cum repræſentet legile immobile. Finito Euangelio, tenens adhuc librum apertum, nulli facta reuerentia, illum ſic apertum offert Epiſcopo oſculãdum in loco, vbi eſt principium Euangelij cantati; quo oſculato, & clauſo libro, facit Epiſcopo reuerentiam, & reuertitur ad altare. Poſtquàm Epiſcopus lauit manus poſt offertorium, ipſe accedit ad abacum, & extenſo ſibi, adiuuantibus Acolitis, circa humeros velo, ſeu mappa ſericea, quo calix, patena, & alia ſuper dicta menſa cooperiebantur, ita vt a latere dextero longius pendeat, accipit manu dextera calicem, cum patena, & hoſtijs palla tectis, eaq; omnia longiori illa parte veli, cooperit ſiniſtra manu ſuper ea appoſita, cautè aduertens, ne aliquid forte decidat, & accedit ad cornu Epiſtolæ altaris eodem tempore, quo Epiſcopus illuc peruenerit; eaque omnia remoto velo dat in manibus Diaconi, mox eidem Diacono tradit ampullam vini ab Acolito receptam; ampullã verò aquæ ipſe Epiſcopo oſtendit, & petit, vt benedicat dicens [Benedicite Reuerendiſſime Pater] Ex qua benedicta infundit paululum in calicem. Poſt oblationem hoſtiæ, & vini factam, accipit de manu Diaconi patenam, quam veli prædicti extremitate, adiuuante cærimoniario contegit, eamque eleuatam ſuſtinet vſque ad finem Pater noſter, ſtans vero in loco conſueto, & conuenienté: nec mouet ſe, niſi cum ad eleuationem Sanctiſſimi Sacramẽti genuflectit; quo eleuato, ſtatim ſurgit, & cum celebrans dicit in oratione Dominica [Et dimitte nobis &c.] factis debitis reuerentijs, accedit ad altare in cornu Epiſtolæ, dictamque patenam Diacono offert, qui eam a cærimoniario, vel a ſe-

ipſo velo diſcopertam accipit. Tunc ipſe Subdiaconus depoſito velo in manibus cęrimoniarij, vel Acoliti redit ad locum ſuum, & ſupplet a dextera Epiſcopi pro Diacono, dum ille ſeruit loco Presbyteri aſſiſtentis à ſiniſtra, diſcooperiendo calicem, & alia faciendo, quæ erunt neceſſaria, & opportuna, donec Epiſcopus communionem ſumpſerit; & eo communicato, ipſe poſt Diaconum accipit communionē, & pacem ab eodem Epiſcopo, vt in proxime præcedenti capitulo de Diacono dictum eſt. Mox imponit vinum in calicem pro purificatione, niſi prius redierit ad locum ſuum Presbyter aſſiſtēs, quia tūc hoc facit Diaconus reuerſus ad dexteram Epiſcopi. Demùm accepta per Epiſcopum purificatione, dum lauat manus, ipſe tergit calicem, plicat corporalia, illaq; ſimul cum palla, purificatorio, & burſa ad abacum reportat cum debitis reuerentijs, mox redit ad locū ſuum poſt Epiſcopum, & ibi ſtat vſque ad finem Miſſæ; & ea finita, adiuuat Diaconum in exuendo Epiſcopum. Si celebrabitur pro defunctis, alio ordine, & ritu multa faciet, vt in capitulo de Miſſa pro defunctis videre eſt. Idem dicitur quo ad habitum, & alia quædam in Miſſis, quæ celebrātur in Dominicis Aduentus, & Quadrageſimæ, & in aliquibus ferijs. In collegiatis vero, & Epiſcopo abſente, ipſe ſeruit loco aſſiſtentis in danda pace, etiam Epiſcopo præſente, ſi celebrabitur Miſſa ab aliquo Canonicô, vel alio, qui non habet Presbyterum aſſiſtentem.

DE

DE NVMERO, QVALITATE, & officio miniſtrorũ ſeruientium Epiſcopo in diuinis, videlicet de libro, de candela, de baculo, de mitra, de thuribulo, de cãdelabris, de gremiali, de ampullis, & ad abacum. Cap. XI.

VT Epiſcopales functiones præſertim in Eccleſia, & in diuinis officijs commodiùs, digniusq́ue exerceri valeant, plures neceſſarij ſunt miniſtri, licet pauciores in Veſperis ſufficiant, quam in Miſſis. Cum ergo Epiſcopus Veſperas ſolemniter cantabit, vltra Presbyterum aſsiſtentem, duoſq́ue antiquiores Diaconos aſsiſtẽtes, qui cæteris digniores ſunt, de quorum officio ſupra dictum eſt, vbi commode fieri poterit, ſeptem ſaltem alios miniſtros habere eum conuenit, aſpectu, habitu, & tonſura decẽtes, ac cottis mundis indutos. Primus erit qui de libro; ſecundus, qui de candela ſeruient; tertius de baculo paſtorali; quartus de mitra; quintus de thuribulo, & nauicula; ſextus, & ſeptimus de candelabris & cereis. Cum vero Miſſam ſolemniter celebrat, vltra prædictos, ac Diaconũ, & Subdiaconum, de quorum officijs etiam ſupra dictum eſt, habebit alios ſex, quorũ duo eodẽ habitu clericali, & cottis induti ſeruiẽt, alter de gremiali, alter de ampullis. Reliqui quatuor poterũt eſſe cubicularij, ſiue familiares Epiſcopi clericali habitu, ſed ſine cottis ſtantes apud abacum; & hi quidem miniſtri omnes ſi haberi non poterunt ex gremio Eccleſiæ, vel de familiaribus ipſius Epiſcopi, poterunt iuſſu Epiſcopi cõuocari ex parochijs, & Eccleſijs ciuitatis, ijdemq; omnes, præter iam dictos quatuor familiares, ſeruient etiã Epiſcopo, cum induitur, & exuitur ſacris paramẽtis, tam in Veſperis, quam in Miſſis dicta paramenta portando, & re-

& reportãdo, ex quibus, qui de baculo paſtorali, de mitra, de thuribulo, de candelabris, de ampullis vini & aquę ſeruiunt, vbi commodè fieri poteſt ſint in ordine Acolitatus; vt diſciplinæ dignitas, quoad eius fieri poſſit conſeruetur. Igitur primi miniſtri officium erit, cũ Epiſcopus celebrabit Veſperas, aut Miſſas ſolemniter, curare, vt ſignacula in libro, ex quo Epiſcop⁹ Antiphonas, aut Hymnum eſt intonaturus, aut orationem cantaturus, ſint rectè ſuo loco diſpoſita, ne, cũ dicendum aliquid erit, indecenter huc, illuc folia vertere cogatur; librum ipſum cuſtodiet, & reponet in loco decẽti, quem, cum opus erit illũ Epiſcopo offerre, ſuſtinebit ambabus manibus ab inferiori parte libri poſitis altiùs, vel dimiſſius, pro ſtatura celebrantis, nec ſe loco mouebit, nec vmquàm genuflectet, etiã ſi ipſemet celebrãs, & alij omnes genuflecterẽt, cum, vt ſupra dictum eſt, inſtar legilis ſit; niſi cũ fortaſſe ob commoditatem Epiſcopi legentis eum genuflectere magis expediret, vti cum librum tenebit pro Pſalmis à Pontifice legẽdis, antequam paramẽtis Miſſalibus induatur, locus eius erit propè altare. Cum verò Presbyter aſſiſtens paratus librum ſuſtinebit ante Epiſcopum in cantu legentem, ipſe à ſiniſtris Epiſcopi ſtans adiuuabit in ſuſtentatione libri ipſum aſſiſtentem. Alter in eodem habitu de candela ſeruiet; tertius miniſter eodem habitu, ſeu pluuiali indutus iuxta locorum, & Eccleſiarum conſuetudinem, vti de primo dictum eſt, ipſius baculi cuſtodiendi, portandiq; ante Epiſcopum, quoties opus erit, onus habebit, quem manu dextera cottę extremitate cooperta tenebit, ſed nudum, nulloque panniculo appenſo, illum Epiſcopo cũ opus erit, offeret. Quo autem tempore, & in quibus actibus Epiſcopus baculo paſtorali

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EM. ROMA

vti debeat, inferius ſuo capitulo deſcribitur. Quartũ miniſtrum de mitra ſeruientem oportet mappã ſericeam oblongam à collo pendentem gerere, qua vtitur ad mitram ſuſtinendam, ne illam nudis manibus tãgat: cautè autem aduertat, vt cum ea Epiſcopo imponenda, auferendave erit, illicò lateri Diaconi aſſiſtentis illam impoſituri, vel allaturi adhęreat, mitram auferens, vel recipiens. In Veſpe ris incepto primo Pſalmo, depoſita mitra pretioſa ſuper altari in cornu Epiſtolæ offert ſimplicem, incepta antiphona cãtici [Magnificat] offert pretioſam, & ſimplicem ſuper altari in eadẽ parte locabit. In Miſſis, dicto per Epiſcopum, celebrãtem, ſeu non celebrantem hymno Angelico, adſit cum mitra ſimplici imponenda Epiſcopo ſedẽti, ipſa pretioſa ſuper altari depoſita. Vt plurimum enim ſolent Epiſcopi in Miſſa vti pretioſa vſque ad dictum hymnum Angelicum, poſtmodum ſimplici vſq; ad finem Symboli; tum lecto offertorio, reaſſumere pretioſam, eamq; tenere vſque ad finem Miſſæ ſuo tem pore. Cum prædictus miniſter mitram tenet, habeat vittas, ſeu infulas illarum verſus ſe ipſum, & cum illas deponit ſiue ſuper altari, ſiue ſuper menſa, aut abaco, vittæ exterius pendeant. Quintus miniſter Acolitus thuribulum, & nauiculam incẽſi miniſtraturus debet aliquanto cæteris robuſtior eligi, quo pondus illorũ ſuſtentare poſſit; eaq; debet eleuatis æqualiter manibus tenere; videlicet, thuribulum dextera, pollice in annulum maiorẽ immiſſo, altero vero eiuſdem manus digito minorem annulum catenulæ eleuanti coopertorium thuribuli appoſitum reget, & ſuſtinebit; ſiniſtra manu pedem nauiculę cum incẽſo, & cochleari cautè geſtabit, cottam ſuper brachia prius reflectens, ne fortè contingat illam cum thuribulo,

ribulo, aut nauicula implicari, aut comburi. Quo autem loco, & ordine incedere, ſtare vel genuflectere cum alijs miniſtris ad Euãgelium euntibus, & redeũtibus debeat, & de alijs, quæ ad ſuum officium ſpectant, ſuo tempore à cærimoniarijs docendus erit. Acoliti duo ceroferarij debent & ipſi robuſti, & in ſtatura, quantũ poteſt, æquales eligi, vt lumina æqualiter teneant, & deferant; cumque capturi ſunt candelabra, accipient quidem manu dextera, ita vt qui à parte dextera incedit, ponat manum ſiniſtram ad pedem candelabri, dexteram vero ad medium cãdelabri globum; & qui incedit à parte ſiniſtra, ponat dexteram ad pedem, ſiniſtrã ad eumdem globum. Cumque reuerentias erunt facturi, illas æqualiter, & eodem tempore faciant: ac denique eundo; ſtando, ac redeundo in omnibus actibus inter ſeipſos, & cum alijs miniſtris ſe conforment, prout per cærimoniariũ admonebuntur. Quod ſi, dum cantatur Euãgelium, genuflectendum ſit, ac propterea omnes genuflectant, ipſi ſtabũt ſimul cum ſubdiacono librum tenente, ac ſi immobiles eſſent. Duo præterea alij, ſed in Miſſa tãtum, adhibentur miniſtri, quorum vnus de gremiali, alter verò, qui ſaltem Acolitatus ordine inſignitus eſſe debet, de ampullis ſeruiat; & qui gremiale miniſtrat, intentus eſſe debet, vt cum celebrans Epiſcopus ſurgit, antequam mitra ei auferatur, ipſum gremiale per ſubdiaconum de gremio Epiſcopi ablatum reuerenter recipiat, illudq; complicatum ante pectus ambabus manibus teneat; & cum opus erit, eidem Subdiacono reponẽdum in gremio Epiſcopi ſedentis, ac demum poſt lotionem manuum Epiſcopi lecto Offertorio, illud ſuper abaco reponet, cum eo amplius vtendũ non ſit. Acolitus autem, qui de ampullis ſeruit, poſt lectũ

offertorium curam habebit portãdi ampullas, ſiue vrceolos vini, & aquæ ſuper aliquo paruo bacili pariter diſpoſitos, ſequens immediatè ſubdiaconum calicem, & patenam ad altare portantem; eaſdemque ampullas opportunè ipſi Subdiacono porriget; & vino, & aqua ex illis in calicem miſſis, eas ad abacum reportabit, & demum eaſdem ad altare poſt communionem, iterum pro purificatione afferet, & pariter ad Abacum reportabit. Quatuor miniſtri familiares, de quibus ſupra mentio habita eſt, ſeruiunt ad lotionem manuum Epiſcopi, incipiendo à iuniore, ſeu minus digno vnuſquiſque per ordinem vice ſua: quater enim Epiſcopus in Miſſa ſolemni lauat manus; primò antequàm capiat paramenta; ſecundò ſtatim poſt lectum offertoriũ; tertio poſt incenſationẽ oblatorum; quarto & vltimo poſt communionem. Hi etiã ſeruiũt Epiſcopo ad induendas exuendasque caligas, & ſandalia. Si celebrans eſſet Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, vel Archiepiſcopus, aut Epiſcopus valde inſignis, poſſent ad huiuſmodi miniſterium lotionis manuum ipſius celebrãtis inuitari aliqui ex proceribus, & nobilibus viris illius ciuitatis, qui velo ſericeo circum ſpatulas extẽſo, duas argenteas lances, ſeu fontes, ſi commodum erit, quos bacilia vocant, cum aqua odorifera extremitate illius veli coopertos ſuo tempore miniſtrent, præeunte clauigero, ſeu mazerio cum claua argentea, ſi eſt Cardinalis, quo caſu conuenit etiam prægustationem dictæ aquæ fieri apud abacum à miniſtris, vel ſcutiferis, illam ipſi nobili exhibentibus omnesq; prædicti, ſiue ex familiaribus Epiſcopi, ſiue ex nobilibus ciuitatis ſint, eũdo, & redeundo genuflectunt vſque ad terram, ante altare, ante legatum, ſi adſit, & ante Epiſcopum; ſed præſente

ſente Legato, Cardinali, vel Metropolitano, nō ita profunde, ante Epiſcopum genu flectant. Eorum locus, ſi fuerint ex familiaribus Epiſcopi, erit apud abacum, vbi ſtabunt inter menſam, & murum, capite detecto ſemper, & verſa facie ad Epiſcopum; ſi ex nobilioribus ciuitatis, ſedebūt in loco pro ipſis nobilibus deputato, vnde ſuo tempore per cærimoniariū vocabuntur, & aſſociabuntur euntes, & redeuntes. Ijdem miniſtri adhibentur, ſi Epiſcopus celebrans non ſit proprius illius ciuitatis, perinde ac ſi in propria Eccleſia celebraret, excepto Acolito de baculo paſtorali. Dicti omnes miniſtri neceſſarij ſunt, etiam in Miſſis non per Epiſcopum celebratis in Eccleſijs Collegiatis præter illos qui miniſtrant mitram, baculum paſtoralem, & gremiale, quæ ſunt Epiſcopalis dignitatis propria. Familiares autem minime ſunt neceſſarij, cum nec abacus aut menſa erigatur, ſed ad lotionem manuum celebrantis poſt offertorium ſeruiet Acolitus.

DE ORNATV Eccleſiæ, & præparandis in ea ante aduentum Epiſcopi. Cap. XII.

Qvia regulariter in Eccleſia ſolēnia ſacra peragūtur, conſentaneū eſt, vt de eius ornatu, ac de officijs, & ſacrificijs, quę ibidem fiunt, ſermo habeatur: igitur habenda eſt ratio in ea ordinanda temporis, & loci, ac perſonarum. Decet enim, vt in diebus feſtis ſplendidior appareat, quàm in alijs non feſtiuis, eoq; magis, quò ipſi dies feſtiui erunt ſolemniores. Sic maior etiam cura adhibenda erit in ornatu Eccleſiæ Cathedralis, aut Collegiatæ, quæ & numeroſum clerum habeat, & ſupellectilem amplam, quæuè cōgrue ſituata, & ſuis partibus apte diſtincta commodiorem ornandi

nandi præbeat facultatem. Perſonarum etiam, quæ ad Eccleſias in celebritatibus conueniunt, & diuinis officijs præſunt, aut interſunt, dignitas, prout maior vel minor, erit maiorem minoremvè apparatum expoſcit. Si igitur feſtiuitas erit præcipua, & de ſolemnioribus illius Eccleſię, primum à parte exteriori ornandæ erunt valuæ ipſius floribus, ramis, & frondibus virentibus, bracteolis, aut faſcijs diuerſi coloris appenſis, vel colligatis, quo ſplendidius pro locorum conſuetudine, ac temporum qualitate fieri poterit; ſupra vero portæ ſuperluminare imago Sancti, vel Sanctorum, quorum dies feſtus agitur, pariter ornata, & ſub ea inſignia Summi Pontificis, Legati, Cardinalium, aut Nuntij Apoſtolici, Epiſcopi, Reipublicæ, Principis, aut ciuitatis pro libito ponentur, ſeruando in eorum poſitione ordinem dignitatum. Inferioris vero ordinis hominum, maximè laicorum, inſignia non ſunt apponenda. Si Eccleſia habebit porticum, congruum erit & illam pannis alijs pulchris ex ſerico, ſiue ex corio, ex aliavè honeſta materia confectis, ſeu elaboratis, prout haberi poterunt, exornari; in quibus tamen picturæ intextæ, ſeu pictæ non ſint profanæ, vel indecentes; quod & in alijs pannis, in apparatu interiori, & exteriori Eccleſiæ obſeruandum erit, & maximè vt non ponantur ibidem vllæ effigies, niſi Sanctorum, vel ſummorum Pontificum. Intus quoque, ſi fieri poterit, parietes Eccleſiæ aulæis, tribunæ vero holoſericis, aut nobilioribus cortinis coloris cæterorum paramentorum pro feſti qualitate. In primis autem ſedes Epiſcopalis aliquanto etiam pulchrioribus, inſignioribuſque tegumentis ornetur, eiuſdē coloris feſtiuitati congruentis. Similiter & ſedes

Legati

Legati Apoſtolici, aut alterius Cardinalis, qui fortè ſacris officijs intereſſe debeat, loco, & ornamentis condecentibus præparabitur. Subſellia quoque pro Prælatis, Canonicis, Magiſtratibus, alijsque magnatibus, nobilibusque laicis pro Eccleſiarum, locorumque conſuetudine, commoditateque ornari decet. Cum Epiſcopus eſt venturus ad Eccleſiam, antea præparandum eſt faldiſtorium, ſeu genuflexorium accomodatum ad genuflectendum ante altare maius, panno viridi, ſeu violaceo, pro qualitate temporum coopertum: ſed ſi Epiſcopus erit Cardinalis, ſerico, vel panno rubei, ſeu violacei coloris, prout erunt veſtes ipſius Cardinalis, pro temporum diuerſitate, appoſitis puluinaribus ſuperius, & inferius, ſuper quæ Epiſcopus genuflexus orabit. Aliud ſimile ante altare, ſeu alium locum, vbi eſt Sanctiſſimum Sacramentum. Quod diuerſum eſſe ſolet ab altari maiore, & ab eo, in quo Epiſcopus, vel alius eſt Miſſam ſolemnem celebraturus. Nam licet ſacroſancto Domini noſtri Ieſu Chriſti corpori omnium Sacramentorum fonti præcellentiſſimus, ac nobiliſſimus omnium locus in Eccleſia conueniat, neque humanis viribus tantum illud venerari, & colere vmquàm valemus, quantum decet, tenemurque; tamē valde opportunum eſt, vt illud non collocetur in maiori, vel in alio altari, in quo Epiſcopus, vel alius ſolemniter eſt Miſſam, ſeu Veſperas celebraturus; ſed in alio Sacello, vel loco ornatiſſimo cum omni decentia, & reuerentia reponatur. Quod ſi in altari maiori, vel alio, in quo celebrandum erit, collocatum reperiatur, ab eo altari in aliud omnino transferendum eſt, ne propterea ritus, & ordo cęrimoniarum, qui in huiuſmodi Miſſis, & officijs ſeruandus eſt, turbetur; quod vtiq;

abſque

abſque dubio eueniret, ſi illud ibi remaneret: ſi quidem nec altaris thurificatio, nec celebrantis actio, nec miniſtrorum operatio ritè fieri, aut ſeruari poſſent; cum neceſſe ſit, quoties ante illud tranſimus, genua ad terram flectere, nec deceat celebrantem ante illud ſtare, aut ſedere cum mitra. Quod ſi aliquando contingeret coram Epiſcopo, vel per ipſum Epiſcopum celebrari, exiſtente Sanctiſſimo Sacramento ſuper altari, quod feria quinta in cœna Domini, & feria ſexta in Paraſceue, & in Miſſa, quæ celebratur in feſto Sanctiſſimi Corporis Chriſti, ante proceſſionem euenire ſolet; tunc omnes genuflexiones, & reuerentiæ ad vnguem obſeruari debent; & Epiſcopus numquàm ſedere, ſed ſtare ſine mitra, prout ſuis locis declaratur. Et ideo non incongruum, ſed maximè decens eſt, vt in altari, vbi Sanctiſſimum Sacramentum ſitum eſt, Miſſæ non celebrentur; quod antiquitus obſeruatum eſſe videmus. Aut ſaltem celebrans in eo, ſiue ſolemnes, ſiue planas Miſſas, reuerentias, & genuflexiones prædictas omnino obſeruet. Ante Sanctiſſimam Euchariſtiam Epiſcopus genuflectẽs prius in plana terra, deinde ſuper faldiſtorio, vel genuflexorio ibidem præparato orabit, priuſquam ad altare maius ſe conferat; & ſurgẽs iterum genuflectet, vt prius. Ante altare maius caput cruci profundè inclinabit, poſtea genuflectet & orabit, demum ſurgens iterũ caput, vt prius, inclinabit. Faldiſtoriũ quoque, ſi eo vtendum erit, pro ſeſſione Epiſcopi celebrantis, parum diſtans ab infimo gradu altaris à latere Epiſtolæ locandum eſt, ita vt Epiſcopus celebrans in eo ſedẽs habeat ad dexteram ſuam altare reſpiciens eandem partem, quam ipſa anterior facies altaris reſpicit, ſiue illa verſa ſit ad tribunam, ſiue ad

reli-

reliquum corpus Eccleſię,& populum, ſecundum varios altarium ſitus: quod quidem faldiſtorium coopertum ſit vndique ad terrã ſerico eiuſdem coloris, cuius erunt cætera paramenta, & ſub dicto ſerico tegumẽto aptetur pul uinum. Regulariter autem faldiſtorium huiuſmodi ponitur in plano, ſeu pauimento presbyterij, quod totum vſque ad infimum gradũ altaris conuenienter deberet pannis viridibus cõtegi. Sed ſi altare haberet plures gradus, ita vt faldiſtorium in pa uimẽto poſitum remaneret nimis depreſſum, poſſet ei ſupponi aliquod ſuggeſtum, ſeu tabulatũ æqualis altitudinis à terra cum infimo gra du altaris, ſi ſuper eo ſeſſurus ſit proprius Epiſcopus celebrans, qui tamen regulariter non in faldiſtorio, ſed in pro pria Epiſcopali ſede ſtare, & ſedere debet. Ipſum verò altare maius in feſtiuitatibus ſolemnioribus, aut Epiſcopo celebraturo, quo ſplendidiùs poterit, pro temporũ tamen varietate, & exigentia, ornabitur: quod ſi à pariete diſiũctum, & ſeparatũ ſit, apponẽtur tam à parte anteriori, quam poſteriori illius pallia aurea, vel argentea, aut ſericea, auro per pulchrè contexta, coloris feſtiuitati congruentis, eaq; ſectis, quadratiſq; lignis munita, quę telaria vocant, ne rugoſa, aut ſinuoſa, ſed extenſa, & explica ta decentius conſpiciantur. Tum supernè lineæ mappæ mundæ tres ſaltem explicentur, quæ totam altaris planitiem, & altare cõtegant. Nullæ tamẽ coronides ligneę circa altaris angulos ducantur, ſed earum loco apponi poterunt faſciæ ex auro, vel ſerico laboratæ, ac variegatæ, quibus ipſa altaris facies aptè redimita ornatior appareat. Supra verò in planitie altaris adſint candelabra ſex argentea, ſi haberi poſſunt; ſin minus ex aurichalco, aut cupro aurato pulchrè fabricata, & aliquãto al

tiora, ſpectabilioraque his, quæ cæteris diebus non feſtiuis apponi ſolent, & ſuper illis cerei albi, in quorũ medio locabitur crux ex eodem metallo, & opere, prę alta, ita vt pes crucis æquet altitudinem viciniorum cãdelabrorum, & crux ipſa tota candelabris ſuperemineat cũ imagine Sãctiſſimi Crucifixi verſa ad anteriorem altaris faciem. Ipſa candelabra non omninò inter ſe ęqualia ſint, ſed paulatim quaſi per gradus ab vtroque altaris latere ſurgentia, ita vt ex eis altiora ſint immediate hinc inde à lateribus crucis poſita. Celebrante verò Epiſcopo, candelabra ſeptem ſuper altari ponantur, quo caſu crux non in medio illorum, ſed ante altius cãdelabrum in medio cereorum poſitũ locabitur; à cuius lateribus, ſi haberentur aliquæ reliquiæ, aut tabernacula cum Reliquijs Sãctorum, vel Sanctorum imagines argenteæ, ſeu ex alia materia ſtaturæ competẽtis, cõgruè apponi poſſent. Quę quidem ſacræ Reliquiæ, & imagines, cum ſex tantum candelabra ſuper altari erũt, diſponi poterunt alternatim inter ipſa candelabra, ſi modò ipſa altaris diſpoſitio, & longitudo id patitur; ſed & vaſcula cum floſculis, frondibusq; odoriferis, ſeu ſerico contextis ſtudiosè ordinata adhiberi poterunt; quod ſi altare parieti adhæreat, applicari poterit ipſi parieti ſupra altare pannus aliquis cæteris nobilior, & ſpecioſior, vbi intextę ſint Domini Noſtri Ieſu Chriſti, aut glorioſę Virginis, vel Sanctorum imagines, niſi iam in ipſo pariete eſſent depictæ, & decenter ornatę. Supra verò in altum appẽdatur vmbraculum, quod baldachinum vocant, formę quadratæ, cooperiens altare, & ipſius altaris ſcabellum, coloris cæterorum paramentorum. Quod baldachinum etiam ſuper ſtatuẽdum erit, ſi altare ſit à pariete ſeiũctũ, nec ſupra habeat aliquod ciborium

borium ex lapide, aut ex marmore confectum. Si autem adſit tale ciborium, nō eſt opus vmbraculo, ſed ipſum ciborium floribus, frondibuſque ornari poterit. Cum Epiſcopus erit celebraturus Miſſam ſolemnem ponētur omnia paramenta Pontificalia in medio altaris ordine retro grado, videlicet, annulus inclusus in aliqua capſula ſeorſum ab alijs, planeta, chyrothecæ, dalmatica, tunicella, ſtola, crux pectoralis, cingulum, alba, & amictus; manipulus verò ad partem ibidē ponetur. Sed in Eccleſijs, vbi eſſet ſecretarium ſiue locus, vbi Epiſcopus paretur, paramenta prædicta poſſent ibi præparari, non autem ſuper altari, vt ſuo loco dicetur. Libri verò Miſſalis, Euangeliorum, & Epiſtolarum tecti ſerico eiuſdem coloris, quo cætera paramenta, cum puluino ex eodem ſerico, & colore ponũtur ſuper gradu altaris ſub cornu Epiſtolę. Gradus altaris omnes cooperiātur amplo, & pulchro tapete, vt (ſi fieri poteſt) ſint magis cōſpicui, & ornati, quàm reliqua pars Presbyterij, quæ pannis viridibus contegitur. Si verò tale tapete amplum haberi non poſſet, ſaltem ſcabellum, ſeu ſuppedaneum, quod eſt proximũ altari, ſit tapete aliquo coopertum, ſimiliter, & locum qui in pleriſq; Eccleſijs ſub altari maiori eſſe ſolet, vbi Sāctorum Martyrum corpora requieſcunt, qui Martyrũ, ſeu confeſſio appellatur, decet floribus, frondibusque, omniq; ornamento decorari. Cætera altaria per Eccleſiam pariter pallijs concoloribus decentibusq; ornentur, abſque coronide, & cum faſcia, vt ſupra de maiori dictum eſt; & habeant quælibet duo candelabra cum cæreis, & in medio crucem cũ imagine crucifixi argenteam, vel ex aliquo metallo, aut cupro aurato. Scabella eorum, ſi fieri poſſit, tapetibus, vel ſaltem pannis cooperiantur. Altare

verò, vel locus, vbi eſt repoſitum Sanctiſſimum Sacramentũ præ cæteris ſumptuoſius, ac nitidius exornandum eſt. Lampades quoque ardentes numero impari in Ecclesijs, tum ad cultum, & ornatum, tum ad myſticũ ſenſum, vt & multa ex ſuperius narratis pertinent. Hæ verò in primis adhibendę ſunt ante altare, vel locum, vbi aſſeruatur Sanctiſſimũ Sacramẽtum, & ante altare maius, quibus in locis lampadarios penſiles eſſe decet, plures ſuſtinentes lampades, ex quibus, qui ante altare maius erit, tres ad minus, qui ante Sacramentum, ſaltem quinque lucernas habeat. Ante verò reliqua ſingula altaria ſingulæ poſſunt lãpades appendi. Quæ quidem in præcipuis feſtis, ſaltem dum Veſperæ, & Miſſa ſolemnis decantantur, continuè ardeãt. Ante Sanctiſſimũ Sacramentum, ſi non omnes ad minùs tres accenſæ tota die adſint. Sed & ante locum, & feneſtellam Confeſſionis ſupradictæ, vbi conſuetudo eſt lampadem ardere, ſeruanda eſt. Poſſunt etiam in altari maiori, vel alijs, quæ habent ciboria, circumcirca lampades appendi. Ambones, vbi Epiſtolæ, & Euangelia decantari ſolent, ſi qui erunt, nec nõ & pulpitum, vbi ſermo, vel concio haberi ſolet, conſentaneũ eſt pannis ſericeis eiuſdem coloris, cuius ſunt cætera paramenta, exornari, ita tamen, vt locus Euangelij pulchrius apparetur. Reſtat, vt de menſa, ſeu abaco, quã credentiam vocant, pauca ſubijciamus. Ea verò in Miſſis tantum ſolemnibus præparari ſolet a latere Epiſtolæ in plano Presbyterij, ſi loci diſpoſitio patietur, atque à pariete parumper diſiuncta, ita vt inter illam, & parietem ſtare poſſint familiares Epiſcopi ad manuum lotionem deſtinati, niſi vbi propter loci anguſtiam id fieri nõ poſſit; quo caſu fiet, prout melius poterit. Eius menſura

ſura regulariter erit palmorum octo in longitudine, in latitudine quatuor, vel circa, in altitudine quinq;, vel modicum vltra; lineoque mantili mundo ſuperſtrato vſq; ad terram circumcirca pendenti contegetur. Super ea ponentur duo candelabra cum cereis albis altitudinis, & formæ, prout duo minora ex his, quæ ſuper altari poſita ſunt, & in ipſius medio calix cum patena, palla, purificatorio, & burſa corporalia continens; atque ibi proximè hoſtiaria cum hoſtijs; & peluicula cum ampullis vini, & aquæ; eaque omnia cooperiētur velo pulchro, quo vti debebit Subdiaconus, cū patenam tenebit. Super eadē menſa apponentur mitra pretioſa, vel auriphrygiata, & altera ſimplex cum bireto paruo, quod mitre ſupponitur, nec non velum pro cappellano ſeruiente de mitra, bacile, & buccale argentea cum aqua pro manuum lotione, quatuor mappulæ ad tergendas manus, thuribulum cum nauicula, & in ea cochlear, & thus, cum quo poſſent miſceri aromata bene olētia, dum tamen thuris quantitas ſuperet; gremiale, caligæ, & ſandalia, liber pro pſalmis legēdis, ac denique omnia, quæ vſui eſſe poſſunt celebranti, præter paramenta Miſſalia, quæ ſuper altari, vel in Sacretario ponuntur, vt ſupra dictum fuit, & baculum paſtoralem, qui manu miniſtri ad id conſtituti ſuſtinebitur. Vaſa quoque argentea ampla, & magnifica, ſi haberentur, ad ornatum adhiberi poſſent, maximè celebrante aliquo Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinale, ſed neque crux, neque Sanctorū imagines in ea ponēdæ ſunt: prope ipſam menſam in loco opportuno, & ab oculis populi, quantum fieri poteſt, remoto, vel in ſacriſtia erit vas cum carbonibus accēſis, ac forcipibus pro vſu thuribuli: item funalia ex cera alba pro eleuatione Sanctiſſimi Sacramēti ad minus

qua-

quatuor, ad ſummum octo; item alia ſex, vel ſeptem ad ſummū funalia apponi poſſent in alto loco, in frontiſpicio tribunæ; maximè ſi celebraret aliquis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, & locus eſſet ad id aptus. Hæc, vt diximus, obſeruanda erunt in ſolemnioribus Eccleſiæ feſtiuitatibus, ac celebrāte Epiſcopo, plus autē, vel minus, pro celebrantis qualitate, & gradu. Non celebrante Epiſcopo, ſed præſente, ſimpliciori ornatu erit agendum. In Eccleſijs Collegiatis, vbi Epiſcopus nec celebrans, nec præſens eſt, eadem circa ornatū Eccleſiæ, & altaris conueniūt, exceptis his, quæ Epiſcoporum ſunt propria. Paramenta vero in ſacriſtia parari conuenit. Menſa vel nulla vel multo breuior, & dimiſſior erit adhibenda, cum pauca ſint in ea reponenda, nempè peluicula cum vrceolis vini, & aquæ, calix cū burſa, & corporalibus, & quandoque alia pro celebrationis neceſſitate & vſu; ſed ſatis erit ſcamnum oblongum coopertum aliquo tapete, aut panno aptari à latere Epiſtolæ, in quo ſedeat ſacerdos celebrans cū Diacono, & Subdiacono. In ſolemnitatibus maioribus, quæ vbique per annum occurrunt, videlicet Natiuitate Domini, Paſchate, & Pentecoſte, eadē erunt ſeruāda, niſi quòd valuæ porticus & parietes Eccleſiæ nō ornantur regulariter; ſed, ſi in aliquibus Eccleſijs conſuetudo eſſet tunc quoque ornandi, retinēda erit, cum circa maiorem ornatum ſemper ſit laudabilis. Id tamē in huiuſmodi feſtis non omittatur, vt ſaltem tribuna, altare maius, & alia minora, ſedes Epiſcopalis, abacus & ambones eadem forma ornentur. Dominicis diebus, & alijs feſtis quibus populi ab opere ceſſant, in ornatu altarium, ſedis Epiſcopalis, ſedium Canonicorū, & aliorum, eadem, ſed aliquantò parcius fieri debent: videli-

cet, vt paramenta non ſint ita ſumptuoſa, coloris tamē tempori congruentis, & omnino pretioſiora illis, quæ feſtis duplicibus minoribus, ſemiduplicibus, & Octauis, ferijs Quadrageſimę, & Aduētus, quatuor temporum, & vigiliarum adhibentur: quibus quidem diebus ſufficiēt in altari quatuor cādelabra; ſed in feſtis ſimplicibus, & ferijs per annum duo. Eadem reſpectiuè & in Collegiatis obſeruantur. Erit autem valde opportunū, vbi fieri poſſit, præſertim in Eccleſijs maioribus, & opulentioribus, ſi cōſtituatur miniſter aliquis, cui curæ ſit, vt Eccleſia continuè ab omni eius parte munda ſit, & niteat, tam in pauimento, quàm parietibus, columnis, fornicibus, & laquearibus, nec per eam diſcurrere permittat mendicos, canes, aut alia animalia diuina officia perturbantia. Quædam vero, quæ in quibuſdam ſolemnitatibus, aut officijs ſpecialius requiruntur, ſuis locis dicentur.

DE SEDIBVS EPIſcopi, Legati, Cardinalium, Prælatorumq; nec non Principum Magiſtratuum, virorumque illuſtrium in Eccleſia collocandis ornādisque. Cap. XIII.

Sedes Epiſcopi vario modo collocatur pro diuerſitate altariū, apud quæ ſtatui debet. Nam aut altare eſt in medio ſub tribuna à pariete diſiunctum, ita vt in ſpatio illo conſtitutus ſit chorus; & tunc ſedes Epiſcopalis è regione altaris parieti applicabitur, ita vt Epiſcopus in ea ſedens reſpiciat recta lineā mediam altaris partem; habebitque hinc indè ſedilia Canonicorum. Si vero chorus ſit in medio Eccleſiæ, & altare adhæreat parieti, vel ab eo modico ſit interuallo ſeparatum, ipſa ſedes Epiſcopalis erit collocanda à latere Euangelij. Vtroque autem

autem caſu tribus gradibus ad eam aſcendatur, qui pannis, aut tapetibus tegantur. Forma ſedis erit præalta, & ſublimis, ſiue ex ligno, ſiue ex marmore, aut alia materia fabricata in modum cathedræ, & throni immobilis, quales in multis Eccleſijs antiquis videmus; quæ debet tegi, & ornari aliquo pãno ſerico cõcolori cum alijs paramentis, non tamen aureo niſi Epiſcopus eſſet Cardinalis; & ſuper eam vmbraculum, ſeu baldachinũ eiuſdem coloris appẽdi poterit, dummodò & ſuper altari aliud ſimile, vel etiã ſumptuoſius appendatur; niſi vbi ſuper altari eſt ciborium marmoreum, vel lapideum; quia tũc ſuperfluum eſt, nec aptari commodè poteſt. Huiuſmodi ſede vtetur Epiſcopus, dum Veſperæ & Miſſæ per ipſum ſolẽniter celebrantur. Cum verò Miſſis non ſolemnibus, & horis matutinalibus, aut alijs Epiſcopus aſſiſtit; ſi fuerit in medio Eccleſiæ chorus ante altare, poterit ibi in ſede pro ipſo ordinata reſidere; quę remanebit in eo loco, vbi ex conſuetudine Eccleſiæ eſſe ſolet, ſiue longius, ſiue propius ab altari diſtet. At vbi chorus eſt ſub tribuna, poterit in ſede Epiſcopali ſupradicta, tam in ſolemnibus, quàm nõ ſolemnibus officijs eſſe. Si forte aliquis S.R.E. Cardinalis Legatus de latere, vel non Legatus rei diuinæ intereſſet, conuenit ei ſedes Epiſcopalis ſupradicta. Epiſcopus verò, ſi celebret, in faldiſtorio in cornu Epiſtolæ: ſi non celebret, & chorus ſit in presbyterio ſub tribuna, ſedebit in digniore parte chori. Quod ſi Epiſcopus quoque eſſet Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, ſi Legatus haberet ſedem à latere Euangelij, ſedebit quoque Epiſcopus Cardinalis nõ celebrãs in eodem loco, & plano, & ſedibus ęqualibus prope Legatum. Eodem quoque modo ſedebũt ſi plures adeſſent Cardinales dummo

do

do Epiſcopus Cardinalis ſit omnium poſtremus. Celebrans verò in faldiſtorio vt ſupra. Si verò Legatus eſſet in ſede Epiſcopali ſub tribuna ſedebit Epiſcopus Cardinalis & alij Cardinales ſi adeſſent prope Legatũ vt ſupra dictum eſt; ipſe autẽ ſimplex Epiſcopus ſederet vel ex oppoſito in ſede humiliori, vel in digniore parte chori, aut in faldiſtorio, prout dictũ eſt de Cardinali Legato, vel nõ Legato præſente pro diuerſitate ſituationis chori, & Epiſcopi celebrantis, vel non celebrantis. Quòd ſi Epiſcopus ſit Cardinalis, & interſit alter, vel plures Cardinales nõ Legati, poterunt omnes ab eadem parte Euangelij, vbi ſolet eſſe ſedes Epiſcopalis, ſedere in ſedibus æqualibus, vel in digniori parte chori, quando eſt ſub tribuna; dummodò Cardinalis Epiſcopus ſit omnium poſtremus. Et Epiſcopalia munia remittet exercenda Cardinali præſenti, vel ſi plures ſint priori in ordine; Quæ ſi Cardinalis pręſens facere recuſauerit, poterit Epiſcopus Cardinalis omnia prædicta munia, vel remittere ad celebrãtem, vel ipſe exercere, & in fine quando benedictionem ſolemnẽ erit daturus, accedere ad altare, & inde populo benedicere, vt ſupra c.4. dictum eſt.

Metropolitanus abſente Legato vel alio Cardinali habebit aliam ſedem ex oppoſito in cornu Epiſtolæ, ſimiliter ornatam vt ſedes Epiſcopalis. Alij verò Epiſcopi hoſpites ſedebunt in digniori loco poſt Epiſcopum diœceſanum, ſupra omnes Canonicos. Abbates Diœceſani benedicti habentes vſum mitræ, & baculi, habebunt locum condecentem pro iudicio, & prudentia Epiſcopi; dummodo non ſupra, nec inter Canonicos. Nuntij Apoſtolici habentes in eo loco facultates Legati de latere, ſedebunt in alia ſede ornata, prout de Metropolitano dictum eſt, non tamen in ſede

propria Epiſcopi, & habebunt honores ante Epiſcopum non celebrantem. Alij vero Nuntij Apoſtolici non habētes facultates Legati de latere, vel habentes, ſed non in eo loco, & dum ſunt in itinere, & contingat eos tranſire per aliquas ciuitates, vel Eccleſias Cathedrales, ſeu Metropolitanas, ſedebūt in digniori & eminēte ſede chori, & habebunt honores immediate poſt Epiſcopum, & in Proceſſionibus, & alijs actibus ſimilibus habebunt præeminentiam ſupra omnes Prothonotarios, & ſupra Canonicos. Viſitator Apoſtolicus ſi erit Epiſcopus habebit ſedem ſicut Nūtius non habens facultatem Legati de latere. Niſi talis Nuntius eſſet præſens, cui tūc cedit ſedens poſt eum. Vicario Generali dabitur locus, vbi habere ſolet pro conſuetudine diuerſarum Eccleſiarum. Prothonotarij Apoſtolici nō participantes poſt Abbates; participantes verò præcedūt Abbates. Poſt Prothonotarios Generales ordinum, deinde alij Prælati Apoſtolici. Sedes autem pro nobilibus, atque illuſtribus viris laicis, Magiſtratibus, ac Principibus, quantumlibet magnis, & excelſis plus, minuſue, pro cuiuſquam dignitate, & gradu ornatas decet extra chorum, & presbyterium collocari, iuxta Sacrorum Canonum præſcriptum, laudabiliſq; antiquæ diſciplinæ documenta, iam inde ab exordijs Chriſtianæ religionis introductæ ac longo tempore obſeruatæ.

DE VSV VMBRACULI, ſeu baldachini. Cap. XIIII.

VMbraculum, ſeu baldachinū duplex eſt, aliud quod appendi in altum debet ſupra altare, & ſupra ſedem Epiſcopi, forma quadrata, colore, vbi commodè fieri poſſet, conformi colori cęterorum paramentorum

torum pro temporum, ac celebritatum varietate: aliud, quod ſupra Epiſcopum, ac res ſacras in proceſſionibus geſtari cõſuetum eſt, ſex, vel octo haſtis ſubleuatum, quę quidem per nobiliores laicos deferri ſolẽt: ita vt, cum via eſt longior, qua procedẽdũ eſt, primo loco illuſtriores viri illas deferent, quæ ante Epiſcopum gradatim primæ conſpiciuntur. Ordo autem huiuſmodi haſtas geſtãdi talis eſt, vt dignior ferat primam haſtam, quæ eſt ante Epiſcopi dexteram; ſecundus alteram, quæ prima eſt ante Epiſcopi ſiniſtram; tertius aliam, quæ immediatè eſt ſub prima à parte dextera; quartus aliam, quæ ſuccedit primæ à parte ſiniſtra; quintus tertiam haſtam à parte dextera; ſextus tertiam à parte ſiniſtra; & ſic deinceps; ita vt minus digni habeant poſtremas haſtas poſt tergum Epiſcopi. Deinde, ſi via erit longa, diſtribuẽdum erit onus ferendi haſtas prædictas cæteris ciuibus, & nobilibus ciuitatis, ſeu officialibus, vel ſodalitatibus, aut alijs pro locorum conſuetudine, iudicio Epiſcopi moderanda, vbi opus videbitur, ne rixæ aut contentiones oriãtur. Quod ſi inter digniores & illuſtriores plures eſſent, qui de ęquali gradu, aut præeminentia contenderẽt, adeò vt omnibus his primo loco haſtæ baldachini aſſignari nequirent, relinquitur his vltimus locus; id eſt vbi proceſſio iã peruenit ad Eccleſiam, ad quam dirigitur; talis enim locus reputatur primo æqualis. Illud etiam obſeruari ſolet, vt cum Sanctiſſimum Sacramentum in proceſſione ſub baldachino defertur, primo loco deferãt haſtas Sacerdotes digniores de Capitulo, ſiue ſint Dignitates, ſiue Canonici, ſiue ſint parati ſacris veſtibus, ſiue non; prout proceſſio fit cũ paramentis, vel ſine eis, vt in capitulo de proceſſionibus dicitur.

DE HABITV Ecclesiaſtico Epiſcopi, & Canonicorum, & de acceſſu ad Eccleſiam, & reditu eorumdem. Cap. XV.

CVm Epiſcopus rei diuinæ peragendæ cauſa ad Eccleſiam venturus erit, ſiue ipſemet celebraturus ſit, ſiue alter, debent Canonici omnes in eorum Eccleſiaſtico, & Canonicali habitu, appropinquante hora, ad illum accedere, eumdemque cappa indutum ex ea aula, ſeu camera, quam ad hoc deſtinauerit, ad Eccleſiã progredientem comitari, & deducere. Præibunt familiares Epiſcopi, &, ſi aderit, Magiſtratus aut alij nobiles, & illuſtres viri, immediatè ante Epiſcopum; tum ipſe Epiſcopus, & poſt eum ſequuntur Canonici bini, iuxta antiquam, & canonicam diſciplinam. Quòd ſi fuerit Archiepiſcopus, aut alius vtens cruce, ipſa crux immediatè ante Epiſcopum per aliquem cappellanum deferetur, imagine Crucifixi ad Archiepiſcopũ verſa, inter quam, & Archiepiſcopum nullus omnino incedat; eſt enim inſigne ipſius. Eo ordine procedẽt vſque ad portam primariã Eccleſiæ; ibi dignior ex Capitulo porriget Epiſcopo aſperſorium cum oſculo aſperſorij & manus, Epiſcopus aſperget primo ſeipſum detecto capite, deinde Canonicos, & alios circumſtantes incipiendo à digniori. Sed ſi fortè Sãctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis Legatus venturus eſſet ad Eccleſiam, & rei diuinæ interfuturus, tunc Epiſcopus ei obuiam ire debet vſq; ad portam Eccleſiæ prædictam, & aſperſorium porrigere ipſi Legato, qui ſe, & alios aſpergat. Si vero eſſet Cardinalis non Legatus, debet quidem Epiſcopus obuiam ire vſq; ad prædictam Eccleſiæ portam; ſed aſperſorium non Epiſcopus, ſed prima dignitas, iubente Epiſcopo,

ſcopo, Cardinali non Legato porrigat. Interim (niſi celebretur pro mortuis, vel in diebus ferialibus) campanæ Eccleſiæ pulſabuntur, & in feſtis ſolemnibus etiam organa. Mox perget Epiſcopus ad altare Sanctiſſimi Sacramenti, vbi genuflexus ſuper puluino, aut genuflexorio ibi parato orabit; ſed ante dictam genuflexionem genuflectet prius in plano ſolo abſque puluino; & ſimiliter, cum voluerit diſcedere ab oratione, ob reuerentiam Sanctiſſimi corporis Chriſti. Mox accedet ante altare maius, vbi pariter genuflexus orabit. Si fuerit feſtus, ſolemniſque dies, & ipſemet Epiſcopus Veſperas ſit celebraturus, poſtquam peruenerit ad Eccleſiam ordine ſupradicto, dum genuflexus orabit ante altare maius, vel aliud, vbi Veſperæ ſunt celebrādę; poterit in genuflexione aliquantiſper morari, dum Canonici capiant ſacra paramẽta poſt Epiſcopum ſtantes; videlicet, illi, qui habent dignitates pluuialia; Presbyteri caſulas; Diaconi, & Subdiaconi dalmaticas, & tunicellas coloris conuenientis, acceptis prius ab eiſdem Canonicis, & circa collum compoſitis amictibus. Sed, ſi haberi non poſſunt paramenta pro omnibus, ſaltem quatuor, aut ſex primi habeant pluuialia. Epiſcopus autem capiet paramenta in ſede ſua. Cum vero Epiſcopus Miſſam ſolemnem celebraturus erit, poſtquàm ingreſſus fuerit Eccleſiam, & ante Sanctiſſimum Sacramentum orauerit, ibit recta ad ſacriſtiam, vel ad alium locum præparatum intra Eccleſiam, & ibi induet paramenta pro ipſo præparata, recitando ſolitos Pſalmos, Verſiculos, & Orationes, ſtantibus in girum, vel ſedẽtibus Canonicis, iam alio loco paratis, prout Epiſcopus interim ſtabit, vel ſedebit; quo tempore per chorum decantabitur hora Tertia, vt dicitur in capitulo de

Miſſa

Miſſa ſolemni &c. Deinde, finita hora Tertia, & parato Epiſcopo cum ſolitis cærimonijs procedetur ad altare proceſſionali ritu; quo caſu Canonici parati, vt ſupra, antecedent Epiſcopum immediatè; crux vero Capituli deferatur per alium Subdiaconum paratū tunicella inter duos ceroferarios, præeunte Acolito cum thuribulo & nauicula ante omnes beneficiatos, aliosq́ue de clero eius Eccleſiæ. Sed, ſi celebrans erit Archiepiſcopus, crux Archiepiſcopalis defertur per Subdiaconum, vt ſupra, ante canonicos paratos tantum, non autem ante alios de clero, imagine crucifixi ad ipſum verſa. Ideo autem hoc caſu Canonici parati antecedūt Epiſcopo, quia itur ſacra proceſſione; ſecus quando non ſunt parati, nec Epiſcopus procedit cum pluuiali, & mitra, ſed tantum in cappa, tunc enim ipſe debet anteire, Canonici vero ſubſequi, vt dictū fuit, quia non eſt proceſſio ſacra. Valde tamen probandum eſſet, ſi in ſolemnioribus feſtiuitatibus Epiſcopus etiam nō celebraturus procederet ad Eccleſiam; & tam Veſperis, quàm Miſſæ intereſſet amictu alba, cingulo, ſtola, pluuiali, & mitra paratus. In redeundo idem ordo ſeruatur, non tamen cum ſacris paramentis, quę ſtatim expletis Veſperis, aut Miſſa deponuntur ibidē in choro. In Eccleſijs Collegiatis Canonici in eorum habitu Canonicali ad Veſperas procedent à ſacriſtia bini, & bini, præcedentibus duobus ceroferarijs, & alijs de Capitulo, vltimo loco celebrans paratus pluuiali officio, & feſto, quod celebratur, conuenienti, & ante ipſum quatuor, aut ſex alij pluuialibus induti. Ad Miſſas eodem ordine proceditur, niſi quòd celebrantem paratum planeta, & reliquis paramentis Miſſalibus, præcedent Diaconus & Subdiaconus parati dalmatica & tunicella, vel, pro

tempo-

temporis qualitate, planetis ante pectus plicatis, vt ſuo loco dicitur: Diaconus ſcilicet immediatè ante celebrātem, Subdiaconus vero ante Diaconum manibus iunctis, nec alij præter ipſos erunt parati. Dominicis vero diebus, quia clerus, & populus ante Miſſam aqua benedicta per celebrātem eſt aſpergendus, oportet illum procedere pluuiali indutum inter Diaconum à dexteris, & Subdiaconum à ſiniſtris de more paratos, qui poſtea facta aquæ ſanctæ aſperſione, & dicta oratione, depoſito pluuiali, accipiet planetam, & incipiet Miſſam. Calix vero cum patena, & burſa, liber Miſſalis, & alia neceſſaria præparentur prius per clericos apud altare in menſa ad id compoſita.

DE PALLIO, ET eius vſu. Cap. XVI.

IN tradendo Pallio extra Romanā Curiam cōſuetudo ab immemorabili tempore eſt, vt Sūmus Pontifex vni, aut duobus Epiſcopis cōmittat illius traditionē, qui præſtituta die conuenire debēt cū ipſo electo, cui Palliū tradendum eſt, in Eccleſia Metropolitana, vel alia ſuæ prouinciȩ magis commoda, niſi neceſſitas aliud ſuadeat; vbi Miſſa celebranda erit, & poſt cōmunionem celebrantis ponetur in medio altaris Pallium extenſum ſerico coopertum; ac, finita Miſſa, Epiſcopus, ſiue Epiſcopi commiſſarij induti amictu, ſtola, pluuiali, & mitra ſimplici, ſedentes ante altare ſuper faldiſtorijs, aut alijs ſedibus, iuramentum fidelitatis nomine ſedis Apoſtolicæ accipiēt ab ipſo electo induto omnibus Pontificalibus paramentis, prȩter chyrothecas, & mitram; niſi illud prius præſtitiſſe legitimè docuerit, iuxta formam literarum Apoſtolicarū felicis record. Sixti Papæ V. Quo præſtito ſurgēt Epiſcopi, vel Epiſcopus, cum mitris, & accipient de

altari Pallium, quorum ſenior illud ſuper humeros electi ante ſe genuflexi imponet, dicens [Ad honorē omnipotētis Dei &c.] vt in Pontificali habetur. Quo facto, ſurget Patriarcha, vel Archiepiſcopus cum Pallio, aſcendet ad altare crucem ante ſe habens, & detecto capite populo ſolemniter benedicet, dicens [Sit nomen Domini &c.] Deinde dimiſſis in Eccleſia paramentis, omnes recedēt. Pallio vtitur Archiepiſcopus in ſingulis Eccleſijs prouinciæ ſuæ, non autē extra prouinciam; & dumtaxat dum Miſſam ſolemnem celebrat, præſcriptis quibuſdam diebus, qui in priuilegijs Eccleſiæ Metropolitanæ exprimi ſolent. Quòd ſi non repeꝛiantur expreſſi, recurrēdum erit ad communem cōſuetudinem, quæ eſt, vt eo vtatur diebus infraſcriptis; videlicet, Natiuitatis Domini Noſtri Ieſu Chriſti, Sācti Stephani, Sancti Ioānis Euāgeliſtæ, Circumciſionis, & Epiphaniç Domini, Dominica in ramis palmarū, Feria quinta in cęna Domini, Sabbato Sancto, Reſurrectionis Dñi cum duobus ſequētibus, Aſcēſionis, Pentecoſtes, Sancti Ioannis Baptiſtæ, duodecim Apoſtolorum feſtiuitatibus, in feſto corporis Chriſti, quatuor feſtiuitatibus Glorioſę Virginis, ideſt, Purificationis, Annuntiationis, Aſſumptionis, & Natiuitatis, in feſto omniū Sāctorū, in dedicationibus Eccleſiarum, in principalibus feſtiuitatibus Eccleſiæ Metropolitanę, in ordinationibus clericorū, cōſecrationibus Eccleſiarū, Epōrum, & Virginum, in diebus anniuerſarijs cōſecrationis Eccleſiæ principalis, & ſuæ. Alijs aūt diebus in priuilegijs non expreſſis, vel inter prædictos nō cōpræhēſis, Archiepiſcopus, ſi voluerit in Pōtificalibus celebrare, vti non debet Pallio. Qn̄ autē Palliū imponitur Archiepō, ſemper imponitur ſuper planeta, ita vt pars duplex Pallij ponatur ſuper

per ſiniſtrũ humerũ. Modus autem impoſitionis Pallij, & trium ſpinularum gemmatarũ, quę in illud inſigũtur, exponitur infra in Capitulo de Miſſa ſolemni Epiſcopo celebrante. Electi vero ad Patriarchales, vel Metropolitanas Eccleſias nõ ante Patriarchę, vel Archiepiſcopi appellari poſſunt, quàm Palliũ receperint; ſed nec tranſlati de vna Eccleſia Metropolitana ad aliã vti poſſunt Pallio, quod pro prima Eccleſia acceperãt; nec Pallio ſui prædeceſſoris defuncti, nec tranſlati: ſed opus eſt, vt iterum pro noua Eccleſia petatur, & habeatur nouum Pallium; nec interim ipſis electis licet Pontificalia munia exercere. Poſt obitũ debent Archiepiſcopi cum Pallio ſepeliri; ſi quidem ſepeliantur in prouincia ſua, circa humeros ſupra planetam: ſi verò extra prouinciã, ponendum erit Palliũ plicatum ſub eorũ capite. Curent igitur Archiepiſcopi, vt Pallium, in quo tanta eſt antiquitatis veneratio, & auctoritas dignè, & honorificè aſſeruetur, puta ſerico obuolutum, ac in capſula intus, & extra pulchrè ornata, vel ſerico obducta incluſum, tanquam venerabile ipſius Archiepiſcopi inſigne myſticis ſenſibus plenum.

DE MITRA, ET BACulo paſtorali. Cap. XVII.

Mitræ vſus antiquiſſimus eſt, & eius triplex eſt ſpecies: vna, quę pretioſa dicitur, quia gẽmis, & lapidibus pretioſis, vel laminibus aureis, vel argẽteis cõtexta eſſe ſolet; altera auriphrygiata ſine gẽmis, & ſine laminibus aureis, vel argenteis; ſed vel aliquibus paruis margaritis cõpoſita, vel ex ſerico albo auro intermiſto, vel ex tela aurea ſimplici ſine laminibus, & margaritis; tertia quæ ſimplex vocatur, ſine auro, ex ſimplici ſerico Damaſceno, vel alio, aut etiam linea, ex tela alba confe-

cta, rubeis laniceis, ſeu franciјs, & vittis pendentibus. Pretioſa vtitur Epiſcopus in ſolemnioribus feſtis, & generaliter quandocumq; in officio dicitur hymnus [Te Deum Laudamus &c.] & in Miſſa [Gloria in excelſis Deo.] Nihilominus in eiſdē feſtis etiā auriphrygiata vti poterit, ſed potiùs ad commoditatem, quam ex neceſſitate; ne ſcilicet Epiſcopus nimis grauetur, ſi in toto officio pretioſa vtatur; propterea vſu receptum eſt, tam in Veſperis, quam in Miſſis, vt pretioſa vtatur Epiſcopus à principio, & in fine Veſperarum, & Miſſarum ſolemniū, ac veniendo, & redeundo ab Eccleſia; & quādo lauat manus, & dat benedictionem ſolemnem. Intermedio autem ſpatio, loco pretioſæ accipit auriphrygiatam iuxta normam iam ſuperiùs declaratam in titulo de numero, & officio miniſtrorum ſeruientium Epiſcopo in diuinis &c. Vbi de officio, & cura ſeruiētis de mitra dictum fuit. Auriphrygiata mitra vtitur Epiſcopus ab Aduentu Domini vſque ad feſtum Natiuitatis, excepta Dominica tertia Aduentus, in qua dicitur Introitus [Gaudete &c.] ideoq; in ſignum lætitiæ vtitur tunc pretioſa. Item à Septuageſima vſque ad feriam quartam maioris hebdomadæ incluſiuè, excepta Dominica quarta Quadrageſimæ, in qua dicitur Introitus [Lętare &c.] Item in omnibus vigilijs, quę ieiunantur, & in omnibus quatuor temporibus, in Rogationibus, Litanijs, & proceſſionibus quę ex cauſa pœnitentiæ fiunt; in feſto Innocentium, niſi veniat in Dominica; in officijs triū lectionum, & in benedictionibus, & conſecrationibus, quæ priuatè aguntur. Quibus quidem temporibus abſtinet Epiſcopus à mitra pretioſa. Poterit tamen Epiſcopus, dum vtitur auriphrygiata, vti etiam ſimplici eodem modo, & forma, prout de

pre-

pretioſa, & auriphrygiata dictum eſt. Simplici verò mitra vtitur Epiſcopus feria ſexta in Paraſceue, & in officijs defunctorum. Sed quia, cum Epiſcopus vtitur mitra, vtitur etiam baculo paſtorali in ſua diœceſi, de eo etiam breuiter dicendum eſt. Vtitur ergo Epiſcopus baculo paſtorali in ſua tantum ciuitate, vel diœceſi, & etiam alibi, vbi conſecrationes, aut ordinationes, vel benedictiones perſonales facere ei Apoſtolica auctoritate conceditur. Vtitur autē in omnibus proceſſionibus, quæ ſi lōgioris viæ fuerint, faciet illum ante ſe immediatè deferri à miniſtro, qui de eo ſeruit, pluuiali induto, quem portabit ambabus manibus à terra eleuatum; & ſi in aliqua Eccleſia ſit conſuetudo, vel priuilegiū, vt aliquis de Capitulo dignitatem habēs baculum ante Epiſcopum deferat, ſeruari poterit: ſi verò proceſſionis via fuerit breuis, poterit ipſemet Epiſcopus ſiniſtra manu illū deferre, quod intelligendum eſt, quando Epiſcopus erit paratus pluuiali, & mitra. Item in Veſperis Pōtificalibus, dum procedit paratus de altari ad ſedē, vel è contra, & dum dicitur Canticum [Magnificat &c.] ac dum populo benedicit. Itē in Miſſa Pontificali, dum procedit de ſecretario ad altare, & cū ad eundē locum reuertitur; & quoties de altari ad ſedem, vel de ſede ad altare procedit; dum Euangelium cantatur; cum Epiſcopus ſermonem facit, vel in eius præſentia ab alio fit; cū in medio Miſſæ, & in fine dat benedictionem ſolēnem; videlicet, dū incipit producere ſignum crúcis, & nō priùs; & in omnibus actibus Pōtificalibus, quæ per ipſum Epiſcopū exercētur, vt in ordinationibus, benedictionibus, conſecrationibus, & huiuſmodi, quæ in ſuis locis proprijs habētur; dūmodò, vt dixi, Epiſcopus ſit paratus pluuiali, & mitra, aut ſaltem

mitra, & ſtola; nam mitra, & baculus in epiſcopis ſunt correlatiua. Excipiuntur tamen ab hac regula officia, & Miſſæ pro defunctis, in quibus vſus baculi ceſſat.

DE REVERENTIIS, & genuflexionibus, ſeſſionibus, & ſurrectionibus obſeruandis, tūc per Epiſcopum, & Canonicos, quàm alios quoſcumque, ſiue in Eccleſia, ſiue extra eam Et de oſculationibus manuū Epiſcopi, vel celebrantis Cap. XVIII.

EPiſcopus, à quo cęteri exemplum ſumunt, cum primùm Eccleſiam ingreditur, detecto capite, ſumptaq; aqua benedicta, vt ſuo loco declaratū fuit, procedet ad locum Sanctiſſimi Sacramenti; deinde ad altare maius, & vtrobique genuflexus orabit deuotè, & congruenti mora, facta prius ante altare Sanctiſſimi Sacramēti genuflexione in plana terra, antequàm in faldiſtorio genuflectat; & ſimiliter finita oratione antequàm diſcedat, vt explicatum fuit in capitulo de ornatu Eccleſiæ &c. Si mitram habebit, deponet eam, dum orat, & poſt orationem reſumet; & cum ea faciet altari reuerentiam, caput inclinando, antequàm inde diſcedat: & cum incipit aſcendere ad ſedem ſuam, ſalutat leui capitis inclinatione Canonicos hinc inde ſtātes. Ipſi verò Canonici, cum peruenerint ad altare maius, ſimul cum Epiſcopo profundè ſe inclināt, & ſtatim accedunt ad loca ſua in chorum, vbi etiam genuflectunt, & permanent orantes, quamdiù Epiſcopus orat, quo ſurgente, & ipſi ſurgunt; & cum Epiſcopus eos ſalutat, capite detecto, profundè ſe inclinant: & regulariter quoties ipſi Canonici tranſeunt directè ante altare vel ante Epiſcopum, caput, & humeros profunde inclinant: beneficiati autem, & cæteri de clero genuflectere debent tranſeundo,

ſeundo, tam ante altare, quã ante Epm. Si autẽ quiſpiam Canonicus ſuperueniat inchoato iã officio, vel Miſſa, abſq; eo, vt aliquos ſalutet, vel ab alijs ſalutetur, ſtatim genuflectit, verſus altare parumper orans; mox ſurgit, & facit reuerẽtiam profundam altari, & Epo, deinde ſalutat Canonicos, & alios de choro circumſtantes, tunc & nõ prius ei aſſurgentes, & eum conſalutantes, & vadit ad locum ſuum. Et ſi fortè tunc eſſet principium horarũ, & diceretur in choro [Deus in adiutorium &c.] vel, [Gloria patri &c.] aut Hymnus, vel in Miſſa oratio, aut Euãgeliũ, expectabit ſtãs, donec ea perficiantur, mox factis reuerentijs, & ſalutationibus, vt ſupra ibit ad locũ ſuũ. Idẽ obſeruatur, ſi aliquis Prælatus, aut nobilis laicus, vel ex Magiſtratu, aut officialibus ciuitatis, qui diuinis officijs intereſſe ſoleat, ſuperuenerit officio, vel Miſſa iã incepta: nõ enim prius ad locũ ſuum ibit, quã fecerit genuflexus orationẽ verſus altare, deinde reuerẽtiã Epiſcopo, & Canonicos, aliosq; nobiles laicos, aut Magiſtratũ, ſuosq; æquales capitis nutu ſalutauerit: &, ſi aliquid ex ſupradictis recitabitur in Miſſa, vel in choro, expectabit finem ſtans, vt de Canonicis dictũ eſt; & mox ſurgentibus eiſdẽ Canonicis, & laicis, quos ipſe ſalutauerit, ab eis reſalutabitur. Manſionarijs verò, ſeu beneficiatis, & alijs de clero ſuperueniẽtibus, vt ſupra facta oratione, & reuerentia Epiſcopo, & Canonicis, nulli ex Canonicis, aut Magiſtratu, vel nobilibus ſupradictis aſſurgunt, ſed tantum modò alij Manſionarij, & clerici eorum æquales, vel inferiores. Et qui ſolẽt geſtare almutiũ, dũ aſſurgũt, a ſcapulis ad brachia dimittant. Illud quoq; pro regula obſeruãdũ erit, vt æqualiter omnes prædicti, qui de eodẽ corpore ſunt, cũ ſedendum erit, ſedeant, cum verò ſurgendum, ſurgant.

Sunt

Sunt enim diuerſa corpora, ſeu chori miniſtrantiũ, dum diuina res ſolẽniter celebratur. Primus ſiquidem chorus eſt aſſiſtentium, & miniſtrantium Epiſcopo celebrãti. Alter Canonicorũ in ſuis ſubſellijs reſidentium. Alter Magiſtratuum, vel nobilium laicorum. Alter beneficiatorum, & reliquorum clericorum. Cum igitur aliquis ex aſſiſtẽtibus Epiſcopo ſurgit, facturus aliquid ad officium ſuæ aſſiſtentiæ pertinens, pariter & alij coaſſiſtentes, & miniſtri circumſtantes ſurgere debent; non tamen Epiſcopus, & ſic ſtare, donec ille ſedeat: nec ideo tũc reliqui Canonici in choro ſedẽtes, nec alij de choro ſurgunt, tanquàm diuerſi chori. Similiter aliquo ex Canonicis in choro reſidentibus ſurgẽte, vt aliquid faciat ad publicũ, & commune chori officium ſpectans, puta, cum intonatur Antiphona, ſeu aliquid ſimile, omnes alij Canonici, ac etiam beneficiati, & clerici aſſurgunt, præter prædictos, qui Epiſcopo aſſiſtunt. Inter laicos quoque vno ſurgente ratione officij, vt cum datur illis incenſum, aut pax, cęteri quoque ſurgunt, ſecus vero ſurgentibus alijs nõ ſui ordinis. Si Epiſcopus non celebraret, ſed aliquis ſuffraganeus, vel alius Epiſcopus, pręſente ipſo Epiſcopo, adhuc efficeretur alius chorus miniſtrãtium celebranti, qui eandem regulam ſeruaret, quo ad ſedendum, & ſurgẽdum, prout de alijs dictum eſt. Cũ autem Epiſcopus ſurgit, omnes chori, tam Canonicorũ, & beneficiatorum, quàm laicorum, & celebrantis conſurgere debent. Eſt & alia regula circa reuerentias obſeruanda; videlicet, cum aliquis ex Canonicis, vel miniſtris tranſeundo ante celebrantem, altare, & Epiſcopum, vel aliquem maiorẽ, facturus erit plures reuerentias, non inſpicitur cui prius, vel poſtea reuerentia exhibeatur, ſed tantum commoditas gradiẽtis; puta

puta ſi ille diſcedit à celebran te iturus ad Epiſcopum, & trāſiturus ante altare, primo faciet reuerentiam celebranti, tum altari, & vltimo loco Epiſcopo: & pari ratione, ſi diſcedit ab Epiſcopo, iturus ad celebrantem, primo Epiſcopo, & deinde altari, ante quod trāſit, vltimo celebran ti reuerentiam faciet. Et breuiter, reuerentia fieri debet ſemper primo ei, à quo diſce ditur, & vltimo ei, ad quem itur, nullo habito reſpectu quis eorum ſit maior. Regula etiā eſt, vt ſi plures in eodem loco veniant Prælati, ac etiam Legatus, & Cardinales, & vni tātum ex ipſis, qui erit maior, puta Legato, & celebranti reuerētia exhibeatur. Cū Epiſcopus celebrat, familiares, vel nobiles, qui ei ad lotionem manuum mini ſtrāt, genuflexi officium ſuū peragunt, niſi adeſſet Legatus, vel ſuus Metropolitánus, quo caſu ob reuerētiam illius, non genuflexi ſed incli nati miniſtrant. Et pari modo, ſi aliquis ſuffraganeus, vel alius Epiſcopus celebraret præſente Epiſcopo proprio. Illud quoque ſciendum eſt, quoties aliquid offertur Epiſcopo, celebranti, aut Legato, qui rei diuinæ interſint; ac etiam cum aliquid ab eis recipimus, toties oſculan da eſt res, quę offertur, ac deinde manus recipientis, & cū ab eiſdem aliquid recipimus primo manus, deinde res, quæ recipitur: præterquàm in Miſſis defunctorū, in quibus talis deoſculatio omittitur, vt ſuo loco dicitur. Idem obſeruatur erga alios celebrantes abſente Epiſcopo.

DE

DE ORDINE, ET modo iungendi, diſiungendi, eleuandi, tenendique manus per Epiſcopum, vel alterum celebrantem : & quomodo vertere, & conuertere ſe debeat ad altare, vel faldiſtorium, vel è contra : & de oſculatione altaris.

Cap. XIX.

ILlud in primis obſeruandũ erit ab Epiſcopo, vt cũ ſacris veſtibus paratus, ad Miſſam ſeu Veſperarũ ſolemnia, progreditur, niſi paſtoralem baculum deferat, ſemper iũctis manibus eat, hoc eſt palmas extenſas, ac ſimul iunctas ante pectus habeat, pollice dextero, ſuper ſiniſtro in crucis modũ poſito. Interdum tamen illas diſiungit, vt populo manu dextera aperta benedicat; ac mox iterum iungit, easque ſic iũctas ſemper tenet, dum genuflexus orat, dumque ab altari ad ſedem, vel à ſede, ad altare procedit. Cum autem ſederit, ſiue in ſede ſua Epiſcopali, ſiue in faldiſtorio, ſi eſt paratus planeta, palmas diſiunctas apertas ſuper gremiali, hinc inde poſitas, quaſi illud retinẽs, habebit: ſed cũ ſurgit dicturus [Gloria in excelſis Deo &c. Pax vobis] ſeu [Dominus vobiſcum.] vel [Credo in vnum Deum.] & ſimilia, eaſdem ſic iunctas tenens, cũ ea verba incipit proferre, aliquantulum diſiungit, & mox, dum pronuntiat vltima verba ex prædictis, eas iterum ante oculos eleuatas iungit, & cum aliqua ex prædictis, verſus altare dicit, vt [Gloria. Credo] & ſimilia caput aliquantulum verſus altaris crucem inclinat. Idem facit, cũ in præfatione dicit [Gratias agamus &c.] cũ ante Orationes dicit [Oremus.] Cum vero orationes cantat, manus ipſas eleuatas, ac rectas ad humerorum æqualitatem retinet, ita vt palma palmam reſpiciat vſque ad concluſionem Orationis, id eſt, [Per Dominum no-

ſtrum

ſtrum &c.]Quod cum dicere incipit, illico manus iungit,& cum profert nomen Ieſu,caput inclinat.Quoties autem dextera oblata ſuper altari, vel alia ſignat,ſiniſtram ſuper altare,extra corporalia tenet, & dextera manu aperta benedicit. Si verò extra altare ſeipſum ſignat, ſiniſtrā extenſam tenet infra pectus. Quoties autem, & quomodo poſt lectum offertorium vſque ad communionem ſignare ſuper hoſtiam, aut calicem, tam ante, quàm poſt conſecrationem debeat, ac quo pacto manus, & digiti ſint tenendi, in capitulo de Miſſa ſolemni &c. latè declaratur, & habetur in rubricis Miſſalis, ideo ſuperuacuus labor eſt,ea hic repetere.Quando verò, & quomodo vertere, & conuertere ſe debeat, hoc regulariter obſeruādum erit, vt quando Epiſcopus, vel ſuffraganeus, aut alius Prælatus celebrat apud faldiſtorium,prout Epiſcopo occurrere poteſt præſente Legato, vel alio Cardinali, vel ſuo Metropolitano, vt alibi dictum fuit,tūc diuerſo modo obſeruatur, ſi altare erit ſub tribuna; ita vt ſedes Epiſcopalis, ſit è regione illius parieti adhęrens,habēs hinc, inde ſedilia Canonicorum, quo caſu Epiſcopus ſedens in faldiſtorio vertit terga populo: & tunc ſurgens ſalutaturus populum dicēdo [Pax vobis.]vel [Dominus vobiſcum.]vertit ſe per latus ſuū dexterum verſus altare ad populum; & per idem latus reuoluit ſe, ſtans facie verſa ad altare, & cantat orationes; ſeu legit, quæ ſunt legenda, & pariter ab eodem latere vertit ſe verſus altare,cum dicturus eſt [Gloria in excelſis Deo.] aut [Credo.]Si vero altare ſit adhærens parieti,& ſedes Epiſcopalis in latere Euangelij iuxta differentiam poſitam in capitulo de ſedibus Epiſcopi,aliorumq; &c. tunc quia celebrans in faldiſtorio ſedens habet faciem ſuam verſus populum, cum

K ſurgit

ſurgit ſalutaturus populum, non vertit ſe, ſed eo ſalutato voluit ſe per latus ſiniſtrum, non verſus altare, ſed potius verſus credentiam, & legit, quæ ſunt legenda ex libro. Hi autem modi vertendi, ac conuertendi ſe apud faldiſtorium ſecundum diuerſas poſitiones altaris, quanquàm videantur inter ſe diuerſi, tamen in ſubſtantia non differunt: nam vtroque caſu id fit reſpectu altaris, quod primo caſu præſupponitur eſſe ante faciem celebrantis; ideo cum ſe vertit ad populum, vertit ſe per latus ſuum dexterum; ſecundo vero caſu, quia celebrans ſedet in faldiſtorio verſa facie ad populum; præſupponitur vertere terga altari, ideo ſalutato populo, vel cum dicturus eſt [Gloria] aut [Credo] abſque ſalutatione vertit ſe ad faldiſtorium, quaſi ad altare per latus ſuum ſiniſtrum, prout ſaceret quiſque cebrans ſtans apud altare, qui, vt dictum eſt, regulariter vertit ſe ad populum per latus ſuum dexterum, & per idem latus ſe reuoluit, quod reuoluendo eſt ſibi ſiniſtrum: numquam enim perficit circulum, niſi cum vertit ſe dicendo [Orate fratres.] & in fine Miſſæ, quando dat benedictionem: nam tunc vertit ſe per latus Epiſtolæ, & conuertit per latus Euangelij perficiendo circulum. Poſtremò aduertendum eſt, dum celebrans ſtat ante altare, & ſe ad populum vertit, vt prius oſculetur altare in medio, nullam tamen ibi crucem manu, vel pollice deſignans. Et regulariter, quoties à ſede, vel faldiſtorio ad altare accedit, illud in medio oſculatur.

DE

DE LIBRO TENENdo apud Epiſcopum non celebrantem, ſed in Veſperis, aut in Miſſa ſolemni præſentem: & quid ex eo legere debeat. Cap. XX.

CVm Epiſcopus in Miſſis ſolemnibus præſens eſt, quamuis ipſemet officium minime faciat, ſiue ſit pluuiali, & mitra, ſeu tantummodò cappa Pontificali indutus, habendus eſt prope ipſum liber Miſſalis, quẽ aliquis ipſius miniſter cotta indutus cuſtodiet; & cum opus erit, illum ſupra caput apertum tenens offert ante Epiſcopum, accedente cum eo altero miniſtro, inſtrumentum argenteum, quod Ruciam vocant, cum candela deſuper accenſa tenente, etiamſi aer ſit lucidus, vt opus non ſit lumine ad legendum. Ex huiuſmodi libro Epiſcopus quatuor leget infraſcripta; videlicet, primo Introitum; ſecundo Epiſtolam, Graduale, Alleluia, Sequentiam, ſiue Tractum, & cætera vſq; ad Euangelium incluſiuè, tertio Offertoriũ; quarto poſt Cõmunionem. Obſeruandum tamen eſt, quod ſi forte huiuſmodi Miſſæ intereſſet aliquis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, ſiue Legatus de latere, ſiue non, aut aliquis Prælatus ipſo Epiſcopo ſuperior, vt ſuus Metropolitanus, tunc ob eorum reuerentiam Epiſcopus libro huiuſmodi non vtetur. Cùm verò ipſemet Epiſcopus celebrat, omnia prorſus, quæ ad Miſſam pertinent, ex libro recitabit, vt latius in capitulo de Miſſa ſolemni, quæ ab Epiſcopo celebratur, exponitur. In Veſperis autem Epiſcopus nihil ex libro legit, niſi orationem, quam cantat in fine, vt in capit. de Veſperis dicitur.

DE CIRCVLIS INfra Miſſam ſolemnem, quæ coram Epiſcopo celebratur, faciendis ante Epiſcopum, qualiter, & quoties. Cap. XXI.

QVotieſcũque Epiſcopus ſacris paramẽtis induitur in ſecretario, vel alibi ad Miſſam ſolemnem, vel ad proceſſionem iturus, dignitates, & Canonici debent circa illum ſtare, dum paramenta capit, detectis capitibus, quos tamen ſemel, aut iterum inuitari ab Epiſcopo decet, vt caput tegant, cui illi reuerenter obtemperent ſe cooperiendo. Quo caſu dignior ex omnibus tam dignitatibus, quàm Canonicis, ſtare debet à ſiniſtris Epiſcopi, & alij per ordinẽ apud illum facientes circulum vſque ad vltimũ, qui verſus dexteram Epiſcopi ſtabit; quod ita fiet, vt commodior, & facilior ſit exitus, cum vltimi, qui ad dexteram conſiſtunt, debeant eſſe primi exeundo de dicto loco: aliàs regulariter digniores ſemper à dexteris Epiſcopi debent ſtare. In Miſſa quoque ſolemni, quæ non ab Epiſcopo, ſed coram eo celebratur, quater circuli fiunt; primò cum Epiſcopus ſtans in ſua ſede legit introitum, & Kyrie eleiſon, & ſucceſſiue hymnum angelicum, Gloria in Excelſis, poſtquàm intonatus erit à celebrante (ſi Miſſa ſit talis, in qua recitandus ſit) cum enim per cãtores, ſiue organum cantabitur vltimum Kyrie eleiſon, Canonici diſcedentes ab eorum ſedilibus, procedunt ad medium chori, factis altari, & Epiſcopo reuerentijs, & ſe ſiſtunt in circulum ante Epiſcopi faciẽ, quod diuerſimodè fit pro diuerſitate ſituationis altaris, & ſedis Epiſcopalis: ſi enim altare adhærebit parieti, & ſedes Epiſcopalis ſit in latere Euangelij, incipient procedere iuniores Canonici à ſedili Diaconorum, ita vt vltimus Canonicus ſi-

ſtat

ſtát ante faciem Epiſcopi, quos gradatim alij ſequũtur perficiendo circulum; & dignior Canonicus, ſiue dignitas, modicum à ſuo ſedili digreſſus ſtat ad dexteram Epiſcopi. Si verò altare erit ſub tribuna, & ſedes Epiſcopalis ex oppoſito altaris, tunc Canonici veniẽtes ad circulum procedunt ſimul ab vtraque parte non perficientes circulum, ne terga vertant altari, ſed facientes hinc inde ſemicirculum, & ſic ſtantes dicũt cum Epiſcopo [Kyrie eleiſon.] quo dicto, ſi dicẽdum ſit [Gloria in excelſis &c.] expectant ibidem donec celebrans incipiat [Gloria in excelſis Deo.] & ipſi cũ Epiſcopo proſequãtur vſque ad finem. Quo finito, producẽte ſuper eos Epiſcopo ſigno crucis (quod ſic ſemper in fine circuli obſeruatur) factaque illi, & altari reuerentia, recedũt ad loca ſua. Eundẽque ordinem ſeruant, quoties in Miſſa veniunt ad circulum; quod ſecundò erit, cum dicitur Symbolũ, ſi dicendum eſt, in quo ſimul cũ Epiſcopo genuflectũt ad articulum [Et incarnatus eſt &c.] Et ſi forte, cum redeũt ad loca ſua, idem articulus cantetur à choro, vbicumq; erunt, genuflectent, donec articulus perficiatur; tertio loco veniunt ad circulũ circa finem Præfationis, vt dicant cũ Epiſcopo [Sanctus, Sanctus &c.] non tamen pectus percutientes: dicto [Benedictus qui venit &c.] & facto ſuper eos ſigno crucis ab Epiſcopo recedunt; quartò, & vltimò paulò antequã celebrans dicat [Per omnia ſæcula, &c.] ante [Pax Domini, &c.] Iterum veniunt ad circulum, vt dicant cum Epiſcopo [Agnus Dei, &c.] Et tunc, dum veniunt ad circulum, & dũ diſcedunt ambobus genibus verſus altare genuflectunt propter reuerẽtiam Sanctiſſimi Sacramẽti, quod eſt ſuper eo. Cum Canonici à circulis reuertuntur ad ſedes ſuas, faciunt contrario

rio modo, quàm faciunt veniendo; quia primo reuertũtur ſeniores, mox iuniores. Illud demum ſciendum eſt, huiuſmodi circulos fieri tantùm in Miſſis, non autem in Veſperis, & cum Epiſcopus præſens eſt Miſſæ per alterũ cantatæ, ſiue diebus feſtis, ſiue ferialibus; numquàm autem quando ipſemet Epiſcopus celebrat: nec fieri ante vllum quãtumuis Epiſcopo ſuperiorem, etiam Legatum de latere, aut eius Metropolitanum, & multò minus ante inferiorem, vt Suffraganeũ, vel alium Epiſcopum, ſed dumtaxat ante ipſum proprium Epiſcopum: quę tamẽ præſente Legato de latere, vel Prælato ſuperiore, ob eorum reuerentiam omittuntur. In Miſſis verò defunctorum circuli non fiunt, nec feria ſexta in Paraſceue.

DE CONCIONIBVS, ſeu Sermonibus infra Miſſã ſolemnem habẽdis, ſeu poſt Miſſam in funere Epiſcopi, aut alicuius magni viri; & de habitu ſermocinantis.

Cap. XXII.

Qvemadmodũ in cap. de Miſſa ſolemni, &c. dicitur, Epiſcopo ſolemniter celebrante, non decet omninò ſermonẽ haberi, niſi vel ab ipſomet Epiſcopo, vel ab aliquo Canonico, qui eo caſu ſeruit Epiſcopo in officio Presbyteri aſſiſtentis declaratur, qua forma, & modo id agere debeat. Si verò Epiſcopus non celebret, ſed Miſſæ per alium cantatæ interſit, tunc ab aliquo ex clericis idoneo, de Epiſcopi licentia, ſermo habendus erit. Eius habitus erit cappa ſupra Rocchettum, vel alius, qui fuerit in Eccleſia proprius habitus Canonicalis. Si autem fuerit clericus Regularis, erit in habitu ſuæ religionis

gionis. Sermo verò regulariter infra Miſſam debet eſſe de Euangelio currenti. Quicumque ſermonem habiturus finito Euangelio ducendus eſt per cærimoniarium cum debitis reuerẽtijs ad oſculum manus Epiſcopi, quã niſi fuerit Canonicus, genuflexus oſculatur; Canonicus autem ſtans profundè inclinatus oſculatur manũ, deinde benedictionem petit dicendo [Iube Domine benedicere] cui Epiſcopus reſpõdet [Dominus ſit in corde tuo, &c.] Accepta ab Epiſcopo benedictione, petit mox ab eodẽ indulgentias dicendo [Indulgentias Pater Reuerendiſſime] cui Epiſcopus mandat indulgẽtias conſuetas; quibus habitis, cum debitis reuerentijs recedit, ac vadit ad ambonem, ſeu pulpitum, in quod cum conſcẽdit, aliquãtulum quieſcit; ac ſe componit cooperiens caput; & ſtatim capite detecto, ſignat ſe ſigno crucis, & genuflexus recitat Salutationẽ Angelicam voce intelligibili, & deuotè; mox ſurgit, &, capite cooperto, facit ſermonem. Inter concionem, cum conuertit ſe ad Epiſcopum, aut Legatum ibi pręſentem, caput profundè inclinat. Finito ſermone, capite detecto, genuflexus expectat finẽ confeſſionis, quam facit Diaconus; & ea finita, ſurgit & ſtans in eodem pulpito, ſeu ſuggeſtu, publicat indulgentias ab Epiſcopo conceſſas, & ſtatim deſcendit, receditque in pace: aduertat propterea vt formam pronuntiandi indulgentias memoriter teneat. Si verò habendus ſit ſermo extraordinariè, velut ad publicandum aliquod Iubilæum, vel pro gratiarum actione ad Deum de aliquo felici nuntio, aut publicatione federis, ſeu in aduentu alicuius maximi Principis, vel ex alia quacumq; ſimili occaſione, nõ debet infra Miſſam fieri, ſed ea finita, nec tũc petitur benedictio. Idẽ dicitur, ſi in Miſſa defunctorũ, vel in

laudem

laudem alicuius magni viri defuncti habeatur; quo caſu fit ſtatim, finita Miſſa, antequam fiat abſolutio, vt in capit. de Miſſa defunctorum dicitur, & in habitu ordinario.

DE ORDINE, ET modo imponẽdi thus in thuribulum, illudq; benedicendi; & de thurificatione in Veſperis, & Miſſis ſolemnibus. Cap. XXIII.

CIrca thuris benedictionem hoc ſeruandum eſt, vt, cum Acolitus, ſiue cærimoniarius affert thuribulum cum prunis ardentibus ſiniſtra, nauiculam autem cum thure, & cochleari dextera ad Epiſcopum, vel celebrantem, illico adeſt, vel primus Presbyter aſſiſtens, vel, ſi Epiſcopus celebrans eſt apud altare, Diaconus Euangelij iuxta regulas ſuis locis traditas, & accipit de manu prædicti Acoliti nauiculam ſemiapertam, & cochlear in ea exiſtens cũ oſculo cochlearis, & manus Epiſcopi offert eam Epiſcopo dicens. [Benedicite Pater Reuerendiſſime.] Epiſcopus vero, accepto cochleari, ſumit cum eo ter ex nauicula thus, illudque etiam ter in thuribulum immittit dicens interim. [Ab illo benedicaris, in cuius honore cremaberis.] Quo facto, ac reddito cochleari eidem miniſtro, qui rurſus manum, & illud oſculatur, ipſe Epiſcopus producit manu dextera ſignum crucis ſuper thus in thuribulo: ipſe verò Acolitus thuribulum deferens illud portat; &, cùm opus eſt, operculum per catenulã ſurſum trahit, iuxta normam in capitulo de numero, qualitate, & officio miniſtrorum Epiſcopo ſeruientium poſitam. Materies, quæ adhibetur, vel ſolum, & purum thus eſſe debet boni odoris; vel, ſi aliqua addantur, aduertatur, vt quantitas thuris longè ſuperet. Huiuſmodi thurificatio

catio principaliter fit verſus altare, & crucem, ac Reliquias, & imagines Sanctorum ſuper eo poſitas, hoc ordine. Nam impoſito, & benedicto thure, vt ſupra, Epiſcopus, vel celebrans capit de manu Diaconi in Miſſa, vel de manu Presbyteri aſſiſtentis in Veſperis thuribulum: videlicet, ſiniſtra catenulas, quibus thuribulum ſuſtinetur in earum ſummitate, dextera verò eaſdem catenulas ſimul iunctas prope thuribulum tenet, ac thuribulum ſuſtinet; ita vt illud commodè ducere verſus crucem, & imagines prædictas, & ad ſe retrahere poſſit: quod rectè fit, ſi ipſe Epiſcopus, aut celebrans, accepto thuribulo, teneat dexteram, quò fieri poteſt, proximiorem ipſi thuribulo, ita vt paruum catennularum ſpatium remaneat inter ipſius manum dexteram, & thuribulum, præſertim cum thurificantur oblata; nam, ſi nimis thuribulum pendeat, nec commodè, nec ſecurè, nec cum decoro illam actionem expedire poſſet; &, facta cruci profunda reuerentia, thurificet illam triplici ductu; mox iternm facta cruci reuerentia, ſi erunt ſuper altari Reliquię, aut imagines Sanctorũ hinc, inde à lateribus crucis thurificabit primò Reliquias, ſeu imaginem à dexteris, ſcilicet, à latere Euangelij exiſtentes duplici ductu; & deinde, facta prius cruci reuerentia, imaginem, ſeu Reliquias à ſiniſtris pariter duplici ductu. Procedet deinde ab eadem parte ſiniſtra, ſeu cornu Epiſtolæ, & thurificabit alias Reliquias, ſeu imagines ab eodem latere ſiniſtro crucis exiſtentes, ter thuribulum ducens eundo verſus cornu Epiſtolę, etiam ſi plures eſſent Reliquiæ, aut imagines, quàm tres ab eo latere, vel etiamſi nullæ ſint Reliquiæ, aut imagines, thurificabit earum loco altare, ter thuribulum ducens æquali di-

ſtantia, prout diſtribuuntur candelabra: &, cum erit in cornu Epiſtolæ, demiſſa manu, illud primum inferius, mox ſuperius, bis ducto thuribulo, thurificabit: mox cõuerſus ad altare ab eodem latere illius planitiem in anteriori parte triplici ductu thurificabit vſque ad mediũ, vbi iterum facta cruci reuerentia, procedet thurificando alias Reliquias, ſeu imagines, aut earum loco altare, prout in latere antedicto Epiſtolæ fecit: & pariter in cornu Euangelij manu demiſſa, illud inferius, ſuperiusq; duplici ductu thurificabit; tum ad altare ſe conuertens manu aliquantulum demiſſa, thurificabit frontem, ſeu anteriorem partem altaris, ter ducendo thuribulum vſque ad medium illius; vbi denuò facta cruci reuerentia, thurificabit reliquam partem anteriorem altaris procedendo verſus cornu Epiſtolæ, vbi firmat ſe, reddens thuribulum Diacono, ſeu Presbytero aſſiſtenti; à quo, ſi celebrat Miſſam, accepta mitra, ibidẽ triplici ductu thurificabitur, vt infra dicetur. Dum autem Epiſcopus, ſeu alius celebrãs prædictam altaris thurificationem facit, aduertat, vt ſe in ea grauiter, & cum decoro gerat, non perſonam, aut caput, dum thuribulum ducit, reducitque mouens; ſiniſtram quæ ſummitatem catenularum retinet, firmam, ſtabilemque tenebit; dexteram verò manum, ac brachium cõmodè, ac tractim cum thuribulo mouebit; ita vt, cum thuribulum ad ſe retrahit, illud ſub brachio leuiter, & competenti mora reducat; & dum procedit thurificando altare eundo, & redeũdo, ſemper illum pedem prius moueat, qui proximior eſt altari; totq; omnino paſſus faciat, quot thuribuli tractus, vt manus, pedesque in motu decenter concordent. Hæc, quæ dicta ſunt, obſeruantur, cum Epiſcopus, vel alius in Veſperis, vel in principio

cipio

cipio Miſſę thurificat altare. Cum vero poſt officium oblata, & altare iterum thurificantur, Diaconus Euangelij porrigens nauiculam Epiſcopo, vel celebranti dicit, vt prius [Benedicite Pater Beatiſſime] cui ille reſpōdet [Per interceſſionē beati Michaelis, &c.] & accipiens thuribulum de manu Diaconi, nulla facta tunc cruci reuerentia: ter facit ſignum crucis cū eo ſuper calicem, & hoſtiam dicendo [Incenſum iſtud à te benedictum &c.] Deinde circumfert ter ipſum thuribulum, girās illud ſuper oblata: primo, & ſecundo incipiendo à dextera, & tertio à ſiniſtra, ſemper perficiendo circulum: tum, amoto calice per Diaconum, ne impediat thurificationem crucis, proſequendo illa verba [Dirigatur Domine &c.] & facta tunc cruci reuerentia, illam thurificat, deinde Reliquias, ſeu imagines, & altare, vt paulò ante dictum eſt; & aduertat, vt verba illa [Incenſum iſtud, &c. Dirigatur Domine, &c.] vſque ad verba [Accendat in nobis Dominus ignem ſui amoris, &c.] ita diſpenſet, vt eodem tempore finiātur verba, & thurificatio. Peragēda autē eſt huiuſmodi thurificatio à quocumque celebrante ſemper detecto capite. Et in Veſperis quidem ſemel tantum altaris, & celebrantis, deinde Epiſcopi, niſi ipſemet celebret, mox aliorum thurificatio fit, videlicet, inchoato cātico Magnificat; ſed in Miſſis ſolemnibus ter modo ſupradicto thus benedicitur; videlicet, in principio, antequàm dicatur Introitus, & tunc thurificatur altare, celebrans, & Epiſcopus, quando adeſt in Miſſa per alium celebrata cum pluuiali, & mitra, & nō alij; ſecundo ante Euāgelium, & tunc thurificatur tantummodo liber Euangeliorum, & Epiſcopus poſt Euangelium illicò, ſi eſt paratus pluuiali, & mitra, & nulli alij. Præterquàm ſi ad

eſſet Cardinalis Legatus vel alius Cardinalis, quia tunc poſt Euangelium non thurificatur Epiſcopus, ſed Legatus, vel Cardinalis. Nam Epiſcopus præſente Legato vel alio Cardinali non debet aſſiſtere Miſſæ paratus cum pluuiali & mitra. Tertio poſt oblata, & tunc thurificantur oblata, altare, celebrans, Epiſcopus, mox dignitates, & Canonici, & alij omnes ordine vt infra dicetur. Imponitur autem, & benedicitur thus ab Epiſcopo ſi celebret regulariter apud ſedem ſuam, vel apud faldiſtorium, præterquam in principio Miſſæ, & ad oblata, quia tunc imponit, & benedicit thus ſtans apud altare, ſi non celebret, ſed cum pluuiali, & mitra, vel ſaltem cum cappa aſſiſtat Miſſæ ſolemni, ſemper imponit, & benedicit thus apud ſedem ſuam. In Veſperis pro defunctis nulla prorſus nec altaris, nec hominum fit thurificatio, ſed in Miſſis defunctorum ſemel tantum poſt oblata; & tunc oblata, altare, celebrans, & Epiſcopus tantum, ſi ipſe non celebrat; & nulli alij thurificantur; & fit benedictio thuris, prout in alijs Miſſis ad oblata, videlicet dicendo [Per interceſſionem, &c.] Aduertat autem thuriferarius, vt, cum dat thuribulum in manibus, vel Presbyteri aſſiſtentis, vel Diaconi, qui mox illud ad manus Epiſcopi altari thurificaturi porrigunt, catenularum ſummitatem in dextera, thuribulum vero in ſiniſtra dicti miniſtri ponat, vt ipſe deinceps miniſter cōmodè ad manus Epiſcopi cōtrario modo porrigat: videlicet, catenulas in ſiniſtra, thuribulum in dextera. Illud obſeruaodum eſt, vt Epiſcopus, ſiue Archiepiſcopus, ſiue etiam Legatus, aut alius Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, ſiue paratus ſacris indumentis, ſiue non, nunquam ſedens, ſed ſtans

thurificetur, aliquando tamen cooperto capite, aliquando eo detecto. Nam in principio Miſſæ altari thurificato, Epiſcopus, ſi eſt paratus, ſtans cum mitra thurificatur, poſt verò Euangelium ſine mitra, poſt oblata cum mitra: ſi verò non eſt paratus, poſt oblata tantum ſtans capite detecto. In Veſperis, ſi ipſe Epiſcopus paratus celebrat, thurificato altari, capit mitram, & reuertitur ad ſedem, ibique mitram retinens thurificatur. Si vero intereſt Veſperis non paratus, ſed in cappa, thurificato per celebrantem altari, ipſe apud ſedem ſuam ſtans detecto capite thurificatur. Nullatenus autem permittat, ſiue paratus, ſiue non, ſedentem ſe ab vllo genuflexo thurificari, neque in principio Miſſæ, neque poſt oblata, quæ eſt ſpecialis prærogatiua ſummi Pontificis. Si Sanctiſſimum Sacramentum ſuper altari expoſitum ſit, ſemper ab Epiſcopo, vel alio celebrante genuflexo thurificandum eſt triplici ductu: quod ſi ipſum ſolum Sacramentum ſit thurificandum, vt in principio, & fine proceſſionis feria quinta, & ſexta maioris hebdomadę, & in feſto eiuſdem Sanctiſſimi corporis Chriſti, nunquam debet ab Epiſcopo, neque ab alio thus benedici, ſed ſimpliciter poni in thuribulum, & porrigitur ſine oſculatione manus Epiſcopi: ſimiliter & quando per cęrimoniarium, vel Acolitum, aut Subdiaconum in eleuatione thurificatur, quo caſu ab eodem Acolito, ſeu à quocumque alio clerico ponitur in thuribulum ſimpliciter abſque benedictione. Sed ſi thurificādum eſt altare, ſuper quod poſitum ſit Sāctiſſimum Sacramentum apertum, vt in Veſperis feſtiuitatis eiuſdem Corporis Chriſti, tunc benedicitur thus, ſed thurificatio Sacramenti fit cum genuflexione; & quoties ante illud

illud tranſit celebrans, toties genuflectit. Cum in Miſſa poſt thurificationem oblato rum, Epiſcopi, & Canonicorum, ſeu dignitatum ad eius latus aſſiſtentium fit generalis omnium thurificatio in choro, omnes præter Epiſcopum, & dictos eius aſſiſtentes, ſtant. Ipſi autem, quibus thus datur, obſeruare ſolent, vt alter alterum immediatè ſubſequētē capitis nutu modeſtè inuitet ad thurificationem prius capiendam, ſiue Eccleſiaſtici, ſiue ſæculares ſint; &, ſi is, qui thurificat, ſit æqualis dignitatis, cū eo, qui thurificandus eſt, aut etiam maioris, inuicem capite inclinato ſibi reuerentias faciunt ante, & poſt thurificationem: ſi verò, qui thurificat, minor eſt, ipſe quidem verſus maiores caput profundè inclinat ante, & poſt, illi autem parum, vel nihil verſus thurificantem correſpondēt pro qualitate ipſius thurificantis, qui & ipſe thurificando alios poſt Canonicos parum, vel nihil verſus eos caput inclinat pro eorū qualitate. Sed Epiſcopus, vel Legatus cum thurificatur, nullatenus verſus thurificātem caput, nec modicum quidē, inclinet, ſed manu dextera ſuper eum ſignum crucis faciet. Perſonæ autem, quibus hoc officiū thurificādi alios competit, ſolent eſſe diuerſæ pro diuerſitate celebrātium, & ſolemnitatum, ac perſonarum, quæ thurificandæ ſunt. Nam Epiſcopus ſolemniter celebrans Veſperas, thurificato per ipſum altari, thurificatur ſtans apud ſedem, à primo Presbytero aſſiſtente parato, qui poſtmodū dat thuribulum in manibus Subdiaconi, qui in craſtinum cantaturus eſt Epiſtolam in Miſſa, vel alicuius Acoliti, vel aliàs, vt dicitur in capitulo de Veſperis, &c. qui thurificat reliquos omnes de choro. In Miſſa verò, cum Epiſcopus eſt apud altare, thurificatur ſemper à Diacono Euangelij parato, cùm verò eſt apud

ſedem,

ſedem, videlicet, finito Euangelio, thurificatur à prædicto Presbytero aſſiſtente pluuiali parato, qui accipit thuribulum de manu Acoliti, qui illud tenebat. Sed ſi celebret apud faldiſtorium, puta præſente Legato, vel alio Cardinali, vel Metropolitano, thurificatur ab eodem Diacono, qui & alios de choro thurificat: deinde dat thuribulum in manum alicuius Acoliti, qui primo ipſum Diaconũ, à quo recipit thuribulum, mox alios, ſi qui in choro ſuperſunt, & reliquũ populum thurificat. Diaconus vero tunc reuertitur ad officium ſuum. Quòd ſi adeſſet Legatus, Rex, aut Princeps magnus, nihilominus eædem perſonę ipſos thurificarent, quas diximus Epiſcopum celebrantem thurificare, & non alię, pręſertim quę in dignitate Epiſcopali ſunt conſtitutæ, quas nullo modo conuenit alios, quantum libet maximos Principes, thurificare. Si autem Epiſcopus non celebret, ſed intereſt Veſperis, vel Miſſæ per alium celebratæ, ipſe Epiſcopus ſemper à primo Presbytero aſſiſtente thurificandus eſt, Canonici vero, & alij de choro in Veſperis ab aliquo Acolito, in Miſſa à Diacono, qui cantat Euangelium thurificantur, qui & cęteros omnes thurificat. Ante quam inchoetur Euangelium, videlicet, lecto per Diaconum titulo Euangelij, ipſe ter thurificat librum Euangeliorũ; primo in medio, tum à parte dextera libri, mox à ſiniſtra. Ordo autem thurificandi, ſiue in Veſperis, ſiue in Miſſa, erit talis. Primo in Veſperis thurificato altari, thurificatur Epiſcopus celebrãs, vel alius quicumque celebrans, cum dicitur [Magnificat, &c.] Idem obſeruatur in Miſſa, tam in principio, quàm poſt oblata; tum Legatus Cardinalis, ſi aderit, vel etiam Cardinalis non Legatus; mox Archiepiſcopus illius prouincię, ſi aderit, & poſt eũ Epiſcopus non cele-

celebrans, ſed præſens in ſacrificio; poſt quem immediatè Presbyter aſſiſtens, & duo Diaconi aſſiſtẽtes, niſi adſint maiores Epiſcopo; & in caſu, quo non ſit Epiſcopo aſſiſtentia, ſacris. Si fortè aderunt Nũtius Apoſtolicus cũ facultate legati de latere, intra fines ſuæ legationis; aut Viſitator Apoſtolicus Epiſcopus thurificatur ante Archiepiſcopum, & Epiſcopũ: ſed ſi Nuntius Apoſtolicus nõ habet talem facultatem, vel Viſitator non ſit Epiſcopus, poſt Epiſcopum, & Archiepiſcopum; & hoc intelligatur, quando Nuntius, & Viſitator ſunt in loco eorũ iuriſdictionis: ſi aderunt Epiſcopus, vel Archiepiſcopus hoſpites, thurificandi ſunt poſt Epiſcopum proprium. Si fortè aliquis Sãctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis eſſet Epiſcopus Suffraganeus præſente ſuo Metropolitano nõ Cardinali, thurificandus eſt prius ipſe Cardinalis ob reuerentiam officij, & dignitatis Cardinalaris; poſt prædictos thurificantur (ſi aderunt) Prothonotarij de numero participantium; deinde Nuntij Apoſtolici Prælati non exiſtentes in loco eorum Iuriſdictionis, ſed tranſeuntes; tũ dignitates, & Canonici ſecũdùm eorum ordinem; videlicet, primò dignitates, deinde Canonici Presbyteri, tum Diaconi, mox Subdiaconi, ſi præbendæ ſint diſtinctæ; tũ, ſi aderunt, Abbates benedicti; & poſt eos, ſi erunt aliqui Prothonotarij ſupernumerarij, niſi eſſent cõſanguinei alicuius maximi Principis, qui pro iudicio, & prudẽtia Epiſcopi thurificari poterunt loco conuenienti antè dignitates, & Canonicos, Generales ordinum, poſt Abbates, & Prothonotarios ſupranumerarios; Vicarius Epiſcopi pro conſuetudine Eccleſiarum: & hæc quo ad perſonas Eccleſiaſticas. Quo verò ad laicos, Dominus loci Princeps magnus non recognoſcens ſuperiorem thurificatur

ficatur immediatè poſt Epiſcopum. Imperator tamen, & Reges indiſtinctè ante Epiſcopum ſunt thurificandi. Proreges vero & Gubernatores regnorum, ac prouinciarum immediatè poſt Epiſcopum; Magiſtratus ciuitatum thurificãtur poſt dignitates, & Canonicos, niſi ſint de maioribus, & perpetuis, qui thurificantur ante Canonicos, niſi rurſus Canonici ſint parati; quia tunc & ipſi thurificantur poſt Canonicos paratos. Barones, & Domicelli ſine titulo poſt Magiſtratus omnes. Si adeſſet aliqua mulier inſignis, vt Regina, vel magna Principiſſa, vtique & ipſi thus dari conuenit in loco, vbi daretur eius viro, ſi adeſſet. Demum aduertere debet thurificator, vt numerum thurificationum obſeruet pro qualitate rerum, & perſonarum, quæ thurificantur. Nam Sãctiſſimũ Sacramentum, crux altaris, Epiſcopus, vel Archiepiſcopus thurificantur triplici ductu; dignitates, & Canonici duplici ductu; inferiores vnico ductu: ſi adeſſet Legatus, vel alij Cardinales, ipſi ter, Epiſcopus, & celebrans bis, dignitates, & Canonici ſemel, cæteri ſine mora. Si vero adſit Dominus loci laicus, vel alius Princeps maximus ter, vt Epiſcopus: celebrans, dignitates, Canonici bis, cæteri ſemel, niſi rurſus adeſſent Legatus, vel alij Cardinales, quo caſu duplici ductu thurificatur, ſicut Epiſcopus, dignitates vero, & Canonici tunc vnico tantum ductu thurificantur, vt proximè dictum eſt.

DE ORDINE DANdi pacem. Cap. XXIIII.

PAcis oſculum alio modo, ac per diuerſos miniſtros præberi conſueuit, cum Epiſcopus ipſe celebrat ſolemniter Miſſam; aliter cum Miſſæ per alium Prælatum vel non Prælatum cantatæ intereſt; aliter cum ipſo

Epiſcopo abſente, vel in Collegiatis Eccleſijs Miſſa ſolẽnis celebratur; & demum aliter in Miſſa plana. Epiſcopo igitur celebrante, poſtquàm cum Presbytero aſſiſtente à ſiniſtro, ac Diacono à dextero latere dixerit [Agnus Dei &c.] ipſe Presbyter aſſiſtens accedit ad eius dexteram, & genuflectit ante Sanctiſſimũ Sacramentum, ac ſurgens, oſculatur altare ſimul, & eodẽ tempore cum ipſo celebrante; mox appropinquans ſiniſtrã genam ſiniſtræ celebrantis, accipit ab eodẽ celebrante dicente [Pax tecum.] oſculum pacis, cui ipſe reſpondet [Et cum ſpiritu tuo] factaque ibi iterũ genuflexione, diſcedit comitante cærimoniario, oſculumque prædictum per chorum ordine diſtribuit, incipiendo à dignioribus: ordo autem idem erit, prout in proximo pręcedenti capitulo de thuris incenſi miniſtratione deſcriptũ fuit, hoc excepto, quòd ipſe aſſiſtens non dat oſculum Diacono Euangelij, & Subdiacono Epiſtolæ, nec duobus Diàconis aſſiſtentibus: iſti enim capiunt pacem ab eodem celebrante ſtatim poſtquàm illam dedit Presbytero aſſiſtenti genuflectentes prius & poſt ante Sacramentum, non tamen oſculantes altare. Illi vero, hoc eſt, Diaconus Euangelij, & Subdiaconus Epiſtolæ capiunt pàcem ab eodem Epiſcopo celebrante, cum ab eo accipiũt communionem. Obſeruabit autem ipſe Presbyter aſſiſtẽs oſculũ ferens, vt nulli, quantumuis ſupremo Principi, etiamſi eſſet Imperator, vel Rex, vllam reuerentiã faciat, antequàm ei pacem det, ſed poſt datam pacem, cui etiam ipſi, qui acceperunt pàcem ab eo, pari reuerentia correſpondent, cum ſit ex primis dignitatibus, vel Canonicis Eccleſiæ. Legatus tamen, aut Princeps ſupremus parũ correſpondent in reuerentia. Regulare eſt, vt pax detur primo cuiuſcumq; ordinis, videlicet,

delicet, primo ex Canonicis Presbyteris, primo ex Canonicis Diaconis, & primo ex Canonicis Subdiaconis, vbi diſtinctæ ſunt præbēdæ; vel, vbi præbendæ non ſunt diſtinctæ, primo ab vtroque latere ſtanti, qui ſucceſſiuè pacem dat alteri ſubſequenti, & ille dat alteri: &, ſi aderunt laici, vt Magiſtratus, & Barones, ac nobiles, detur pax cū inſtrumento, quod inſtrumentum oſculetur prius Presbyter aſſiſtēs. Poſtquàm vero prædictus aſſiſtens pacem dignitatibus, & Canonicis, ac Magiſtratui dederit, dabit eam alicui Acolito, vel cærimoniario, qui cæteris de choro diſtribuit. Nulli autem Eccleſiaſtico oſculū huiuſmodi dandū eſt, niſi ſtāti. Quando Epiſcopus ipſe non celebrat, ſed Miſſæ per alium celebratæ præſens fuerit: idem Presbyter aſſiſtēs accipiet pacem à celebrante, acceptamque Epiſcopo defert, qui eā duobus Diaconis aſſiſtentibus dat. Aduertendum eſt tamen, ſi is, qui celebrat, ſit Prælatus, ita vt habeat cappellanum aſſiſtentem cum pluuiali in Miſſa, tunc ipſe cappellanus aſſiſtens, poſtquàm Epiſcopus dederit duobus Diaconis aſſiſtentibus, accedit in choro ad locum dicti Presbyteri aſſiſtentis, qui dedit pacem Epiſcopo, & ab eo accipit pacem, quam ad alios de choro ordine ſuperius dicto deferet. Quòd ſi is, qui celebrat, non ſit Prælatus, nec habeat cappellanum aſſiſtentem cū pluuiali, eodem modo Presbyter Epiſcopi aſſiſtens accipit pacē à celebrante, eamq; ad Epiſcopum defert, qui dat illam Diaconis aſſiſtentibus, vt ſupra, mox ſtans in loco ſuo inter Canonicos illam dabit Subdiacono qui cantauit Epiſtolam in Miſſa, qui ad alios defert, niſi adeſſet maior Epiſcopo: quia tali caſu ſemper illis dabitur pax ab eodem Presbytero aſſiſtēte, qui pacem dat Epiſcopo, vt in capitulo de thurificatione dictū eſt. Ab-

ſente Epiſcopo, vt in Eccleſijs Collegiatis, ſeruabitur ordo, vt in rubricis Miſſalis, videlicet, vt Subdiaconus accepta pace à Diacono illã per chorum diſtribuat: ſed quicumq; ſit, qui pacis oſculum defert, ſiue Presbyter aſſiſtẽs, ſiue cappellanus, ſiue Subdiaconus, eadẽ obſeruabit, quæ de Presbytero aſſiſtẽte ſupra dicta ſunt, quoad reuerẽtias, & formam dandi oſculum. In Miſſis planis, quæ coram Epiſcopo dicuntur, adhiberi ſolet inſtrumentum pacis, vt in capitulo de Miſſis lectis dicitur.

DE FORMA DANDI benedictionẽ ſolemnem ab Epiſcopo, & publicandi indulgentiam, vbi, quoties, & quando. Cap. XXV.

QVæ ſunt formæ, quibus Eccleſia Romana vtitur in benedictionibus, quæ ab Epiſcopo dantur in Miſſis; vna eſt, quando infra Miſſam ſermo habetur, hoc eſt, ſtatim facta confeſſione per Diaconũ, & publicata indulgentia per ſermocinãtem, cuius forma eſt deſcripta in fine huius voluminis; & tunc, cum Epiſcopus benedictionem profert, dicendo [Et benedictio Dei omnipotentis &c.] eodem contextu capit baculum paſtoralem ſiniſtra ſibi à miniſtro de eo ſeruiente porrectum, dextera autem benedictionem dat, primo ſignans verſus latus ſuum ſiniſtrum, videlicet in verbo [Patris] deinde cũ dicit [& Filij] directè ante faciem ſuã, & demum dum dicit [& Spiritus Sancti] ſignat verſus latus ſuum dexterum: cum autem dicit [Super vos &c.] manus iunctas ante pectus applicat: & cum datur huiuſmodi benedictio, ſi ſit Archiepiſcopus, vel aliàs vtens cruce, quæ ante ipſum tunc ponitur, erit ſine mitra; ſi verò non vtitur cruce, cum mitra. Altera forma benedictionis eſt quę datur in fine Miſ-

ſæ,

ſæ, dicto [Placeat tibi Sancta Trinitas &c.] Tūc enim Epiſcopus, qui non vtitur cruce, accepta mitra ſtans in medio altaris pollice dexteræ manus format ſibi ſignū crucis in pectore cātans [Sit nomen Domini benedictū] interim ſiniſtram ſuper altari retinens, & dum à choro reſpondetur [Ex hoc nunc, &c.] etiam ipſam manū dexteram ſuper altari tenet; deinde dicēs [Adiutorium noſtrum, &c.] eadem dextera manu ſignat ſe ſigno crucis à fronte ad pectus; & à ſiniſtro humero in dexterū, tangēs ſe in vnoquoque verbo; videlicet dum dicit [Adiutorium] in fronte, [Noſtrum] infra pectus [In nomine] in ſiniſtro humero, [Domini] in dextero; & iterum ipſam manum dexteram ſuper altari reponit, donec a choro reſpondeatur [Qui fecit cęlū, &c.] Deinde dicēs [Benedicat vos omnipotens Deus] eleuat ad cęlum ſimul oculos, & manus, quas ante faciē iungit; & accipiens manu ſiniſtra baculum, dum dicit [Pater] vertit ſe ad latus Epiſtolę, & ibi ſignat populum; & dicens [& filius] vertit ſe directè ad populū in medio Eccleſiæ ſtantem ſignans iterum; dicens verò, [& Spiritus ſanctus] vertit ſe totum ad latus Euangelij, & ibi tertiò ſignat populum perficiēdo circulum. Vbi verò altare eſt ſub tribuna, & populus non ante ipſius altaris faciē, ſed poſt ſtat, Epiſcopus non vertit ſe, ſed ſtās ante mediū ſignat primo à latere Euangelij, deinde in medio, demū à latere Epiſtolæ. Si verò erit Archiepiſcopus, aut alius crucem ante ſe habens, eodem modo faciet benedictionē, ſed ſine mitra: ſimili modo & forma in fine Veſperarū, ac Matutinarum, ſeu Laudū Epiſcopus benedicit, cum ipſe ſolemniter officium facit. Hanc eādem benedictionis formulam ſeruabit Epiſcopus, quando danda erit in fine alicuius proceſſionis, quæ

etiam

etiam in vſu eſt in primo ingreſſu Epiſcopi, vel Archiepiſcopi ad ciuitates, & oppida ſuæ diœceſis, vel prouinciæ, poſtquàm ad earum Eccleſias peruenit, vt ſupra in ſecundo cap. huius operis diximus. Reliquum eſt, vt de publicatione indulgentiæ pauca ſubijciamus. Conſueuit enim, cum datur benedictio ſolemnis, per Epiſcopum plerumque (non tamen in Veſperis) concedi etiam indulgentias, pro eorum facultate, videlicet, ſi eſt Epiſcopus, vel Archiepiſcopus dierum quadraginta de iure communi, ſi verò Epiſcopus eſſet Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, centum: quæ quidem indulgentia, cum datur benedictio infra Miſſã, poſt ſermonem, & confeſſionem ab ipſo ſermocinante publicatur ſtatim finita confeſſione, antequàm detur benedictio; quo caſu non publicatur amplius poſt benedictionem in fine Miſſæ. Cum verò non habetur ſermo in fine Miſſæ Pontificalis, ſtatim poſt ſolemnem benedictionem publicatur per Presbyterum aſſiſtẽtem, ſi Epiſcopus celebret, vel eo non celebrante, per ipſummet Prælatum, vel Canonicum celebrantẽ, præſente Epiſcopo, cuius publicationis formula hæc eſt. [Reuerẽdiſſimus in Chriſto Pater, & Dominus, Dominus N. Dei, & Apoſtolicæ ſedis gratia Epiſcopus N. dat, & concedit omnibus hic pręſentibus quadraginta dies de vera indulgẽtia in forma Eccleſiæ conſueta. Rogate Deũ pro felici ſtatu Sãctiſſimi D. N. Domini N. Papæ N. Dominationis ſuæ Reuerendiſſimæ, & Sanctę matris Eccleſiæ.] Si verò Epiſcopus eſſet Cardinalis, additur nomen proprium ipſius, videlicet. [Illuſtriſſimus & Reuerẽdiſſimus in Chriſto Pater, & Dominus N. tituli Sãcti N. Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Presbyter Cardinalis N. & Epiſcopus N. dat & concedit, &c. vt ſupra cẽtum dies, &c.]

&c.] Ad quem autem ſpectet has benedictiones, & indulgentias dare, & concedere, cum adeſt ſimul cum Epiſcopo Legatus de latere, aut etiam Cardinalis non Legatus, aut Metropolitanus, aut Nuntius Apoſtolicus, vel alij Prælati, officio & auctoritate pręſtantes, ſupra cap. 4. expoſitum fuit.

DE SVPPLENDIS vicibus Canonicorum, aliorumq́; miniſtrorum deficientium. Cap. XXVI.

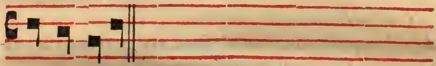
PLerũque euenit, vt ex his, qui in aliquo peculiari miniſterio, dum officia diuina peraguntur, ſeruire ſolent, ſiue illi dignitates, ſiue Canonici, ſeu etiam inferioris ordinis ſint legitimo impedimento detenti; vt quia abſentes, vel infirmi, vel ſenio languentes, ſeu aliter occupati, munus eis competens obire nequeant. Quo caſu, ne debitum miniſteriũ deſeratur, dum alter alterius onus, aut curam ſubire negligit, vel recuſat, deficientium vices ab alijs ſuppleri debẽt, & nihilominus, ſi qui ſine iuſta cauſa deficiunt, arbitrio Epiſcopi, vel iuxta conſuetudinem Eccleſiæ in diuiſione diſtributionum mulctãdi erunt: & quidem regulariter maiores minorum vices nõ ſupplent, niſi ex neceſſitate; ſed contra inferiores ſuperiorum vices ſubeunt, præterquam in his, quę ſunt ordini peculiaria; vt ſi in aliqua Eccleſia, gradus & ordines diſtincti ſint; nempe dignitates, Canonici, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, tũ beneficiati, & clerici deficiẽte prima dignitate, ſeu primo Presbytero Canonico, in officio Presbyteri aſſiſtẽtis, ſupplebit alter ei proximus, ſiue dignitas, ſiue Presbyter Canonicus, quo etiam deficiente, ſubintrant alij Presbyteri proximiores; ſic etiã ex duobus Canonicis Diaconis aſſiſtentibus ſi alter, vel ambo deficiant, alij ſubſequentes Dia-

Diaconi,& Subdiaconi ſupplebunt: quod ſi vnus tantum Diaconus, vel Subdiaconus adeſſet, tunc ex neceſſitate vltimus Presbyter, licet maior, ſupplet loco Diaconi, vel Subdiaconi deficiẽtis: & ſi Canonici eſſent ſacris veſtibus parati, vt quia Epiſcopus celebraret, ipſe vltimus Presbyter induere deberet Dalmaticã more Diaconi, cuius loco ſeruit; ſed eo caſu Diaconus, qui aderit, ſedebit à dextris Epiſcopi, cui imponet, & deponet mitrã; nempè cum proprium ſuum miniſterium exerceat, Presbyter aũt Canonicus à ſiniſtris loco ſecundi Diaconi aſſiſtẽtis adiuuabit. Quod ſi omnes prorſus Diaconi, & Subdiaconi deficerent, duo vltimi Presbyteri eorũ locũ ſupplerẽt. Diaconi autẽ nullatenus loco dignitatum Presbyteralium, aut Presbyterorũ Canonicorum ſupplent. Si nullus Presbyter Canonicus adeſſet, præter dignitates, tunc aliquis ex ipſis dignitatibus ſuppleret locum Diaconi deficientis: ſed tali caſu ipſe dignitatem obtinens maneret ad dexteram Epiſcopi, Diaconus verò ad ſiniſtrã; ſed ipſe Diaconus à ſiniſtris manẽs ſeruiret in miniſterio imponendi, & deponendi mitram Epõ. Hæc autẽ, quæ diximus procedũt, vbi ordines, & prębendæ ſunt diſtinctæ; vbi verò ordines nõ ſunt diſtincti, duo Canonici immediatè ſedẽtes poſt Canonicũ, qui ſeruit in officio Presbyteri aſſiſtẽtis, erunt apud Epm loco Diaconorũ aſſiſtentiũ. Eadẽ ratione, & regula etiam alij inferiores de Capitulo, vt beneficiati, & clerici, alterius ſibi immediatè præcedentis vices, cũ opus erit ſupplebunt.

DE ORATIONIBVS ſeu collectis, & diuerſis earum tonis. Cap. XXVII.

SCiẽdum eſt, duos eſſe orationũ tonos, alterum ſolemnem, alterũ ſimplicem; ſeu alterum feſtiuum,

ſtiuum, alterum ferialem: & tono quidē ſolemni vtimur in feſtis duplicibus, & ſemiduplicibus in Matutinis, Miſſis, & Veſperis; altero vero ſimplici in ferialibus, & feſtis ſimplicibus, ac pro defunctis, & in alijs, quæ occurrũt extra Matutinum, Miſſas & Veſperas, etiamſi in diebus ſolemnibus recitentur, vt in cæteris horis Canonicis, in benedictionibus candelarũ, palmarum & ſimilibus. Differentia autem inter ſolemnem, & ſimplicē tonum eſt iuxta antiquum ritum, & obſeruantiam cappellæ Papalis, quia ſolemnis duas tantum habet variationes, & regulariter prima variatio fit per duas notas deſcendendo, & redeundo ad eundem tonum, videlicet.

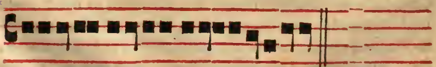

Fa mi re fa

Et in prima clauſula orationis, quę habet verbum, videlicet in fine dictæ clauſulę, quæ gemino puncto à ſequēti clauſula ſolet deſignari ſecũdum rectam orthographiam; quemadmodum apparet ex propoſitæ orationis modulatione.

Deus, qui inter cætera potentiæ tuæ miracula etiam in

ſexu fragili victoriam martyrij contuliſti.

Secunda vero variatio fit per vnam notam deſcendendo videlicet.

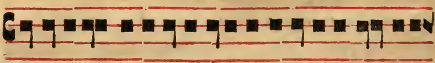
Fa mi

In fine ſecundæ clauſulæ ſequentis, quæ pariter, vel gemino puncto, vel puncto, & commate conſtat.

Concede propitius

Ac deinceps ſequente clauſula finali, vniformi tono ſine declinatione vocis completur, videlicet.

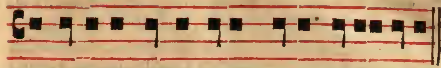

Vt qui beatæ Catharinæ Virginis & martyris tuæ nata-

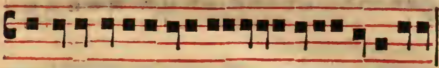
litia colimus, per eius ad te exempla gradiamur.

Concluſiones etiam earumdem orationum in tono ſolemni diuerſimodè variantur, prout ipſæ concluſiones diuerſimodè ſunt conceptæ.. Aut enim dicitur [Per Dñm noſtrũ, &c.] aut [Qui viui s & regnas, &c.] Primo caſu fit variatio per vnicã notã in fine primæ clauſulæ ſine verbo, videlicet.

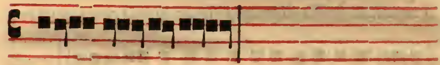
Per Dominum noſtrum Ieſum ChriſtumFilium tuum.

In ſecunda verò clauſula per duas notas videlicet.

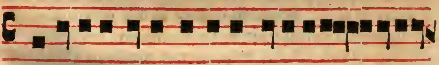
Qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus,

In tertia verò, & vltima nulla fit variatio, prout de oratione dictum eſt, nimirum.

Per omnia ſæcula ſæculorum.

Secundo caſu, cum dicitur [Qui viuis & regnas, &c.] in qua ſunt duæ tantum clauſulæ, prima variatur per duas votas, videlicet.

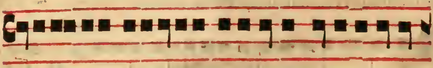

Qui viuis & regnas cum Deo Patre in vnitate Spiritus

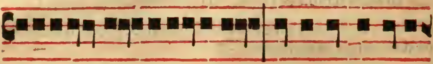

ſancti Deus.

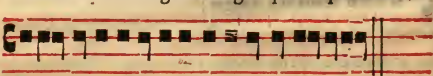
Secunda, & finalis non variatur. Tonus verò ſimplex, & ferialis nullam habet variationem, ſed cum eo vtimur, vniformi tono, & voce proferimus orationes à principio vſq; ad finem, & pari modo in earum concluſionibus, vt patet in hoc modulationis exemplo.

Deus qui inter Apoſtolicos Sacerdotes famulum tuum

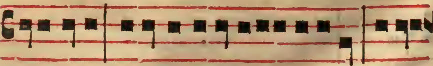

Pontificali feciſti dignitate vigere præſta quæſumus vt

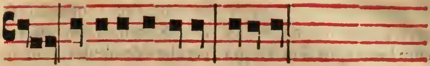

eorum quoque perpetuo aggregentur conſortio.

Excipiuntur etiam ab hac regula orationes & verſiculi, qui cantantur pro defunctis extra Miſſas, vt in Veſperis, & Matutinis, & alijs officijs, in quibus in fine orationum, & verſiculorum deprimitur vox per tertiam, hoc eſt, à Fa ad Re in vltimis ſyllabis, vt pariter ex proximo alio exemplo conſtat.

Pater noſter. Et ne nos inducas in tentationem. A porta inferi

inferi. Dominus vobiſcum. Oremus.

Regulare autem eſt,vt in vtroque tono,voce graui,& competenti interpoſita aliqua mora in fine cuiuſlibet clauſulæ, & præſertim in clauſula finali, ac cum decoro,& grauitate recitentur orationes.De tonis verò Euangeliorum,Epiſtolarum,Capitulorum, Anthyphonarum,& aliorum multorum,quæ frequenter in Eccleſijs recitantur, nulla in hoc libro fit mentio, cum libri impreſſi reperiantur, qui de his abundè dixerunt, vt in Pontificali, Sacerdotali, Directorijs chori, & ſimilibus,ex quibus ſinguli inſtrui poſſunt. Nam hic ea tantum appoſuimus, quæ ad perſonam celebrantis in proferendis orationibus ſpectant ob varium vſum eas recitandi.

DE ORGANO, ORganiſta, & muſicis ſeu cantoribus, & norma per eos ſeruanda in diuinis.

Cap. XXVIII.

IN omnibus Dominicis, & omnibus feſtis per annum occurrẽtibus, in quibus populi à ſeruilibus operibus abſtinere ſolent, decet in Eccleſia organum, & muſicorum cantus adhiberi: inter eas non connumerantur Dominicæ Aduẽtus,& Quadrageſimæ, excepta Dominica tertia Aduẽtus,quæ dicitur: Gaudete,& quarta Quadrageſimæ, quæ dicitur lætare. Item exceptis feſtis,& ferijs infra Aduentũ, aut Quadrageſimam occurrentibus, quæ cum ſolemnitate ab Eccleſia celebrantur; vt in die Annunciationis,Feria quinta in cæna Domini, Sabbato Sãcto, & ſimilibus, & quan-

& quandocumque occurret celebrare ſolemniter, & cum lætitia pro aliqua re graui. Quotieſcumque Epiſcopus ſolemniter celebraturus Eccleſiam ingreditur, aut, re diuina peracta, diſcedit, conuenit pulſari organum. Idem in ingreſſu legati Apoſtolici, Cardinalis, Archiepiſcopi, aut alterius Epiſcopi, quem Epiſcopus diæceſanus honorare voluerit, donec prędicti orauerint, & res diuina ſit inchoanda. In Matutinis, quæ ſolemniter celebrantur in feſtis maioribus, poſſunt pulſari organa ab hymno [Te Deum laudamus &c.] prout in Veſperis: & in Matutinis noctis Natiuitatis Domini, etiam à principio ipſarũ. Regulare eſt, ſiue in Veſperis, ſiue in Matutinis, ſiue in Miſſa, vt primus verſus canticorum, & Hymnorum, & pariter verſus Hymnorũ; in quibus genuflectẽdum eſt, qualis eſt Verſiculus [Te ergo quæſumus &c.] & Verſiculus [Tantum ergo Sacramentum &c.] quando ipſum Sacramentum eſt ſuper altari & ſimiles, cantentur à choro in tono intelligibili, non autem ab organo, ſic etiam Verſiculus [Gloria Patri &c.] etiamſi Verſiculus immediatè præcedens fuerit à choro pariter decantatus; idem ſeruatur in vltimis verſibus Hymnorũ. In alijs autem horis Canonicis, quæ in choro recitantur, nõ eſt conſuetum interponere organum. Sed ſi in aliquibus locis conſuetum eſſet organa pulſari inter horas Canonicas, aut aliquas earum, vt eſt hora Tertia; præſertim quando cantatur, dum Epiſcopus ſolemniter celebraturus capit ſacra paramẽta, poterit talis conſuetudo ſeruari: ſed aduertendum erit, vt, quandocumque per organũ figuratur aliquid cantari, ſeu reſponderi alternatim verſiculis Hymnorum, aut Canticorum, ab aliquo de choro intelligibili voce pronuntietur id, quod ab organo reſpon-

ſpondendum eſt. Et laudabile eſſet, vt aliquis cantor cõiunctim cum organo voce clara idem cãtaret. In Veſperis ſolemnibus organum pulſari ſolet in fine cuiuſlibet Pſalmi, & alternatim in verſiculis Hymni, & Cantici [Magnificat, &c.] ſeruatis tamen regulis ſupradictis. In Miſſa ſolemni pulſatur alternatim, cum dicitur [Kyrie eleiſon] & [Gloria in excelſis, &c.] in principio Miſſæ; item finita Epiſtola; item ad offertorium; item ad [Sanctus, &c.] alternatim; item dum eleuatur Sanctiſſimum Sacramentum grauiori, & dulciori ſono; item ad [Agnus Dei, &c.] alternatim; & in verſiculo ante orationẽ poſt Communionem; ac in fine Miſſæ. Sed cum dicitur Symbolum in Miſſa, non eſt intermiſcendum organum, ſed ea per chorum cantu intelligibili proferantur. Cauẽdum autem ne ſonus organi ſit laſciuus, aut impurus, & nè cum eo proferantur cantus, qui ad officium, quod agitur non ſpectent; ne dum ꝓphani, aut ludicri, nec alia inſtrumẽta muſicalia præter ipſum organum addantur. Idẽ quoque cantores & muſici obſeruent, nè vocum harmonia, quæ ad pietatem augẽdam ordinata eſt, aliquid leuitatis, aut laſciuiæ præſeferat, ac potius audientium animos à rei diuinæ contemplatione auocent, ſed eorum ſit deuota, diſtincta, & intelligibilis. In Miſſis & officijs defunctorum nec organo, nec muſica, quam figuratam vocant, vtimur, ſed cãtu firmo, quem etiam in tempore Aduentus & Quadrageſimæ in ferialibus diebus adhiberi conuenit.

DE MISSA, QVAE ſine cantu ab Epiſcopo celebratur. Cap. XXIX.

Cvm Epiſcopus celebrabit Miſsã, conuenit, vt paramenta Miſſæ non de Sacriſtia, ſed ex ipſo altari,

altari, vbi celebrabit, ordine diſpoſita accipiat, poſtquam aliquo eius ſcutifero miniſtrante lauerit manus; Calicem, Miſſale, & alia neceſſaria prius per aliquē eius Cappellanum, partim ſuper ipſo altari, partim ſuper aliqua menſula pręparabūtur. Ideò valdè cōueniēs eſſet, vt duos Cappellanos ad minus, cottis mundis indutos apud ſe miniſtrantes haberet, qui ea omnia diſponere ſciant, & poſſint. Paramentis in Miſſa vtetur coloris cōgruentis tēpori, & feſtis, ijs tantum, quę in rubricis Miſſalis, pro Prælatis expreſſa ſunt, & nō alijs indumentis Pontificalibus, præter crucem pectoralem, & annulum. Altare quoque in quo celebrat, ſit mundis tobaleis, & pallio condecenti ornatum, pro qualitate tēporum, & feſtorum. Nam in feſtis ſolemnibus decet in eo apponi quatuor candelabra cū candelis accēſis, & in eorū medio erit crux argentea, vel ex alia materia: in alijs feſtis non ita ſolēnioribus, & ferijs ſufficiunt duo candelabra. Præfati duo Cappellani ſeruient ei in Miſſa, in reſpōdēdo, in transferēdo librū ab vno latere altaris ad aliud, cooperiēdo, & diſcooperiēdo calicē, cū opus eſt, in porrigendo mantili, cum lauat manus, in miniſtrādo ampullas, & in cæteris omnibus faciēdis vſque ad finē Miſſę neceſſarijs. Si erunt tres cappellani, poterunt duo ex his, dū eleuatur Sāctiſſimum Sacramētum per Epiſcopum celebrantē genuflexi à lateribus ſuſtinere duo funalia accēſa, tertius verò Epiſcopo aſſiſtere; & cū opus eſt, tintinnabulum tāgere; videlicet, ter dū eleuatur hoſtia, & toties dū eleuatur ſanguis, & nō vltra. Si verò non adſint tres cappellani, poterunt ad funalia ſupplere duo ſcutiferi, aut alij familiares arbitrio Epiſcopi, honeſtè veſtiti; ſed & ſi copia non eſſet eorum qui ſuſtinerent funalia, poterūt eadem funalia, ſeu cerei maio-

res poſiti ſuper duobus candelabris magnis accendi, dū eleuatur corpus, & ſanguis Domini, & poſt eleuationē extingui. Si fortè interſit aliquis Prçlatus, Cardinalis aut Princeps huiuſmodi Miſſæ, primus ex dictis cappellanis, poſtquā Epiſcopus celebrās dixerit [Agnꝰ Dei.] accepto inſtrumento pacis cum velo appenſo genuflexus à dextero latere Epiſcopi illud ipſi Epiſcopo offert oſculādum, cui Epiſcopus dicit [Pax tecum.] & ille reſpondet [Et cum ſpiritu tuo.] deinde idē inſtrumētum cum pace portat oſculandum Prçlato vni, vel pluribus, aut Principibus præſentibus dicens vnicuiq; [Pax tecum.] qui reſpondet [Et cū ſpiritu tuo.] Sed aduertat, vt nullatenus genufle ctat, nec inclinet, nec vllum reuerentiæ ſignum faciat alicui ex dictis Prçlatis, aut Prin cipibus, antequam dictā ima ginem eis porrexerit oſculan dam, ſed tantùm poſt illam oſculatam: quia ante nō habetur conſideratio ipſius mi niſtri deferētis, ſed pacis, quç à ſacrificio altaris ad illū defertur; poſt verò pacem datā, & conuenit miniſtrum pro qualitate Prælati, aut Principis reuerentiam facere genuflexum vel inclinatum. Liber Euangelij, celebrāte Epi ſcopo, nulli, etiā magno Prin cipi, aut Prælato Miſſæ præſenti datur oſculandus poſt lectū Euangeliū; ſed ſi adeſſet aliquis maximus Princeps, vel Sanctæ Romanæ Eccleſiç Cardinalis, cui liber Euangelij oſculādus porrigēdus eſſet, non vtique liber Euangelij, quo vtitur Epiſcopus, ſed alius codex porrigatur. Epiſcopus manus bis lauat in huiuſmodi Miſſa; videlicet, poſt offertorium, & poſt Communionē; & ſemper in lotione ſcutifer aliquis miniſtrat aquam, & peluim, cappellani verò mantile. In fi ne Miſſç Epiſcopus celebrās dabit benedictionē more Epiſcopali dicēs [Sit nomen Domini, &c.] ſed nō vtitur

O in

in ea baculo, nec mitra, nec cruce, ſi ſit Archiepiſcopus, cætera omnia Epiſcopus celebrans ſeruat, prout alij Sacerdotes iuxta rubricas Miſſalis.

DE MISSA, QVAE ſine cantu coram Epiſcopo celebratur in locis ſuæ iuriſdictionis. Cap. XXX.

Epiſcopus præſens Miſſæ per alium celebratæ genuflectit ſuper genuflexorio ſibi parato ante medium altaris, vel è regione in cornu Epiſtolæ, niſi aliud ſitus loci ſuadeat; & ſic genuflexus audit totam Miſſam, nec ſurgit, niſi cum dicitur Euangelium; quo finito, iterum genuflectit, & defertur ei liber Euãgeliorum deoſculãdus per cappellanum cotta indutum, qui Miſſę aſſiſtit; & pariter poſt Agnus Dei. ab eodem offertur ei pacis inſtrumentum, quod Epiſcopus oſculatur: ſemper tamẽ cappellanus, ſiue Euãgelium ſiue pacem deferens obſeruet, ne vllam prius reuerentiam faciat verſus Epiſcopum, aut alios, quam librũ, aut inſtrumẽtum pacis oſculandum præbuerit. Et, ſi fortè ſimul cũ Epiſcopo eſſent alij Prælati exteri, ſeu etiã ipſo maiores, vt Archiepiſcopus, aut Cardinales, vel alij, de quibus in cap. de thurificatione dictum fuit, liber Euangelij dabitur oſculandus ſemper maiori, ſeu digniori omnium; vel, ſi eſſent plures æquales, nulli. Pax verò primo digniori, deinde alijs iuxta ordinem & regulã in dicto capitulo traditam. Ad offertorium Epiſcopus nõ benedicit aquam, nec in fine dabit benedictionem, ſed celebrans, antequàm in fine Miſſæ benedicat, faciet Epiſcopo profundam reuerentiam. Et hæc intelligantur exiſtente Epiſcopo in ſua diœceſi, vel Archiepiſcopo, aut Legato in ſua prouincia, aliàs ſeruabitur ordo rubricarũ Miſſalis.

DE

DE CAERIMONIIS obſeruandis in Synodo prouinciali, vel diœceſana. Cap. XXXI.

IN Synodo prouinciali, quæ à Patriarcha, Primate, vel Metropolitano, ac etiam in Synodo diœceſana, quę à proprio cuiuſque diœceſis Epiſcopo congregatur, nonnulli ritus, & cœrimoniæ ſunt obſeruādæ vltra eas, quæ in Pontificali libro ſub rubrica de ordine ad Concilium prouinciale, ſeu Synodum celebrandam explicantur, quas iuxta Sanctorum Patrum traditiones, diuerſorumq; Conciliorum decreta obſeruari maximè decet. Omiſſis igitur his, quæ potius ad legem iuriſdictionis, vel diœceſanam pertinent, quo ad cærimonias, videlicet, quando, & quoties, tam prouinciales, quam diœceſanę Synodi indici debeant; quæ perſonæ conuocandę ſint; quo anni tempore; qui in eis conſultiuum, vel deciſiuum votū habeāt; quæ in his tractanda ſint, & his ſimilibus; quæ cum ex alijs, tum ex Sacro Tridentino Concilio, diuerſiſque Sacrorum Canonum interpretibus intelligi poſſunt. Primò erit aduertendum, præſertim in Concilio prouinciali habendo, vt dies inchoationis huiuſmodi Concilij per publica documenta, omnibus, qui de iure, vel conſuetudine intereſſe debent, denuntietur & vt plenius diuulgetur, in die Epiphaniæ, dum frequenti populo intra Miſſarum ſolemnia feſtiuitates eius anni ſolemniores denuntiantur, poterit loco ſuo inter ipſos dies feſtos pronuntiari, & promulgari, tam in Eccleſia Metropolitana, quàm in quibuſcumq; alijs Cathedralibus & ſubiectis: & per duos aut ſaltem vnum menſem, ante dictam diem, ſchedula manu notarij, ſiue cancellarij ſubſcripta Eccleſiæ Cathedralis valuis

affigi ſub huiuſmodi aut ſimili tenore. Concilium Prouinciale ſeu Synodus Diœceſana N. per Reuerẽdum Dominum N. Archiepiſcopũ, vel Epiſcopum N. indictũ, vel indicta hoc anno, &c. Menſe, &c die, &c. Deo adiuuante in Metropolitana, ſeu Cathedrali Eccleſia inchoabitur. Rurſus tribus proximis diebus Dominicis ante dictam diem conueniens erit, ſi tam in ipſa Eccleſia Metropolitana per Concionatorem, quàm in ſingulis Parochialibus per Parochos iterum, atque iterum denuntietur, populique fideles ad deuotionem, orationes, ieiunia, Sacramentum pœnitentiæ, Sanctiſſimæ Euchariſtiæ ſumptionem, aliaq; pia opera hortentur; vt actio huiuſmodi, Deo opitulãte, dignũ ſortiatur exordium, felicemque, & fructuoſum progreſſum, & exitum habeat. Illis verò, qui in ipſo Concilio interfuturi ſunt, vt ea ſtudeant ſedulo obſeruari, quę perſancte dictum Concilium Tridentinum ſeſſ. 2. ſalubri decreto ſtatuit de modo viuendi, & alijs in Concilio ſeruandis. Cum autem prædicta Cõcilij dies appropinquauerit, ornabitur Eccleſia, vbi Synodus habẽda eſt, feſtiuo & ſolemni ritu, prout in capitulo de ornatu Eccleſiæ plenè dictũ eſt. Sedilia in ea diſponẽtur, in prouincialibus quidẽ capacia pro numero Epiſcoporũ, Abbatum, aliorũq; Eccleſiaſtica dignitate fulgẽtium; item pro Canonicis, ac etiam pro laicis, ſi qui interfuturi ſunt. Sedes Metropolitani collocabitur apud altare, vt in Pontificali habetur; & ante faciem ipſius ſedilia Epiſcoporum, in girum; deinde conduplicatis ſedilibus poſt Epiſcopos cæteri proximiores, vel remotiores pro graduum diuerſitate, vt mox dicetur. In diœceſanis verò, quia non interueniunt Epiſcopi, diſponẽtur Dignitates, & Canonici Eccleſiæ cathedralis parati hinc, in-

de à lateribus Epiſcopi, vel ante Epiſcopum, ſemicirculum faciētes. Pridie eius diei, quo Synodus inchoanda erit, debent Campanæ Eccleſiæ Cathedralis, aliarumque Eccleſiarum in eadem ciuitate ſitarum ſolemni ritu pulſari à primis Veſperis per totam diem, & ipſa die ſequenti quouſque Archiepiſcopus, vel Epiſcopus ingreſſus fuerit Eccleſiam. Ipſa die inchoationis Concilij ſummo mane congregatis Epiſcopis, & alijs, qui Concilio intereſſe debent, in domo ipſius Archiepiſcopi, vel alio conuenienti loco, Epiſcopi capient ſacros paratus, hoc eſt, ſupra Rocchettum amictus, pluuialia, & mitras auriphrygiatas vniformes; Archiepiſcopus vero Concilij præſidens indutus erit amictu, alba, cingulo, ſtola, & mitra prætioſa; Abbates benedicti pariter cum pluuialibus, & mitris ſimplicibus; Dignitates, & Canonici pluuialibus, planetis, & dalmaticis pro qualitate ordinis eorum, vt dictum fuit in titulo de habitu Epiſcopi, & Canonicorum ad rem diuinam procedentium. Paramenta omnia erũt coloris rubri. Ibunt autem omnes ſupplicantes, pſallenteſque proceſſionali ritu, prout in proceſſionibus, quæ litaniæ dicuntur, vt ſuo loco dicitur, campanis, & organo in Eccleſia continuo pulſantibus. Quibus omnibus Eccleſiam ingreſſis, & oſtenſis, ſi oſtendendæ erunt, Reliquijs, cantabitur Miſſa de Spiritu Sancto ſolemniter per Archiepiſcopum cum cærimonijs in capitulo de Miſſa ſolemni explicatis; vel, eo impedito, ab antiquiore eiuſdem prouinciæ Epiſcopo. Qua finita, non tamen data benedictione, Archiepiſcopus genuflexus ante altare ſuper genuflexorio ibi parato, omnibus alijs etiam genuflectentibus incipiet Antiphonam. [Exaudi Domine &c.] deinde

inde ſucceſſiuè fit, prout in Pontificali. In ſeſſione verò, & ordine proferendi vota obſeruandum eſt, vt Epiſcopi præcedant, iuxta ordinem eorum promotionis, nullo habito reſpectu ad dignitatem, vel præeminentiam Eccleſiarum; Dignitates, & Canonici Cathedralis Eccleſiæ, cum capitulariter procedũt, aut ſunt, præferuntur cęteris omnibus; aliàs Abbates titulares, & habentes vſum mitræ præcedunt, & poſt eos Commendatarij.

Deinde dignitates, mox procuratores Capitulorum, Eccleſiarum Cathedralium, deinde cæteri pro cuiusq́ue dignitate, & gradu, vt ex capitulo de ordine thurificandi colligere licet. Eadem omnia ferè obſeruantur, quoties in Concilio habetur ſeſſio, non tamen neceſſaria eſt ſolemnis ſupplicatio, niſi prima vice, & ſi vltra tres ſeſſiones fiant, repetentur eadem Euangelia, quæ in Pontificali poſita ſunt. Durante autem Concilio, decens eſt, vt ſingulis quintis ferijs in Eccleſia Cathedrali cantetur Miſſa ſolemnis de Spiritu Sãcto, vt in Tridentini Concilij eadem ſeſſione ſecunda ſancitũ fuit. Officiales quoque, & miniſtri neceſſarij deputandi ſunt in huiuſmodi Concilijs, vt Notarij, Oſtiarij, Magiſtri cærimoniarum, & alij, vt habetur in Concilio Toletano. In fine Concilij prouincialis poſt eius approbationem dicto per Diaconum [Eamus in pace.] & factis acclamationibus, omnes Epiſcopi ſurgentes accedunt ad oſculum pacis à Metropolitano accipiendum, quod deinceps inter ſe dant, & accipiunt, vt caritatem, coniunctionemq́ue animorum oſtẽdant. Quod in Concilio Toletano quarto ſtatutum legitur. In Synodis diæceſanis magis deceret, vt omitterentur acclamationes, & pacis oſcula.

LIBRI PRIMI FINIS.

CAEREMONIALIS EPISCOPORVM.

Liber Secundus.

DE VESPERIS SOLEMNIBVS EPI-ſcopo in craſtinum celebraturo. Cap. I.

SAcræ ſolemnitates regulariter à primis Veſperis initium ſumunt. Explicatis igitur ſuperiori libro his, quæ ad diuina officia in Eccleſia præparanda pertinent, conſequens eſt, vt de ipſis Veſperis videamus. Si ergo Epiſcopus erit ſolemniter Miſſam ſequenti die celebraturus, Veſperæ ſolemniùs peraguntur, quàm ſi nõ eſſet celebraturus. Quod prę cipuè his vigilijs obſeruari ſolet; videlicet, Natiuitatis Domini Noſtri Ieſu Chriſti, Epiphaniæ, Aſcenſionis, Pentecoſtes, Sanctorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, Aſſumptionis Beatæ Mariæ Virginis, omnium Sanctorum, Dedicationis Eccleſiæ, & Sancti Patroni. Secundæ Veſperæ poterunt etiam per Epiſcopum eadẽ ſolemnitate celebrari, ſaltem in Dominica Reſurrectionis, & in die Natiuitatis Dñi noſtri Ieſu Chriſti, ac in feſto Sancti patroni Eccleſiæ. Poſtquã ergo Ep̃s ad Eccleſiã peruenerit, orationem quæ ante Sanctiſſimum Sacramentum, & altare maius fecerit, ordine ſuperius in capitulo de habitu Eccleſiaſtico Epiſcopi, &c. narrato, paratisq; omnibus Canonicis amictibus, & ſacris paramentis iuxta nor-

mam in eodem capitulo tra ditam, ipſe Epiſcopus pauxillum ſedet in ſua ſede; deinde ſurgēs, deponet cappam, capietq; ſacra indumenta, ordine ſumpta ex altari Acolitis, & miniſtris; Videlicet, primò amictum, quem in medio, vbi eſt parua crux, oſculatur; deinde albam, tũ cingulum, mox crucem pectoralem, & ſtolam à collo pendentem, quas ſimiliter oſculatur in medio; deinde pluuiale cum pectorali in coniunctura illius; & ſedens mitram pretioſam, ac annulum; quibus omnibus paramentis induitur per Diaconos aſſiſtentes paratos, præter annulum, qui imponitur ei per Presbyterum aſſiſtentem. Interim, ſi adeſt organũ in Eccleſia, pulſatur. Cum Epiſcopus ſic paratus paululum ſederit, ſurgit, depoſita mitra, ſurgentibus omnibus; & verſus ad altare dicit ſecretò [Pater noſter, &c.] & [Aue Maria, &c.] integrè, & tenēs ſiniſtram manum ante pectus, dextera aperta facit ſibi crucis ſignum à fronte ad pectus, cantans intelligibili voce [Deus in adiutorium meum intēde.] & pro vnoquoque verbo tāgit manu primò frontem, deinde pectus, mox humerum ſiniſtrum, vltimo dexterum, & in fine iungit manus ante pectus. Cum chorus cantat verſiculũ [Gloria patri, &c.] Epiſcopus & omnes caput inclinant verſus crucem ſuper altari vſque ad verſiculum [Sicut erat, &c.] Interim cęremoniari⁹ ducit Subdiaconum, vel alium, ad quē de Eccleſiæ cōſuetudine ſpectat, intimare Antiphonas in habitu, in quo reperitur ante Epiſcopum, factis debitis reuerentijs altari cum genuflexione, & Epiſcopo cũ profunda inclinatione; cui, dicto per chorum Verſiculo [Sicut erat, &c.] vſque ad [Amen.] incluſiue, dicto Alleluia, vel La⁹ tibi Domine, Subdiaconus præintonat primam Antiphonam: & do-

nec per Epiſcopum non fuerit præintonatio repetita, cęremoniarius, & Subdiaconus præintonator expectant ibidem ſtantes; ea autem repetita intelligibili voce, ſiue ex libro, ſiue memoriter, prout magis Epiſcopo placuerit, facta iterum profunda inclinatione, inde diſcedunt, & cum debita reuerentia ante altare ad ſua loca redeant. Epiſcopus verò ſic perſtat, donec expleta per chorum Antiphona, inceptus fuerit primus Pſalmus; tunc ſedet, accepta mitra leuiori, ſi placet, & omnes pariter ſedent. Pſalmi decantari debent à choro, & ab ipſiſmet Canonicis, & beneficiatis, alijsq; de Capitulo in tono, & cantu Gregoriano cum grauitate, & decoro, ita vt eorum verba ab omnibus intelligantur; ſed Verſiculus [Gloria Patri, &c.] poterit ſolemniori vocis modulatione recitari, ad quem Epiſcopus cum mitra, & omnes alij detectis capitibus ſedentes, vel, prout reperiuntur, inclinant; &, ſi placuerit, finito quolibet Pſalmo, poterit Antiphona per organum repeti, dum tamen per aliquos Manſionarios, aut alios ad id deputatos eadē Antiphona clara voce repetatur. Et, ſi quis eſſet, qui cum organo cantare vellet, nihil aliud cantet, quam ipſam Antiphonam, vt latiùs in capitulo de organo explicatur. Reliquæ quatuor Antiphonæ iuxta debitum, & condecentem ordinem, ritumq; antiquum, per eumdem Subdiaconum ſeu alterum, ad quē ſpectat, præintonari debēt, hoc ordine; videlicet, Secunda Diacono aſſiſtenti à dexteris Epiſcopi; tertia Presbytero aſſiſtenti; quarta primo Canonico in Choro manenti, ſiue ille ſit Archidiaconus, ſiue Archipresbyter; quinta Diacono aſſiſtenti à ſiniſtris Epiſcopi. Eadem omnia etiam in præintonatione aliarum Antiphonarum obſeruantur, quæ in

prima ſeruari debere dictum eſt; niſi quod erga Canonicos parcior fiet reuerentia; videlicet, ſola capitis inclinatione. Surgente autem Canonico, cui præintonatur Antiphona, Canonici, & omnes alij in choro præſentes ſurgunt: ſed quando præintonatur alicui ex aſſiſtentibus Epiſcopi, ſurgunt tantummodo alij coaſſiſtentes. Expleta Pſalmorum, & Antiphonarum decantatione, ducitur per cæremoniarium idem Subdiaconus, ſeu alius, cui ex conſuetudine Eccleſiarum Capitulum cantare cōuenit in habitu, in quo reperitur, factis debitis reuerentijs ad locum, vbi decantari ſolet Epiſtola in Miſſa, qui tenens ſibimet librum, cantabit Capitulum alta, & æquali voce, ad quod Epiſcopus cum mitra, reliqui omnes, detecto capite, ſurgunt; & reſpōſo per cātores [Deo gratias] ducitur per cæremoniarium aliquis Canonicus, ſeu alius, ad quem de Eccleſiæ cōſuetudine ſpectat, qui præintonat Epiſcopo cū mitra ſtanti Hymnum: & Epiſcopus ſtatim, depoſita mitra, præintonationem Hymni repetit, quem chorus proſequitur in cantu plano, vel muſicali, prout magis placuerit; dummodò verba diſtinctè intelligantur: cui etiam intermiſceri organum poterit; dum tamen verba ipſa Hymni clara voce per aliquos ad id deputatos repetātur, vel cum organo cantentur. Si fuerint Hymni [Veni Creator Spiritus] aut [Aue Maris ſtella.] dū Epiſcopus Hymnū intonat, omnes genuflectūt, & ſtatim ipſe quoque Epiſcopus ibi in ſuo genuflexorio, ſi adeſt genuflectit; ſin minus ſuper aliquo puluino ad id parato, permanens in genuflexione vſq; ad finē primi Verſus; quo finito ſurgit, ſurgētibus omnibus, & ſtat, quouſque perficiatur Hymnus cū Verſiculo, & Reſponſorio. Tunc per cęremoniariū ducitur idē Subdiaconus,

nus, ſeu alter, qui priùs Antiphonas Pſalmorũ pręintonauit, cũ eiſdẽ reuerentijs ante Epm, cui ſtãti adhuc ſine mitra pręintonat Antiphonam Cãtici [Magnificat] qua repetita, Eps ſedet, & accipit mitrã pretioſam, & pariter omnes ſedẽt. Et dũ cantatur per chorũ Antiphona, imponit thus in thuribulũ per Acolitum thuriferariũ allatũ, Presbytero aſſiſtente nauiculã thuris porrigẽte ſub ea forma, & verbis, quæ in capitulo de generali omniũ thurificatione explicatur. Interim duo Acoliti præcedunt ad altare eleuãtes hinc inde anteriorem partẽ ſuperioris tobaleæ, ſeu veli ſuper altari poſiti, illamq; conduplicant vſq; ad mediũ. Cum verò chorus incipit Canticũ Magnificat. Surgit Eps cum mitra, omnibus ſurgẽtibus; & facto ſibi crucis ſigno à fronte ad pectus, acceptoq; ſiniſtra manu baculo paſtorali, medius inter Diaconũ, & Subdiaconũ aſſiſtentes pluuiale hinc inde eleuãtes pergit ad altare; ante cuius infimũ gradũ depoſitis baculo, & mitra, aſcẽdit ante mediũ ipſius altaris, & eo oſculato, capit de manu Presbyteri aſſiſtentis thuribulũ, quod ipſe aſſiſtẽs de manu thuriferarij acceperat; & thurificat crucẽ, & altare. Qua autẽ forma dictũ thuribulũ ad manus Epi porrigatur, ac rurſus quo ordine, & modo ipſum thuribulum ſit ducendũ, & ante altare thurificãdũ, in dicto capitulo de thurificatione latiùs demõſtratur. Thurificato altari, ibiq; mitra, & baculo receptis, Eps redit ad ſedẽ ſuã, vbi ſtans cũ mitra ab aſſiſtente Presbytero thurificatur; & duo Acoliti ſupradicti velũ, ſeu tobaleã paulò ante plicatã reducũt, prout erat ſuper altari: ipſe vero Eps, mitra depoſita, retẽto tamẽ baculo, ſtat vſq; ad finẽ Cãtici, & Reſpõſorij [Sicut erat, &c.] Interim per Subdiaconum, ſeu alterum, qui Antiphonas pintonauit, thurificatur pri-

mo Presbyter aſſiſtẽs, deinde Diaconus, & Subdiaconus aſſiſtentes, mox Canonici, & alij ordine ſuo, vt in dicto capitulo de thurificatione explicatur. Quod ſi interim, expleto Cantico, Epiſcopus inciperet Verſiculum [Dominus vobiſcũ] pro oratione dicenda, debet ceſſare thurificatio. Cum per chorũ repetitur Antiphona Cantici, Epiſcopus ſedet, deponit baculum, & recipit mitram. Interim cęremoniarius medius inter duos Acolitos ceroferarios eos cum debitis reuerentijs ducit ante Epiſcopum, qui finita Antiphona, & organo ſilente, depoſita mitra, ſurgit, & ſtans verſus altare, ex libro ſibi per aſſiſtentem porrecto cantat Verſiculum [Dominus vobiſcum.] deinde [Oremus.] & mox orationem competentem manibus iunctis omnibus ſtantibus; qua finita, dum repetit [Dominus vobiſcum.] cæremoniarius cum ceroferarijs, factis debitis reuerentijs, diſcedũt, & redeunt ad altare, vbi in ſuo loco reponũt candelabra. Dicto per chorum [Benedicamus Domino.] dum reſpondetur per eumdem chorum, ſiue per organum [Deo gratias.] Epiſcopus, reaſſumpta mitra, ſtans in ſua ſede, ſi inde a populo commodè videri poteſt, ſin minus accepto baculo paſtorali, accedit ad altare, & facta ibi profunda reuerentia cum mitra, benedictionem dat dicẽs [Sit nomẽ Domini &c.] iuxta formam in ſuo capitulo traditam. Si vero ſit Archiepiſcopus, aut aliàs vtens cruce, allata illi per cappellanum ante ſe, depoſita mitra, illi caput profundè inclinat, mox benedictionẽ dat: ſed indulgẽtiæ in Veſperis numquàm publicantur. Si adeſſet Cardinalis non legatus, vel Metropolitanus, Epiſcopus mittit ad eum cęremoniarium, ſiue aliquem cappellanum, vt placeat illi benedictionem dare, quam Cardinalis non legatus, ſeu Metropolitanus ex

vrba-

vrbanitate remittit ipſi Epiſcopo celebrāti dandā. Mox reuertitur ad ſuam ſedem, ſiue ad faldiſtorium, ſi eò vtatur, ibique exuitur ſuis paramentis; & pariter Canonici in ſuis locis deponunt paramenta ſacra, quibus induti erant: mox Epiſcopum ſaltem extra portam Eccleſiæ comitantur, vt ſupra dictum fuit, organo interim hilari modulatione continuo perſonante.

DE VESPERIS SOlemnibus Epiſcopo in craſtinum non celebraturo. Cap. II.

SI Epiſcopꝰ vel ob aliquod impedimentum, vel alia de cauſa in feſtis præcedenti capitulo enumeratis, vel in alijs feſtis, & Dominicis ſolemnibus non ſit ipſemet ſolemniter Miſſam celebraturus, velit tamen Veſperis ſiue primis, ſiue ſecundis intereſſe, & officium facere, obſeruabit eadē ferè omnia, quo ad ſe, ac ſi in craſtinum eſſet celebraturus. Nā & eiſdem ſacris paramentis indutus erit, quibus non in ſede ſua, vt ſupra dictum eſt, ſed in ſacriſtia, vel alio loco ad id præparato induetur; & in eadem ſede reſidebit, incipiet, & ꝑficiet Veſperas, prout ibi dictum eſt. Differentia erit ſolummodò in infraſcriptis; quia hoc caſu non omnes Canonici, ſed quatuor, aut ſex tantùm cum pluuialibus parantur; aſſiſtentes verò Canonici Diaconi hinc inde à lateribus Epiſcopi erunt in eorum habitu Canonicali, ſic & Presbyter aſſiſtens. Antiphonæ verò non eodem ordine, nec per Subdiaconum, ſed per aliquem ex Canonicis, aut alium, ad quem de cōſuetudine Eccleſiæ ſpectet, intonantur; primò ipſi Epiſcopo, deinde alijs Canonicis, incipiendo à dignioribus, prout Eccleſiarum circa hoc vſus obſeruabit. Capitulum autem per aliquem ex cantoribus alta voce re-

ce recitabitur. Cętera omnia fiunt, & dicuntur, prout in præcedenti capitulo expoſitum fuit. Quod ſi Epiſcopus velit huiuſmodi Veſperis intereſſe cum cappa, tunc minimè cõuenit, vt ipſe in tali habitu officium faciat; ſed Canonicus hebdomadarius indutus amictu, & pluuiali ſupra cottam, ſeu Rocchettũ, ſi illo vtatur, totũ officium faciet, petita prius ab Epiſcopo licentia, incipiẽdo [Deus in adiutorium &c.] vſq; ad finem ſtans à latere Epiſtolę, aſſiſtẽtibus ſibi quatuor, aut ſex beneficiatis pro diuerſitate feſtiuitatum, prout ſuo loco dicetur, pariter cum pluuialibus, quibus abſque alijs paramentis ſimpliciter ſuper cottam, vel Rocchettum induuntur. Epiſcopus vero in ſua ſede tantummodo benedicit incenſum: & in fine ſolemnem benedictionem dabit. Antiphonæ autem præintonantur ab aliquo ex beneficiatis paratis antedictis primo ipſi Canonico celebranti, deinde alijs Canonicis dignioribus iuxta morem Eccleſiæ. Organi ſonus eodẽ modo poterit intermiſceri, prout in proximo præcedenti capitulo declaratum fuit. Ipſe celebrãs Canonicus vna cum quatuor, aut ſex beneficiatis aſſiſtentibus, dum Pſalmi recitantur ſedere poterũt cooperto capite in aliquo ſedili, ſeu ſcamno præparato, & ornato à latere Epiſtolæ; videlicet, celebrãs in medio, aſſiſtẽtes vero hinc inde, vel aliàs prout in Eccleſia vſitatum eſt. Capitulum decantabitur ab aliquo cãtore, Hymnus, & Antiphona, ad [Magnificat.] præintonatur ab eodem aſſiſtẽte ipſi celebranti. Dum cãtatur per chorum Antiphona ad [Magnificat.] dignior Canonicus ex Preſbyteris, accedente Acolito thuriferario, offert nauiculã incenſi Epiſcopo, qui imponit, & benedicit incenſum more cõſueto. Incepto Cantico [Magnificat.] Ipſe Canonicus celebrans cum ſuis

aſſiſten-

aſſiſtentibus ſurgit, & facta
reuerentia Epiſcopo, thurifi-
cat more ſolito altare; quo
thurificato, ipſe ſtans in cor-
nu Epiſtolæ, capite detecto,
ab altero ex dictis duobus be
neficiatis aſſiſtẽtibus pluuia-
li induto thurificatur dupli-
ci ductu thuribuli. Mox Epi-
ſcopus ſtans capite detecto, à
Presbytero Canonico aſſiſtẽ
te thurificatur apud ſuam ſe-
dem triplici ductu: & demũ
omnes Canonici, & alij or-
dine ſuo thurificantur. Fini-
to Cantico, & repetita per
chorũ Antiphona, celebrans
cantat orationem ſtans ver-
ſus altare à latere Epiſtolæ,
duobus Acolitis ceroferarijs
candelabra cum cereis accen
ſis afferentibus, & alio inter
illos medio librum tenente.
Qua finita, & dicto per cho-
rum [Benedicamus Domi-
no &c.] Epiſcopus ſtans in
ſua ſede, ſi inde à populo vi-
deri poſſit, aliàs apud altare,
capite cooperto, niſi ſit Ar-
chiepiſcopus, aut aliàs vtens
cruce, quia capite detecto ver
ſus crucem, quæ per aliquem
eius cappellanũ genuflexum
tenetur, ſolemniter benedi-
cit: non tamen tunc vtitur
baculo paſtorali, quia nõ eſt
paratus. Reliqua omnia fiũt,
prout proximè præcedẽti ca
pitulo dictum fuit.

DE VESPERIS IN Eccleſijs Cathedralibus, abſente Epiſcopo, vel in Collegiatis ſolemniter celebrãdis. Cap. III.

IN Eccleſijs Cathe-
dralibus, abſente
Epiſcopo, & in
Collegiatis Ca-
nonicus hebdomadarius pa-
ratur in ſacriſtia pluuiali co-
loris tempori conuenientis
ſuper Rocchetto, ſi eo vta-
tur, aut ſuper cotta, & cum
eo parantur quatuor, aut ſex
Presbyteri de gremio ipſius
Eccleſiæ, non tamen Cano-
nici; coadunatisq́ue Canoni
cis, & alijs de clero in chorũ,
prædictus Canonicus cele-
brãs procedet è ſacriſtia hoc
ordine; pręcedunt duo Aco-

liti deferentes candelabra cũ candelis accenſis, deinde cæremoniarius, & aliqui miniſtri cottis induti, mox Presbyteri pluuialibus parati bini, & bini vltimo loco Canonicus celebrans pluuiali indutus medius inter duos ex dictis Presbyteris, qui fimbrias anteriores pluuialis ipſius parumper eleuant, parati procedunt manibus iunctis, & cooperto capite. Cum perueniunt ante altare, ſtabũt omnes recta linea: ceroferarij erũt omnium poſtremi hinc, inde à lateribus, in eorũ medio Presbyteri pluuialibus parati, & inter ipſos medius Canonicus celebrãs paratus, ſimulque omnes detecto capite genuflectent, genuflexique parumper orabunt, præter Acolitos ceroferarios, & miniſtros ſupradictos cottis indutos, qui ſtatim diſcedũt ad latera altaris, ibique Acoliti cãdelabra cum cereis extinctis ſuper gradu, vel plano inferiori deponunt. Presbyteri parati cum Canonico celebrante poſtquàm orauerint, ſurgunt, & profundè altari caput, humeroſque inclinãt. Si verò ſanctiſſimum Sacramentum in eo aſſeruatur, denuò genuflectunt; deinde ſalutant ab vtraque parte chori Canonicos capitis inclinatione. Canonicus verò paratus celebrans accedit ad ſtallum, ſeu primam ſedẽ chori ab ea parte, quæ illi, illa hebdomada obtigerit, in qua ſede ponetur puluinum, & alterum cum tapete ſuper ſcamno, ſeu genuflexorio ante ſe poſito; ſuper quo etiam ponitur liber ſerico coloris cæterorum paramentorum tectus; & vbi non adeſt tale ſcamnum, in aliquo legili, quod ponitur ante celebrantẽ, & remouetur, prout opus eſt, quo caſu tapete ſternitur ante ipſum celebrantem. Sedet ibi paululum, Presbyteri verò parati ſtant ante eum in plano; & cum per cæremoniarium fit ſignum inchoandi, ipſe Canonicus celebrans ſurgit, ſurgentibus omnibus

de

de choro, qui ſecreto dicit [Pater noſter &c.] & [Aue Maria &c.] integrè; quibus dictis, eleuatur ei pars dextera pluuialis aliquãtulum per cæremoniarium, & ipſe ſe ſignat ſigno crucis à fronte ad pectus, dicens clara voce, & in cantu competenti [Deus in adiutorium &c.] prout ſupra celebrante Epiſcopo dictum eſt. Tunc vnus ex dictis Presbyteris paratis facta altari reuerẽtia, ac ducente cæremoniario, accedit ad ipſum Canonicum celebrantem, & illi profundè inclinat, & expleto per chorum Verſiculo [Sicut erat &c.] & [Alleluia] vel [Laus tibi Domine &c.] ipſe ſtans præintonat illi Antiphonam primi Pſalmi, qua per Canonicum celebrantem repetita, ipſe iterum facta reuerentia ante illum, & altare, vt prius, recedit cum cæremoniario ad ſedilia in plano chori diſpoſita hinc inde, & ornata panno viridi, aut tapetibus, vbi ſedet cũ alijs Presbyteris paratis. Expleta per chorũ Antiphona, duo cantores cottis induti intonant Pſalmos in medio chori; & incepto primo verſu Pſalmi, omnes ſedent; & ſic remanent ſedentes vſque ad Capitulum, niſi quatenus pro intonatione Antiphonarum ſurgunt, vt mox dicetur. Cũ dicitur Verſiculus [Gloria Patri &c.] in fine cuiuſlibet Pſalmi, omnes caput detegunt, illudque ſedentes profundè inclinant, eo modo inclinati permanẽtes vſque ad Verſiculum [Sicut erat &c.] Cantores duo prædicti præintonant cæteras Antiphonas Canonicis ab vtraq; parte chori per ordinem incipiendo à dignioribus; & cum aliquis ex Canonicis reſumpturus Antiphonam ſurgit, pariter omnes tam Canonici, quàm alij de clero ſurgũt, & illo ſedente ſedent. Finitis Pſalmis, duo Acoliti ſimul cum dictis Presbyteris paratis accedunt ad Canonicum celebrãtem, eique faciunt reuerentiam, &

hinc, inde ad eius latus aſſiſtunt in plano chori; ipſe vero Canonicus, finita Antiphona,ſeu ſono organi, ſurgit capite detecto, iunctisq; manibus,cantat Capitulum; &,eo finito, aliquis ex dictis Presbyteris paratis accedens propius ante eius faciem intonat illi Hymnum,quo per eum repetito, prædicti Acoliti,ac Presbyteri parati facta Canonico reuerentia, recedunt ad loca ſua, vbi parati ſtant manibus iunctis,donec perficiatur Hymnus. Quo expleto duo ex eiſdem paratis accedentes ad mediũ chori ante altare cum debita reuerentia æqualiter ibi ſtantes cantant ſimul verſum voce altiori, quibus chorus reſpondet: alter vero ex ipſis rediens ante celebrantem cum debita reuerentia pręintonat illi Antiphonam ad [Magnificat.] qua per celebrantem repetita,ipſe celebrans,& alij omnes in choro ſedent:& cũ inchoatur Canticum [Magnificat] quod à duobus Presbyteris paratis pluuialibus intonatur, omnes ſurgunt, & ipſe celebrãs ſalutãs hinc, inde Canonicos capitis inclinatione, qui ei aſſurgere debent, capitibus detectis, vadit ad altare cum dictis Presbytéris paratis ordine, quo venerãt, & faciũt altari profundam reuerentiam, aut ſi ſuper eo ſit Sacramentum, genuflectunt ante infimum gradum. Celebrans cũ duobus ex dictis paratis aſcendit ad mediũ altaris, quod oſculatur, mox vertens ſe verſus cornu Epiſtolæ altaris, vbi thuriferarius ante eum ſtans inclinatus offert ei thuribulum apertum cum prunis ardentibus:celebrãs, miniſtrante ei Presbytero parato à dextara illius aſſiſtente naũiculam cum cochleari, imponit thus in thuribulum, & benedicit more conſueto; acceptoque thuribulo de manu eiuſdem Presbyteri parati thurificat altare debito ritu; mox thuribulum reddit eidẽ Presbytero parato, quo acceperat,

ceperat, & ille thuriferario: & facta altari reuerentia ſimul cum dictis Presbyteris paratis ordine, quo venerãt, recedunt ad ſua loca, ſalutatis iterum redeundo Canonicis, ab vtraque parte chori, vt prius. Canonicus celebrans ſtans in loco ſuo, inuitato prius ad honorem incenſationis proximiori Canonico caput inclinando, aut, ſi adſit, Vicario Epiſcopi, vel alio digniori, qui immediaté poſt eum debeat incenſari, incenſatur ab aliquo ex dictis Presbyteris paratis triplici ductu thuribuli cum profunda capitis inclinatione ante, & poſt incenſationem. Thuriferarius accepto de manu eiuſdem Preſbyteri thuribulo, thurificat omnes Canonicos ordine ſuo cum reuerentijs ante, & poſt, duplici ductu, deinde cæteros de choro vnico ductu, primo tantùm in ordine capite inclinato. Aduertant cantores, & organiſta, vt cantum, & ſonum inuicem alternatim ita dimetiantur vt ante repetitionem Antiphonæ incenſatio ſit expleta. Cum repetitur à choro Antiphona, omnes ſedent. Interim Acoliti duo cũ candelabris, ac cereis accenſis, & Presbyteri parati accedũt ad Canonicum celebrantem aſſiſtendo, vt ſupra, factis ſolitis reuerentijs. Expleta Antiphona, omnes ſurgunt; Canonicus verò celebrans ſtans iunctis manibus cantat [Dominus vobiſcum Oremus.] & orationem competentem cum ſua concluſione, vel plures, pro qualitate temporis, ſecũdum regulas, & rubricas Breuiarij. Qua, ſeu quibus finitis, duo ex Presbyteris paratis accedunt ad medium chori ad altare verſi, & ibi voce altiori cãtant [Benedicamus Domino.] & redeunt ad celebrantem, qui dicto [Fidelium animæ, &c.] ſi Completorium continuetur, ſalutatis Canonicis ab vtraque parte chori, diſcedit cum prędictis paratis ordine, quo venerat:

nerat: ſi verò non ſequatur Completorium, dicit Antiphonam Beatæ Mariæ genu flexus pariter omnibus genuflectentibus, quādo iuxta regulas Breuiarij eſt genuflectendum, & in fine dicit voce ſummiſſa verſiculum, orationem, & [Diuinum auxilium, &c.] deinde diſcedit, vt ſupra. Supradicto ordine ſemper diebus Dominicis, & feſtiuis, quæ à populo obſeruantur, à Canonico hebdomadario, tam in Collegiatis, quam in Cathedralibus Eccleſijs, abſente Epiſcopo, Veſperarum officia celebrantur: ea tamen moderatione adhibita, quod in feſtis ſolēnioribus, vt in Natali Domini, Epiphania, Paſchate Reſurrectionis, Aſcenſione, Pentecoſte, feſto corporis Chriſti, Apoſtolorum, Petri, & Pauli, Aſſumptionis Beatæ Mariæ Virginis, omniū Sanctorum, Sācti patroni ciuitatis, vel Eccleſiæ dedicatione, ſex pluuialia à Presbyteris, ſeu clericis totidem hebdomadario aſſiſtentibus ſumātur. In alijs feſtis immediatè ſubſequentibus diem Natalis Domini, Paſchæ, & Pentecoſtes; item in feſtis Circumciſionis Domini, Purificationis, & Annuntiationis Beatæ Mariæ Virginis, Trinitatis, & Sācti Ioānis Baptiſtæ, quatuor tantùm pluuialia ſumantur; in Dominicis, & alijs feſtis duo.

DE COMPLETORIO. Cap. IV.

SI Epiſcopus Completorio intereſſe, & officium facere voluerit, erit cum ſua cappa in choro in ſuo loco, ſeu ſtallo, pāno aliquo, vel tapeti cum puluinaribus parato. Officium verò ipſius erit circa hæc; videlicet, vt dicente cantore [Iube Domine benedicere.] Ipſe ſtans reſpondeat [Noctem quietam, &c.] & poſt lectionem breuem [Adiutoriū noſtrū, &c.] deinde [Pater noſter.] Tum confeſſionem, & abſo-

abſolutionem, & alia vſque ad [Deus in adiutoriũ, &c.] incluſiuè, & incepto Pſalmo ſedebit. Cætera omnia dicentur per chorũ, & hebdomadarium vſque ad orationẽ, quam ipſe Epiſcopus cantabit, & demùm benedictionẽ dabit dicens [Benedicat nos omnipotẽs Deus, &c.] Nulla autem fiet altaris thurificatio ad Canticum [Nunc dimittis, &c.] nec organũ pulſabitur, niſi fortè in aliquibus Eccleſijs huiuſmodi hora ſolẽnius celebrari aliquando conſueuerit; quo caſu organũ adhiberi poterit iuxta normam ſuperius traditam, Cũ verò Epiſcopus præſens erit, & officium non faciet, omnia prædicta per hebdomadarium in ſuo habitu Canonicali fient, obſeruatis tamen debitis reuerẽtijs verſus Epiſcopum; nam ipſe hebdomadarius ad Verſiculũ [Indulgentiam, &c.] in principio, & ad Verſiculum [Benedicat vos omnipotens Deus, &c.] in fine inclinabit ſe profundè verſus Epiſcopum. In Collegiatis Eccleſijs, vel abſente Epiſcopo, eadem obſeruãtur per hebdomadarium.

DE MATVTINIS præſente Epiſcopo. Cap. V.

IN Matutinis, quãdo Epiſcopo placuerit officiũ facere, hora cõpetenti veniet cum ſua cappa aſſociatus à Canonicis more ſolito, & factis orationibus ante Sacramentum, & altare maius, accedet ad chorum in loco ſuo ornato, vt ſupra, vbi ſedebit aliquantulum, cucullo cappæ ſupra caput reducto, vel etiam cum bireto, prout magis placebit, aptatis in girum fimbrijs cappæ per aliquem cappellanum, vel cæremoniarum magiſtrum. Apud eũ nulli erũt aſſiſtentes. Poſt modicã moram Epiſcopus ſurget, ſurgẽtibus omnibus, & ſtans capite detecto verſus altare dicet ſecreto [Pater noſter. Aue

Maria,

Maria, & Credo] integrè: quibus completis, ſignans ſibi cum pollice dexteræ manus labia paruo ſigno crucis altiori voce cantando [Domine labia mea, &c.] deinde [Deus in adiutorium, &c.] quod cum dicit, facit ſibi ſignum crucis à fronte ad pectus, prout ſupra in Veſperis dictum eſt: & ſic permanet ſtans, donec per chorum decantatum ſit Inuitatorium cum Pſalmo [Venite exultemus &c.] ac Hymnus, quē ipſe decenter aliquo præintonante competenti voce incipiet, ſi erit celebraturus, aliàs non. Incepto primo Pſalmo, ſedebit, & omnes de choro, ac alij miniſtri ſedebunt. Pſalmi decantabuntur cantu plano, pauſatè ad puncta, & clara voce per Canonicos, & alios de choro cum deuotione, & reuerentia, & ad Verſiculū [Gloria Patri &c.] omnes ſe inclinabunt, prout ſupra in Veſperis dictum fuit. Antiphonæ per aliquē Manſionarium, vel ei, cui ex conſuetudine Eccleſiæ competit, præintonabuntur Canonicis, incipiendo à dignioribus gradatim. Lectiones autem octo à totidem Canonicis iunioribus incipiendo à Iuniore, prius à cęremoniario inſtructis, competenti voce, & tono recitabūtur, apud legile in medio chori collocatum, quarum ſeptimam, & octauam, cantabunt hi, qui futuri ſunt aſſiſtentes à lateribus Epiſcopi in Miſſa; nona vero, & vltima lectio dicetur ab ipſomet Epiſcopo ſtāte. Igitur finitis tribus Pſalmis primi Nocturni, cū cantatur Verſiculus cęremoniarius ducit iuniorem Canonicum, qui eſt cantaturus primam lectionē, ad legile, paulò ante cum libro lectionum præparatum in medio chori nudū, ideſt, ſine aliquo panno, vel coopertorio; & ibi facta reuerentia altari cum genuflexione, Epiſcopo vero cum profunda inclinatione, reſpicit aliquantulum in libro lectionem, quam lecturus

rus

rus eſt, & ſic ſtãs, expectat donec Epiſcopus ſtans, detecto capite, inceperit alta voce [Pater noſter &c.] & illud ſecreto perfecerit vſque ad Verſiculũ [& ne nos &c.] & ſucceſſiuè ex libro ſibi allato, vel memoriter cantauerit abſolutionem videlicet [Exaudi Domine &c.] cui reſponſo per chorũ [Amen.] ipſe Canonicus ſtans apud legile inclinat ſe profundè verſus Epiſcopum, & petit ab eo intelligibili voce benedictionem dicens [Iube Domne benedicere.] & non [Domne.] ad quem ſic inclinatum permanentem Epiſcopus conuerſus ſtans reſpondet benedicens, videlicet, [Benedictione perpetua &c.] non tamen manu ſignans; & reſpõſo per chorum [Amen.] Epiſcopus ſedet cooperto capite, cuius fimbriæ in girum aptantur, vt ſupra, & pariter omnes ſedẽt. Canonicus vero tunc, & non prius incipit, & proſequitur ſuã lectionẽ altiori voce, diſtinctè, & modeſtè, in tono, prout ſuo loco, & capitulo demõſtratur. Qua finita cum dicturus eſt [Tu autẽ Domine &c.] genuflectit verſus altare. Tum ſurgens, facta ſolita reuerẽtia Epiſcopo, qui verſus eũ facit ſignum crucis, reuertitur, ad locũ ſuum, abſq; oſculo manus Epiſcopi; ſed ſi fortè non eſſent Canonici, qui cantarent, oſcularentur manum. Idem per omnia facit ſecundus, & tertius Canonicus, ac ſucceſſiuè alij in ſecundo, & tertio Nocturno lectiones cantaturi, idemque per Epiſcopum, & chorum obſeruatur, quo ad abſolutiones, benedictiones, & alia, quæ occurrunt, dum Pſalmi, & lectiones cantantur, quod in primo nocturno ſeruatum fuit: hoc tantum excepto, quod ad primã, quartam, & ſeptimam benedictiones Epiſcopus ſtat, prout ſtetit cãtãs abſolutiones, ad alias verò ſedet. Cum cantatur per Canonicum textus Euangelij pro ſeptima lectione, Epiſcopus,

& reliqui omnes ſtant, donec dicatur per dictum Canonicũ. [Et reliqua.] & incepta homilia, ſedẽt. Ipſe autem Canonicus nõ debet recitando textum Euangelij librum, nec ſeipſum ſignare, nec manus iũctas tenere, ſed ſuper libro prout in alijs lectionibus. Ad octauã lectionem Epiſcopus dat benedictionem ſedendo, vt ſupra. Nonam lectionem cantat ipſe Epiſcopus ſtans cum cappa, detecto capite, verſa facie ad altare, ad quẽ tunc, & non prius, accedunt duo aſſiſtentes Diaconi, & alius de libro ſeruiens. Epiſcopus autem, ſi non erit in choro maior ſe, ſtans, vt ſupra, dicit cantando verſus altare [Iube Domine benedicere] & nõ [Domne] cui abſolutè reſpondetur per chorum [Amen.] Si vero adeſſet Legatus, aut aliquis Prælatus maior ſe, Epiſcopus verſus ad illum peteret benedictionem, ille vero ſtans in loco ſuo reſpõderet [Ad ſocietatem ciuium &c.] vel [Per Euãgelica dicta &c.] factis tamen prius mutuis reuerentijs inter Epiſcopum & Legatum, ſeu alium ſuperiorem maiorem. Et dum Epiſcopus cantat ſuam lectionem, omnes pro eius reuerẽtia ſtant. Qua finita, Epiſcopus profundè caput verſus altare inclinans dicit [Tu autem Domine &c.] & reſponſo per chorũ [Deo gratias.] Accedit cum debitis reuerentijs antedictus præintonator ante Epiſcopum, & præintonat ei [Te Deum &c.] ſi eſt celebraturus. Quo per Epiſcopum repetito ex libro, vel memoriter, prout magis placuerit; chorus illum proſequitur, cui & organum intermiſceri poterit, cum regula ſuperius tradita, dummodo Verſiculus [Te ergo quęſumus.] exprimatur voce clara, alioquin cum ſuaui harmonia ſine organo. Qui Verſiculus dum recitatur, Epiſcopus & omnes genuflectunt.

DE

DE MATVTINIS IN Cathedralibus, & Collegiatis Eccleſijs abſente Epiſcopo. Cap. VI.

IN Cathedralibus, & Collegiatis Eccleſijs abſente Epiſcopo hora cōpetenti cōgregantur in ſacriſtia omnes Canonici, vbi induuntur ſuo cōſueto habitu Canonicali; Canonicus quoque, ſeu alius dignior Presbyter Eccleſiæ Miſſam celebraturus induitur eodem habitu Canonicali, vel alio ſuę dignitati cōuenienti, quo in Eccleſia vti conſueuit. Qui ſic congregati incipiūt ꝓcedere verſus chorum. Præcedūt magiſtri cæremoniarum; deinde duo clerici cātores; tertio loco Canonicus, ſeu Presbyter facturus officium; ſequūtur alij Canonici ſeniores, & digniores, deinde iuniores, & minus digni. Cum peruenerint ante altare, omnes genuflexi aliquantum orent, Canonicus, ſeu Presbyter facturus officium cum ſuis clericis poſt ipſum in plano chori, ſeu ante altare. Alij hinc inde in eodem plano ab vtraque parte chori: ſurgente Canonico, aut Presbytero prædicto cum ſuis clericis, omnes pariter ſurgunt. Qui facta hinc inde Canonicis reuerētia, aſcēdit chorum in primo ſtallo, ſeu ſede ex ea parte, vbi ea hebdomada chorus aſſignatur. Siſtit ſe, & prope ipſum ſtat vnus magiſter cæremoniarum. Sub ipſo in plano chori erūt duo cantores, qui ſimul venerant, alij omnes ad ſua ſcabella aſcendūt. Interim Canonicus facturus officiū ſedet in puluinari ſupra ſedem ſuā poſito, habens ante ſe tapete ſuper ſcabello cum puluinari, ſuper quo poſitus ſit liber apertus continens Antiphonas, Hymnū, & orationem, quæ legenda ſunt, vel ſuper legili, vt dictū eſt in Veſperis. Poſtquàm omnes venerint ad ſua loca, indicante cæremoniario ſi[...]t Canonicus prædictus, [...]

ſecreto [Pater noſter: Aue Maria: & Credo] Deinde ſignãs ſibi pollice dexteræ manus os, cantat tono cõpetenti [Domine labia mea aperies.] Et reſponſo à choro [Et os meum annũtiabit laudẽ tuã.] eadem manu dextera producẽs ſibi crucẽ à fronte ad pectus eodẽ tono dicit [Deus in adiutoriũ meũ intẽde.] Cũ dicitur Verſiculus [Gloria Patri, & Filio &c.] tam ipſe quàm alij oẽs profundè inclinãt ſe. Cũ dicitur [Sicut erat] erigunt ſe:& interim duo illi cantores accedũt ad medium chori, facta prius altari genuflexione, cãtant ex libro ſuper legili ante ſe poſito Inuitatoriũ, quod à choro reſumitur, & Pſalmũ [Venite] Interim oẽs ſtant vſq; ad primum Verſiculum primi Pſalmi Nocturni. Cũ cãtatur [Et procidamus ante Deum.]tam ipſi cãtores, & celebrans, quàm alij omnes genuflectunt, poſtea ſurgunt, & proſequuntur. [Ploremus ante Dñm, qui fecit nos &c.] Repetito inuitatorio, duo illi cantores accedũt ad Canonicũ officiũ faciẽtẽ, & ſtãtes in plano ante ipſum, facta ei profunda reuerẽtia, vnus ex illis à dexteris præintonat Canonico prædicto Hymnũ, quo per Canonicũ intonato, chorus ꝓſequitur ab eadem parte, vbi eſt Canonicus officium faciens, deinde viciſſim ex altera parte, donec Hymnus expleatur. Et in fine, cum nominatur Sancta Trinitas, oẽs profundè inclinant. Expleto Hymno, idem cantor, qui intonauit Hymnũ ſtãs ante Canonicũ, facta illi profunda reuerentia, præintonat ei Antiphonã primi Nocturni, quam ille intonat ex libro ante ſe poſito. Qua intonata, duo illi cantores, facta reuerẽtia, accedunt ad librum Antiphonariũ in medio chori exiſtẽtem; & facta primũ in plano genuflexione verſus altare, expleta Antiphona, incipiũt Pſalmos primi Nocturni, cãtãtes primũ verſum in tono Antiphonarij aſ-

rij aſſignato. Quo primo ver
ſu Pſalmi intonato, Canoni-
cus faciens officiũ, & cæteri
oẽs ſedẽt: cãtores iterũ genu
facta reuerẽtia altari, redeũt
ad ſuum locũ in plano chori
ante Canonicũ facientẽ offi
cium, & ibi faciebus ad alta-
re verſis, in ſcabello parũ ob-
longo, pãno viridi cooperto
ſedent. Et circa finẽ cuiuſq;
Pſalmi ſurgunt, & ambo ac-
cedũt ad alterã partẽ chori:
cumq; pertrãſeunt ante alta-
re, in medio genuflectẽtes re
uerentiã faciunt altari: dein-
de Canonicum in primo ſtal
lo, ſeu ſede ab illa parte chori
ſedentem adeunt; & repeti-
ta prima Antiphona, facta ei
debita reuerentia, alter ex eis,
vt ſupra, illi intonat ſecundã
Antiphonam, & ſic viciſſim
ſemper faciunt ſucceſſiuè ſin
gulis Canonicis Antiphonas
præintonãtes: & ſemper poſt
inchoatum Pſalmum ad ſuũ
ſcabellũ redeunt, vbi ſedent,
dum Pſalmus perficitur. Cir-
ca finẽ tertij Pſalmi cuiuſq;
Nocturni ſurgũt, & accedũt
ad librũ, & factis debitis incli
nationibus altari, & choro,
cantant verſiculũ, quo ince-
pto oẽs ſurgunt; & reſponſo
à choro, Canonicus faciens
officium intonat [Pater no-
ſter] & reliquum dicit ſecre-
to. Interim dum cãtatur ver-
ſiculus, cæremoniarius acce-
dit ad Canonicum iuniorẽ,
qui lecturus eſt lectionem, &
facta ei reuerentia, ipſum du-
cit ad legile, vbi lectiones le-
gi ſolent, quod locari debet
in medio chori verſus altare:
quo cum peruenerit, genufle
ctit cum cæremoniario ver-
ſus altare: deinde profundè
facit reuerẽtiam Canonicis,
primum à parte chori, vbi eſt
Canonicus faciẽs officiũ, de-
inde ab altera parte, & mox
propius accedit ad legile; &,
cum tempus erit, petit bene-
dictionẽ caput profundè ver
ſus celebrantem inclinãs; cui
ille ſtãs benedicit, quod & in
alijs benedictionibus ſeruat,
hoc eſt, vt ſtans ſemper, dete-
cto capite, benedicat. Lectio
nes leguntur feſtis præſertim
diebus,

diebus, à Canonicis, incipiẽdo à Iunioribus ad ſeniores; & quando non adſunt tot Canonici, primas legũt alij clerici in choro exiſtẽtes. Legant autem diſtinctè, & deuotè in tono conſueto in Eccleſia Romana, vt ſuo loco dicetur. Si noctu legãtur, cęremoniarius adhibet paruam candelam, & alia fiunt, vt ſupra in Matutinis Epiſcopalibus dictũ eſt, pręter oſculum manus Canonici facientis officium; ſed lector cum dicit [Tu autem Domine, &c.] in fine lectionis genuflectit, & factis debitis reuerentijs his, qui in choro exiſtunt, diſcedit. Circa finem tertij Nocturni Canonicus faciens officium accipit pluuiale coloris tempori congruentis, & duo cantores ſimiliter, cum cãtatur octauũ reſpõſorium, duo Acoliti ſumunt candelabra duo, quæ cum candelis accenſis deferunt ante Canonicum paratum; & ea tenent, donec legerit totam lectionem, & in ceperit Hymnum [Te Deũ, &c.] quem Hymnum alter ex dictis cantoribus paratis pluuiali, facta illi debita reuerentia, præintonat. Cum dicitur [Te ergo, &c.] genuflectit in ſuo loco, & alij omnes ſimiliter. Hymno expleto, incipit Laudes, in quibus omnia ſeruantur, quæ de Veſperis in Collegiatis ſuperius dicta ſunt.

DE LAVDIBVS, RELiquiſq; horis Canonicis. Cap. VII.

EXpleto Hymno [Te Deum, &c.] ſi Epiſcopus in Matutinis ſolẽne officium peregit, cõgruũ erit, vt etiam Laudes ſolemniter celebret: in quibus ea omnia ferè ſeruari cõueniet, quæ ſupra dicta ſunt de Veſperis ſolemniter per Epiſcopum celebrandis, ipſo in craſtinum Miſſam non celebraturo. Nã ſtatim finito Hymno, Epiſcopus in ſua ſede Epiſcopali capiet pluuiale, & mi

tram,

tram,& alia paramenta, prout in dictis Veſperis dictum fuit, & cum eo quatuor, aut ſex Canonici ex dignioribus capient pariter pluuialia, alij verò Canonici nõ parantur. Epiſcopus inchoabit Laudes abſolutè cantando [Deus in adiutorium.] ſignando ſe ſigno crucis à frõte ad pectus, prout ibi dictum fuit. Antiphonas eodem modo, & ijdem præintonabunt Canonicis dignioribus, vt in dictis Veſperis, eademq; obſeruabuntur in ſeſſione, ſurrectione, & reuerentijs, dum Pſalmi, & Antiphonę decantantur, quæ ibidem dicta ſunt. Sic etiam quo ad Capitulũ, & Hymnum: & cũ inchoatur Cãticum [Benedictus.] Epiſcopus, poſito prius thure in thuribulum, dum per chorũ cantatur Antiphona, ſurget cum mitra, & baculo, aſſociatus à prædictis Canonicis paratis, & thurificabit altare, & deinde thurificabitur ipſe apud ſuam ſedẽ ſtãs cum mitra, à digniori ex dictis Canonicis paratis, vel alio, cui competat, prout ibidem explicatum fuit. Organum quoque ad Hymnũ, & Cãticum [Benedictus, &c.] & in fine Pſalmorum poterit adhiberi, cum eadẽ norma, & regula ſuperius tradita. Denique dũ repetitur Antiphona per chorum finito Cantico [Benedictus] cęremoniarius cum ceroferarijs accedit ante Epiſcopum, qui cantabit orationem; & mox dabit benedictionem; & denique omnia alia fient, prout ibi latiùs enarratum fuit. Pariter abſente Epiſcopo, & in Eccleſijs Collegiatis eadẽ omnia ſeruabuntur, prout in dictis Veſperis continetur. Ad reliquas horas Canonicas Epiſcopus non ſolet interuenire: ſi tamen volet intereſſe, erit in choro cum cappa, & nullum officium faciet, ſed omnia fient per Canonicos, & per hebdomadarios iuxta ſtylum Eccleſiarum. Excipitur tantummodò hora Tertia, quam, ſi Epiſcopus eſt ſo

lemniter

lemniter Miſſam celebraturus, pariter & ab illo celebrari conuenit, prout latius ſequēti Capitulo declarabitur.

DE MISSA SOLEMNI Epiſcopo celebrante. Cap. VIII.

Qvo ordine, quoue comitatu Epiſcopus ad Eccleſiam ſiue pro Veſperis, ſiue pro Miſſa, alijsq; officijs accedere debeat, ſuperius explicatum fuit. Nunc videnda ſunt ea, quæ ad Miſſam ſolemnem, ipſo Epiſcopo celebrante, ſpectant, explicaturi poſtmodum ſuis locis in ſingulis feſtiuitatibus, ſi quid addēdum, minuendū, vel immutandum erit. Diximus iam valde cōuenire, atque antiquæ Eccleſiaſticę diſciplinę conſonum eſſe, vt in Eccleſijs Cathedralib' locus aliquis, ſiue ſacellum, ab antiquis Secretarium appellatū, deputetur, ad quem Epiſcopus ſolemniter celebraturus Miſſam, poſtquam ſua cappa indutus ingreſſus fuerit Eccleſiam, ſacrasq; preces ad altaria ſuperiùs memorata effuderit, cum ſuis Canonicis, & choro conueniat. Qui locus præparatus ornatusq; eſſe debet altari condecenti cum cruce, & candelabris, ac cereis accenſis, ſuper quo erunt repoſita ſacra Miſſalia induméta pro Epiſcopo ſuo ordine. Aderunt etiam ibi ſedes pro Epiſcopo verſus cornu dexterum, vel ſiniſtrum altaris pro ſituatione, & cōmoditate loci, & ſedilia pro Canonicis, & alijs circum circa. In eum locum ingreſſus Epiſcopus, factaq; reuerentia cruci ſuper altari prædicto exiſtenti, ſedebit aliquantulum ſuper dicta ſede ſibi præparata, donec Canonici extra illum locum captant ſacra indumenta, remanētibus duobus Diaconis aſſiſtentibus apud Epiſcopum, dum alij parantur, qui & ipſi poſtea accipiunt paraméta: quibus paratis, atque in eumdē locum ingreſſis cum debitis

reue-

reuerentijs altari, & Epiſcopo, ac apud eorũ ſedilia ſtantibus, Epiſcopus ſurget, & ſtans capite detecto verſus altare dicet ſecreto totum [Pater noſter] & [Aue Maria] Tum faciēs ſibi crucis ſignũ à fronte ad pectus, ea forma, quæ ſuperiùs expreſſa fuit, altiori voce incipit horam Tertiam dicens. [Deus in adiutorium, &c.] Choro proſequente [Domine ad adiuuandum, &c.] & Hymnũ [Nũc ſancte nobis Spiritus] cui organum intermiſceri poterit, ſecundum regulam ſuperius traditam. Quo Hymno finito, cãtor dicit Antiphonam atque incepto Pſalmo [Legē pone, &c.] Epiſcopus ſedebit, ſedentibus etiam Canonicis, exceptis his, qui Epiſcopo miniſtraturi ſunt; chorus autem proſequetur Pſalmos. Tunc miniſter de libro ſeruiēs cotta indutus, vnà cum altero candelã accenſam tenente, accedēt cum libro ante Epiſcopum, qui poterunt eſſe aliqui ex ſuis cappellanis: & qui de libro ſeruiet, genuflexus manebit, dũ Epiſcopus legit ſedens, Epiſcopus verò ſedēs legit Antiphonam [Ne reminiſcaris, &c.] & Pſalmos conſuetos, duobus Canonicis ſibi à lateribus aſſiſtentibus, qui debent per totã Miſſam deſeruire, alternatim reſpondentibus. Interim Subdiaconus cantaturus Epiſtolam, qui ſimul cum Diacono Euangelium cantaturo, ac alijs Canonicis erit iam Subdiaconalibus paramentis indutus, dēpto manipulo, vt in capitulo de eorum officio dicitur, afferet ex altari ſandalia, & caligas manibus velo coopertis, alio velo cooperta, ambabus manibus eleuata, ante Epiſcopum, illaq; adiuuãtibus duobus Epiſcopi ſcutiferis, qui ad abacum ſolēt aſſiſtere, genuflexus induit primò in dextero, deinde in ſiniſtro pede Epiſcopi, detractis prius ordinarijs calceis: eodemq; tēpore ſex, vel octo Acoliti cũ coctis genuflexi, fimbrias cap

pæ circum circa eleuant, & dilatant, cooperiẽdo dictum Subdiaconum, & ſcutiferos, quo commodius, & decentius officium ſuum peragere poſſint. Quib⁹ expeditis, Subdiaconi, & ſcutiferi prædicti recedunt ad loca ſua. Acoliti, aptatis in girũ cappæ Pontificalis fimbrijs, ad altare redeunt, vt preſtò ſint pro paramentis Epiſcopo deferendis. Epiſcopus proſequitur lectionẽ Pſalmorum, quibus dictis vſque ad [Kyrie eleiſon] ſurgens detecto capite, verſus altare dicit orationes chorus autem admoneatur, vt Pſalmos Tertiæ lentè proſequãtur, interpoſito etiam, ſi opus videbitur, poſt quem libet Pſalmum organo, ita vt eodem tempore illos perficiãt, quo Epiſcopus ſuos Pſalmos cum ſuis verſiculis legerit, & paratus fuerit, vt infra. Lectis Pſalmis, & Orationibus vſque ad orationẽ, quæ pro lotione manuũ dicitur excluſiuè, Epiſcopus, depoſita cappa, incipit legere, vel memoriter dicere orationes, quæ pro paramentis induendis ordinatæ ſunt, dicendo ſingulas orationes ad ſingula paramenta, cum illis indui tur; excepta oratione, quæ dicitur ad manipulum, quæ ſtatim poſt alias dicẽda erit, cum dici non poſſit eo tempore, quo accipit manipulũ. Cũ Epiſcopus exuit cappã, dicet orationem [Exue me Domine, &c.] & dicta per eumdem oratione [Da Domine, &c.] pro lotione manuum, extractisq́; ei per aſſiſtentes Diaconos annulis, lauat manus; & tunc laici tantum, & clerici omnes præter Canonicos, & Prælatos, debent genuflectere, niſi adeſſet Legatus, aut alter dignior Epiſcopo, quo caſu non debet permittere, vt genuflectant. Cum verò ſumitur aqua ex abaco pro lotione manuum Epiſcopi ab aliquo nobili viro, poterit fieri prægustatio illius à miniſtris, vel ſcutiferis illũ ſuggerentibus, vt ſuperius dictum fuit. Sed

ſi ipſi

ſi ipſi portantes aquam non ſint ex nobilibus ciuitatis, ſed ex ipſius ſcutiferis, ſeu familiaribus Epiſcopi, non vti que ea forma portabũt, prout dicti nobiles, ſed dextera manu vrceum cum aqua, ſiniſtra verò lancem; & cum fuerint ante Epiſcopum genuflexi, infundũt pauculum aquæ ſuper labio ipſius lancis, eamq́; præſente Epiſcopo deguſtant, tum aquã ſuppoſita lãce ſuper manus Epiſcopi infundunt: duo autem cappellani genuflexi hinc inde tenent mappam extẽſam ſub lance pro tergẽdis manibus ipſius Epiſcopi; quibus terſis, reponuntur ei annuli ab eodem Diacono aſſiſtente; & hæc forma lotionis manuum ſeruatur ſemper, quãdo Epiſcopus intra Miſſarũ ſolemnia, & in alijs quibuſdam ſacris actibus publice lauat manus. Statim lotis manibus adſint Acoliti præfati, qui afferant ex altari paramenta Epiſcopi per ordinẽ, vnus poſt alium; videlicet, amictum, albam, cingulum, crucem pectoralem, ſtolam, pluuiale, & mitram, quibus induitur Epiſcopus per Diaconum à dexteris, & Subdiaconum à ſiniſtris paratos, vt ſupra, hoc modo videlicet: Diaconus, & Subdiaconus capientes ſingula huiuſmodi paramenta de manibus Acolitorum, quisq́; eorum à latere ſuo adiuuat veſtiendo Epiſcopũ, ſed principaliter Diaconus omnia operatur. Subdiaconus verò ſolummodo coadiuuat, vbi opus eſt; & primo offerunt Epiſcopo amictum oſculandum in medio, vbi eſt deſignata parua crux, mox illum diligenter aptant circa collum Epiſcopi, ita vt veſtium ſummitates, quæ vulgo collaria vocãtur, omnino tegat, deinde cordulas ex eo pẽdẽtes poſt tergum ductas, ante pectus reductas ſtrictè collum colligant. Accipiunt deinde albã, eamq́; circa collum, humeros, & brachia diſtendunt, & aptant: tertio loco cingulũ,

quo albam conſtringunt,incipientes à tergo, & ante corpus illam religantes, tum albæ extremitates circum circa Acoliti ſubleuāt,& aptāt, ita vt ęqualiter defluat, & veſtes contegat. Diaconus poſtea ſumpta cruce pectorali, eam ab Epiſcopo oſculatam eius collo imponit,ita vt ante pectus pendeat; offert deinde Epiſcopo ſtolā deoſculandam, eamq; ſuper eius humeros applicat, ita vt nec eius collū tegat,nec tranſuerſa ſit in modum crucis ſed ęqualiter ante pectus pēdeat: quod commodius fiet, ſi ei cordulæ retro, & ante ſint annexæ, quibus firmari poſſit,nec huc,illuc vagetur. Demum Diaconus, & Subdiaconus imponunt Epiſcopo pluuiale,& mitram,& ſi Pſalmi Tertiæ non ſint perfecti, ſedet Epiſcopus expectans, donec perficiantur, quibus finitis, & repetita Antiphona, Subdiaconus, vel alter, cui ex conſuetudine.Eccleſię competat in habitu, in quo reperitur, Capitulum cantabit in loco, vbi legi ſolet Epiſtola, ſibi ipſi librum tenens; dūmodo nec altari, nec Epiſcopo humeros vertat.Tunc Epiſcopus ſurgit cum mitra, ſurgentibus omnibus, verſa facie ad ipſum Subdiaconū cantantem Capitulum:& ſic ſtat, donec cantores cantent reſponſorium vltimi verſiculi. Finito Capitulo,Subdiaconus reddit librū cæremoniario, & vadit ad locū ſuū. Interea verò duo Acoliti, acceptis duobus cādelabris cū cereis accēſis, verſis inuicem faciebus,dummodo nec altari, nec Epiſcopo renes vertant,accedunt.Presbyter vero aſſiſtēs paratus in eorum medio tenebit librum ſupra caput; & finito Reſpōſorio, Epiſcopus,depoſita tunc mitra,ſtans vt erat cantat in tono feriali [Dominus vobiſcum]& orationem: & dicto per chorum [Benedicamus Domino] ipſe Epiſcopus,depoſitis pluuiali,& mitra,à Diacono,& Subdiacono

no induitur tunicella, qui cōſtringunt cordulas hinc inde ſuper humeros poſitas, & deinde eodem modo dalmaticam. Tum Epiſcopus ſedet, & imponuntur ei chirothecæ per Diaconum in dextera, & per Subdiaconum in ſiniſtra, manibus illi prius, & mox chirothecis per eoſdem deoſculatis. Mox ſurgit Epiſcopus, & inducitur ab eiſdē planeta, quæ hinc inde ſuper brachia aptatur, & reuoluitur diligenter, ne illnm impediat. Si Epiſcopus pallio vti poſſit, & eo die vti cōueniat, affertur per aliquem Subdiaconū ex altari ambabus manibus, velo aliquo ſuppoſito, quod Diaconus capiens Epiſcopo offert oſculādum in cruce poſteriori: & aduertat, dum illud capit, vt partē duplicē pallij capiat ſiniſtra manu, ſimplicem verò dextera; & dū illud imponit, Subdiaconus manu dextera eleuat partem, quæ à tergo pendere debet, illudq́; aptant, vt humeros Epiſcopi æqualiter ambiat, & pars duplex pallij ponatur ſuper ſiniſtro humero Epiſcopi. Quo facto, idē Diaconus capit vnam ex tribus ſpinulis per aliquē Acolitum allatis; videlicet pulchriorem, eamq́ue infigit cruci anteriori pallij ante pectus exiſtenti, aliam in cruce ſiniſtri humeri, tertiam Subdiaconus infigit cruci poſteriori, quæ omnia ita infigantur, vt tertiò tranſeant per crucem; non tamen pallium perforent, neque plane tam tangant; & gemmæ ſpinulis appoſitę remaneant ad dexteram infigentis. Tum ſedenti Epiſcopo imponitur per Diaconū mitra pretioſa ſumpta de manibus cappellani de illa ſeruiētis, Subdiacono vittas eleuante. Demùm imponitur per Presbyterum aſſiſtentem annulus Pontificalis annulari digito dexterę manus Epiſcopi, manu, & annulo prius deoſculatis. Epiſcopo parato, accedunt ad eum Archidiaconus, & alter Diaconus, ſeu duo digniores

Canonici

Canonici Diaconi,parati dalmaticis,qui ei à lateribus aſſiſtunt à principio, Diaconus verò, & Subdiaconus capiũt ſuos manipulos, & accedente Acolito thuriferario cum thuribulo,& nauicula,miniſtranteq; Presbytero aſſiſtente nauiculam, Epiſcopus imponit, & benedicit thus, vt ſupra in Veſperis dictũ fuit. Deinde Epiſcopus cum ſuis miniſtris facta reuerẽtia cruci ſuper altari in dicto Sacello, ſeu Secretario exiſtenti, proceſſionali ritu procedunt ad altare,in quo Miſſa eſt celebranda,hoc ordine. Thuriferarius cum thuribulo,deinde ceroferarij cum candelis accenſis medium habentes Cappellanum crucem deferentem,deinde clerici, & beneficiati Eccleſiæ cũ ſuis cottis bini,incipiendo à iunioribus, ſi eſt celebrans Archiepiſcopus,vel maior,aut habeat priuilegium crucem ante ſe deferri faciendi;aliàs crux nõ portatur. Hos ſequuntur Canonici parati bini, incipiendo à iunioribus,ſeu minus dignis, & poſt illos Subdiaconus Epiſtolam cãtaturus,gerens librum Euangeliorum clauſum ante pectus, in quo includitur manipulus Epiſcopi, deinde Diaconus ad ſiniſtrã Presbyteri aſſiſtentis pluuiali induti, demùm Epiſcopus cum baculo paſtorali in manu ſiniſtra,parte curua baculi ad populum verſa,ac dextera benedicens, ſi ſit in ſua ciuitate,vel diæceſi, medius inter Archidiaconũ, & Diaconũ aſſiſtentes paratos.Poſt Epiſcopum ſequitur cappellanus ſeruiẽs de mitra,& alij cappellani cũ cottis bini incedentes. Cum Epiſcopus fuerit prope altare, ſalutat exigua capitis inclinatione Canonicos paratos apud eorũ ſedilia ſtantes, ipſi verò Canonici faciunt ei profundam reuerentiam. Si fortè adeſſet Legatus Apoſtolicus, vel aliquis Cardinalis,aut Archiepiſcopus,vel alij Prꝑlati,vel magnus Princeps loci,illos prius debet Epiſcopus cum mitra

ſaluta-

ſalutare, & illi Epiſcopo aliquantulum aſſurgentes, denudato capite, reſpondere, præter Cardinales, qui non debent aſſurgere, ſed tantum diſcooperire caput. Cum verò Epiſcopus peruenerit ante infimum gradum altaris, reddito baculo paſtorali miniſtro, qui de eo ſeruit, & depoſita ei per Diaconum mitra, facit profundam reuerentiam cruci ſuper altari poſitę ſimul cum ſuis miniſtris. Interim recedunt alij miniſtri, qui eum illuc vſque ſequuti fuerant, excepto eo, qui de baculo, & altero, qui de thuribulo ſeruiunt, duobusq́ue Diaconis aſſiſtentibus, qui remanent. Epiſcopus verò habens à dexteris Presbyterum aſſiſtentem, & à ſiniſtris Diaconum, & apud eum modicum retro Subdiaconũ qui tunc relinquit librum Euangeliorum in manibus cæremoniarij facit cum eis confeſſionem, iunctis manibus ſtans aliquantulum inclinatus. Interim ceſſat ſonitus organorum, & chorus incipit introitum. Dum facit confeſſionem Epiſcopus, profert verba erga dictos eius miniſtros ſtantes apud eum capite inclinato in plurari dicens [Vobis fratres.] & [Miſereatur veſtri, &c.] Illi vero erga Epiſcopum in ſingulari, id eſt, [Tibi Pater] & [Te Pater] & [Miſereatur tui.] Quæ dum dicunt, caput verſus Epiſcopum profundiùs inclinant. Cum Epiſcopus dixerit [Indulgẽtiam & remiſſionẽ &c.] Subdiaconus capit manipulum, qui fuerat incluſus in libro Euangeliorum, & illum applicat ſiniſtro Epiſcopi brachio cum oſculis manus, & manipuli, & ſtrictè religat. Canonici parati ſtantes in ſuis locis faciunt ſimul confeſſionem bini, ſimiliter alij ſi qui erunt parati, aliàs genuflexi, prout etiam laici omnes tunc genu flectunt. Finita confeſſione, Epiſcopus inclinatus dicit ſummiſſa voce orationem [Aufer à nobis &c.] & dein-

de

deaſcendēs apud altare aliā, videlicet [Oramus te Domine,&c.] adhuc iūctas manus retinens,& alias, prout habetur in rubricis Miſſalis ſub titulo de introitu &c. & cum dicit [Quorum reliquiæ hic ſunt &c.] poſitis hinc inde ſuper altari manibus extēſis, oſculatur illud in medio,nullam tamen ibi deſignans crucem:& ſtatim ambabus manibus tangens librum Euangeliorum ſibi à Subdiacono à ſiniſtris ſtante oblatum, in folio Euangelij currentis, illum oſculatur,adiuuāte Presbytero aſſiſtente. Tunc accedit ad altare thuriferarius cū thuribulo, & nauicula, quā porrigit Diacono, & ille Epiſcopo, qui imponit, & benedicit thus more ſolito; & accepto thuribulo de manu Diaconi, thurificat altare, ꝓut ſuo loco explicatur. Redditdeinde thuribulū Diacono,& accepta mitra pretioſa ab Archidiacono, ſeu alio digniori Diacono in officio aſſiſtentis ſeruiēte, ſtans in cornū Epiſtolę manibus iunctis incēſatur à Diacono triplici ductu thuribuli: tū facta cruci reuerētia in medio altaris, acceptoque baculo in manu ſiniſtra, medius inter Archidiaconū, & alium Diaconū aſſiſtentes (nam Diaconus, & Subdiaconus remaneant apud altare) vadit ad ſedem ſuam,vbi ſtans, depoſita mitra, & facto ſibi ſigno crucis à fronte ad pectus, legit Introitum ex libro, quem ſuſtinet cappellanus de eo ſeruiēs ſupra caput,altero candelam accenſam tenente. Aſſiſtētes verò hinc inde oſtendunt digito, quæ ſunt legēda,& vertunt folia. Deinde dicit cum ſuis miniſtris [Kyrie eleiſon] nouies repetēdo. Diaconus, & Subdiaconus idem dicunt inter ſe apud altare. Quo dicto, ſedet, accepta mitra auriphrygiata ſimplici ſi placet, & gremiale, & pariter omnes ſedent. Presbyter aſſiſtēs ſedet in ſcabello, non ad dexteram Epiſcopi; Archidiaconus,& Diaconus ſedēt hinc,

inde à lateribus Epiſcopi in ſcabellis nudis: Diaconus verò, & Subdiaconus in Miſſa miniſtrantes apud altare ſuper aliquo ſcamno apud cornu Epiſtolæ ſedēt. Cum cantatur à choro vltimum [Kyrie eleiſon] ſurgunt omnes miniſtri circumſtātes Epiſcopum: aufertur Epiſcopo per Diaconum à dexteris aſſiſtentem gremiale, & per alterum à ſiniſtris mitra, biretum verò ab eodem aſſiſtente à dexteris, complanatis cum eo capillis, quod penes ſe retinet; ſed mitra, & gremiale miniſtris ea ſeruantibus traduntur: & finito à choro cantu [Kyrie eleiſon] ſurgit Epiſcopus adiuuantibus eũ miniſtris aſſiſtentibus verſa facie ad altare, illi capite inclinato reuerentiam faciens, & allato ante eum libro, & candela, ſi ea vti velit, cantat ex eo alta voce [Gloria in excelſis Deo] disiunctis, eleuatiſque manibus ad altitudinē humerorũ; ita vt vola vnius manus reſpiciat alterã: quod ſemper in huiuſmodi manuũ eleuatione obſeruatur: & cũ dicit [Deo] iungit manus, & caput inclinat: librum verò ſuſtinet ſupra caput Presbyter aſſiſtēs paratus pluuiali, quem regulariter ſuſtinere eo modo debet, quoties Epiſcopus aliquid alta voce cantat: quo caſu miniſter, qui aliàs ſeruit de libro, adiuuat ad ſuſtinendum illum; ſecùs, quando Epiſcopus ſummiſſa voce legit: Diaconi verò aſſiſtentes hinc, inde indicāt digito quæ ſunt legenda, & vertunt folia. Poſtquàm Epiſcopus incepit cantando præfatum Hymnum, proſequitur illum ſummiſſa voce cũ ſuis miniſtris. Diaconus, & Subdiaconus, ac Prælati, & Canonici in ſuis locis idem bini ſimul faciunt; & in fine Epiſcopus ſedet, accepta mitra ſimplici, & gremiali; & ſimiliter ſedent omnes vſquequo per chorum perficiatur Hymnus cũ organo: quo finito, & organo ceſſante, ſurgit Epũs, depoſita mitra, &

gremiali, ſurgentibus omnibus, vt priùs; & ſtans verſus populum eleuatis, & ſtatim iunctis manibus cantat [Pax vobis [deinde conuerſus ad altare extenſis & ſtatim iunctis manibus [Oremus.]& iterum extēſis manibus, orationem,& cum dicit concluſionem vltimæ orationis,id eſt, [Per Dominum noſtrū] denuò iungit manus, prout pleniùs circa huiuſmodi iunctionem, & diſiunctionem manuum in rubricis Miſſalis declaratur. Sedet deinde Epiſcopus, ſedentibus omnibus. Subdiaconus autem accipiēs librum factisque debitis reuerentijs altari, & Epiſcopo, comitante ad eius ſiniſtram cæremoniario, & ſibi ipſe tenens librum, extra Presbyterium à latere ſiniſtro altaris, vel, vbi ita conſuetum ſit, in ambone cantat Epiſtolam alta voce. Qua finita, & factis debitis reuerētijs, portat eodem modo, quo ſupra, ante Epiſcopum librum clauſum, quem inclinatus porrigit illi ſuper eius genibus, & manū dexterā illius ſuper libro poſitam reuerenter oſculatur, & habito ſigno crucis ab Epiſcopo, redit ad altare, & ibi exſpectat, donec fuerit tempus eundi ad Euangelium. Interim accedunt duo miniſtri ſeruientes de libro, & candela ante Epiſcopum, qui ſedēs ex libro Miſſali legit Tractum, & alia vſque ad finem Euangelij, quod antequàm incipiat, dicit [Munda cor meum]& [Iube Domine &c.]& [Dominus ſit in corde meo &c.]& [Dominus vobiſcum]cui Diaconi aſſiſtentes reſpondent [Et cum ſpiritu tuo.]Et legens titulū Euangelij, ſignat pollice dextero textum Euangelij, deinde ſeipſum in fronte, ore, & pectore, mox iunctis manibus proſequitur Euangelium. Quo finito, aſſiſtens reſpondet ei [Laus tibi Chriſte.]Sed ſi Epiſcopus non ſit in ſua Eccleſia, Subdiaconus, oſculata manu Epiſcopi, tenet ante eū librum Miſ-

ſale

ſale apertum, ex quo Epiſcopus legit, vt ſupra, & interim omnes ſedẽt. Cum cantatur vltimus verſus Gradualis, ſiue Tractus, ſeu ante Alleluia Diaconus, ſumpto libro Euãgeliorum, factaque reuerentia Epiſcopo, illum clauſum congruenti mora affert ad altare, prius genuflectens in primo illius gradu, tum aſcẽdit & collocat illum in medio altaris; deinde, facta altari reuerentia, vadit ad Epiſcopũ, cuius manum reuerenter deoſculatur; tum reuerſus ad altare in eius inferiori gradu genuflexus dicit ſecretè [Mũda cor meum &c.] & deinde capit librum, & illum portat ante pectus, & apud altare in cornu Epiſtolæ expectat. Interim accedit Acolitus ad Epiſcopum cum thuribulo, & nauicula, & miniſtrante illam Presbytero aſſiſtente, Epiſcopus imponit, & benedicit incenſum. Tum Acolitus, recepta nauicula de manu Presbyteri aſſiſtentis, redit ad altare, & ibidem cum duobus alijs Acolitis ceroferarijs, Diacono, & Subdiacono expectat, donec tẽpus ſit eundi ad cantandum Euangelium. Circa finem vltimi verſus Gradualis, ſiue Tractus, thuriferarius, ceroferarij, Subdiaconus, & Diaconus portans librum Euangeliorum clauſum ante pectus, facta prius altari reuerẽtia, veniũt ante Epiſcopum, vbi Diaconus inclinatus petit benedictionem dicens intelligibili voce [Iube Domne &c.] Cui Epiſcopus reſpõdet [Dominus ſit in corde tuo &c.] & facit ſuper eũ ſignum crucis. Tum Diaconus facit Epiſcopo profundam reuerentiam; miniſtri verò, qui cum eo ſunt, permanẽt genuflexi, donec Epiſcopus benedixerit, & ſtatim procedunt ad Euangeliũ cantandum, hoc ordine. Præcedit cæremoniarius, mox thuriferarius cum thuribulo, & nauicula, ſequuntur duo ceroferarij cum candelabris, ac cereis accenſis, deinde Sub-

diaconus manibus iunctis, vltimo Diaconus librum Euangeliorũ clauſum ante pectus portans. Et tranſeuntes ante altare, faciunt illi reuerẽtiam cum genuflexione. Cũ peruenerint ad locum, vbi ſolet Euangelium decantari, Subdiaconus medius inter dictos ceroferarios tenet librum Euangeliorum apertũ ante pectus, vertens renes nõ quidem altari, ſed verſus ipſam partem dexteram, quæ pro Aquilone figuratur. Si verò in Eccleſia fuerint legilia, vel ambones, in illis poterit cantari Euangeliũ; videlicet, ſi cantabitur in legili, ſeu pulpito, Subdiaconus ſtabit poſt illum, qui panno aureo, vel ſerico coloris cæterorum paramẽtorum coopertus, & ornatus eſſe debet, amplectens ipſum legile, & manibus hinc inde librũ tangens. Quod ſi cantabitur in ambone lapideo ad quod per gradus aſcenditur, prout adhuc in pluribus Eccleſijs, iuxta antiquam cõſuetudinem, huiuſmodi ambones reperiuntur; tunc Subdiaconus aſſiſtet, & miniſtrabit Diacono opportuna ſtans à latere eius dextero; videlicet, porrigens thuribulum, & vertens folia libri Euangeliorũ, cum opus erit. Diaconus, cum tempus eſt, iunctis manibus ante pectus, incipit Euangelium, & cum dicit [Dominus vobiſcum] Epiſcopus, depoſitis gremiali, & mitra, cum Diaconus dicit [Initiũ] vel [Sequẽtia Sancti Euãgelij &c.] ſignat librum, vbi eſt textus Euangelij, deinde ſeipſum in fronte, ore, & pectore: Epiſcopus autem, accepto baculo paſtorali, eodem modo ſignat ſe in fronte, ore, & pectore; idem faciũt & omnes alij: tum ipſe Epiſcopus retinet baculũ inter ambas eius manus iunctas, ſtans verſus Diaconum cantantem: & cũ reſpõdetur à choro [Gloria tibi Domine] cæremoniarius, accepto thuribulo de manu thuriferarij ibi prope adſtantis, illud offert Diacono,

no,qui thurificat librum, pri
mo in medio, deinde à parte
dextera libri, mox à ſiniſtra
triplici ductu,& reddit thuri
bulum cæremoniario: tum
manibus iunctis proſequitur
Euangelium,& cum profert
nomen, Ieſu, vel Mariæ, incli
nat ſe,ſed profundiùs, cū di-
cit, Ieſus; quod & omnes fa-
ciūt: Subdiaconus autem,&
ceroferarij perſtant, velut im
mobiles. Finito Euangelio,
Subdiaconus, nulla facta re-
uerētia altari, portat librum
apertum in folio,vbi eſt prin
cipium Euangelij cantati, &
illum offert oſculādum Epi-
ſcopo,nulla facta ei reueren-
tia, niſi poſtea libro clauſo.
Diaconus,& alij cum debitis
reuerentijs eodem ordine re-
uertuntur, & Presbyteri aſſi-
ſtentes,accepto thuribulo de
manu cæremoniarij,vel thu-
riferarij, ſtans thurificat Epi-
ſcopum ſtantem. Si erit ha-
bendus ſermo(quem, Epiſco
po celebrāte, ab eo fieri con-
ſueuit, vel ab aliquo Canoni
co Presbytero)ſi quidem Epi
ſcopus erit concionaturus,id
faciet in propria ſua ſede,quā
do eſt verſa ad populum, vel
quando altare adhæret parie
ti, apud ipſum altare, ſedens
ibi ſuper faldiſtorio, aut ſede
ad id parata, verſis altari reni
bus. Sedebunt ad eius dexte-
ram Presbyter aſſiſtēs,& mo
dicū poſt eū Diaconus Euan
gelij,& Archidiaconus;à ſini
ſtris verò ſedebunt Subdia-
conus, & alter Diaconus aſ-
ſiſtens. Expletoque ſermone,
Diaconus,qui cantauit Euā-
geliū,ſtans ad ſiniſtram Epi-
ſcopi aliquantulum inclina-
tus,faciet confeſſionem ante
Epiſcopū, vt in capitulo de
officio Diaconi explicatur:
qua finita, Presbyter aſſiſtens
pronuntiat Indulgentias, &
Epiſcopus ſtans ſine mitra in
eodē loco legit abſolutionē;
videlicet [Præcibus & meri-
tis &c.] & dat benedictionē;
&, ſi eſt Archiep̄s, vel aliàs
vtēs cruce, portatur ante eū
crux per cappellanū, qui eā
tenet genuflexus,ſpatio con-
gruēti, imagine Crucifixi ad
Archi-

Archiepiſcopum verſa: & ſtatim, ſi Epiſcopus ante altare ſermonē habuit, reuertitur ad ſedē ſuā, vbi dicit [Credo.] vel [Dñs vobiſcū] prout conuenit. Si verò ſermo habendus ſit per Canonicum (qui eo caſu debet eſſe in habitu ordinis, ſeu dignitatis ſuæ) ſuo tēpore ibit ad oſculum manus Epiſcopi, & ab eo profundè inclinatus petet benedictionem, & Indulgentias in forma, prout ſuo loco explicatur, & ſic paratus habitu ſuæ dignitati conuenienti aſcendit pulpitum, ſiue ambonem, & faciet ſermonem: ac deinde, finita per Diaconum cōfeſſione, in eodem loco publicabit Indulgentias in forma, prout ſuo loco dicitur. Epiſcopus verò legit abſolutiōnē, & dat benedictionem, vt ſupra. Quòd ſi ſermo habendus non ſit, ipſe Epiſcopus ſtatim incenſatus poſt Euangelium, cōuerſus ad altare incipit cantādo ex libro per Presbyterum aſſiſtentem, alijs coadiuuantibus, vt ſupra ſuſtentato [Credo in vnum Deum.] Quod cum ſuis miniſtris ſummiſſa voce proſequitur; pariter & Diaconus & Subdiaconus apud altare, & Canonici illud inter ſe dicunt, & ad verſiculum] Et incarnatus eſt, &c.] Epiſcopus genuflectit, & pariter omnes de choro genuflectūt. Quo finito, ſedet Epiſcopus cum mitra, & omnes ſedent: & cū prædictus Verſiculus cantatur à choro, pariter Canonici ſedentes capite detecto, & Epiſcopus cū mitra profundè inclinant caput verſus altare; alij genuflectunt, donec perficiatur dictus Verſiculus. In nocte verò, & die Natiuitatis Domini Noſtri Ieſu Chriſti, ac in die Annūtiationis Beatę Mariæ Virginis Epiſcopus cum mitra apud ſuam ſedem, & Canonici, ac omnes alij in ſuis locis genuflectunt, quādo cātatur dictus Verſiculus à choro, & eo finito, omnes ſedent. Diaconus tunc accedit ad abacum, & capit burſam

ſam

ſam cum corporalibus, quã ambabus manibus eleuatis vſque ad oculos, cum decenti mora, & greſſu, ac cum debitis reuerentijs portat ad altare, vbi extrahit corporalia, eaq; explicata ponit ſuper altari in medio, burſam verò ſeorſum in eodem altari collocat; ita vt non præbeat impedimentum, & ſtatim redit ad locum ſuum, & ſedet. Circa finẽ ſymboli ſurgunt omnes miniſtri, eo verò prorſus à choro cantato, ſurgit Epiſcopus, depoſitis gremiali, & mitra; & ſtans in ſua ſede cãtat verſus Populum [Dominus vobiſcũ.] & [Oremus.] manibus prius parumper extenſis, & mox ſtatim iunctis, vt ſupra de oratione dictum eſt. Quòd ſi ſederet in faldiſtorio, vt quia Legatus, vel Cardinalis adeſſet, ob cuius præſentiam abſtineret à ſua ſede Epiſcopali, tunc ſeruabit regulam vertendo ſe ad populum, vel ad altare, prout ſuo loco explicatur. Legit mox offertorium ſummiſſa, ſed intelligibili voce ex libro, quem tenet cappellanus de eo ſeruiens: Quo lecto, aſſiſtens portat librum cum puluino ad altare cum debitis reuerentijs, comitante cęremoniario, illumq; reponit ſuper dicto altari in cornu Euangelij apertum in folio, vbi ſunt ea, quæ celebrãs eſt lecturus, ſuppoſito puluino; ibiq; extra dictum cornu expectat celebrãtem; qui ſtatim lecto offertorio ſedet, & accipit mitram pretioſam, denique annulũ, & chirothecas, quæ omnia extrahuntur ab aſſiſtentibus Diaconis, & accedente ſcutifero, vel alio nobili, lauat manus, & tergit iuxta formam, & regulam, quæ ſuo loco exponitur. Interim organum tangitur, ſi erit, prout etiã ſuo loco dicitur. Epiſcopus ſtatim lotis manibus, reaſſumit annulum, & ſurgit accipiẽs manu ſiniſtra baculum paſtoralem, & medius inter duos Diaconos aſſiſtentes, ac ſubſequente miniſtro de mitra ſeruiẽte, procedit

cedit ante infimum gradum altaris in medio, vbi depoſitis baculo, & mitra, factaque pro funda reuerentia cruci, aſcendit ad altare, auxiliantibus ipſi aſcendenti gradus Presbytero aſſiſtente à ſiniſtris, Diacono verò Euangelij à dexteris: & cum fuerit ante altare, illud in medio oſculatur, poſitis hinc inde manibus. Subdiaconus, poſtquàm Epiſcopus lauit, & terſit manus accedit ad abacũ, vbi velum illud ſericeum; quo calix, patena; & alia ſuper ipſa menſa cooperiebantur, circumcirca humeros accipit adiuuantibus Acolitis, ita vt longius pendeat à parte dextera; deindè capit manu dextera calicem cum patena, ſuper qua duæ ſint hoſtię mundæ palla coopertæ, ac dictam partem longiorẽ veli ſuper ea extendit, ſiniſtramque ſupra ipſum velum, & calicem leuiter apponit, ne aliquid decidat, & ſic ad altare procedit; quem ſequitur Acolitus vrceolos vini, & aquæ portans, ſumptos ex eodem abaco, & prægustatos à credentiarijs, ita vt eodẽ tempore cum Epiſcopo ad altare perueniant, vbi Subdiaconus calicem cum patena ponit in cornu Epiſtolæ, remoto velo. Diaconus verò capit de manu Subdiaconi patenã cum hoſtijs, ex quibus vnam accipiens, & cum ea tangens alteram, ac patenam, & calicem intus, & extra, eandem Sacriſtæ ibi præſenti prægustandam præbet: mox patenã cum altera hoſtia ad manus Epiſcopi cũ oſculo porrigit, qui illam ambabus manibus ante pectus eleuatã tenens, & oculos ſurſum dirigens dicit [Suſcipe ſancte Pater, &c.] & in fine faciens cũ ea ſignũ crucis collocat hoſtiam ſuper corporali *verſus* ſe; patenam verò ponit ad dexteram ſub corporali. Interim Diaconus parum vini, & aquæ ex ampullis, quas ibidẽ Acolitus tenet, in aliquẽ cyathum infundit, ex quo Sacriſta illud bibit, mox calicem

tergit

tergit purificatorio, & accepto de manu Subdiaconi vrceolo vini, quem illi Acolitus miniſtrat, imponit vinū in calicem, quātum ſufficiat, Epiſcopo inſpiciente: Subdiaconus verò vrceolum aquæ parumper verſus Epiſcopum eleuans dicit Benedicite Pater Reuerendiſſime, &c.] Epiſcopus autē facto verſus eū ſigno crucis, dum infundit pauculum aquæ in calicem, dicit orationem [Deus qui humanæ ſubſtātię, &c.] Diacon⁹ deinde porrigat ad manus Epiſcopi celebrantis calicem, quem ille ambabus capit, dextera ſcilicet nodum, ſiniſtra pedem illius tenens, illumq; offert dicens ſimul cū Diacono Orationem [Offerimus tibi Domine calicem, &c.] Qua dicta, eumdem calicem, facto cū eo ſigno crucis, ponit ſuper corporali in medio retro hoſtiam, ita vt hoſtia ſit inter ipſum celebrātem, & calicem, quem Diaconus palla cooperit. Tum idem Diaconus capiens patenam ponit illam in manu dextera Subdiaconi, ac extremitate veli ab ea parte pendentis contegit, quam Subdiaconus ſtans poſt Epiſcopum, & Diaconum ſpatio congruēti ſuſtinet eleuatā vſque ad [Pater noſter] Proſequitur interim Epiſcopus cum cæremonijs, prout in Miſſali ordinario, orationes, videlicet [In ſpiritu humilitatis, &c.] & [Veni ſanctificator] & cum dixerit [Benedic hoc ſacrificium tuo ſancto nomini prę paratum] miniſtrāte Diacono nauiculā, & dicente [Benedicite Pater, &c.] Acolito verò thuribulum ſuſtinente, dicit [Per interceſſionē, &c.] & alia, prout in ordinario; & accipiens thuribulum de manu Diaconi thurificat oblata, & altare iuxta formā ſuo particulari capitulo traditā, dicēs interim Verſiculos [Dirigatur orō mea, &c.] Quo thurificato, reddit thuribulum Diacono in cornu Epiſtolæ, dicens] Accendat in nobis Dominus, &c.] & ac-

cepta mitra pretioſa ab aſſiſtentibus, vel ipſis deficientibus, de manu cæremoniarij, vel alterius, thurificatur in eodem loco ſtās à Diacono triplici ductu, & ſtatim lauat manus more ſolito, dicens Pſal. [Lauabo, &c.] miniſtrantibus mappulam pro illis tergendis aſſiſtentibus, vel illis deficientibus, cæremoniario cum aliquo Acolito, cum Diaconus, & aſſiſtens tunc reperiantur impediti: Diaconus verò interim thurificat Prælatos, dignitates, Canonicos, Magiſtratus, & alios de choro ordine, prout latè ſuo loco explicatur. Poſt quàm Epiſcopus lauerit, & abſterſerit manus, aufertur ei mitra à præfatis aſſiſtētibus, vel illis abſentibus, à cęremoniario, vel altero, qui eam illi proximè impoſuit, quam miniſter de ea ſeruiens reportat ad abacum. Epiſcopus verò rediens ad medium altaris, inclinatus, & iunctis manibus dicit orationē [Suſcipe Sancta Trinitas, &c.] Qua dicta oſculatur altare, deinde erectus, conuertit ſe iunctis manibus ad populum per latus ſuum ſiniſtrum dicens voce intelligibili, ac manibus parumper extenſis [Orate fratres, &c.] & ſtatim eas iungens perficit circulum proſequendo [Vt meum, ac veſtrum, &c.] Tunc extenſis manibus, ſtans dicit orationes ſecretas ſummiſſa voce; & cum peruenerit ad concluſionem, id eſt, ad [Per omnia ſæcula] poſitis hinc inde ſuper altari manibus, clara voce cantando profert, deinde [Dominus vobiſcum] cum pręfatione competenti, & dicēs [Surſum corda] manus aliquantulum eleuat; ac dicens [Gratias agamus, &c.] manus eleuatas iungit in verbo [Deo noſtro] *oculos eleuans*, & ſtatim caput aliquātulum inclinans; mox diſiungit manus, eaſque expanſas tenet vſque ad finem præfationis; & iterum cum dicit [Sanctus, Sanctus, &c.] illas iungit capite aliquantulū inclinato,

clinato,

clinato, proſequens cætera cum miniſtris; ſummiſſa voce videlicet, aſſiſtente Presbytero, & Diacono, qui tũc ad eum accedit. Et cum dicit [Benedictus, &c.] erigens ſe facit ſibi ſignum crucis à frõte ad pectus, ſiniſtram ſuper altari tenens extra corporalia: tum manibus iunctis, & ſuper altari poſitis, deuotè inclinatus extollit ad crucem oculos, & eos ſtatim demittit, & incipit ac proſequitur ſecretè totum Canonẽ, quẽ adiuuat Diaconus eleuando dalmaticam ad brachium, & diſcooperiẽdo ac cooperiẽdo calicem dum ſignat, & alios actus facit, prout in ordinario, attentè, & deuotè vſque ad eleuationem, aduertens ad illa verba [Vna cum famulo tuo, &c.] & [Antiſtite noſtro, &c.] vt ea proferat ſecundũ regulas in rubricis Miſſalis poſitas; videlicet [Me ĩdigno ſeruo tuo, &c.] Interim quatuor, ſex, aut ad ſummum octo miniſtri cottis induti afferant totidem funalia ceræ albæ accenſa, & factis debitis reuerentijs, collocarit ſe genuflexi hinc inde à lateribus Subdiaconi tenẽtis patenam, vel ſi magis cõmodum, ad latera altaris. Tunc vero omnes tã in choro, quam extra genuflectũt, præter aſſiſtentem, & Diaconum, ac Subdiaconum, qui non niſi cum celebrante genuflectunt: & dum eleuatur Sanctiſſimum Sacramẽtum, cum celebrans profert verba Canonis [Quam oblationẽ, &c.] Diaconus accedit ad eius dexteram aduertẽs ad diſcooperiendum & cooperiẽdum calicẽ, cum Epiſcopus ſuper eo ſignat, & cum Sanctiſſimum Sacramentum eleuatur, genuflexus ſubleuat extremitatem planetæ Epiſcopi celebrãtis, prout de his plenius in capitulo de officio Diaconi dictum fuit. Interim cæremoniarius, ſeu aliquis Acolitus, impoſito à ſe ipſo, vel ab alio thure abſq; benedictione in thuribulũ, thurificat Sacramentũ Cor-

poris, & Sanguinis Domini, dum eleuatur, ter pro vnoquoque ducẽs thuribulum. Chorus proſequitur cãtum vſque ad [Benedictus] excluſiuè, quo finito, & nõ prius, eleuatur Sacramentum. Tũc ſilet chorus, & adorat cum alijs. Organum vero, ſi habetur, cum omni tũc melodia, & grauitate pulſandum eſt. Eleuato Sacramẽto, chorus proſequitur cantum [Benedictus, qui venit, &c.] miniſtri funalia habentes ſurgũt, & factis debitis reuerẽtijs diſcedunt, ac funalia extra Preſbyterium extinguunt (niſi facienda ſit communio, quia tunc remanent cũ funalibus accenſis vſque ad finitam cõmunionem) & pariter tunc omnes ſurgunt. Celebrans continuat Canonem Miſſæ cum ſignis, & cæremonijs, prout in ordinario: Diaconus vero aduertit ad detegẽdum calicem, cum opus eſt, aliaq; faciendum, quæ latiùs in capitulo de officio Diaconi in Miſſa explicãtur. Cum celebrans peruenerit ad Verſiculum [Per omnia ſæcula, &c.] manibus ſuper altare poſitis, dicit intelligibili voce [Per omnia ſæcula ſæculorum.] cũ dicit [Oremus.] Iungit manus caput Sacramento inclinans: cum vero incipit [Pater noſter] eleuat illas ante pectus, eaſque ſic eleuatas, extenſaſq; tenet vſque ad finem dictę orationis Dominicæ: cum dicitur [Et dimitte nobis, &c.] Subdiaconus facta altari reuerentia cũ genuflexione, accedit cũ patena cooperta ad cornu Epiſtolæ altaris, vbi Diaconus, remoto velo ex patena, illam capit de manu Subdiaconi, quã cum manus oſculo porrigit Epiſcopo celebrãti, ſtatim finita oratione Dominica, qui illam inter digitum medium, & alios dexteræ manus capiẽs abſque eo; vt indicem à pollice diſiungat, incepta oratione [Libera nos, quęſumus, Dñe, &c.] antequàm dicat verba [Da propitius pacem, &c.] ſignat

ſe cum

ſe cum ea à fronte ad pectus, & reliqua dicit & facit, quæ in ordinario Miſſæ ponuntur. Subdiaconus ſtatim reddita patena Diacono, deponit velum ad manus cæremoniarij, vel alicuius Acoliti, qui illud ad Abacum reportat, ipſe vero ad locum ſuum retro celebrãtem redit: cum celebrans dixerit [Hæc commixtio, &c. [dicit [Agnus Dei, &c.] ſimul cum aſſiſtente, & Diacono: quibus dictis, Presbyter aſſiſtens accedit ad dexterum latus celebrantis, Diaconus vero ad ſiniſtrum vbi ſupplet ad librũ loco aſſiſtentis; ipſe vero aſſiſtens, dicta per celebrantem oratione [Dñe Ieſu Chriſte, qui dixiſti, &c.]genuflectit, & ſtatim ſurgit, oſculatur altare ſimul cum celebrante, à quo dicente ei [Pax tecum.] accipit pacem, cui ipſe reſpõdet [Et cum ſpiritu tuo.] Dumq; pacẽ accipit, appropinquat ſiniſtram genam ſuã ſiniſtræ celebrantis, ita vt ſe inuicem leuiter tangant: & iterum ante Sacramentũ genuflectens, ac ſtatim ſurgens recedit, & comitãte cæremoniario, pacem in choro diſtribuit, prout in capitulo, De ordine dandi pacem, plenè demonſtratur. Quo facto, reuertitur ad locum & officium ſuum. Interim Diaconus ſupplet librum loco Preſbyteri aſſiſtentis à ſiniſtris, & Subdiaconus à dexteris ſeruit diſcoperiendo calicem, & alia faciendo, quæ erunt opportuna, donec Epiſcopus communicet. Celebrans proſequitur Miſſam, prout in ordinario; & cum ſacram Communionem Corporis, & Sanguinis Domini ſumpſerit, ac ſe purificauerit, digitoſque abluerit, accedit Acolitus de mitra ſeruiens, illamq; porrigit Diacono, & Diaconus eam imponit celebranti; qui ſtans in cornu Epiſtolæ lauat manus, afferẽte lances ſcutifero, ſeu nobili ordine ſuperius dicto. Interim Presbyter aſſiſtens tranſfert librum ex latere Euange

lij ad latus Epiſtolę, niſi iam tranſlatus erit à Diacono. Subdiaconus verò complicat corporale, terget, & mundat calicem, & omnia, quæ prius attulerat, colligit, & cõponit, burſam ſuper calicem reponendo, eamq́ue ad abacum reportat per gradus anteriores altaris, facta illi reuerentia. Epiſcopus verò, terſis manibus, deponit mitram, legitq́ue communionem ex libro, quæ etiã cantatur à choro immediatè poſt [Agnus Dei] dum Epiſcopus capit communionem; & ea cantata, Epiſcopus accedit ad medium altaris, quod oſculatur more ſolito, & vertens ſe ad populum per latus ſuum dexterũ cantat [Dominus vobiſcum.] & reuerſus ad librũ per eandẽ partem [Oremus] verſa facie ad crucem altaris; deinde orationem, ſeu orationes competentes; quibus cum ſua concluſione finitis, redit iterum ante medium altaris, quod, vt prius, oſculatur, & rurſus ad populũ verſus cantat [Dominus vobiſcum.] & reſponſo per chorum [Et cum ſpiritu tuo,] Diaconus faciem ad populũ, renes autem celebranti, vel aliàs iuxta diſpoſitionem altaris, & regulariter ſtat verſus prout celebrans, & cantat [Ite Miſſa eſt.] in tono feſtiuo; quo dicto, ipſe, & celebrans ſimul vertunt ſe per latus Epiſtolæ ad altare, & celebrãs dicit [Placeat tibi, ſancta Trinitas &c.] Quo dicto, ſi adſit Cardinalis non Legatus, ſeu Archiepiſcopus ſuus, aut alius eius Superior, retrocedit paulum ad latus Epiſtolę, quaſi benedictionẽ ipſi Superiori dandam remittens: ipſe tamẽ Superior omninò illam ipſi Epiſcopo relinquat. Sed præſente Legato de latere, conuenit, vt ipſe Legatus benedicat. Cum verò Epiſcopus benedictionẽ daturus eſt, ſumpta mitra, in medio altaris benedicit more ſolito, prout in Veſperis dictum fuit. Et ſi indulgentia non fuit publicata poſt ſermonem,

monem, publicabitur ibi tūc per Presbyterum aſſiſtentem verſus populum, qua publicata, Epiſcopus, depoſita mitra, dicit [Dominus vobiſcum.] ſummiſſa voce, & facto ſigno crucis ſuper altari, dicit [Initium Sancti Euangelij ſecundū Ioannē] quod proſequitur, procedendo ad locum, vbi à principio accepit paramēta aſſociatus à Canonicis; ibique per eoſdem miniſtros exuitur ſacris paramentis: Canonici verò deponunt ſua paramenta in locis ſuis. Si celebrans ſit Archiepiſcopus, dat benedictionem ſine mitra verſus ad ſuā crucem, & deponit pallium ſuper altari. Quod ſi in huiuſmodi Miſſa eſſet facienda communio generalis, vel particularis aliquorum, obſeruabuntur ea, quæ in capitulo de Miſſa ſolemni in die Paſchæ dicuntur.

DE MISSA SOLEMNI, quæ coram Epiſcopo celebratur. Cap. IX.

Qvemadmodū ſuperiùs de Veſperis ſolēnibus coram Epiſcopo celebrandis diximus, Epiſcopū pluuiali, ac alijs paramentis ibidem expreſſis indutum cōuenienter intereſſe, & officium facere; ſic etiā, cum ipſemet non erit celebraturus, ſed Miſſę per alium celebrandę intererit, eiſdem ſacris indumentis veſtitus eſſe poterit, eodemque modo, ordine, & loco ea ſumere, prout ibidem demonſtratum fuit. Quo caſu debent ei aſſiſtere duo antiquiores Diaconi, ſiue ex dignitatibus, ſiue, his deficientibus, ex Canonicis, & his deficientibus iuniores Presbyteri in eorum habitu Canonicali, ſed ſine ſacris paramentis. Ordo autē, quo ad acceſſum ad Eccleſiam, deductionem, & obuiationē Canonicorum, ac reditum in fine

ne idem erit prout ſupra in capitulo, de habitu Eccleſiaſtico, declaratur. In ſolemnioribus feſtiuitatibus Epiſcopus erit ſemper cum pluuiali, vt ſupradictum eſt. Poterit tamen, ſi magis placebit, huiuſmodi Miſſæ in feſtis minus ſolemnibus cum ſua cappa Pontificali intereſſe. Quæ autem ab ipſo Epiſcopo agenda, exercendave erunt, in huiuſmodi Miſſa diuerſo modo ſtatuũtur. Nam aut Miſſa celebrabitur per aliquem alium Epiſcopum, ſeu Suffraganeum, & tunc Epiſcopus proprius intereſſe debet cum cappa, & omnia deferre Epiſcopo clebranti, præter abſolutionem, & benedictionem poſt ſermonẽ, ac indulgentiarum conceſſionem, quæ omnino ab ipſo proprio Epiſcopo peragẽda ſunt. Cætera in Miſſa occurrentia, vt benedictionem incenſi, & aquæ, benedictionem Diaconi ante Euangelium, deoſculationẽ manus, quæ fit ab eodem Diacono, & Subdiacono, benedictionem in fine Miſſæ, & ſimilia relinquit Epiſcopo celebranti, qui in benedictione ſolemni in fine Miſſæ vertẽs ſe verſus Epiſcopũ quaſi veniam petet, & ipſe nutu annuet. Circuli tamẽ Canonicorum fient ante ipſum Epiſcopum proprium, quamuis cappa indutum. Sed ſi Epiſcopus proprius forte vellet eſſe paratus in huiuſmodi Miſſa ab alio Epiſcopo celebrata, quod non conuenit, niſi celebrans ſit Suffraganeus, vel aliàs ſubditus Epiſcopo, deberet omnia prædicta ipſe facere. Si vero Epiſcopus intererit Miſſæ celebratæ per aliquem inferiorem Epiſcopo, ſiue cum pluuiali, & mitra, ſiue cum cappa, omnes præeminentiæ, honores, & actus præfati conueniunt ipſi ſoli Epiſcopo, excepto quo ad thurificationem: quia quando non eſt paratus, vt ſupra, nõ debet thurificari, niſi poſt thurificationem oblatorum tantum. An autem, quomodo,

do, & à quibus Epiſcopo nõ celebranti fiat aſſiſtentia tam Presbyteralis, quàm Diaconalis, ſuis locis explicatum fuit, quod ſuperfluum eſt hic repetere.

DE VESPERIS, ET Matutinis pro defunctis. Cap. X.

Quia in officijs Defunctorũ diuerſæ ab alijs cæremoniæ in multis obſeruantur, ideo de eis eſt ſubiungendum: Et primo de Veſperis, & Matutinis, quæ celebrãtur quotannis pro cõmemoratione, & ſuffragijs omniũ fidelium Defunctorum immediatè poſt ſecundas Veſperas feſtiuitatis omnium Sanctorũ, quæ ſimul, & iunctim in multis Eccleſijs recitari ſolent; hoc eſt, ſtatim poſt Veſperas omnium Sanctorum Veſperæ, & Matutinæ Defunctorũ; ad hoc, vt populi commodiùs, & frequentius illis intereſſe poſſint. Et tunc, ſi Epiſcopus ipſemet erit in craſtinum celebraturus Miſſam ſolemnem pro defunctis, debebit etiam & in his Veſperis, & Matutinis officium facere: & quidem hoc pacto. Poſtquàm enim in ſecundis Veſperis omnium Sanctorum obſeruauerit ea omnia, quæ ſupra expreſſa ſunt in capitulis de Veſperis ſolemnibus: & ipſis ſecundis Veſperis expletis, ſi eis Epiſcopus interfuit cum pluuiali, & mitra, ea deponit, & aſſumit cappam Pontificalem laneam, & parumper ſedebit in ſua ſede, nullis tamen tunc ei Canonicis à lateribus aſſiſtentibus; ſed tantummodo aliquibus cappellanis, ſeu miniſtris cum cottis, præſertim qui de libro ſeruiunt, & cum eis cæremoniario indicante quid, & quomodo agendum ſit: & cum opus eſt, cappę fimbrias aptant, atque interim mutari poterit pallium altaris, & candelæ; videlicet, remotis albis, apponi ex cera cõmuni. Poſt pau-

culum moræ ſurget Epiſcopus, & detecto capite, verſus altare dicit ſecretò [Pater noſter] vſque in finem, & chorus incipit Antiphonam [Placebo Domino &c.]illam integre recitando; qua finita, & incepto Pſalmo [Dilexi &c.] Epiſcopus caput cooperit, & ſedet; & ſic ſedens manet, quouſque inchoetur à choro [Magnificat &c.] Tunc ſurgit, & ſtat detecto capite vſq; in finem: & cum repetitur per chorum Antiphona poſt Magnificat, ſedet; & ea finita ſurgit, detecto capite, & competenti voce dicit [Pater noſter]quod ſecretè cõplet. Interim duo Acoliti ceroferarij accedunt ante Epiſcopum cum candelabris, & cereis accenſis, qui ſolent fieri ex cera communi, & inter eos erit medius cappellanus de libro ſeruiẽs. Epiſcopus altè pronuntiat ea verba orationis Dominicæ, videlicet [Et ne nos inducas &c.] cum alijs Verſiculis, reſpondente choro, quæ habentur in Breuiario poſt Veſperas defunctorũ, & orationem [Fideliũ Deus &c.] qua finita, Verſiculum [Requiem æternam &c.]choro reſpondente [Et lux perpetua &c.]deinde chorus [Requieſcant in pace.]Quo dicto, ſedet Epiſcopus, cooperto capite, & poſt modicam moram ſurgit, capite detecto, dicit ſecretò [Pater noſter]quo dicto, adhuc ſtans capite aperto chorus incipit Inuitatorium [Regem, cui omnia viuunt] pro Matutinis cũ Pſalmo [Venite exultemus &c.]Cum chorus incipit Pſalmum primi nocturni, Epiſcopus ſedet cooperto capite, & ſic manet, quouſque dicatur per chorum Reſponſoriũ Verſiculi ante primã lectionem primi nocturni; tunc ſurgit, & detecto capite, dicit ſecretè [Pater noſter &c.] vſque in finẽ; mox ſedet capite cooperto, quouſque dictum fuerit Reſponſorium Verſiculi ante quartam lectionem ſecundi nocturni;

ſturni; tunc pariter ſurgit, detecto capite, dicens [Pater noſter] mox ſedens, prout in primo nocturno, idem facit poſt Reſponſorium Verſiculi tertij nocturni ante ſeptimam lectionem. Lectiones ipſa cantantur per cantores, vel per Canonicos, iuxta conſuetudinem loci, in tono cõſueto lectionum, & Reſponſoria lectionũ per chorum. Dicũtur deinde Pſalmi cum ſuis Antiphonis pro Laudibus; & cum inchoatur canticum [Benedictus] Epiſcopus ſurgit, detecto capite vſque in finem, & cum repetitur Antiphona, ſedet cooperiens caput. Interim accedũt duo ceroferarij cum cappellano librum tenẽte ante Epiſcopum, & omnia fiunt, prout ſupra proximè dictũ fuit in fine Veſperarum huiuſmodi. Quibus finitis, Epiſcopus diſcedit cũ alijs ad ſuas manſiones, nec datur benedictio, nec Indulgentiæ. Cùm verò Veſperæ, & Matutinę huiuſmodi recitandæ erunt alijs temporibus, quàm prædicta die anniuerſaria omniũ defunctorum, tunc ſeruandæ erunt rubricæ poſitæ in Breuiario, in ipſo officio Defunctorum, niſi eſſent celebrandæ pro anniuerſario Epiſcopi defuncti, vel pro aliquo ſummo viro Principe, vel Prę lato proximè defuncto, quo caſu quædam ſpecialia obſeruantur, quæ ſuo loco explicabuntur. Hæc, vt dixi, ſeruantur, ſi ipſe Epiſcopus ſit in his Veſperis, & Matutinis officiũ facturus; ſin minùs, poſſet manere cũ cappa in choro in loco ſuo, & Canonicus hebdomadarius paratus pluuiali nigro ſupra Rocchettum, vel cottam, aut ſaltem ſtola nigra faceret, aut diceret omnia prædicta. Neque hoc caſu requiritur, vt aliqui Canonici, vel Beneficiati cũ eo parentur, prout in alijs Veſperis ſolemnibus. Et idem in Collegiatis, vel Cathedralibus, abſente Epiſcopo.

DE MISSA PONTIficali pro Defunctis per Epiſcopum celebranda, & de ſermone, & abſolutionib' poſt miſſam. Cap. XI.

SI velit Epiſcopus celebrare die anniuerſaria omnium Defunctorum, vel aliàs quandocumq; pro defunctis, hæc præparentur, & fiant; videlicet, altare nullo ornatu feſtiuo, ſed ſimpliciter, & nullis imaginib', ſed ſola cruce, & ſex candelabris paretur, & duo ſuper credentia cum candelis ex cera communi; ſuper ea nulla ornamenta ponantur, ſed tantùm, quæ ſunt neceſſaria; videlicet, bacile, & buccale ſimplex, liber orationum, vas aquæ benedictæ cum aſperſorio, thuribulum cum nauicella; item pannus niger extendendus pro abſolutione facienda; finita Miſſa, niſi adeſſet lectus, ſeu lectica mortuorum, aut caſtrum doloris; gradus altaris, & totũ Presbyterium ſit nudum, excepto quòd vnũ tapete ſub faldiſtorio, & aliud ſuper primo gradu ſuppedaneo apud altare ponetur, omnia paramenta tã altaris, quàm celebrantis, & miniſtrorũ, librorũ, & faldiſtorij ſint nigra, & in his nullæ imagines mortuorũ, vel cruces albæ ponãtur. Canonici nõ parẽtur paramentis ſacris, prout in alijs Miſſis, celebrãte Ep̃o. Epiſcopus ipſe nõ vtatur in hac Miſſa ſandalijs, & chyrothecis, nec baculo paſtorali; non dicet Antiphonam [Ne reminiſcaris] nec leget Pſalmos [Quã dilecta, &c.] nec orationes, quæ in alijs Miſſis dicẽdæ ſunt, antequàm induatur; ſed dicet tantummodo orationes pro paramẽtis, incipiẽdo ab ea [Exue me Dñe &c.] & tũc deponit cappã, & lauabit manus, ac parabitur, dicẽdo ad aquã, & indumẽta cõſuetas orationes, exceptis, quæ dicũtur pro ſandalijs, & chirothecis. Diaconus, & Subdiaconus vtẽtur

tuni-

tunicella, & dalmatica, & aſſiſtēs pluuiali; & aderūt cappellani ſoliti cū cottis, & ſcutiferi pro lotione manuū apud abacū, prout in alijs Miſſis. Cum Ep̄s accedet ad altare, finita cōfeſſione, nō oſculabitur librū, ſed altare tātū, & ſtatim redit ad ſedē ſuam; nec altare, nec ipſe thurificabitur, ſed apud ſedē verſus altare leget Introitū. Miniſtri aliquid dantes, vel miniſtrantes Ep̄o in tota Miſſa nūquā eius manū, aut rē oſculētur. Non fiant in hac Miſſa circuli. Cum dicuntur orationes, tam ante Epiſtolam quàm poſt communionem, omnes genufleĉtunt, præter celebrātem, & miniſtros; videlicet, Diaconum, & Subdiaconū, ac aſſiſtentem. Epiſtola, & Euangelium non legātur in ambone, ſed in Presbyterio in loco conuenienti. Subdiaconus, cantata Epiſtola, non oſculetur manum Epiſcopi. Si diſtribuendæ ſunt candelę tunc poſt Epiſtolam, dum cantatur Proſa, id eſt. Sequētia, diſtribuantur, quæ accendantur ad Euangelium, ad eleuationem Sacramenti, ac finita Miſſa, dum fit abſolutio. Lecta Epiſtola, Diaconus non petat benedictionē pro Euangelio, nec deferantur luminaria, nec incēſum. Diaconus dicet tantummodo [Munda cor meum] & procedet ad cantandū Euangelium cum miniſtris ordine infraſcripto; videlicet, primò ipſe Diaconus, tum Subdiaconus, vltimo loco duo cappellani. Finito Euangelio, Epiſcopus non oſculabitur librum, ſed ſtatim dicet [Dn̄s vobiſcum] & [Oremus] pro offertorio, deinde lauabit manus more ſolito, & ad altare accedet. Nō benedicet aquā ponēdā in calice pro oblatione; nec Subdiaconus ſuſtinebit patenā: imponet tamē poſt offertoriū Ep̄s thus in thuribulum, more ſolito, cum benedictione [Per interceſſionem, &c.] & thurificabit oblata, & altare; & demū ipſe ſolus thurificabitur

bitur à Diacono. Dũ dicitur [Sanctus, Sanctus, &c.] quatuor cappellani cũ quatuor funalibus ex eadem cera cõmuni accenſis pro eleuatione Sacramenti accedunt, & genuflectunt, more ſolito, & ſimiliter omnes genuflectũt ſic permanẽtes vſque ad [Per omnia ſęcula] ante [Pax Domini] Cappellani verò cum funalibus vſque poſt Communionẽ. Subdiaconus ad eleuationẽ impoſito per aliquem Acolitũ thure in thuribulum, thurificabit Sanctiſſimum Sacramentum genuflexus in cornu Epiſtolę. Nõ datur pax, nec percutitur pectus ad [Agnus Dei] In fine Miſſæ non datur per celebrãtem benedictio, nec publicãtur Indulgentiæ, ſed Diaconus dicat. [Requieſcãt in pace] & Epiſcopus dicto in altari [Placeat, &c.] redit in ſuam ſedem, & interim dicet [Initium Euangelij Sancti Ioannis, &c.] & ibidem depoſita planeta, ac etiam dalmatica, & tunicella, capiet pluuiale nigrũ, Diacono & Subdiacono paratis remanẽtibus, & Epm ad exuendum planeta, & induendũ pluuiali adiuuãtibus. Si ſermo habẽdus erit ĩ laudẽ defuncti, pro quo Miſſa celebrata erit, tũc ea finita de toto, ante abſolutionem accedet ſermonizaturus veſtib' nigris indutus, & facta oratione ante mediũ altaris, nulla petita benedictione ab Epiſcopo, aſcendet pulpitum panno nigro coopertũ, vbi facta Epiſcopo reuerentia, ſignans ſe ſigno crucis, faciet ſuũ ſermonẽ. Quo finito, vel ſi ſermo non ſit habẽdus, ſtatim finita Miſſa, accepto pluuiali per Epiſcopũ, vt ſupra, ante infimum gradum ſolij extẽdetur pannus niger, vel portabitur lectica mortuorum pro abſolutione facienda ante infimũ gradum Presbyterij; niſi aliàs lectus mortuorum, vel caſtrũ doloris adſit in medio Eccleſiæ. Quo caſu Epiſcopus pluuiali paratus ibidem vel ſolus, vel cum alijs quatuor ab

ſoluen-

ſoluentibus, vt infra dicetur, accedere deberet. Si verò Epiſcopus erit in faldiſtorio, tũc pannus niger ante infimum gradum altaris extendetur, vel ibidem portabitur lectica mortuorũ pro abſolutione facienda. Interim dum extenditur pannus, vel portatur lectica, Epiſcopus ſedet, & cantores incipient Reſpõſorium [Libera me Domine, &c.] & dum repetitur dictum Reſponſorium, accedunt ad Epiſcopum duo Acoliti, vnus cum thuribulo, & nauicula, alius cum aſperſorio, & vaſe aquæ benedictæ. Tunc Epiſcopus, miniſtrante nauiculam Diacono à dexteris ſine oſculis, imponet thus in thuribulum, & ſtatim, ſi eſt in faldiſtorio, accedit ad altare, vbi cũ à choro dicitur [Kyrie eleiſon.] deponet mitram, & ſtans verſus altare dicit intelligibili voce [Pater noſter] Si verò erit in ſede, ſurget, & depoſita mitra, dicto vltimo [Kyrie eleiſon.] verſus altare dicet ſimiliter [Pater noſter] Quod ſecretè complendo, miniſtrante Diacono aſſiſtẽte aſperſorium, & eleuantibus hinc inde Diacono, & Subdiacono, oras pluuialis, Epiſcopus ſtans aſpergit tertiò ſuper pannum nigrũ, vel lecticam mortuorum; & reddito aſperſorio Diacono, & ab eodem accepto thuribulo, thurificabit eodem modo tertiò thuribulum ducẽs ſuper pannum vel lecticam, miniſtris oras pluuialis ſimiliter eleuantibus. Tunc accedent duo Acoliti cum duobus candelabris, & candelis accenſis, & ſiſtent ante pedẽ Epiſcopi, qui ex libro ſibi per miniſtrum ſolitum in capite poſito leget Verſiculum [Et ne nos] & alios Verſiculos, & orationẽ Miſſæ, pro qua nullus tũc genuflectet, & in fine repetit Verſiculum [Requiem æternam] & cãtores dicent [Requieſcant in pace.] Et Epiſcopus, depoſitis paramẽtis facta oratione, diſcedit. Si aderit in Eccleſia

lectus

lectus mortuorum, ſeu caſtrum doloris, & ſi Miſſa celebrata ſit pro anima alicuius Summi Pontificis, vel Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, ſeu Metropolitani, aut Epiſcopi proprij, ſeu Imperatoris, Regis vel Ducis magni, aut Domini loci, conueniens eſt, vt fiant abſolutiones apud caſtrum doloris, tam ab ipſo Epiſcopo celebrante, quam ab alijs quatuor Epiſcopis, vel Prælatis, ſi adſunt; & in defectum Epiſcoporum, à quatuor primis dignitatibus, vel Canonicis, ordine infraſcripto; videlicet, finita Miſſa, & Sermone, ſi habitus ſit, quatuor Prælati, ſeu Dignitates, vel Canonici præfati accedant ad Sacriſtiam, vel alium locum conuenientem, & propinquum, vbi quilibet eorum accipiat ſuper Rocchettum, vel ſuper cottam, ſi ſit Religioſus, amictum, ſtolam, & pluuiale nigrum, ac mitram ſimplicem, ſi ea vti poſſunt; ſin minus, biretum, & omnes ſic parati conueniāt apud Epiſcopum celebrantem paratum, vt ſupra, cum quo ibunt ad feretrum, ſeu caſtrum doloris, hoc ordine. Præcedent duo Acoliti, vnus cum thuribulo, & nauicula, & alius cum vaſe aquę benedictę, & aſperſorio; tum duo alij Acoliti cū duobus alijs candelabris, & candelis accenſis, in quorū medio erit Subdiaconus, qui in Miſſa cantabit Epiſtolam, paratus, deferens crucē; poſt eum duo iuniores Prælati, deinde duo ſeniores, & quilibet eorum habebit penes ſe vnum cappellanum ſuperpelliceo indutum, qui de mitra ſeruiet, & vnum ſcutiferum, qui cereum accenſum portet; vltimo loco incedet Epiſcopus celebrans habens ad ſiniſtram Diaconum paratum, qui eum comitetur, & poſt eum cappellani cum cottis. Cum peruenerint ad caſtrum doloris, ſeu locum deſtinatum pro abſolutionibus faciendis, thuriferarius cum alio Acolito deferente

aquam benedictã firmabunt ſe in capite loci à parte dextera; Acoliti verò ceroferarij, ac Subdiaconus cum cruce ibunt ad pedes loci, & Subdiaconus cum cruce collocabit ſe in medio eorũ. Iunior Prælatus ſedebit in ſcabello in angulo caſtri doloris ad pedem dexterum, alius poſt eum in angulo ad humerum ſiniſtrum, tertius in angulo ad pedem ſiniſtrũ, quartus, qui erit ſenior, in angulo ad humerum dexterum. Celebrans verò ſedebit in faldiſtorio in capite loci in medio, ita vt crucem directè reſpiciat. Omnibus ſic ordinatis, ſurget celebrans, detecto capite, omnibus ſimiliter ſurgentibus, & incipiet in tono lectionis abſolutè orationẽ. [Non intres in iudicio &c.] qua finita, omnes ſedebunt coopertis capitibus, & cantores incipient Reſponſorium [Subuenite Sancti Dei &c.] tunc duo Acoliti cum thuribulo, & nauicula, & aqua benedicta, & aſperſorio accedent ad angulum dexterum capitis, vbi eſt dignior Prælatus, & ſe ad eius dexterã collocabunt. Incepto Verſiculo [Requiẽ æternam &c.] Acolitus dabit nauiculam Diacono, & ipſe accedet cum thuribulo ante dictũ digniorem Prælatum, qui miniſtrante Diacono nauiculam, imponet thus in thuribulum. Cũ per thorum dicetur primum [Kyrie eleiſon] ſurgent omnes, detectis capitibus; & prędictus dignior Prælatus voce intelligibili dicet [Pater noſter] quod ſecretè cõplebit: & interim accepto aſperſorio cũ aqua benedicta de manu Diaconi, aſperget lectum circumcirca ambulãs, incipiens à ſua parte dextera, tertio aſpergens quamlibet lecti partem; Diacono à ſiniſtris comitante, & fimbrias pluuialis ſubleuante: & dum trãſibit ante alios Pręlatos, illos ſalutabit, & ſimiliter cruci reuerentiã faciet tranſiens ante illã ad pedes lecti. Poſtquàm cũ aſperſorio circum

ierit lectum, & ad locum ſuum redierit, ibidem ab eodem Diacono capiet thuribulum, & lectum ſimiliter circumcirca thurificabit, tertio in qualibet parte thuribulum dicẽs. Cum redierit poſt thurificationem ad locum ſuum, ante ſcabellum ſtans dicet Verſiculos [Et ne nos &c.] & alios Verſiculos, & orationem [Deus, cui omnia viuũt &c.] prout in Pontificali. Qua finita, omnes ſedent cum mitra, & cantores incipient Reſponſoriũ [Qui Lazarum &c.] dum dicent Verſiculum [Requiem æternam] vt ſupra, miniſtri accedent ad ſecũdum digniorem Prælatum ſedentem in angulo ad ſiniſtrum pedẽ, qui impoſito thure, vt de primo dictum eſt, dicto vltimo [Kyrie eleiſon.] à choro, ſurget, omnibus ſimiliter ſurgentibus dicet [Pater noſter] aſperget, & thurificabit lectũ, vt ſupra, & demũ dicet Verſiculos, & Orationem [Fac quæſumus &c.] Qua finita, omnes ſimiliter ſedebunt, & cantores cantabunt Reſponſorium [Domine, quãdo venies &c.] & tertius dignior Prælatus ſedens ad ſiniſtrum humerũ ſeruabit omnia, quę ſuperius primus, & ſecundus ſeruauerunt, & demùm dicit Orationem [Inclina, Domine, aurem tuam &c.] Qua ſimiliter finita, quartus, & iunior Prælatus ſedens in angulo ad dexterum pedem faciet ſimiliter, & in fine dicet orationẽ [Abſolue, quæſumus, vt in reſurrectione &c.] Demùm cantato à choro Reſponſorio [Libera me, Domine, de morte æterna &c.] celebrans ipſe impoſito thure in thuribulo, vt ſupra, dicto [Pater noſter] aſperget, & thurificabit lectum, prout de primo, & alijs dictum eſt; & in fine dictis Verſiculis, dicet orationẽ [Abſolue quæſumus &c. vt defunctus ſæculo &c.] & reſpõſo per chorum [Amen] ipſe Epiſcopus dicet [Requiem ęternã &c.] & demùm duo cantores dicent

cent [Requieſcant in pace.] Quo dicto, receptis ab omnibus Prælatis mitris, ſeu biretis, ſi mitris non vtantur, omnes eo ordine, quo venerant, reuertũtur ad ſacriſtiã, vel alium locũ deputatum; & ibidem depoſitis paramẽtis, quilibet recedit ad propria. Quatuor, ſeu quinque iſtas abſolutiones non ſemper in omnibus exequijs fieri conuenit, ſed tãtum in primis exequijs, quæ ſolent fieri poſt obitum, vt ſunt exequię nouemdiales, quæ in Romana curia fiũt pro anima Pontificis defuncti. In exequijs verò anniuerſarijs non debẽt fieri huiuſmodi quatuor abſolutiones, ſed vna tãtùm per celebrantem, vt ſupra dictum eſt, poſt Miſſam: vel, ſi adeſſet caſtrum doloris, vel alius locus, vbi eundum eſſet ad abſoluendum. Celebrans ſolus paratus, vt ſupra, præcedente cruce cũ omnibus miniſtris ſuperius narratis, & ſequentibus cum ſuis cappellanis, accedet ad caſtrum doloris, & ibidem diſpoſitis miniſtris, vt ſupra dictum eſt, ſtans ante ſuum faldiſtoriũ, in capite lecti dicet orationẽ [Non intres &c.] qua finita, ſedet, & cantato per chorũ Reſpõſorio [Libera &c.] impoſito thure in thuribulo, vt ſupra aſperget, & thurificabit lectum ordine, quo ſupra dictum eſt: & demùm dicet vnam ex quinque præfatis orationibus, quam maluerit, & reuertetur ordine, quo venit. Quod ſimiliter ſeruari poterit, etiam in primis exequijs, vbi commodè quatuor Prælati, qui poſt Miſſam, vt ſupra dictum eſt, abſoluant, haberi non poterunt.

DE MISSA PRO DEfunctis, quæ coram Epiſcopo celebratur. Cap. XII.

SI Epiſcopus noluerit celebrare, ſed huiuſmodi Miſſæ pro defunctis per alium celebratæ intereſſe, eadem norma in om-

nibus ſeruabitur, quæ ſuperiùs expreſſa eſt in capitulo præcedenti: ipſe verò Epiſcopus, cum cappa facta confeſſione cum celebrante, ibit cum ſuis aſſiſtentibus ad ſedem ſuam, quæ debet eſſe parata ex panno violaceo, non autem ex ſerico. Cum celebrans dicit [Dominus vobiſcum [ante orationem, Epiſcopus veniet ad faldiſtoriũ ante altare, & ibi genuflectet, capite detecto, ſic manens vſque ad finem orationis. Qua finita, redibit ad ſedem ſuam, & tunc, & non prius Presbyter aſſiſtens ibit ad ſcabellum aſſiſtentiæ. Ad offertorium Epiſcopus, more ſolito miniſtrante nauiculam Presbytero aſſiſtente, imponet thus in thuribulum, dicens [Per interceſſionem &c.] & thurificatis oblatis, & altare, thurificabitur celebrans à Diacono, & Epiſcopus, à Presbytero aſſiſtente more ſolito. Dicto [Sãctus] Epiſcopus ibit ad faldiſtorium, vbi genuflexus permanebit vſque ad [Agnus Dei] excluſiuè, & tunc redibit ad ſedem, & dicet [Agnus Dei] cum ſuis aſſiſtentibus, non percutiendo pectus; & iterũ ad orationem poſt Communionem redibit ad faldiſtoriũ, & genuflectet, ſimiliter omnibus genuflectentibus, quoties Epiſcopus genuflectet. Finita oratione, Epiſcopus redibit ad ſedem: & non dabit benedictionem, nec publicabuntur Indulgentiæ. Finita Miſſa ſi ſermo habẽdus ſit, ſermocinator accedet, & abſque aliqua benedictionis petitione, facta tãtummodo altari reuerẽtia cum genuflexione, & Epiſcopo cum profunda capitis inclinatione, ibit ad pulpitum, vbi ſermonem ſuum recitabit. Quo finito, ſi Epiſcopus voluerit ipſe abſoluere, depoſita cappa apud ſedem, capiet amictum ſupra Rocchettũ, & ſtolã, & demùm pluuiale nigrum, & mitrã ſimplicem, & omnia fiẽt, quę ſuperiùs in proximo ꝓcedẽti capitulo dicta ſunt.

DE VESPERIS, ET Miſſis in Dominicis Aduentus ſiue ab Epiſcopo, ſiue ab alio, præſente Epiſcopo, celebrandis. Cap. XIII.

IN Veſperis, & Miſſis ſolemnibus in ſingulis Dominicis Aduentus eadem omnia ſeruabũtur, Epiſcopo celebrante, vel non celebrãte, quæ ſuperius expreſſa fuerũt, dum generaliter de his diſſeruimus, exceptis tamen infraſcriptis. Quia primò Eccleſia, altare, & chorus ſimpliciori apparatu ornantur. Item celebrante Epiſcopo Miſſam ſolemnẽ, non erit opus paramẽta ſacra pro Miſſa ſumere in ſacello, ſeu ſecretario ſupra memorato, ſed apud ſuam ſedẽ, vbi cappa indutus incipit Tertiam; & incepto primo Pſalmo, ſedet, accipit ſandalia, legit Pſalmos, & Verſiculos, ac orationes conſuetas, & in fine cantat orationem pro Tertia, Canonico Presbytero aſſiſtente librum ſupra caput tenente in ſuo habitu Canonicali. Subdiaconus cantaturus Epiſtolam, paulo ante, quàm Epiſcopus in chorum veniat, capiet omnia paramẽta ſibi conuenientia, præter manipulum, & planetam ante plicatam, quæ capiet poſtea. Diaconi aſſiſtentes capiunt ſua paramenta, id eſt, planetam ante plicatam ſuper cottam, vel Rocchettum circa finem Tertiæ, antequã Epiſcopus cantet orationẽ, & cum eis Diaconus cãtaturus Euangelium, qui accipit amictum, albam, cingulum, & ſtolam. Dũ prædicti Diaconi aſſiſtentes parantur, aſſiſtunt Epiſcopo duo alij Diaconi illis proximi in ſuo habitu Canonicali, & in eorũ defectum duo vltimi Presbyteri. Finita Tertia, præfati duo Diaconi aſſiſtentes cum Diacono cantaturo Euãgelium iam parati reuertãtur ad Epiſcopum, dum lauat manus, miniſtrante Presbytero aſſiſtente. Epiſcopus, poſtquàm

lauerit

lauerit manus, more conſueto accipit paramenta conſueta, quæ eſſe debent violacei coloris. Subdiaconus, & Diaconus capiunt planetas ante pectus plicatas, & tunc pariter omnes Canonici capiunt in ſuis locis paramenta ipſis conuenientia, eiuſdem coloris. Epiſcopus ante orationes dicit [Dominus vobiſcum.] nõ autem [Pax vobis] Subdiaconus, dum Epiſcopus celebrans cantat vltimam orationem depoſita planeta, accipit librũ Epiſtolarum, & cantata Epiſtola, oſculataq; manu Epiſcopi, planetam reaſſumit. Diaconus ante primum Alleluia poſt Graduale deponit & ipſe ſuam planetam, quæ conuoluitur, vel alia iam conuoluta, & cõplicata ſuper eius ſiniſtrum humerum, & ſuper ſtolam ponitur ſub eius brachio, ſtrictè cordulis ad id aptatis colligatur, ne decidat, & ſic permanet, quouſq; Epiſcopus ſumpſerit Sacram Communionem. Tunc reaſſumit planetam ante pectus plicatam, depoſita alia, quæ erat ſuper humerũ ſiniſtrũ. Cætera omnia fiunt, prout ſuis locis explicatum fuit. Si verò Epiſcopus nõ celebret, ſed interſit Miſſæ ſolemni, eadem obſeruantur, quæ in capitulo de Miſſa ſolemni pręſente Epiſcopo dicta sũt. In tertia Dominica eadem obſeruantur, niſi quod paramenta altaris, & celebrantis adhiberi ſolẽt aliquãto ſumptuoſiora, ſed coloris violacei; & miniſtri videlicet, Diaconus, & Subdiaconus vtuntur dalmatica, & tunicella, & idem in Vigilia Natiuitatis Domini, ſi venerit in Dominica, & etiam in vigilia, quæ non venerit in Dominica, vt capitulo ſequenti: in collegiatis pariter idem obſeruatur.

DE

DE VIGILIA NATIuitatis Domini Noſtri Ieſu Chriſti, & de Matutinis, & Miſſa in nocte celebranda. Cap. XIV.

IN die Vigiliæ Natiuitatis Domini Noſtri Ieſu Chriſti, ſiue venerit in Dominica, ſiue alio die, celebrari ſolet de manè Miſſa ſolemnis in paramentis violaceis, iuxta regulas præcedenti capitulo de Dominicis Aduentus traditas, hoc tantum excepto, quòd Diaconus, & Subdiaconus vtũtur dalmatica, & tunicella, prout in tertia Dominica Aduentus. Hora Veſperarum cantantur Veſperæ ſolemnes pariter ſecundùm regulas ſuperiùs in capitulis de Veſperis poſitas, quas hic repetere ſuperfluũ eſt. Noctę ſequenti hora cõpetenti, prout ab Epiſcopo fuerit præordinatũ, celebrantur Matutinæ, prout in capitulo de Matutinis dictũ fuit. Hæc tamen particulariùs in his Matutinis obſeruanda erunt. Primò vltra luminaria ſolita altaris, & abaci præparanda erunt ſex, vel octo funalia ceræ albæ, vel quot erunt neceſſaria pro conſuetudine & diſpoſitione loci, ad illuminandum chorum, & tribunam, ſeu Presbyterium, quæ ſuper totidem candelabris ferreis magnis ſpatijs æqualibus inter ſe diſtantibus collocabuntur. Præparabuntur etiam aliquot paruæ candelæ albæ pro Epiſcopo, & Canonicis cantaturis lectiones. Super aliqua menſa ſeparata ab abaco, collocari poterunt paramenta omnia pro Epiſcopo Miſſam celebraturo; & pluuiale albũ pulchrũ pro eodem cantaturo orationem in fine nocturnorum. Sed ſi Epiſcopus non erit celebraturus primam Miſſam, non erunt ibi præparanda Miſſalia indumenta, ſed tantum pluuiale; nam alius celebraturus Miſſam, ſiue Prælatus ſiue Canonicus capiet paramẽta in ſacriſtia vna cum

ſuis miniſtris: ſed celebraturo Epiſcopo ipſi miniſtri, id eſt, Diaconus, & Subdiaconus vtique in Sacriſtia parari poterūt; Presbyter autem aſſiſtens in loco ſuo vna cum cęteris Canonicis. Item celebraturo primā Miſſam Ep̄o, prę intonatur Hymnus [Chriſte redēptor, &c.] quē dum Ep̄s repetit, eleuat, & iungit manus, caput verſus altare inclinās, ob reuerentiā diuinæ inuocationis. Cæremoniarius, quoties ducit aliquē Canonicū ante pulpitū, ſeu legile, vbi cātare debet lectionē, gerat manibus paruā cādelā, nec ab ipſo legili lōgiùs diſcedat donec cuiuſq; nocturni lectiones recitatę ſint. In tertio nocturno, cum dicitur à choro Pſalmus [Miſericordias Dñi, &c.] Si Ep̄s eſt primam Miſſam celebraturus, duo ex ſuis ſcutiferis clericali habitu indutis, ſubeūtes fimbrias cappæ Epiſcopalis imponēt & caligas, & ſandalia, ſubleuātibus fimbrias in girū Cappellanis, ſeu Acolitis cottis ſuperindutis, ac genuflexis: interim accedunt duo Canonici aſſiſtētes ad Ep̄m, nec nō duo cappellani, alter de libro, alter de candela ſeruiens; ac librū apertum ante Ep̄m ſuſtinēt, ex quo ipſe ep̄s legit Antiphonā [Ne reminiſcaris, &c.] & Pſalmū [Quā dilecta, &c.] cū cæteris Pſalmis, Verſiculis, & orōnibus, prout ſupra in capitulo de Miſſa Ep̄o celebrāte, explicatū fuit. Quibus ꝑ Epiſcopū lectis, duo illi Canonici aſſiſtentes ac alij miniſtri recedūt: Diaconus, & Subdiaconus miniſtraturi in Miſſa (niſi quis eorum, vel ambo ſint cātaturi lectiones vltimi nocturni) perueniunt ad Sacriſtiā, vbi capiūt ſua paramēta. Aduertatur tñ, vt tēpus commodè diſpēſetur, hoc eſt, vt finitis tribus Pſalmis vltimi nocturni à choro, pariter ep̄s expediat lectionem Pſalmorū, & orationū prædictarū, vt preſtò ſit ad abſolutionē [A vinculis] dicendā, benedictionemq; dandā Canonico can-

cātaturo primā lectionē ter tij nocturni. Cātata nona lectione ꝑ Epiſcopū, & Hymno [Te Deū, &c.] inchoato, eo ordine, quo in dicto capi tulo de Matutinis dictū fuit, Eṗs deſcēdēs è ſede in plano ſolij Pontificalis deponit cap pam, & ſtās lauat manus, accedentibus tūc, & adiuuanti bus Diacono, & Subdiacono paratis; & ab eiſdē induitī omnibus paramentis Miſſalibus, aliquāto celeriùs ſolitò, præter chirothecas, & annulū, & tunicellam, ac dalmaticam, & planetam, cuius loco īduitur pluuiali; denuo ſedē aſcendit, vbi ſtans ſine mitra expectat finē Hymni prædicti, qui decantari poterit prolixiori nota, & cū organi interpoſitione, vt commodè interim Eṗs, & omnes Canonici indui poſſint ſuis paramētis. Quo finito, accedunt duo Acoliti cū candelabris; & cereis accēſis, & me dius inter eos alter de libro ſeruiēs ad Epiſcopum, adhęrēte alio cum candela parua accenſa, qui verſus populum cantat [Dn̄s vobiſcū] deinde verſus altare [Oremus.] iunctis manibus, deinde orationē [Concede quęſumus, &c.] cū ſua concluſione; & iterum repetito [Dn̄s vobiſcū.] dū chorus cū organo proſequitur lentè [Benedicamus Dn̄o.] & [Deo gratias] ipſe depoſito pluuiali ſtās, ac cipit tunicellā, & dalmaticā, & ſedēs chirothecas & ſuper illas annulū Pōtificalē, deinde ſtās planetam, & rurſus ſedēs mitrā pretioſam; demū accedit ad infimū gradū alta ris ꝓ Miſſa inchoāda. Quę in oībus & ꝑ omnia celebratī, prout ī capitulo de Miſſa ſolēni per Eṗm celebrāda expli catū fuit, excepto, quòd dū in Miſſa cantatī à choro Ver ſiculus Symboli [Et incarna tus eſt, &c.] Eṗs, & omnes genuflectere debēt vſque ad terram, hac nocte, & die ſequēti in Miſſa maiori, prout etiam in die Annūtiationis, Epiſcopus verò non ſumet Purificationem, & in fine

Z poſt

poſt benedictionem non dabit indulgentiam, quia in tertia Miſſa, quam omninò cãtabit Epiſcopus in die, erit indulgentia publicanda. Cætera omnia, vt in ſupradictis capitulis, tam celebrãte quã non celebrante Epiſcopo, reſpectiuè erunt obſeruanda.

DE FESTIS, QVAE occurrunt vſque ad diem Purificationis ſolemniter celebrandis. Cap. XV.

FEſta, quæ occurrunt poſt diem Natiuitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti vſque ad diem Purificationis Beatæ Mariæ Virginis, celebrabuntur ſolẽniùs, vel minus ſolemniter, prout epiſcopo videbitur iuxta qualitatem feſti, & conſuetudinem loci. In die tamen Circumciſionis Domini Epiſcopus deberet intereſſe Miſſæ paratus cum pluuiali. In die verò Epiphaniæ deberet ipſe celebrare ſi poterit. Quo die cantato Euangelio, aliquis Canonicus, vel beneficiatus, aut alius, iuxta conſuetudinem loci, paratus pluuiali aſcendet ambonem, vel pulpitum, & ibidem populo publicabit feſta mobilia anni currentis in forma, prout in Põtificali. In alijs verò feſtiuitatibus prædictis poterit Epiſcopus intereſſe cum cappa, vel prout ipſi melius videbitur, & omnia ſeruabuntur, quę ſuperius expreſſa ſunt in præcedentibus capitulis, De Miſſa ſolemni per Epiſcopũ celebranda, & de Miſſa, quæ coram Epiſcopo celebratur.

DE FESTO PVRIFIcationis Beatæ Virginis, & benedictione, ac diſtributione candelarum. Cap. XVI.

QVia à Vigilia Natiuitatis Dñi nullę occurrunt feſtiuitates, quæ in Veſperis, & Miſſis, quo ad cæremonias, indigeant ſpeciali declaratione, cũ ex regulis in ſuperioribus capitulis traditis, & alijs generalib⁹, quæ libro

ſupe-

ſuperiori abundè explicata fuerunt, ſumi poſſint; videndum eſt de feſto Purificationis Beatæ Mariæ Virginis, in quo plura adhuc, neque in Miſſali, aut Pontificali declarata recenſenda veniunt. Præparanda igitur in primis erit cādelarū ceræ albæ ea copia, quæ ſufficiens videbitur pro Eccleſiæ qualitate, ac Canonicorum, aliorūque de gremio Eccleſiæ numero, nec nō & pro laicis, quibus iuxta conſuetudinē Eccleſiæ diſtribui ſoleāt. Hæ omnes collocari poterūt ſuper aliqua mēſa, inter altare & ſedem Epī, ita vt Epiſcopus in ſua ſede ſtās cōmodè poſſit eas aſpergere, & thurificare poſt illarū benedictionē. Paretur etiā abacus, iuxta conſuetū, a latere Epiſtolæ, ſuper quo ponātur vltra duo candelabra cū luminaribus, & alia cōſueta, & ordinaria, quæ ſuperioribus capitulis demōſtrata fuerūt, vas aquæ benedictæ cū aſperſorio, thuribulū cū nauicula, vaſa ad abluendū manus cū medulla panis, mātile ad extergendū, mappa altera linea pulchrè laborata apponēda ſuper gremio Epī, cum incipit candelas diſtribuere. Super altari ponētur per Sacriſtā paramēta pro Epo ſuo ordine coloris violacei; videlicet, alba, cingulū, ſtola, pluuiale, & mitra ſimplex: ipſum verò altare habeat duo pallia, videlicet alterum albū, & ſupra illud alterū violaceū remouēdum poſt proceſſionē; niſi feſtū venerit in Dominicis Sexageſimæ, vel Septuageſimæ, vt infra dicemus. Deputētur cuſtodes, qui populū arceant, ſi fortè tumultuoſius irrueret, ne indecenter Epiſcopum opprimat. His præordinatis, hora competēti Eps in ſua cappa à Canonicis aſſociatus venit ad Eccleſiam, & facta oratione, accedit ad ſedē ſuā, vbi depoſita cappa, accipit paramenta ſupradicta ſuo ordine, afferētibus ea ab altari Acolitis, ſeu miniſtris cottis indutis, acceptoq; pluuiali, & mitra, ſe-

det. Interim Canonici oẽs in locis ſuis ſtantes, ſeu in Sacriſtia, ſi prope eſt, accipiunt ſacra paramenta eis cōuenientia, prout ſuperiùs declaratũ fuit; eo excepto, quod Diaconi, aut Subdiaconi nō quidẽ dalmaticis, & tunicellis, ſed planetis ante pectus plicatis in huiuſmodi officio vtũtur, cũ ſit feriale; & ſi cōmodè paramẽta haberi nequeant pro oĩbus Canonicis, quatuor, aut ſex digniores ſaltẽ induãtur pluuialibus, vt ibidẽ dictũ fuit. Quibus paratis, ſalutatisq; Canonicis modica capitis inclinatione, Eps̃ in dicta ſua ſede ſtãs benedictionẽ candelarũ faciet, cappellano, qui de eo ſeruit, librũ ſuſtinẽte, manibus extẽſis hinc inde, incipiens cōpetenti voce in tono feriali benedictionem dicens [Dñs vobiſcũ.] cũ orationibus prout in ordinario: & reſpiciẽs aliquantulũ verſus candelas, cũ incipit quintã orationem, videlicet [Dñe Ieſu Chriſte, qui hodierna die, &c.] Accedũt ad eũ duo Acoliti; vnus cum thuribulo, & nauicula, alter verò cum vaſe aquæ benedictæ, & aſperſorio. Finita benedictione, Epiſcopus, miniſtrante nauiculam Presbytero aſſiſtente parato, imponit incenſum in thuribulum, & benedicit more ſolito: deinde accepto aſperſorio de manu eiuſdem aſſiſtentis, aſpergit in medio à dextris, & à ſiniſtris ter candelas; & ab eodem accipiens thuribulum, ſimili modo ter illas thurificat. Tũ ſedet, accepta mitra, & dignior Canonicus paratus, accipit de manu Sacriſtę, ſiue Camerarij candelam pulchrè ornatam, & cum debita reuerẽtia illam oſculatam dat in manu Epiſcopi, quam pariter oſculatur; Epiſcopus verò illã tradit alicui ex ſuis cappellanis tenendam prope altare. Tum eleuatis hinc inde fimbrijs pluuialis Epiſcopi per Diaconos aſſiſtentes, ponitur ſuper eius gremio ꝑ duos cappellanos mappa prędicta, & ſtatim per cappellanos,

nos, ſiue Acolitos capiuntur de mēſa, ſiue de manu Camerarij, aut Sacriſtę aut alterius ad eā curā deputati candelæ grādiores pro Canonicis, & porriguntur ad manus Diaconi aſſiſtētis ad ſiniſtrā Epi, qui illas continuò miniſtrat Epo; eodēq; tēpore dignior ille Canonicus pluuiali indutus facit reuerentiā, primo altari, deinde Epo; aſcendit ad eū, & accipit ab eo cādelam oſculando illam, & manum Epi reuerēter, & tūc cātores incipiūt cantare Antiphonā [Lumen, &c.] Similiter & alij Canonici parati ordine ſuo accipiūt cādelas, poſt eos Magiſtratus, & officiales maiores ciuitatis, deinde alij Presbyteri, Acoliti, & clerici de gremio Eccleſiæ, & cappellani Epiſcopi cottis induti, demū alij nobiles ciuitatis, & familiares ipſius Epiſcopi, & alij de populo, quib⁹, & quot Epo placuerit dare. Sed Canonici parati nō genuflectūt ante Epiſcopum, quādo capiūt candelas, ſed tantū profundè inclinant: laici verò, & alij Eccleſiaſtici cū cottis genuflexi capiunt, & manū Epiſcopi cū cādela oſculātur. Interim aliquis de Capitulo, ad quē ſpectat, ſi Epiſcopo placet, & ſit cōſuetudo Eccleſię, ſeorſum diſtribuit candelas minutiores populo vtriuſq; ſexus. Finita diſtributione, Epiſcopus, portante lances nobili, vel ſcutifero, lauat manus more ſolito, prout ſupra in Miſſa dictum fuit, & amouetur de eius gremio mappa prædicta; ipſe verò ſurgit, & depoſita mitra, verſus altare cātat [Oremus] & ſi eſt tēpus infra Septuageſimā, Diaconus aſſiſtens à dexteris dicit alta voce [Flectamus genua.] & omnes genuflectūt, alter verò à ſiniſtris [Leuate.] & omnes ſurgunt, & Epiſcopus cantat orationem [Exaudi, &c.] cum ſua concluſione, prout in ordinario, accedentibus Acolitis cum candelabris, vt aliàs. Qua finita, ſedet, & accipit mitram, & iterum imponit incen-

incenſum in thuribulum, mi niſtrantibus Presbytero aſſiſtēte & Acolito, vt ſupra Interim accēditur candela Epiſcopi, quam tenet eius cubicularius, ſeu cappellanus, vt ſupra, & pariter omniū aliorum, maximè de clero, niſi à principio fuiſſent accenſæ, prout in Miſſali; & ordinatur per cæremoniarum proceſſio circum circa Eccleſiā, vel aliàs iuxta ritum Eccleſiarum, in qua ante crucem præcedit thuriferarius, & ante thuriferarium cantores; poſt thuriferarium duo A coliti cum cādelabris, & cereis ardentibus, & inter eos medius Subdiaconus paratus planeta ante pectus plicata portās crucem; poſt crucem beneficiati, & alij de clero cū cottis bini, & poſt eos Cano nici parati pariter bini, & mox Epiſcopus medius inter duos Diaconos aſſiſtentes paratos, pluuialis latera eleuantes, omnesq; ſuas candelas accenſas manibus proprijs deferentes; Epiſcopus ſuam cādelam ſiniſtra gerit, & dextera benedicit. Quòd ſi Archiepiſcopus erit, crux por tabitur ſolummodò ante Ca nonicos tantū. Interea, dum fit proceſſio, Canonicus, aut alius Miſſam celebraturus cum Diacono, & Subdiacono capiunt ſua paramenta conuenientia, ideſt, albi colo ris; & Diaconus, & Subdiaconus accipiūt dalmaticam, & tunicellam; pariter mutan tur paramenta altaris, & ſedis Epiſcopalis, & amouetur abacus, & loco illius ponitur parua menſula, vt ſupra ſuo loco dictum fuit eſſe faciendum, non celebrante Epiſco po. Sed ſi huiuſmodi feſtum veniret in Dominica Septua geſimæ, vel Sexageſimæ, nō mutantur paramēta altaris, nec Epiſcopi, ſed remanent eadē violacea; & Diaconus, & Subdiaconus vtuntur dal matica, & tunicella, quia fit Miſſa de Dominica, ſecundum regulā in rubricis Miſſalis, ſub hoc feſto poſitam, niſi feſtum huiuſmodi age-

retur

retur in aliqua Eccleſia Beatiſſimę Virgini dicata: quia tūc fieret Miſſa de feſto cum commemoratione Dominicæ, & paramenta eſſent alba. Finita proceſſione, Canonici chorum ingreſſi deponūt paramenta, & candelas extinguunt, quę conſeruantur accendēdæ, vt infra: Epiſcopus verò, cum peruenerit ad altare ante infimum gradum, ſi Miſſa ſit de feſto, deponit pluuiale, & paramenta violacea, & accipit alba, quod decentiùs eſſet, vel cappam, & incipit confeſſionem ſtans à dexteris celebrantis. Miſſa verò continuatur, prout in capitulo de Miſſa, quæ coram Epiſcopo celebratur: excepto, quòd dum inchoatur Euangelium, Epiſcopus, & omnes capiunt ſuas candelas accenſas in manibus vſq; ad finem Euāgelij, & iterum ad eleuationem Sanctiſſimi Sacramenti eas tenent accenſas vſque poſt Communionem. Sed ſi Epiſcopus vellet etiā Miſſam celebrare, quod conuenit, ſi feſtum Purificationis ſit titulus Eccleſiæ, nō remouetur abacus: & Epiſcò pus ſtans incipit Tertiam, vt aliàs, deinde accipit caligas, & ſandalia, & legit Pſalmos [Quam dilecta, &c.] & omnes orationes ſequētes: tum lauat manus, & depoſito pluuiali, cingulum & ſtolam albam accipit, depoſitis violaceis, tum crucem pectoralē, dalmaticam, tunicellam, chirothecas, planetam, mitram annulum, & baculum paſtorale, vt aliàs. Canonici etiam in reditu à proceſſione debēt eo caſu, depoſitis paramentis violaceis, accipere alba, & illa retinere ad totam Miſſam. In reliquis, vt ſupra, & Miſſa celebratur cum cæremonijs, & ſolemnitatibus, prout in capitulo de Miſſa ſolemni, celebrante Epiſcopo.

DE

DE FESTO PVRIFIcationis in Cathedralibus, abſente Epiſcopo, & in Collegiatis. Cap. XVII.

ABſente Epiſcopo, & in Collegiatis paretur altare, vt ſupra præcedenti capitulo dictum eſt: candelæ verò benedicendæ collocentur in cornu Epiſtolæ ſuper aliqua parua menſa, & ibidem ponatur vas cũ aqua benedicta, & aſperſorio, & thuribulum cum nauicula, & incenſo: & hora competenti, ideſt, dicta Tertia Canonicus hebdomadarius, ſiue dignitas, vel alius, ad quẽ de conſuetudine Eccleſiæ celebrare ſpectat, paretur in ſacriſtia amictu, alba, cingulo, ſtola, & pluuiali violaceo, vna cum duobus alijs Canonicis habitu Diaconali, & Subdiaconali eiuſdem coloris indutis, excepto manipulo; videlicet, cum planetis plicatis ante pectus: & cõſidentibus omnibus alijs Canonicis eorum habitu Canonicali indutis hinc inde in locis ſuis, vnà cũ beneficiatis, ſeu manſionarijs, & clericis, accedet dictus Canonicus celebraturus cum miniſtris, & facta reuerentia altari cum genuflexione, ſi ibi aderit Sanctiſſimum Sacramẽtum, ſin minùs, cum profunda capitis inclinatione, & deinde ſalutatis hinc inde Canonicis, aſcendet ad altare, & ibidem in cornu Epiſtolæ ſtans benedicet candelas, prout in Miſſali, & finita vltima oratione videlicet [Domine Ieſu Chriſte] celebrans, miniſtrante Diacono, imponit thus in thuribulum; quo impoſito, accipiet de manu eiuſdem Diaconi aſperſoriũ cum aqua benedicta, & candelas aſperget; & mox accepto thuribulo, triplici ductu illas thurificabit. Quo facto, retrahat ſe ante medium altaris, renes eidem vertens, & ſtabit medius inter Diaconum, & Subdiaconum. Tũc primus Sacerdos de choro, ſiue

ſiue Vicarius, ſiue Dignitas, vel Canonicus, accepta vna candelis benedictis, ex illā cū debita reuerentia deoſculatā dabit in manu celebrantis, qui illam tradet alicui cappellano tenendam; & ſtatim miniſtrante Diacono, ipſe celebrans incipiet diſtribuere candelas, primo eidem digniori, deinde Diacono, & Subdiacono paratis, ſi ſunt Canonici; mox alijs omnibus Canonicis per ordinem habitu Canonicali indutis, qui bini accedēt ad celebrantem, & inclinati ab eo candelas accipient, quas acceptas deoſculabuntur. Beneficiati verò, ſeu manſionarij, & clerici, & cæteri omnes ſimiliter bini accedent, & genuflexi candelas accipient, illas, ac etiam manus celebrantis deoſculantes. Cum inchoatur diſtributio candelarum, cantores incipient Antiphonam [Lumē ad reuelationē &c.] Circa finē diſtributionis magiſter cæremoniarum curet, vt accendantur candelæ pro proceſſione, quæ fiat per Eccleſiam, vt præcedenti capitulo dictum eſt: & interim, dum fit proceſſio, remoueatur paramentum violaceum ab altari, & remaneat albū, niſi huiuſmodi feſtum venerit in Dominica Septuageſimæ, vel Sexageſimæ, quo caſu fiat, vt dictum eſt in præcedenti capitulo. Finita proceſſione, Canonici chorum ingreſſi extinguent candelas, & celebrās, depoſito pluuiali, capiet planetam albam, ſeu violaceā, iuxta regulam ſuperius traditam, ſimiliter & miniſtri dalmaticam, & tunicellam eiuſdem coloris, & inchoabitur Miſſa, quæ iuxta ſolitū perficietur, in qua hoc ſolū erit ſpeciale, quod Canonici, & cęteri de choro, dum cantatur Euangelium, accendent candelas, & illas accēſas tenent vſque ad finem Euangelij, & iterum ad eleuationem vſque poſt communionem.

DE OFFICIO ET Miſſa feria quarta cinerum, Epiſcopo celebrãte, vel non celebrante, ſed præſente. Cap. XVIII.

QVarta feria ante primam Dominicã Quadrageſimæ, quæ à cinerum aſperſione cinerum appellatur, quia officiũ, & Miſſa eſt de feria, altare, & tribuna, & omnia ſimplicius parantur, quam in feſtis ſolemnioribus. Et, ſi Epiſcopus nõ ſit Miſſam celebraturus, nulla paratur menſa, ſiue abacus à cornu Epiſtolę, vt aliàs, ſed tantum parua menſula à latere Euangelij, vbi ponuntur vaſa pro abluendis manibus, cum mica panis, mappa pro abſterſione manuum, & altera ponẽda ſuper genibus Epiſcopi in diſtributione cinerum; vas autem aquæ benedictæ cum aſperſorio, & thuribulum cum nauicula poterunt poni ſuper angulo altaris, & ſuper eodem altari in medio ponitur paruum vas argenteum cum cineribus mundis ex ramis oliuarũ benedictis anni præteriti combuſtis. Item paramenta pro Epiſcopo ſuo ordine, coloris violacei, prout in die Purificationis, ita vt dictũ vas non cooperiant, nec impediant. In Eccleſijs, vbi viget conſuetudo reconciliandi ſolemniter pęnitentes, ſeruetur forma in Pontificali poſita, præſertim in caſibus grauioribus. Hora competenti Canonicus celebraturus Miſſam cum Diacono, & Subdiacono capiunt paramenta violacea. Diaconus, & Subdiaconus vtuntur planetis ante pectus plicatis, quas induunt finita diſtributione cinerũ, expectantes aduentum Epiſcopi, ſedentesque in aliquo ſcamno pro ipſis parato, ac viridi panno cooperto à latere Epiſtolæ; & Epiſcopo aduenienti aſſurgunt, & faciũt reuerentiam: Canonicus celebrans, videlicet, caput profundè inclinando, miniſtri

verò genuflectentes, ſi non ſunt Canonici. Epiſcopus aſſociatus more ſolito ad Eccleſiam, factiſque conſuetis orationibus, ſtans apud ſuā ſedem accipit paramenta eodem ordine, quo in die Purificationis dictum fuit; & pariter omnes Canonici capiūt ſua, prout ibi dictum fuit. Quibus paratis, Subdiaconus qui eſt cantaturus Epiſtolam in Miſſa, ſiue alius ex beneficiatis Eccleſiæ paratus, planeta violacea ante pectus plicata, accedit ad altare cum debitis reuerentijs, & capit vas illud cum cineribus ambabus manibus, quod eleuatum portat ante Epiſcopum, vbi genuflexus illud retinet vſque in finem diſtributionis ad dexteram Epiſcopi. Tum Epiſcopus, accedente cappellano cum libro, & altero cum candela, aſſiſtentibus Diaconis hinc inde, legit ſedens Antiphonam [Exaudi nos, Domine &c.] Qua cum Pſalmo repetita, depoſita mitra, ſurgit, & dicit [Dominus vobiſcum.] & [Oremus] ac orationes benedictionis cinerum, quæ ſunt quatuor, prout in Miſſali ordinario. Quibus finitis, & iam ante eum ſtantibus, Presbytero aſſiſtente parato, & Acolitis cum thuribulo, nauicula, & aſperſorio cum aqua benedicta, imponit incēſum in thuribulum, more ſolito aſpergit, & thurificat cineres. Tum ſedet ſine mitra, & ſine bireto; & Canonicus celebraturus Miſſam ſolus accedit ad eū, facta altari reuerentia, & imponit cineres in caput ipſius ſedentis dicēs [Memento homo quia puluis &c.] Quo facto, Epiſcopus accipit mitram, & extenditur ſuper eius gremio mappa mūda per duos Acolitos, & imponit cineres eidem Canonico celebranti ante ſe inclinato dicens [Memento &c.] vt ſupra. Celebrans, acceptis cineribus ſine oſculo manus Epiſcopi, reuertitur ad ſuum locum. Tunc incipiunt venire omnes Cano-

nici parati ad capiendos cineres, eodem modo incipiendo à dignioribus cum debitis reuerentijs altari, & Epiſcopo; & chorus incipit [Immutemur habitu &c.] cum ſequẽtibus. Si quis Prælatus adeſſet, qui aliàs ſupra Canonicos ſtare, vel ſedere ſoleat ei dabit Epiſcopus cineres ſtanti: ſi aliquis Princeps, vel Oratores Regum, vel Principum maximorũ, aut Rerumpublicarum liberarum laici adeſſent, capiunt hac die cineres poſt Canonicos paratos: Magiſtratus verò, & officiales, ac alij laici poſt omnes de clero. Quod ſic obſeruatur hac die, & feria ſexta in Paraſceue in adoratione crucis; vt ibi dicetur, ex antiqua laudabili Eccleſiaſtica diſciplina, ꝓpter humilitatẽ, quæ in hoc actu repræſentatur ijs diebus. Ideoque promptiùs, libentiusque laici in his cedere debent omnino Eccleſiaſticis, prout etiam reſpectiuè obſeruatur per Imperatores, Reges, & Principes, quando ſunt præſentes in cappella Sãctiſſimi Domini noſtri Papę. Prælati, & Canonici parati capiunt cineres inclinati: reliqui verò tam clerici, quàm laici genuflexi, & omnes ſine oſculo manus, cũ commodè oſculum exhiberi nequeat in hoc actu. Datis cineribus, Epiſcopus ſedens in eodem loco lauat manus more ſolito; mox depoſita mitra, ſurgit, & cantat [Dominus vobiſcum Oremus.] & orationẽ [Concede nobis Domine &c.] ad quam, more ſolito, veniũt duo Acoliti cum candelabris, & cereis accenſis, & finita oratione diſcedunt. Quibus expeditis, ſi Epiſcopus nõ eſt celebraturus Miſſam, prout regulariter hac die non ſolet, Canonici omnes deponunt ſua paramenta; Epiſcopus retinebit ſua paramenta, vel illa deponet, & accipiet cappam, prout magis libuerit, obſeruans tamẽ regulam ſuperius traditam; & deſcendens de ſua ſede faciet confeſſionem cum celebrante,

brante, qua finita, reuertitur ad ſuam ſedem, vbi ſtatim cũ miniſtris, & cæremonijs ſolitis imponit incenſum in thuribulum, & thurificatur altare per celebrantem. Et mox ipſe celebrans. Tum Epiſcopus legit Introitum ex libro, & dicit [Kyrie eleiſon.] cũ Canonicis in circulo ſtantibus. Et celebrans in Miſſa dicit tres orationes, prout in Miſſali in ęquali cantu feriali, & cum dicitur [Dominus vobiſcum] ante primã orationem, Epiſcopus deſcẽdet è ſolio ad faldiſtoriũ, in quo, ſimul ac eò peruenerit, genuflectet, omnibus pariter cum eo genuflectẽtibus, exceptis celebrante, Diacono, & Subdiacono, qui in hac Miſſa nõ genuflectunt, niſi ad Verſiculum [Adiuua nos Deus &c.] vt infra dicetur. Dicta vltima oratione, Epus ſurgens redit ad ſedem ſuã, & iterum antequã inchoetur Verſiculus [Adiuua nos Deus &c.] deſcẽdet ad faldiſtorium, & genuflectit, vt prius, ſic manens vſque ad finem Verſus, genuflectentibus etiam celebrante, ac miniſtris altaris. Quo Verſu dicto, & non prius Diaconus cum ſolitis miniſtris, depoſita iam planeta plicata, & eadem, vel alia iam inuoluta, & complicata ſuper ſiniſtrum humerum, & ſuper ſtolam poſita, & ſub eius brachio ſtricte cordulis colligata, ne decidat, accedit ante vltimum gradum ſedis Epiſcopi, & ab ipſo ſedente petit benedictionem pro Euangelio recitando; quo finito, Epiſcopus deoſculatur textum Euangelij ſibi à Subdiacono delatum, & adhuc ſtans ſine mitra à Presbytero aſſiſtente thurificatur. Tunc accedit, qui ſermonem, vel concionem habiturus eſt, & petit benedictionem, & Indulgentias ab Epiſcopo; & alia fiunt, & proſequitur Miſſa, prout in capitulo de concionibus, & ſermonibus, & alijs locis opportunis explicatum fuit. Finita præfatione, & dicto per Epiſcopum

pum cum Canonicis ad cir-culum venientibus [Sãctus, &c.] iterũ Epiſcopus deſcendit ad faldiſtorium, & ibidẽ genuflectit, ſic manẽs vſque ad [Per omnia ſæcula] ante [Pax Domini] & tunc reuertitur ad ſedem ſuam, & dicit [Agnus Dei] cum Canonicis, qui ſimiliter veniunt ad circulos. Subdiaconus in hac Miſſa ſuſtinet patenam, prout in alijs Miſſis; & Diaconus, & Subdiaconus cantaturi Euangelium, & Epiſtolam reſpectiuè deponunt planetam, & oſculantur manum Epiſcopi, prout in Dominicis Aduentus. Poſt Communionem, antequam celebrãs dicat [Dominus vobiſcũ.] Epiſcopus iterum deſcendit ad faldiſtorium, permanens genuflexus ad omnes orationes, quæ poſt communionẽ dicuntur. Dicta vltima, poſt communionem, Diaconus vertit ſe ad populum, & dicit Verſiculum [Humiliate capita veſtra Deo] Epiſcopo, & alijs genuflexis manentibus, & capita inclinantibus: finita vltima oratione, Epiſcopus reuertitur ad ſedem ſuam, & ibidem dat benedictionem ſolemnem, more ſolito. Quæ dicta ſunt ſuperiùs circa genuflexiones ad orationes, & præfationem ſeruabuntur in omnibus alijs Miſſis ferialibus, tempore Quadrageſimæ, & Vigiliarũ prẹſente Epiſcopo. Si Epiſcopus vellet hac die ſolemniter celebrare, finita oratione poſt cinerum aſperſionem, ſedet aliquantulũ, & mox ſurgens ſine mitra incipiet [Deus in adiutorium] pro Nona; & cum inchoatur Pſalmus [Mirabilia, &c.] ſedet, & leget Pſalmum [Quã dilecta, &c.] & interim imponentur eidẽ Sandalia, Canonicis, & alijs omnibus remanentibus paratis. Finita Nona, Epiſcopus lauabit manus cum cæremonijs conſuetis, prout finita Tertia in alijs Miſſis per ipſum celebratis: & dum lauat manus, accedet Presbyter aſſiſtens cum pluuiali, & adiu-

uabit

uabit incipiendo ſeruire Epiſcopo in officio aſſiſtentiæ, lotis manibus, Diaconus Euangelij, & Subdiaconus parati vſque ad planetam excluſiuè abſq; manipulis induēt Epiſcopum paramentis Miſſalibus, adiuuātibus duobus Diaconis aſſiſtentibus cū planetis plicatis ante pectus. Parato Epiſcopo, Diaconus, & Subdiaconus capient planetas plicatas, & manipulos pro Miſſa, & fiet proceſſio ad altare, & inchoatur Miſſa, in qua omnia ſeruantur, quæ in capitulo de Miſſa ſolemni per Epiſcopum celebranda, explicata ſunt, exceptis his, quæ hac die particulariter facienda ſunt, vt ſupra narratum eſt. Ante primam orationem Epiſcopus nō dicet [Pax vobis.] ſed [Dominus vobiſcum.] & cum dicitur Verſiculus [Adiuua nos Deus] Epiſcop⁹ genuflectet, non in faldiſtorio, ſed apud ſedem ſuam. In reliquis omnia fiēt, vt ſupra explicatum eſt, & prout dicitur in dicto capitulo de Miſſa ſolemni, Epiſcopo celebrante.

DE EADEM FERIA quarta Cinerum, Epiſcopo abſente & in Collegiatis. Cap. XIX.

EAdē omnia, quæ ſuperius in præcedenti capitulo expreſſa ſunt, exceptis his quę ad Epiſcopum pertinent, præparentur, & ſeruentur, abſente Epiſcopo, & in Eccleſijs Collegiatis, paucis infraſcriptis mutatis. Nam celebrans parabitur cū miniſtris in Sacriſtia, & accedet ad altare cum debitis reuerentijs, vt dictum fuit in capitulo de feſto Purificationis, abſente Epiſcopo. Miniſtri verò erunt hac die tā in benedictione cinerū, quàm in Miſſa cum planetis plicatis, quæ, quādo tempus erit, in Miſſa deponent, & reaſſument, iuxta regulas traditas in capitulis de Dominicis Aduentus, & de Dominicis Quadrageſimæ. Vas cum ci-

neribus collocabitur ſuper altare à latere Epiſtolæ: vas autem cum aqua benedicta, & aſperſorio, ac thuribulum cum nauicula, & incenſo ponentur in angulo altaris. Celebrans ſtans in cornu Epiſtolę benedicit cineres, prout in Miſſali, & imponet incenſum, & illos aſperget aqua benedicta, & thurificabit, prout de cãdelis dictum fuit. Et ſimiliter, finita benedictione, medius inter Diaconum, & Subdiaconum ſtabit, & Diaconus tenet vas cum cineribus. Tunc accedit dignior Sacerdos de choro, & cineres celebranti, capite inclinato, imponet, dicens [Memento homo, quia puluis es, &c.] & ſtatim celebrans eidem digniori ſtanti, capite ſimiliter inclinato, ante ipſum celebrantem, cineres imponet; mox Diacono, & Subdiacono, & ceteris Canonicis per ordinem; qui omnes in habitu Canonicali capite inclinato ſtantes, à celebrante cineres accipient; beneficiati, ſeu manſionarij, & clerici, & ceteri omnes genuflexi. Finita diſtributione, celebrans, depoſito pluuiali, lauabit manus priuatè in angulo altaris; & ſtatim, accepta planeta, incipiet, & proſequetur Miſſam, prout in ordinario huius diei, ſeruatis circa genuflexiones, & ad Verſiculum [Adiuua nos Deus,] omnibus, quæ in præcedenti capitulo expreſſa ſunt. Poſt Euangelium fiet ſermo, ſeu habebitur concio, nulla tamen petita per ſermocinaturum benedictione.

DE DOMINICIS QVAdrageſimæ vſq; ad Dominicam Palmarum. Cap. XX.

IN Dñicis Quadrageſimæ eadẽ omnia ſeruentur tam circa ornatũ Eccleſiæ, & paramenta altaris, ac miniſtrorũ, quàm circa cæremonias in Miſſa, quę ſuperius expreſſa ſunt in capitulo de Veſperis, & Miſſis in Domi-

Dominicis Aduētus, ſiue ab Epiſcopo, ſiue ab alio, pręſente Epiſcopo, celebrādis. Quę autem ibidem dicta ſunt, de Dominica tertia Aduentus, circa paramēta altaris, & miniſtrorum; obſeruātur eodē modo in quarta Dñica Quadrageſimæ. In quinta vero Dominica, quæ de Paſſione dicitur, cooperiantur, antequàm officiū inchoetur, omnes cruces, & imagines Saluatoris per Eccleſiam, & ſuper altare nullæ ponantur imagines Sanctorum. Cantores verò ab hac Dñica quinta Quadrageſimæ vſque ad Paſcha, excepta feria quinta in cœna Domini, non vtantur cantu figurato, ſed Gregoriano.

DE OFFICIO, ET Miſſa in Dominica Palmarum. Cap. XXI.

OFficium in Dñica Palmarū, hoc eſt, benedictio, & diſtributio illarū, ac deinde proceſſio, ſimile eſt ferè in omnib' officio, quod fit in die Purificationis B. Mariæ Virginis in bñdictione, & diſtributione cādelarū, & demū in proceſſione. Remiſſiùs tamē aliquātò hac die paratur altare, & tribuna, quā illa. Præparātur igitur in mēſa apud altare, & ſedem Epi, vt de candelis dictū fuit, palmæ, ſeu rami oliuarū benedicēdi, inter quos ſi palmæ haberi nō poſſent, ornentur, & aptentur ex dictis ramis aliquot floſculis, & paruis crucibus ex palmarū folijs cōpoſitis, vt ſpecioſiores ceteris appareant pro Ep̄o, Canonicis & Magiſtratibus: & ſaltē palmæ perquirantur pro Ep̄o, Prælatis, & maioribus Magiſtratibus, aut aliquibus magnis viris, ſi aderunt. Abacus quoque à latere Epiſtolæ ea oīa, quæ in dicta die Purificationis enumerauimus, continens accōmodetur. Super altari etiā ponētur eadē paramēta, pro Ep̄o, eodē ordine, vt ibi dictū fuit: ante altare palliū violaceū. Cuſtodes etiā, ſi op' erit, adhibeātur, ꝗ

populi preſſuram cohibeāt. Epiſcopus hora competenti eodem modo, & ordine cū cappa veniet ad Eccleſiam, orabit, aſcendet ad ſedem ſuam, capiet paramenta, & pariter Canonici, prout ibidem latiùs explicatum fuit. Quibus expeditis, dictis Epiſtola, & Euangelio prout in Miſſali, Epiſcopus ſtans in ſua ſede ſine mitra incipiet benedictionem Palmarum, manibus iunctis dicens [Dominus vobiſcum.] Cappellano librum ſuſtinente, deinde cantans orationes, in tono feriali incipiens ab ea, videlicet [Auge fidem &c.] Tum præfationem, & alias quinque orationes ſequentes. Cū dicitur quinta oratio, videlicet [Deus qui per oliuæ ramum &c.] accedunt duo Acoliti, vnus cum thuribulo, & nauicella; alter cum vaſe aquæ benedictæ, & aſperſorio ad Epiſcopum cum debitis reuerentijs; qui, dicta per eum ſexta oratione, videlicet [Benedic quæſumus Domine &c.] imponit thus in thuribulum; cum ſolita benedictione aſpergit palmas, & thurificat, miniſtrante Preſbytero aſſiſtente parato, vt ibi: tum adhuc ſtans eodem vocis tono dicit [Dominus vobiſcum.] & ſeptimā orationem, videlicet [Deus qui filium tuum &c.] qua completa, ſedet & accipit mitrā. Tunc dignior ex Canonicis præbet ei palmam pulchriorem acceptā de manibus Sacriſtæ, vel alterius ad id deputati, oſculando palmā, & manum; quam Epiſcopus tradit tenendam alicui ſuo cappellano: nec refert, an dicta palma pro commoditate Epiſcopi ſit breuior, vel longior cæteris; dummodò ſit pulchrior ornatu. Ponitur eidē mappa per Acolitos ex abaco allata ſuper gremio Epiſcopi, quā ipſi hinc inde genuflexi tenent vſque ad finē diſtributionis palmarum; & eleuantur hinc inde fimbriç pluuialis ipſius per Diaconos aſſiſtentes, Epiſcopus tunc

tunc incipit palmas diſtribuere Canonicis, & alijs eodem ordine, prout de candelis dictum fuit; & chorus tunc incipit Antiphonã [Pueri Hebræorum &c.] Finita diſtributione, Epiſcopus more cõſueto lauat manus; accedunt ad eum duo Acoliti ceroferarij cum candelabris,ac cereis accenſis: ipſe verò, depoſita mitra, ſurgit, & cantat ex libro [Dominus vobiſcum.] deinde orationem vltimam videlicet [Omnipotens ſempiterne Deus &c.] Qua finita,ſedet, accipit mitram,ponit thus in thuribulum, miniſtrantibus Presbytero aſſiſtente,& Acolito; ordinatur per cæremoniarum proceſſio circùm Eccleſiam eodem ordine, prout ibi dictũ fuit; & omnes gerunt ſuas palmas in manibus; Epiſcopus autem illam ſiniſtra defert, & dextera benedicit. Exire debet proceſſio extra portam Eccleſiæ, & antequàm crux proceſſionis ingrediatur dictam portam, præueniunt aliqui cantores illam ingredientes, & mox claudentes, & verſus ipſam proceſſionem cantantes Verſiculum [Gloria Laus, & honor &c.] reſpondentibus alijs cãtoribus extra portam, prout traditur in Miſſali ordinario. Cantatis omnibus Verſiculis, vel eorum parte, prout tempus, & occaſio poſtulabit, Subdiaconus portans crucem tangit cum illius haſta portam, quæ ſtatim aperitur, & proceſſio ingreditur, choro cantante Antiphonam [Ingrediente Domino &c.] Interim Canonicus Miſſam celebraturus cum Diacono & Subdiacono debent eſſe parati, & remota menſa, Canonici ingreſſi chorum deponunt paramenta,& palmas; quas reſumunt, dum cantatur Paſſio, & Euangelium. Proceditur ad Miſſam, & omnia obſeruantur, prout in die Purificationis diximus; ſiue celebraturus ſit Epiſcopus, ſiue non, vt ibi. Differentia

erit tantùm, quòd Diaconus, & Subdiaconus hac die vtuntur planetis ante plicatis, & obſeruant regulam, illas deponendo, & accipiendo, prout ſupra in capitulo de Dominicis Aduentus dictum fuit. Cum Subdiaconus in Epiſtola pronuntiabit verba illa [Vt in nomine Ieſu omne genu flectatur] Epiſcopus, & omnes vſque ad terram genuflectent, & permanent genuflexi vſque ad illa verba [Et infernorum] incluſiue. Tres, qui Paſſionem ſunt cantaturi, dum cantatur Epiſtola, & Tractus, parantur amictu, alba, cingulo, ſtola ab humero ſiniſtro pendente; coloris violacei, in ſacriſtia, & circa finem tractus procedunt à ſacriſtia hoc ordine. Antecedit cæremoniarius, tam ille, qui Euangeliſtæ perſonam agit, portans ſibi librum, deinde qui turbarum, vltimò qui Chriſti, ſequentibus tribus cappellanis cum cottis ſine candelabris, & ſine incenſo: & factis altari, & Epiſcopo debitis reuerentijs, accedunt ipſi tres ad oſculum manus Epiſcopi eodem ordine; nullam tamen petunt benedictionem: deinde deſcendunt ad locum, vbi cantant Paſſionem verſus cornu Euangelij, ſeu in pulpito, ſecundùm conſuetudinem Eccleſiarum. Et cappellani tres antedicti ſtant contra illos, quorum qui eſt medius, tenet librum, quem inter ſe mutuant æquali ſpatio, & dum recitatur Paſſio, prout cæremoniarius eos priùs admonuit, & in ipſo actu, cum tempus eſt, eiſdem ſignificat nutu. Cum Paſſio inchoatur, celebrans cum ſuis aſſiſtentibus legit Paſſionem tenens palmam in manibus, & ſtans in cornu Epiſtolæ: & Epiſcopus & omnes ſurgunt, detecto capite, palmas manibus tenentes vſque ad finem Paſſionis, in qua dũ recitatur [Ieſus autem exclamans voce magna emiſit ſpi-

ritum.

ritum.] Epiſcopus in ſua ſede, & omnes in ſuis locis genuflectunt, etiam ipſi cantores, & cappellani. Deinde ſurgunt, & is qui Euangeliſtam agit, perficit ſuam lectionem, ijſdem comminiſtris aſtantibus, vt priùs: qua finita, Epiſcopus ſedet, & accipit mitram, depoſita palma. Tunc Diaconus Euangelij, depoſita planeta, eaque, ſiue alia duplicata, ſuper humerum ſiniſtrum poſita, & ſub brachio dextero colligata, portat librum ad altare, mox vadit ad oſculum manus Epiſcopi, ducente cæremoniario, & reuertitur ad altare, dicens genuflexus [Munda cor meum &c.] Interim Epiſcopus miniſtrante Acolito, vel cæremoniario, ac Presbytero aſſiſtente, imponit incenſum more conſueto. Diaconus cum libro ante pectus, pręcedentibus thuriferario, & duobus Acolitis ſine candelabris, ſubſequente Subdiacono, petit benedictionem, incenſat librum, & cantat Euangelium [Altera autem die &c.] Ad eleuationem ſolus Epiſcopus tenet palmam; cætera vt in alijs Miſſis.

DE MATVTINIS tenebrarum quartæ, quintæ, & ſextæ feriæ maioris hebdomadæ.

Cap. XXII.

POſt Dominicam Palmarum nullæ occurrunt ſolemnitates, quæ indigeant ſpeciali declaratione, ante officium Tenebrarum: nam licet tertia, & quarta feria celebrari ſolet Miſſa ſolemnis, & infra eam decantari Paſſio Domini Noſtri Ieſu Chriſti, celebrabitur ſecundùm ritum, & cæremonias, quæ obſeruari ſolent in diebus ferialibus, prout ſuperiùs declaratum fuit, præſente, vel abſente Epiſcopo. Paſſio autem recitabitur,

prout

prout præcedenti Dominica dictum fuit, tam quo ad habitum, & numerum miniſtrorum, quàm quo ad alias cæremonias. Ipſa verò quarta feria hora vigeſima prima, vel circa, Epiſcopus veniet cum cappa ad Eccleſiam ſequẽtibus Canonicis: & ingrediẽs Eccleſiam cooperit ſibi caput caputio cappæ; &, ſi erit Archiepiſcopus, non defertur crux ante eum in Matutinis horum trium dierum. Eccleſia autem, tribuna, altare, & ſedes Epiſcopi poterũt remanere parata, prout fuerũt Dominica præterita, ſeu aliquantò parciùs, vel remiſſiùs: & à latere Epiſtolæ ponitur candelabrum ſingulare accõmodatum ad ſuſtinendos quindecim cereos ceræ communis ponderis vnius libræ, vel circa ſingulos, qui paulò ante aduentum Epiſcopi accenduntur ſimul cum cereis altaris ex eadem cera communi. Epiſcopus factis ſolitis orationib⁹, ſibi ipſi trahens cappæ caudam per terram, accedit ad ſuam ſedem, nullo ſibi tunc Canonico aſſiſtente, ſed tantummodo aliquibus cappellanis cum cottis circa eũ ſtantibus. Quod ſi magis placeret accedere ad chorũ apud Canonicos, eſſet laudabile. Poſtquàm Epiſcopus aliquãtulum quieuerit in ſua ſede, ſurgit, ſurgẽtibus omnibus, & detecto capite, dicit verſus altare ſecretè [Pater noſter Aue Maria & Credo.] vſq; ad finem, tum ſibi ipſe caput tegit eodem caputio, & ſic ſtat, quouſque chorus dixerit Antiphonam [Zelus domus tuæ, &c.] qua finita, & incepto Pſalmo, ſedet, & cappellani aptant fimbrias cappæ; ſimiliter Canonici, & alij omnes ſedent. Finito quolibet Pſalmo, cæremoniarius vel aliquis cappellanus accedit cum debitis reuerẽtijs cũ inſtrumento apto ad extinguendum ad candelabrum triangulare, & extinguit cereum in illius extremitate poſitum à latere Euãgelij; deinde

de in fine alterius Pſalmi alterum ab alio latere, & ſic ſucceſſiue alternatim ab vtroq; latere ſingulos cereos extinguit in fine cuiuſlibet Pſalmi, tam primi, quàm ſequentium Nocturnorum, & Laudum. Finita Antiphona tertij Pſalmi, in quolibet Nocturno, cum dicuntur Verſiculi, Epiſcopus ſurgit, ſurgẽtibus omnibus; caput detegit; & finito reſponſorio, dicit ſecretè totum [Pater noſter] vt priùs; quo finito, tecto capite, ſedet, ſedentibus omnibus. Tunc cantores accedunt cum debitis reuerentijs altari, & Epiſcopo ad legile pręparatũ in medio chori, ſeu ad locum conſuetum, ſecundum cõſuetudines Eccleſiarum; & ibi cantant lamentationes; quibus finitis, ac factis reuerentijs altari, & Epiſcopo, recedunt. Lectiones ſecundi, & tertij nocturni cantant vel ipſi cantores, vel Canonici pro more Eccleſiarũ, incipiendo à Iunioribus ſinguli ſingulas. Ad Benedictus Epiſcopus ſurgit, detecto capite ſurgentibus omnibus. Cum dicitur Verſiculus [Vt ſine timore, &c.] cęremoniarius, ſeu aliquis cappellanus cum inſtrumẽto apto extinguit ſingulatim ad quẽlibet Verſiculum ſingulos cereos altaris, incipiendo à cornu Euangelij, & pariter omnia alia lumina, ſi quæ ſint per Eccleſiam, extinguũtur, præterquàm ante ſanctiſſimum Sacramentum ita vt in fine Benedictus reperiantur omnia extincta. Cum repetitur Antiphona poſt [Benedictus] cæremoniarius, ſiue alius cappellanus remouet ex candelabro triangulari vnicum cereum accẽſum, in cuſpide triãguli poſitum, eumq; accenſum eleuata manu ſuſtinet ſuper cornu Epiſtolæ altaris, & cum inchoatur [Chriſtus factus eſt pro nobis] illum ſic accẽſum abſcondit retro altare, vel alio modo. Interim Epiſcopus deſcendit à ſede, et genuflectit ſuper faldiſtorio præparato ante

ante altare, omnibus genuflectẽtibus: & ſtatim chorus incipit ſub ſilentio [Pater noſter] mox Pſalmum [Miſerere] modulata, ſed flebili voce. Quo finito, Epiſcopus genuflexus, ac capite aliquantulum inclinato, vel ex libro, vel memoriter recitat clara voce orationẽ [Reſpice quęſumus, &c.] vſque ad [qui tecum] quod ſecretè cõplet. Qua oratione finita, cęremoniarius manu ſcabellum, ſeu librum percutiens per breue ſpatium ſtrepitum, fragoremque facit, & à cæteris fit, donec cæremoniarius cereum prædictũ accenſum, qui fuerat abſconditus, in medium profert, quo prolato, omnes ceſſare debent à ſtrepitu. Finito ſtrepitu, Epiſcopus, & omnes ſurgunt, & recedunt eodẽ modo, & ordine quo venerant. Eadem ſeruantur in duobus ſequentibus Matutinis tenebroſis, hoc tantũ excepto, quod altare, ſedes Epiſcopalis, & tota tribuna, ac pauimentum penitus denudatur: poterit tamen in ſede Epiſcopi adhiberi puluinar, pro eius commoditate, ſi volet; & aduertatur, vt officium perficiatur hora tarda, hoc eſt, ſole occidente.

DE OFFICIO, ET Miſſa feriæ quintæ in cœna Domini. Cap. XXIII.

Quia hac die plura occurrũt officia in Eccleſia Dei peragenda, ſcilicet; pęnitentium reconciliatio, Oleorum conſecratio, Miſſa, proceſſio, ac repoſitio Sanctiſſimi Sacramenti, ac demùm mandatum; ſubiungemus ea tantùm, quæ ad Miſſam, proceſſionem Sacramenti, & mandatum pertinent. Cætera namque in Põtificali libro latè explicãtur, vnde ſumi poſſunt. Præparãdum igitur, ornandumque erit aliquod ſacellum intra Eccleſiã, quo pulchriùs, magnificentiusq; poterit, multis luminibus ornatũ, in quo poſt Miſſam illius diei recon

dendum

dendum ſit Sãctiſſimum Sacramentum; & in eo altare cum ſex cãdelabris, ac cereis. Præparetur etiam baldachinum album perpulchrũ, thuribula duo cum nauicula, velum vnum paruum pro Sacramẽto, alterum magnum, & amplum, quod circum humeros Epiſcopi ponetur, dũ Sacramentum portabit; & ambo hæc vela ſint ſericea, vel aurata, aut pulcherrimè ornata; calix amplior, & pulchrior cæteris, vbi Sacratiſſima Hoſtia reponetur; funalia, ſeu candelæ ceræ albæ in numero ſufficiẽti pro Canonicis, & clericis; vna inter eas picta, & ornata pro Epiſcopo in proceſſione accendenda; item duæ Hoſtiæ conſecrandæ; item vas argenteum ſeu aureum cum multis particulis conſecrãdis pro communicandis Canonicis, & clero. Summo mane Epiſcopus ſi ipſemet erit celebraturus, veniet ad Eccleſiam ordine conſueto cum cappa, aſſociatus à Canonicis; parabitur in Sacriſtia, vel ſecretario, vt aliàs; & interim, dum dicetur Nona, capiet ſandalia, leget Pſalmos; & in fine cum dicitur à choro [Chriſtus factus eſt, &c.] genuflectit ante altare; & finito Pſalmo [Miſerere, &c.] genuflexus dicet orationem [Reſpice, &c.] mox redibit ad ſedem; deponet cappam; lauabit manus; accipiet ſandalia & paramenta alba, vt aliàs; & cum eo parabuntur Canonici, & perficiet, ſi volet, ea, quæ ſupra dicta ſunt, ſecundùm rubricas libri Pontificalis circa recõciliationem pœnitentium, & Oleorum conſecrationem; procedetq; in Miſſa cũ ſolitis cæremonijs, & prout in Miſſali Romano, & vt ſupra dictum eſt in cap. de Miſſa ſolemni. Paulò ante communionem cæremoniarius, vel aliquis cappellanus portat ex abaco ad altare ſupradictum calicẽ magnum vacuum, & dicta duo vela; ſumptaq; communione corporis, & ſanguinis, antequã

ſe purificet Epiſcopus, reponet Sacramentum in calice, quem Diaconus palla, & patena deſuper poſita, ac demũ velo ſetico cooperit, & in medio altaris collocat reuerenter; deinde, antequàm ſe purificet, communicat primùm Diaconum, & Subdiaconũ, deinde omnes Canonicos paratos, & alios Sacerdotes de Eccleſia, qui ſtolam à collo pendentem ſupra cottam habere debent, & denique omnes de clero eo modo, & forma, prout latius explicatur in capitulo de Miſſa in die Paſchæ per Epiſcopũ celebranda, & cõmunione generali. Finita communione, Epiſcopus ſe purificat, & abluit digitos, & facta reuerentia cum genuflexione Sanctiſſimo Sacramento, retrahit ſe extra cornu Epiſtolę, verſa facie ad populum, vbi lauat manus ſine mitra: & eundo, & redeundo ad altare ſemper vſque ad terram genuflectit ante Sacramentum: & dum vertit ſe ad populum dicturus [Dominus vobiſcum] non vtique in medio altaris vertit renes Sacramento, ſed verſus latus Epiſtolæ, dicto [Ite Miſſa eſt] Epiſcopus ſine mitra ſtans in latere Epiſtolę dabit benedictionem ſolemnẽ, ſed Indulgentiæ publicabuntur in loco, vbi reponitur Sacramẽtum. Cum Epiſcopus poſt Miſſam dicturus erit Euangeliũ [In principio, &c.] nullum ſignum faciet ſuper altari, vt aliàs; quo finito, retrahens ſe ad ſuam ſedem deponit ſacras veſtes vſque ad ſtolam excluſiuè; & accipit pluuiale album. Interim Canonici parati accipiũt cereos accenſos: & digniores ex beneficiatis, ſiue ex manſionarijs parati pluuialibus capiũt haſtas baldachini. Epiſcopus, accepto pluuiali, & mitra, ſtans ponit incenſum in duo thuribula abſque benedictione, & non oſculata manu Epiſcopi, miniſtrante Presbytero aſſiſtente, vt aliàs. Quo facto, redit ad altare, vbi nudo capite genuflexus

ſuper

ſuper puluino, accepto altero ex dictis duobus thuribulis ab aſſiſtente Presbytero, incenſat Sacramentum tripli ci ductu: tum imponitur ſuper eius humeros velum, & firmatur ſpinulis: & Diaconus aſſiſtens, & non alius cū debitis reuerentijs capit Sacramētum de altari, & illud ſtans offert Epiſcopo genuflexo ſine reuerentia, & ſine oſculo verſus Epiſcopum. Sed poſtquàm illud in manibus Epiſcopi reliquit, genuflectit: Epiſcopus verò cum Sacramento ſurgit, & ſtatim cātores incipiunt Hymnum [Pange lingua, &c.] Miniſtri aſſiſtentes hinc inde eleuant fimbrias anteriores pluuialis. Cæremoniarius verò, vel aliquis cappellanus, dum Epiſcopus aſcendit, vel deſcendit per gradus; eleuat extremitatem veſtis interioris à parte anteriori, & nobilior Laicus, vel alius iuxta conſuetudinem loci, qui adeſt, ſubleuat pluuiale a poſteriori parte. Epiſcopus intrat ſub baldachinum portans Sacramentum deuotè, Canonici parati cum candelis præcedunt ordine ſolito. Cum peruenerint ad Sacellum, vbi Sacramentum deponi debet, relinquitur extra illud baldachinū, & cantores in cantu pio, & deuoto cantant [O ſalutaris hoſtia &c.] vel [Tantum ergo Sacramētum &c.] donec Sacramentum fuerit per Epiſcopum repoſitum, & incenſatum. Cum Epiſcopus erit ante ſupremum gradum altaris, Diaconus accipiet de manu ipſius ſtantis Sacramentum genuflexus ſine oſculo manus, quod deponet ſuper altari in loco præparato, cooperiens velo vndique calicem. Et interim Epiſcopus paulò retrocedēs, ſtans imponet incenſum in altero ex thuribulis, & rurſus genuflexus Sacramētum incenſabit triplici ductu, & aſcendens altare, eodemque cum genuflexione deoſculato, dabit benedictionem ſo-

lemnem, ſtans ſine mitra in latere Epiſtolæ, accepto baculo paſtorali, dum dicit [Pater &c.] & Presbyter aſſiſtẽs tunc publicabit Indulgẽtias quadraginta dierum more ſolito; & Canonici deponũt paramẽta, & reuertuntur in chorum ad Veſperas; quibus finitis, denudantur altaria, & omnia, & deinde fit mandatum, vt in ſequenti capitulo. Quòd ſi Epiſcopus neceſſario impedimẽto præpeditus non celebraret hãc Miſſam, ſed illi per alterum celebratę intereſſet paratus, vt aliàs, ſaltem non omittat portare Sacramentum in proceſſione, quo caſu Canonici accipient paramenta in fine Miſſæ, & demùm, repoſito Sacramento, accedere ad mandatum, & lauare pedes pauperum, vel Canonicorum, vt infra.

DE MANDATO, ſeu lotione pedum. Cap. XXIIII.

EXpletis Veſperis in Eccleſia, Epiſcopus deſcendit ante altare, vbi facta oratione, ſurgit, & deponit pluuiale, ſtolam, & cingulum albi coloris, & accipit eadem coloris violacei cum mitra ſimplici; Diaconus autem, & Subdiaconus, qui in Miſſa miniſtrarunt, retinent eadem paramenta, prout eſt in vſu, & præcedentibus Canonicis, & cruce Archiepiſcopali, ſi ſit Archiepiſcopus, procedit ad locum, vbi parati ſunt pauperes, quibus lauandi ſunt pedes. Sed quia circa hoc diuerſi ſunt ritus Eccleſiarum; alicubi enim eſt in vſu veſtire ſumptibus Epiſcopi, vel Capituli tredecim pauperes, eoſdemque cibo, & potu reficere, & mox ſuo tempore eiſdem pedes lauare, & eleemoſynam præbere; alibi Epiſcopi lauant pedes

des tredecim ex ſuis Canonicis; ideo relinquetur hoc faciendum iuxta conſuetudinem Eccleſiarum, vel arbitrio Epiſcopi, ſi maluerit pauperibus lauare, etiam in locis, vbi ſit conſuetudo lauandi Canonicos; videtur enim eo pacto maiorem humilitatem, & charitatem præ ſe ferre, quàm lauare pedes Canonicis. Si igitur lauandi erunt pedes tredecim pauperibus, præparabuntur in Eccleſia, vbi magis conueniet, ſeu in aula capitulari, vel alio loco conſueto & idoneo infraſcripta; videlicet, faldiſtorium ſeu ſedes pro Epiſcopo in capite aulæ; abacus, ſeu menſa capax, mappa nitida ſuperpoſita cum duobus cādelabris, & cereis albis ardentibus; erunt ſuper ea plures pelues, ſeu lances argentei, ſi haberi poterunt, cum vrceis aqua aliquantulum calida implendis; & ad minùs duo; alia Lanx ſimilis cum tredecim mappulis ad extegendos pedes, & alia cum pecunijs pro eleemoſyna pauperibus donandis, pro vnoquoq; æquali portione diuiſis, item linteum, quo Epiſcopus præcingi debet; vas cum aqua calida, & aliud cum frigida; vaſa etiam cum mantili pro lauādis manibus Epiſcopi poſt lotionem pedum; thuribulum cum nauicula, & incenſo per Acolitum tenendum; vas cum carbonibus ardentibus; ipſa menſa iam dicta, ac vaſa, & totus ille locus floribus, & herbis odoriferis aſpergatur. Præparetur etiam pulpitum, ſeu legile pallio ſerico, ſeu auriphrygiato coopertum, ſuper quo liber Euangelij ponatur, cum illud cantandum erit, à latere ſiniſtro Epiſcopi, & aliud nudū pro cantoribus; liber Euangeliorum, liber pro Epiſcopo, repagula pro Epiſcopo ne opprimatur; ſcamnū oblongum, & præaltum à dexteris pāno viridi coopertū; ſuper quo ſedebunt pauperes tredecim iam dicti, nouis veſtibus albi coloris induti,

dexte-

dexterum pedem denudatū habentes. His omnibus præparatis, Epiſcopus, vt dictū eſt, finitis Veſperis, vel à prandio, prout Epiſcopo commodiùs videbitur, paratus, vt dictū eſt, cum ſuis miniſtris illuc accedit; ſedet in ſua ſede, vel faldiſtorio ſibi parato. Tunc Acolitus cum thuribulo, & nauicula ad eum accedet; & Epiſcopus, miniſtrante Presbytero aſſiſtente nauiculam, imponit incenſum in thuribulum, & benedicit more ſolito. Quo facto, Diaconus, vt ſupra, gerens ante pectus librū Euangeliorum, accedit cum Subdiacono, & duobus ceroferarijs ante Epiſcopum, à quo genuflexus ſimul cum alijs iam dictis petit benedictionē dicēs [Iube Domne &c.] cui Epiſcopus reſpōdet [Dominus ſit in corde tuo &c.] Diaconus, benedictione accepta, ſurgit cum miniſtris ſuis; accedit ad locum Euangelij cantādi, & poſito libro Euāgeliorū ſuper legili, quē Subdiaconus à tergo ambabus manib⁹ retinet; & ſi erit Archiepiſcopus, cappellanus crucem tenens ſtabit prope ipſum Diaconum, facie crucifixi verſa ad Epiſcopum: Duo ceroferarij ſtabūt hinc inde à lateribus legilis, faciebus ad Diaconum cantantē verſis. Tunc Diaconus dicit cantando [Dominus vobiſcum.] Signat, incenſat, & cantat Euangelium more ſolito; videlicet [Ante diem feſtum Paſchæ &c.] Quo finito Subdiaconus portat librū Euangeliorum apertū oſculandum Epiſcopo, nullam ei reuerentiam faciens, niſi poſt Euangelium deoſculatum. Acoliti ceroferarij, factis debitis reuerentijs, reportant tūc candelabra ad abacum, & amouetur legile. Diaconus, capto thuribulo de manu thuriferarij incenſat Epiſcopum ſtantem in ſua ſede cum ſuis ſolitis aſſiſtentibus hinc inde triplici ductu; mox recedit cum Subdiacono ad partem; & cantores tunc incipiunt,

cipiunt,& proſequuntur Antiphonam [Mandatum nouum do vobis &c.] prout in Miſſali: Epiſcopus deponit pluuiale, & accipit linteum ex abaco allatum per aliquē cappellanum, quo præcingitur; & retinens in capite mitram ſimplicem, accedit ante primum pauperem, & genuflexus ſuper puluino, quē cæremoniarius, ſiue aliquis cappellanus, continuò trahit, afferentibus pelues, & vrceos ſcutiferis clericali habitu indutis, lauat illi pedem dexterum, quem lotum tergit, & oſculatur, tradens ei eleemoſynam: idem facit ſucceſſiue ſingulis: Scutiferi autem, ſi tot erunt, ſinguli pro ſingulis pauperibus ſeruiūt, ſi pauciores mutantur per vices. Lotis manibus, reuertitur Epiſcopus ad ſedem ſuā, vbi lauat manus, ſcutifero altero, ſeu nobili ante eū Lancem cum vrceo portante cū ſolitis cæremonijs & illicò adſunt duo ceroferarij cum candelabris, & cereis accenſis, cæremoniario eos ducentē ante Epiſcopum, qui depoſito linteo, & accepto pluuiali, ac depoſita mitra, ſurgit, & dicit voce intelligibili [Pater noſter] quod ſecretè cōplet vſq; ad verſiculum [Et ne nos] quem altè pronuntiat, reſpondentibus cantoribus [Sed libera nos à malo.] deinde verſiculos, & orationem prout in Miſſali. Quibus finitis, Epiſcopus altè eleuans manum, facit ſignum crucis verſus omnes exiſtentes in dicta aula, nihil dicens; & ſtatim deponit ſua paramenta, & pariter eius miniſtri, & recedunt. Si Canonici erunt, quibus lauandi ſunt pedes, ſedebunt in dicto ſcāno in eorum habitu Canonicali, denudatis pedibus dexteris, & Eps eodē ordine lauabit illis pedes, terget, & oſculabitur, prout de pauperibus dictū eſt, incipiēdo à digniori, ſed nō dat̄ eleemoſina. In ceteris ſeruātur oīa ſupradicta: abſēte Epo, & ī Collegiatis ſeruētur rubricę Miſſalis.

DE

DE OFFICIO FERIÆ ſextę in paraſceue Epiſcopo celebrante. Cap. XXV.

SI Epiſcopus velit ipſemet celebrare in die paraſceues, ſeruentur infraſcripta; videlicet, altare, ſedes Epiſcopi, ſedilia Canonicorum, & aliorum, ac tota tribuna ſint penitus denudata, in abaco mappa ſuperponatur, ſed à nulla parte pendeat; vbi erit tantum peluis cum vrceo ad lauandas manus, et alius ad recipiendum pecunias, quæ cruci offeruntur; in ipſo, et in altari candele ex cera communi extinctę ſuper cādelabris ſint, ſed nullæ imagines, aut alia ornamēta ſuper altari collocētur, prę ter crucem, et cādelabra. Præparetur pānus, vel tapete oblongum, ſeu pānus violaceus extēdēdus ſuo tempore pro adoratione crucis, magnus item puluinus ex ſerico villoſo violaceo, auroque; factus, vbi crux erit ponenda; et velum albū ſerico violaceo intertextum, ſuper eo explicandum; ſcabellum, ſeu faldiſtorium nudum, ſuper quo Eps ante altare genuflectat. Paramenta autem Miſſalia erunt nigri coloris, et pro Diacono, et Subdiacono planetæ ante plicatæ, et pluuiale eiuſdem coloris pro Presbytero aſſiſtente. Hora competenti Epiſcopus veniet ad Eccleſiā cū ſua cappa, aſſociatus more ſolito, orat, et intrat ſecretarium, ſeu Sacriſtiā, vbi pariter altare, et omnia nudata, præter crucem velatam, et cérei extincti ſuper eo: ibi cum cappa aſcendet ad ſedem ſuā nudā ibidem præparatam, et ſtās, detecto capite, verſus altare dicit ſecretè [Pater noſter.] Quo finito, chorus recitat Nonā. Incepto primo Pſalmo, Eps ſedet. Interim Canonici Euāgelium, et Epiſtolā cantaturi capiūt ſua paramēta, præter manipulū, et planetā, et ſic in albis remanēt, donec erit tēpus parādi Epm. Cū dicitur in fine No-

nę[Chriſtus factus eſt,&c.]
Epiſcopus genuflectit ante al
tare ſuper ſcabello, vel faldi-
ſtorio nudo,capite detecto,
& finito Pſalmo [Miſerere]
dicit genuflexus orationem
[Reſpice q̄ſumus Dn̄e, &c.]
mox reuertitur ad dictam ſe-
dē; deponit cappā, & ſedens
lauat manus more ſolito. De
inde per Diaconū,& Subdia
conū paratur ſolitis paramē
tis,exceptis ſandalijs,&chiro
thecis, quibus hodie nō vtit̄;
dicit orōnes ſolitas ad para-
mēta,nō tamē Pſalmū [Quā
dilecta,&c.] cū alijs Ep̄s, &
oēs vtūtur paramētis nigris
ſi haberi poſſunt, & deficiēti
bus nigris, coloris violacei.
Cum Ep̄s incipit parari, Ca-
nonici pariter capiūt paramē
ta cōuenientia prout ſuo lo-
co dictū eſt, Diaconi habeāt
planetas ante pect⁹ plicatas,
& Canonicus Presbyter di-
gniori Presbytero proximus
ſeruiet hac die Ep̄o in aſſiſtē-
tia cū pluuiali nigro. Ep̄s pa-
ratus ſedet aliquātulū: Dia-
conus, & Subdiacon⁹ capiēt
manipulos, & planetas ante
plicatas. Si erit Archiep̄s, præ
cedet cappellanus cū cruce
velata ĩter duos ceroferarios
cū cādelis extinctis,& ſine in
cēſo, pręcedentibus clero, &
Canonicis paratis, ꝓcedet ad
altare more ſolito. Si nō erit
Archiep̄s, nō portatur crux.
Ep̄s ante altare procūbit, &
genuflexus ſup nudo genu-
flexorio diutiùs orat, quod
& omnes alij faciunt: & in-
terim extenditur per Acoli-
tos, aut cæremoniarios map
pa ſuper altari. Poſtquàm
Epiſcopus orauit, ſurgit, o-
ſculatur altare, & ſedet ſuper
nuda cathedra, ſeu faldiſto-
rio poſito in cornu Epiſtolæ
altaris, ita vt faciem vertat ad
cornu Euangelij. Neque hac
die vnquàm ſedet in ſua ſede
Epiſcopali in hoc officio, ni-
ſi in fine, vt infra. Presbyter
aſſiſtens ſedet ſuper primum
gradū ad pedes Ep̄i, & poſt
eum in eodem gradu Diaco
nus, & Subdiaconus,& pro-
pe ipſos duo alij Diaconi aſſi
ſtētes, vbi ſolēt aſſiſtere. Tūc

vnus ex beneficiatis cotta indutus, comitāte cæremoniario, cū debitis reuerentijs, ſibi ipſi librum tenēs, dicit primam Prophetiam ſine titulo in loco, vbi legitur Epiſtola, & ſine oſculo manus Epiſcopi. Qua finita, relinquit librū in manu cæremoniarij; &, factis debitis reuerentijs, reuertitur ad locum ſuum: Epiſcopus verò, dum Tractus cantatur, legit ex libro dictam Prophetiam ſine candela accenſa, miniſtris tamen aſſiſtētibus circa eum ſtantibus. Finito Tractu, Epiſcopus ſurgit, & omnes ſurgunt, amouetur cathedra, & ſtans ibidē verſus altare dicit [Oremus.] Diaconus à dexteris [Flectamus genua.] & omnes genuflectunt. Subdiaconus à ſiniſtris [Leuate.] & oēs ſurgūt; Epūs dicit orationē. Interim Subdiaconus deponit planetā, & portās, & tenens librū cantat Epiſtolam, ſiue alteram Prophetiam in loco iā dicto, qua finita, abſq; oſculo manus reſumit planetam, & redit ad locum ſuum. Epiſcopus legit eandem, & Tractū, ſeruiētibus ſibi ſolitis miniſtris, dū ꝑ chorū cātat̄ Tractus, tres cappellani, ſeu cātores, q̄ Paſſionē ſunt cātaturi, parāt̄ur ī ſacriſtia habitu Diaconali, ꝑter dalmaticā, prout Dñica præterita dictū fuit, coloris tamen nigri; & circa finem Tractus procedūt eodem ordine cum tribus cappellanis ſine candelabris, & ſine incenſo, & cantant Paſſionem, prout ibi dictū fuit, ſed non oſculantur manum Epiſcopi. Epiſcopus, & omnes, cum inchoatur Paſſio, ſurgunt, & ſtant, detecto capite, vſque ad eius finem: & Epiſcopus apud altare in cornu Epiſtolæ leget ſecretè ex libro ſuper altare poſito Paſſionem vſque ad finem, verſus aliquantulū ad ipſos cantantes. Cum cantores peruenerint ad ea verba [Et inclinato capite &c.] Epiſcopus, & omnes in locis ſuis genuflectunt, ſic parumper manētes, vel orantes; & ſurgente

Diaco-

Diacono,ſeu cantore, qui Euangeliſtæ perſonam gerit, omnes ſurgunt,ſtantes,& audientes reliquum Paſſionis, vſquequo legēdum ſit in tono Euangelij. Tunc Epiſcopus,& omnes ſedent, & cantores qui cantauerūt Paſſionem,cum debitis reuerentijs diſcedunt. Tunc Diaconus Euangelij,depoſita planeta, & accepta altera complicata ſuper humerum ſiniſtrum, portat librum ad altare,dicit genuflexus [Mūda cor meū &c.] reaſſumit librum,& vadit cū Subdiacono, & duobus Acolitis ſine luminibus, & ſine incenſo, & nulla petita benedictione, cantat reliquum Paſſionis in tono Euāgelij. Quo finito, Diaconus cum alijs, qui ſecum erunt, factis debitis reuerentijs, reuertuntur ad loca ſua. Tunc, ſi ſermo eſt habendus, ducitur ſermocinator in habitu conueniēti ante Epiſcopum per cæremoniarium, qui genuflexus petit Indulgentias abſque benedictione,& cum debitis reuerentijs vadit ad pulpitum, & habet ſermonem. Epiſcopus tunc ſedet in eodem cornu Epiſtolæ, ſed verſus ad ſermocinantem; alij omnes,ſedente Epiſcopo, ſedent. Statim finito ſermone, ſermocinator pronuntiat Indulgentias ab Epiſcopo conceſſas. Non fit confeſſio, nec abſolutio,nec datur benedictio, ſed ſtatim Epiſcopus ſurgit,depoſita mitra, & remota cathedra, & ſtans in eodem loco cantat ex libro orationes, vt in ordinario. Diaconus dicit [Flectamus genua] Subdiaconus verò [Leuate.] aduertendo vbi dicendum erit, prout in ordinario. Finitis orationibus, Epiſcopus deponit planetam apud faldiſtorium: & interim, dum dicuntur vltimæ orationes,miniſtri extendunt tapete magnū, vel pannum violaceum ante gradus altaris, & ſuper primos eius gradus ponunt puluinar amplum, & ſuper eo velum,ſeu mappam ſericeam, vt ſupra,

vbi ponēda erit crux: Epiſcopus, depoſita planeta, redit ad angulum poſteriorē cornu Epiſtolæ, facie ad populū verſa. Tunc Sacriſta capiens crucem de medio altaris illā porrigit Diacono, qui eandē dat Epiſcopo, qui eam deuotè accipiēs, manu dextera detegit illius ſummitatem vſq; ad tranſuerſum crucis, & ambabus manibus illam eleuās voce graui cantat [Ecce lignum crucis.] ſecundum notas in ordinario appoſitas, Presbytero aſſiſtente librū tenente: quod cum dicit, detecto capite, ſurgunt: cæremoniarius & alij cappellani, qui circa altare manent, proſequuntur in cantu verba [In quo ſalus mūdi pepēdit &c.] & chorus reſpōdet [Venite, adoremus] quo caſu omnes genuflectūt, excepto Epiſcopo celebrāte. Idem ſecundo facit, & cantat Epiſcopus diſcooperiendo brachiū dexterum crucis, & caput figuræ Crucifixi, procedēs ad anteriorem partem anguli prædicti; & tertio diſcooperiendo totam crucem ante medium altaris, ſemper altius vocem extollendo, & idē reſpondetur per cappellanos, & chorum, vt prima vice: pariter & ad illa verba [Venite, adoremus] ſemper omnes genuflectunt. Quibus peractis, ipſe Epiſcopus celebrās ſolus abſque miniſtris procedit ad locum, vbi eſt poſitum puluinum antedictū, portans crucē ambabus manibus eleuatam deuotè, nullam tunc altari faciens reuerētiam, & eā genuflexus ponit & firmat cordulis, ſi opus eſt, ſupra dictum puluinū adiuuāte cęremoniario, qui paulò ante ponere debet prope ipſum puluinum lancem, vbi pecuniæ, quæ cruci offeruntur, ponantur, à dexteris adorantis. Deinde Epiſcopus redit ad ſuū faldiſtorium, vbi miniſtrantibus ſcutiferis, deponit calceos, & ſic detecto capite deſcēdit ad crucem adorandā, medius inter duos Diaconos aſſiſtētes, & gradiens per di-

ctum tapete, ſeu pannum, ter cum debita diſtantia genufle ctit ante crucem, aliquantulum pro vnaquaq; vice orando; & demum crucem oſculatur; prius tamen offert, ſeu offerre facit in Lancē ibi poſitam pecunias ad libitum. Poſtquam Epiſcopus adorauit crucem, reuertitur ad ſuā cathedram in cornu Epiſtolæ, reaſſumit calceamenta, & ſedens legit improperia, miniſtrantibus ſolitis cappellanis. Interim Canonici bini, & alij beneficiati, & de clero Eccleſiæ ordine eorum, deinde officiales, & nobiles laici adorant ordine, prout in die cinerum pro capiendis cineribus dictum fuit. Quòd ſi fortaſſe adeſſet Gubernator principalis, aut aliquis maximus vir, vel Princeps, qui aliàs ſoleat habere honorem ante Canonicos, in hoc actu ibit poſt Canonicos, ſed ante alios de clero, quia eſt actus humilitatis, in quo laici debent clericis deferre. Circa finem adorationis accenduntur cerei altaris, abaci, & tribunæ: & Diaconus cum Subdiacono explicant mappam lineam ſuper altari; Subdiaconus portat ex abaco corporalia cum purificatorio, quæ Diaconus extendit ſuper altari; & finita adoratione, Sacriſta reportat crucem ad altare, omnibus genufle ctentibus, vt ſupra. Epiſcopus lauat manus more ſolito cum mitra, mox, illa depoſita, reaſſumit planetam, & mitram per manus Diaconi, & imponit thus in thuribulum. Interim ordinatur proceſſio ad accipiendum Sanctiſſimū Sacramentū de loco vbi pridie repoſitū fuerat, eaque de cauſa iam præparata eſſe debēt decem, ſeu ad minus octo funalia ceræ albæ, item baldachinum, & duo thuribula cum incenſo, & igne. Præcedet Subdiaconus cum cruce inter duos ceroferarios cereos accēſos deferētes, & ſequuntur primo clerici, & beneficiati, ſeu manſionarij, deinde

Cano-

Canonici bini, ſecundum eorum ordinem; videlicet primo iuniores, deinde digniores, vltimo loco Epiſcopus cum mitra medius inter Diaconos aſſiſtentes; & cũ diſcedunt, omnes reuerentiam faciunt cruci cũ genuflexione. Cũ Epiſcopus peruenerit ante fores ſacelli, vbi eſt repoſitũ Sacramentũ, deponit mitram; & ſtatim ingreſſus ſacellum genuflectit & ante altare iterum genuflectit ſuper puluino, & orat parumper; mox ſurgit, & ſtans imponit incenſum, miniſtrante Preſbytero aſſiſtente, in duo thuribula, nihil dicens: & rurſus genuflexus ſuper puluino incẽſat triplici ductu Sacramẽtum, Sacriſta aperiẽte capſulam, vbi includitur: & ſtatim apponitur velũ perpulchrũ circa humeros Epiſcopi, & acubus firmatur, vt æqualiter hinc inde pendeat: tunc primus Diaconus aſſiſtẽs accipit Sanctiſſimũ Sacramentum de dicta capſula, illudq; in manibus Epiſcopi reuerẽter collocat, & ſtatim genuflectit. Epiſcopus capit calicem, vbi eſt Sacramentum, velo coopertũ ambabus manibus, velo, quod circum humeros habet, coopertis, & illud portat reuerẽter ſub baldachino, quod deferunt beneficiati parati cum pluuialibus, ſi haberi poterunt, & illis deficientibus, cum cottis; præeũtibus cappellanis cum funalibus accẽſis, & duobus Acolitis cum duobus thuribulis continuò incẽſantibus Sacramentum; & reuertitur ad cappellam eodem ordine. Cantores cantãt Hymnum [Vexilla Regis prodeũt] Cũ peruenerit ad cancellos cappellæ, vel, vbi non ſunt cancelli, ad gradus Presbyterij, remouetur baldachinũ, & Diaconus Euangelij genuflexus ante gradus altaris accipit Sacramentum de manu Epiſcopi ſtantis, illudq; reuerenter collocat ſuper altari: Epiſcopus adhuc ſtans, miniſtrante Presbytero aſſiſtente, ponit incenſum in thuribulum, &

genu-

genuflexus in primo gradu altaris Sacramentum incenſat triplici ductu; & tunc aufertur ab eius humeris velū prædictum;& aſcendit ad altare, & accipit Sacramētum de calice,& ponit ſupra patenam,quam Diaconus tenet, nihil dicens.Tunc Diaconus patenam cum Sacramento offert Epiſcopo : qui hoſtiā Sacram ſuper corporale ponit,nihil dicendo.Quo facto iterum miniſtrante Presbytero aſſiſtente, imponit incenſum in thuribulum, & facta genuflexione, incenſat Sacramentum,& altare more ſolito dicens [Incenſum iſtud, &c.] & [Dirigatur Domine, &c.] Cappellani hinc inde tenent funalia accenſa vſque poſt Communionem, & obſeruantur Cæremoniæ prægustationis vini,& aquę, vt aliàs;& Canonicus proximus priori Presbyterorū infundit vinum in manus Epiſcopi in purificatione, quod aliàs facere ſolet prior Preſbyterorum, & proſequitur Miſſa, prout in ordinario. Poſt Communionē Epiſcopus cum mitra lauat manus in cornu Epiſtolæ cum ſolitis cæremonijs deinde aſcendit ad ſedem ſuam Epiſcopalem nudam, vbi deponit ſacra paramēta, & aſſumit cappam laneam violaceam: interim omnes alij deponunt paramenta, & dicuntur Veſperę,& in fine Epiſcopus deſcēdit,& genuflectit ante altare ſuper genuflexorio nudo: cū dicitur [Chriſtus factus eſt, &c.] & finito Pſalmo [Miſerere] dicit orationem [Reſpice, &c.] & reuertitur ad domum ſuam ordine, quo venit.

DE EODEM OFFIcio, Epiſcopo non celebrante, ſed præſente, aut etiam abſente, & in Collegiatis Eccleſijs. Cap. XXVI.

PRæparentur, & ſeruentur omnia in p̄cedenti capitulo expreſſa, ſi celebrans ſit Prælatus habēs

inſignia Pontificalia; ſi verò non ſit Prælatus, ſed aliquis Canonicus, omnia prædicta ſimiliter parentur, præter fal diſtorium, & abacum; & ipſe celebrans cum ſuis miniſtris. paretur ante aduentum Epiſcopi; qui hora cōgrua indutus cappa ex lana violacei coloris, aſſociatus à Canonicis more conſueto, venit ad Eccleſiam, orat prolixiùs ante altare ſuper genuflexorio nudo genuflexus, & ad eius ſiniſtram aliquantulum poſt ipſum celebrans ſuper ſcabello nudo cū Diacono, & Subdiacono in nudo ſolo genuflectentibus; cumque orauerint prolixiùs ſolito, Epiſcopus ſurget, aſcēdet ad ſedem ſuam, comitantibus duobus ſuis aſſiſtentibus, qui apud eum aſſiſtunt more ſolito; & celebrans vadit ad altare, & illud oſculatur; deinde ſi ſit Prælatus, ad ſuum faldiſtorium; ſin minùs, ad ſcamnū nudum pro ipſo, & ſuis miniſtris paratum. Tunc verò per clericos, & miniſtros extenditur tobalea, ſeu mappa ſuper altari, quæ parum hinc inde pendeat. Epiſcopus hac die nulli manu, nec verbo benedicit, neque recipit oſculū manus ab aliquo, ſed nec ipſe oſculatur textum Euangelij, nec incenſatur, vt aliàs. Cum omnes conſederint, aliquis ex beneficiatis, vel cantoribus cotta indutus, ducēte cæremoniario, ſibi ipſe librum deferēs cum debitis reuerentijs celebranti, altari, & Epiſcopo, accedit ad locum vbi cātari ſolet Epiſtola, vbi alta voce cātat primam Prophetiam ſine titulo, librum manibus tenens; qua finita, & factis iterum debitis reuerētijs, redit ad locum ſuum, relinquēdo librū ſuper abaco, vel mēſa, & recitatur per chorum Tractus [Domine audiui] poſt Prophetiā, quā ſimul cū Tractu legunt, tam ipſe celebrans, quam Epiſcopus, ſedentes in ſuis ſedibus, ſeruientibus Epiſcopo de libro ſolitis cappellanis, celebranti verò Subdiacono. Finito

nito Tractu per chorum, celebrans ſurgit; &, ſi eſt Prælatus, ſtans ante faldiſtorium verſus ad altare dicit [Oremus] & Diaconus retro ipſum [Flectam genua.] Subdiaconus verò [Leuate.] Epiſcopus, & omnes tunc genu flectunt, & ſtatim ſurgunt. Si verò non eſt Prælatus apud altare, celebrans autem cantat orationem [Deus à quo & Iudas &c.] in tono, vniformi, & feriali. Qua finita, ſedet, ſedente Epiſcopo, & omnibus. Tunc Subdiaconus, depoſita planeta plicata, ſumptoque libro, vadit cum cæremoniario, factis debitis reuerentijs, ad cantandum alteram Prophetiam in eodem loco; qua cantata, reaſſumit planetam plicatam, & celebrans, ac Epiſcopus legunt ipſam Prophetiam, & Tractum, vt priùs, & dum per chorum cantatur præfatus Tractus, tres cappellani, ſeu cantores, qui Paſſionem ſunt cantaturi, parantur in ſacriſtia, & circa finem Tractus ordine, prout ſupra præcedẽti capitulo dictum eſt, cantant Paſſionem. Epiſcopus, celebrans, & omnes, cum inchoatur Paſſio, ſurgunt, & ſtant detecto capite vſq; ad eius finem: ſed celebrans ſtat apud altare in cornu Epiſtolæ, & legit ſecretè ex libro ſuper altari poſito Paſſionẽ vſque ad finem, verſus aliquantulum ad ipſos cantãtes, qui Paſſionem proſequuntur, & ea finita, Diaconus cantat Euangelium, ſeu reliquũ Paſſionis in tono Euangelij, ſeruatis omnibus, quæ ſuperius in præcedẽti capitulo expreſſa ſunt. Finito Euãgelio, Diaconus cum ſuis ſocijs, factis debitis reuerentijs, recedit, & remanet in habitu, quo reperitur vſque ad finem officij; & interim, ſi ſermo eſt habẽdus, ducitur per cæremoniarium ſermocinaturus ante Epiſcopum, à quo petit tantum Indulgentias abſque benedictione; & ſtatim, finito ſermone, illas pronuntiat, cũ non fiat cõfeſſio, nec per Epi

ſcopum abſolutio, nec benedicto. His expletis, vel, ſi non fiat ſermo, ſtatim finita lectione in tono Euangelij, celebrans accedit ad altare in cornu Epiſtolæ cum ſuis miniſtris, & cantat orationes, prout in ordinario, aduertendo, quando dici, & quando omitti debeat [Amen.] per chorum, & [Flectamus genua] per Diaconũ. Quæ verba [Flectamus genua.] cum dicũtur Epiſcopus, celebrãs, & omnes genuflectũt, & ſurgunt cum per Subdiaconum dicitur [Leuate] Antequam dicatur vltima oratio, miniſtri extendunt ad longũ pannum, ſeu tapete ante gradus altaris, cum puluino, & mappa, vt præcedenti capitulo dictum eſt. Completis orationibus, celebrans, ſi eſt Prælatus, accepta mitra, procedit ad faldiſtorium, vbi deponit mitram, & caſulam, & redit ad poſteriorem partem cornu Epiſtolæ altaris: &, ſi non eſt Prælatus, deponit caſulã in eodem loco, cui ſtãti poſt angulum dicti lateris altaris, facie verſa ad populum, ſeu chorũ, Diaconus offert crucem velatam de altari reuerenter acceptam, qui eam deuotè accipiens manu dextera detegit illius ſummitatem vſque ad tranſuerſum crucis, prout ſupra præcedenti capitulo dictum eſt, & dum celebrans cantat [Ecce lignum crucis] tenet ſibi librum, ſi eſt Prælatus, aſſiſtens, ſi verò non eſt Prælatus, cappellanus; & Epiſcopus tũc, & omnes detecto capite ſurgunt: & ſemper, dum chorus reſpõdet [Venite adoremus.] Epiſcopus, & omnes alij, excepto celebrante ſolo, genuflectunt. Dicto tertio [Ecce lignum crucis] & ſeruatis omnibus ſuperius in præcedenti capitulo expreſſis, celebrãs ipſe ſolus abſque miniſtris procedit ad locũ, vbi eſt poſitum puluinar antedictum, portans crucẽ ambabus manibus eleuatam cum reuerentia, & deuotione, nullam tũc Epiſcopo, neque altari reue-

rentiam faciens, & eam genuflexus ponit & firmat laqueolis, ſi opus eſt, ſupra dictum puluinum, adiuuante cæremoniario, qui paulò ante ponere debet lancem prope ipſum puluinum ad dexteram adorantis, vbi pecuniæ, quæ cruci offeruntur, ponantur. Deinde celebrans, facta reuerentia Epiſcopo, redit ad faldiſtorium, ſeu ſedile, vbi deponit calceos, ſeu crepidas: eodemque tempore Epiſcopus à ſuis ſcutiferis, oras cappæ à cappellanis ſubleuatas ſubeuntibus, excalceatur, qui fimbrias poſteriores cappæ per terram trahens, anteriores verò ſibi ipſe eleuans, detecto capite, deſcendit ad adorationem crucis medius inter duos Diaconos aſſiſtentes, & gradiens per dictum tapete, ter cum debita diſtantia genuflectit ante crucem, aliquantulum pro vnaquaq; vice orando, & demùm crucē oſculatur, offerens tamen prius cruci pecunias, quas volet offerre; tum redit ad ſedem ſuam, & accipit calceos, quos depoſuerat, dictis ſcutiferis eodē ordine ſubeūtibus, vt prius; & ſedens coopertus legit improperia, quæ etiam interim per chorum cantantur in totum, vel in partem, prout numerus adorātium ſuadebit. Poſt Epiſcopum immediatè adorat celebrans, depoſita planeta, & retentis dalmatica, & tunicella, ſi ſit Prælatus, & procedit medius inter duos digniores Canonicos; & ſi non ſit Prælatus, ibit ad dexteram dignioris Canonici caſula exutus; ſequuntur poſtea Canonici bini, qui omnes deponere debent calceos, & alij, prout ſupra expreſſum eſt in præcedenti capitulo; & circa finem adorationis accenduntur cerei, vt ibi, & Diaconus portat burſam, explicat corporalia ſuper altari; & peracta adoratione, accipit crucem de puluino, eamque reuerenter portat ad altare, nulli reuerētiam faciens; ſed Epiſcopus,

celebrans,& omnes tunc cruci genuflectunt,& ſtatim ſurgũt, & remouetur puluinus, peluis cum pecunijs, & tapete. Mox ordinatur proceſſio, prout ibi dicitur,& proceditur ad locum, vbi eſt repoſitum Sanctiſſimũ Sacramentum. Celebrans autem ſolus paratus procedit immediatè ante Epiſcopum, qui, dũ ordinatur proceſſio, deponat cappam, & accipiat amictũ, & ſtolam ſupra Rocchettũ, ac pluuiale, & mitram, & ſic deferat Sacramentum,& paratus permaneat vſque ad finem Miſſæ, deinde deponat pluuiale, & reaſſumat cappã pro Veſperis. Cum peruenerit ante fores ſacelli, vbi eſt Sacramentum, deponit mitram, & ſtatim ingreſſus ſacellum genuflectit, mox ſurgit, & ante altare iterum genuflectit ſuper puluino, & iterum ſurgit,& ſtans imponit incenſum in duo thuribula, nihil dicens, miniſtrante Presbytero aſſiſtente; & rurſus genuflexus ſuper puluino incenſat triplici ductu Sacramentum, Sacriſta aperiente capſulam,vt ſupra; & ſtatim apponitur velũ circa humeros Epiſcopi,ita vt æqualiter hinc inde pedeat, vt ſupra. Tunc celebrans accipit Sanctiſſimum Sacramentum de dicta capſula, illudq; in manibus Epiſcopi collocat, & ſtatim genuflectit. Epiſcopus capit ambabus manibus calicem, vbi eſt Sãctiſſimum Sacramentum, velo coopertum, quem etiam alio velo, quod circũ humeros habet, tegit,& illud portat reuerenter ſub baldachino, quod deferunt beneficiati cũ cottis, præeũtibus cappellanis cum funalibus accẽſis, & duobus accolitis cum duobus thuribulis continuò incẽſantibus Sacramentum, & reuertitur ad cappellam ordine, quo venerant,cãtoribus Hymnum [Vexilla Regis prodeunt] cãtãtibus: cum peruenerint ad cãcellos cappellæ, vel ad gradus Presbyterij, vt ſupra, remouetur baldachinũ,& celebrans

brãs genuflexus ante gradus altaris accipit Sacramentum de manu Epiſcopi ſtantis, illudq; reuerenter collocat ſuper altari. Epiſcopus autem ſtans, miniſtrãte Presbytero aſſiſtente, ponit incenſum in thuribulũ, & genuflexus in primo gradu altaris Sacramẽtum incenſat triplici ductu, & tũc aufertur ab eius humeris velum præfatum; ipſe autem reuertitur ad ſedem ſuã, vbi illicò denuò ſtans ponit incenſum in thuribulum per cæremoniarium allatum, miniſtrante Presbytero aſſiſtente. Deinde detecto capite, genuflectit vſque ad communionem perfectã, omnibus ſimiliter genuflexis manentibus: cappellani cum funalibus hinc inde verſis ad inuicem faciebus, ſimiliter genuflexi tenent funalia accenſa vſque poſt communionem. Celebrans verò poſtquã Epiſcopus ad ſedem ſuam peruenerit, extrahit Sanctiſſimum Sacramentũ de calice, & ponit ſuper patenam, quã Diaconus nihil dicens, & ſine oſculo offert celebrãti, qui illud ſuper corporale ponit, nihil dicens: Diaconus autem ponit vinum, & aquam in calice ſine benedictione, nihil dicens, deinde offert calicem celebranti, qui illũ ponit ſuper altari, vt aliàs nihil dicẽs, & palla tegitur per Diaconum. Tunc accepto thuribulo de manu Diaconi, quod cæremoniarius ad altare detulit, facta priùs genuflexione Sanctiſſimo Sacramento, illud thurificat, & altare, dicens omnes verſiculos ſolitos: non tamen incenſatur ipſe celebrans, neq; Epiſcopus, ſed incenſato altari celebrãs extra cornu Epiſtolæ ſtãs ſine mitra, ſi ea vtatur, lauat manus, deinde ad medium altaris cum genuflexione reuerſus, dicit inclinatus ſummiſſa, ſed intelligibili voce [In ſpiritu humilitatis, &c.] dicit [Orate fratres, &c.] girum peragens, vt aliàs, non in medio, ſed à latere, vt non vertat tergum Sãctiſſimo Sacra-

cramēto: deinde omiſſis omnibus alijs; abſolutè dicit in cantu feriali [Oremus. Pręceptis, &c.] & chorus reſpondet [Sed libera nos, &c.] & poſtquàm celebrans ſecretè reſpondit [Amen] proſequitur in tono feriali abſolutè dicens [Libera nos quæſumus Domine, &c.] vſque ad [Amē.] excluſiuè, quod chorus altè reſpondet. Quo dicto, celebrans, facta vſque ad terram reuerentia Sacramentum dextera accipit, quod eleuat ſola dextera altius ſolito ita, vt ab omnibus videri poſſit, ſiniſtra ſuper altari retenta; & ſtatim deponit hoſtiam, illamq; diuidit in tres partes, quarum vnam mittit in calicem more conſueto, nihil dicens, tunc ſecretè, vt aliàs, dicit [Perceptio corporis, &c. Panem cęleſtem] & [Domine non ſum dignus, &c.] & continuat [Corpus Domini, &c.] quo dicto ſignat ſe cum Sacramento, & illud ſumit, & demum nihil dicens, ſumit vinum, & aquā cum particula in calice exiſtēte: quo facto, exportantur funalia extinguenda, & omnes ſurgunt, & ſedent. Tunc celebrans, ſi eſt Prælatus, accepta mitra in cornu Epiſtolæ, vt aliàs, lauat manus: depoſita mitra, verſus ad medium altaris dicit inclinatus manibus iunctis [Quod ore ſumpſimus, &c.] Si verò non eſt Prælatus, non lauat manus, ſed, ſumpto calice, dicit, vt ſupra [Quod ore ſumpſimns] quo dicto, reuertitur ſi ſit Pręlatus, cum mitra ad faldiſtorium: ſi non ſit Prælatus, ad Sacriſtiam, & exuit ſe; & interim Epiſcopus deponit pluuiale, & accipit cappam, & inchoantur Veſperæ, vt ſupra in præcedēti capitulo dictum eſt: & in fine Epiſcopus deſcendit ad faldiſtoriū, & dicit orationem [Reſpice, &c.] vt ibi. Qua dicta, ſi ſermo non ſit habitus, tunc publicantur per Presbyterū aſſiſtentem Indulgētiæ. Abſente Epiſcopo, & in Eccleſijs Collegiatis ſeruantur omnia

ſupra-

ſupradicta, exceptis his, quæ ad Epiſcopum pertinent, & ad celebrãtem Prælatum, & prout adnotatum eſt in rubricis Miſſalis.

DE SABBATO SANcto, Epiſcopo celebrante. Cap. XXVII.

SAbbato ſancto ſummo mane veſtiuntur altaria, & ſedes Epiſcopalis ornatur cortinis duplicibus; videlicet, intùs alba, exteriùs violacea: ſic etiam duo pallia ante altare maius applicantur, & aptantur; vt, cum opus fuerit, faciliter remoueri citò poſſit violaceũ, & remaneat album, vt infra dicetur. Præparatur etiam cereus Paſchalis prægrandis cũ quinque granis incenſi in eo infigendis, qui ponitur in aliquo magno candelabro con decenti, regulariter in latere Euangelij, vel alibi pro ſitu loci; & apud illum locatur pulpitum, ſiue legile coopertum panno albo ſericeo, vel auriphrygiato. Item præparetur arundo cum tribus candelis albis in ſummitate poſitis. In reliquis ornatur Eccleſia, altare, abacus, & chorus, prout in Dominicis Aduentus, & Quadrageſimæ, ſed cerei relinquuntur extincti, donec erit tempus accendendi, vt infra. Dicta hora Sexta, excutitur ex Silice ignis, & accẽditur, & per aliquem Sacerdotem, vel Canonicum paratum amictu, alba, cingulo, ſtola, & pluuiali violaceo, vel, ſi magis placet, quod erit meliùs, per ipſummet Epiſcopum paratum, vt ſupra, cum mitra, aſtantibus miniſtris cum cruce, vaſe aquæ benedictæ, & aſperſorio, thuribulo, nauicula, & granis incẽſi ſupradictis in aliquo bacili argenteo, vbi haberi poteſt, benedicuntur nouus ignis, & grana prædicta, prout habetur in Miſſali: deinde, ſi Epiſcopus benedixit, depoſito pluuiali, et accepta cappa, ſedet in ſua ſede, benedicit et imponit incẽſum in thuri-

thuribulum, miniſtrante Presbytero aſſiſtente, more ſolito. Si verò Epiſcopus ex aliqua cauſa vrgenti non benedixit ignem hora competenti, aſſociatus more ſolito venit ad Eccleſiam cum cappa; orat, aſcēdit ſedem, imponit & benedicit incenſum, vt ſupra. Subdiaconus Epiſtolam cantaturus paratus amictu, alba, cingulo, & planeta violacea, ante pectus plicata, capit crucem; &, factis debitis reuerentijs, vadit cum Diacono, & alijs miniſtris extra cappellam ad capiendum grana incenſi, & arundinem prædictam in Sacriſtiam, vel alibi, hoc ordine. Præcedit aliquis mazzerius, ſeu miniſter cum baculo, tum cæremoniarius; ſequuntur duo Acoliti cum cottis, quorū qui eſt à dexteris, portat thuribulum cum nauicula, alter à ſiniſtris nihil fert; poſt eos incedit Subdiaconus cum cruce, & poſt eū Diaconus paratus dalmatica albi coloris, manibus iūctis; poſt Diaconum ſequuntur duo, aut quatuor Acoliti, ſeu cappellani cum cottis. Interim Epiſcopus, Canonici, & alij de choro ſedent, expectantes. Cum peruenerint ad Sacriſtiam, ſeu locū deputatum, vbi iam erunt præparata grana prædicta, & arundo cū tribus cādelis, & ignis nouus, accenditur vna parua candela ex dicto igne, quam portat cæremoniarius. Diaconus capit arūdinem, vnus Acolitus bacile cum quinq; granis incenſi, & reuertuntur hoc ordine. Primo dictus mazzerius, ſeu miniſter cum virga, deinde duo Acoliti; videlicet, vnus cū bacili, & granis incenſi, quod portat ambabus manibus eleuatum à dexteris, & alter cū thuribulo & nauicula à ſiniſtris, tum Subdiaconus portans crucē, poſt eum Diaconus cū arundine prædicta, & ad eius ſiniſtram cæremoniarius cū candela vna parua, vel duabus accenſis; & vltimo duo, vel quatuor Acoliti prædicti cū cottis. Cum fuerint ante cancellos,

cellos, ſiue aditũ chori, Diaconus inclinat diligenter, & cautè arundinẽ, & cæremoniarius accẽdit vnã ex tribus cãdelis in eius ſummitate poſitis ex igne nouo paruæ candelæ accẽſæ, quam manibus degeſtat, & ſtatim ipſe Diaconus arundinem eleuat; & tam ipſe quã alij omnes cum eo ſtantes genufleɫtunt, præter Subdiaconum crucem ferentem. Diaconus alta voce cãtat[Lumen Chriſti] Quo audito, Epiſcopus, & omnes ſurgũt, & chorus reſpõdet in eodem tono[Deo gratias.] Surgit Diaconus, & alij, & iterum in medio chori inclinat arundinẽ, accẽditur altera cãdela, vt priùs, & eodem modo genuflexus, ſed altiori voce cãtat[Lumen Chriſti] & ſimiliter reſpondetur per chorũ[Deo gratias.] Idẽ & tertio fit, & dicitur ante gradus altaris; accenditur tertia cãdela, & Diaconus adhuc altiori voce cãtat, & reſpõdetur ei p chorũ, vt ſupra. Tũc Eps̃, & omnes ſedent, ipſi verò miniſtri ſurgunt, &, factis reuerẽtijs altari, & Ep̃o ſecedunt ad locũ, vbi cantãdum eſt[Exultet] Diaconus verò depoſita arũdine in manibus vnius ex dictis Acolitis, capit de manu cęremoniarij librũ, & accedẽs cũ debitis reuerẽtijs ante Ep̃m, comitante eodem cæremoniario, genuflexus petit ab eo benedictionẽ dicẽs[Iube Domne &c.] cui Eps̃ reſpondet[Dominus ſit in corde tuo &c.] prout in benedictione pro Euangelio recitando, ſed loco Euangelij dicit[Paſchale præconiũ] & manu benedicit. Diaconus habita benedictione, ſurgit, & accedit, factis debitis reuerentijs, ad legile; ponit ſuper eo librum apertum, quem adolet incenſo triplici ductu, ſed non ſignat librum, nec ſe, prout in Euangelio; miniſtri circa legile locantur hoc pacto. Subdiaconus cum cruce verſa ad Epiſcopum, & Acolitus thuriferarius ſtant à dexteris ipſius Diaconi: Acoli-

tus cum arundine,& alter cũ granis incenſi à ſiniſtris, vertentes facies, prout ipſe Diaconus, & cum Diaconus incipit cantare [Exultet &c.] Epiſcopus,& omnes ſurgũt, detectis capitibus. Diaconus proſequitur cantum ſuum, & ſuo tempore infigit quinque grana incenſi in cereo in modum crucis, quæ reſpiciat faciẽ Epiſcopi; pariter & ſuo tempore illuminat cereum cum vna ex tribus candelis in arundine poſitis, prout in Miſſali ordinario: & aduertat Diaconus, quòd ſi Imperator non eſt coronatus, debet dicere [Electum Impera torem noſtrum N.] Finito cantu per Diaconum, omnes inde recedunt cum debitis reuerentijs; Diaconus verò, celebraturo Epiſcopo, deponit dalmaticã, & Subdiaconus planetam, & ſic in albis accedũt ad Epiſcopũ; qui ſtans capite detecto dicit ſecretè [Pater noſter] & mox ſedet; & chorus cantat Nonam: in fine Nonæ cum dicitur [Chriſtus factus eſt &c.] Epiſcopus deſcendit, & procumbit ſuper faldiſtorio, & genuflexus dicit orationem [Reſpice quæſumus &c.] Qua finita, ſurgit,& reuertitur ad ſedem ſuam, vbi ſedẽs accipit ſandalia alba, quia illa non mutat, legit Pſalmum [Quam dilecta] & alias orationes, & verſiculos conſuetos; lauat manus, & paratur omnibus indumentis Pontificalibus coloris violacei, ac mitra ſimplici à dictis Diacono, & Subdiacono in albis aſſiſtẽtibus; & cum Epiſcopus accipit planetam, pariter Canonici capiunt paramenta ipſis congruentia coloris violacei, & ipſi Diaconus, & Subdiaconus planetas ante plicatas eiuſdem coloris, ac manipulos; & Canonicus Presbyter aſſiſtit cũ pluuiali eiuſdem coloris, & alij duo Diaconi, vbi eſt conſuetum, aſſiſtunt, vt aliàs. Cum Epiſcopus fuerit paratus deſcendit cum mitra, & baculo de ſua ſede, &, comitãtibus prę-

dictis aſſiſtentibus, & miniſtris, accedit ad altare, quod ſine mitra in medio oſculatur; depoſito interim baculo; mox recepta mitra, & baculo, reuertitur ad eandem ſuam ſedem: Diaconus verò Euangelij, & Subdianus de Epiſtola, ſi aſſiſtant alij duo digniores Diaconi, ſedent in gradibus altaris, vt dictũ fuit in capitulo de Miſſa ſolemni Epiſcopo celebrãte. Locatur in medio chori pulpitũ, ſiue legile nudũ, & omnibus con ſedẽtibus, ducitur à cæremoniario aliquis Acolitus, ſiue cantor indutus cotta, qui, factis reuerentijs altari, & Epiſcopo, cantat ſine titulo primam Prophetiã; qua finita, accedit cum debitis reuerentijs ad oſculandum manum Epiſcopi, antequàm ſurgat pro oratione cãtanda. Tum Epiſcopus ſurgit, depoſita mitra dicens [Oremus.] & Archidiaconus, ſiue Diaconus aſſiſtẽs ad eius dexteram dicit [Flectamus genua.] & omnes genuflectunt: alter verò ad ſiniſtram [Leuate.] & omnes ſurgũt, ipſe verò Epiſcopus proſequitur orationẽ ſtans manibus extenſis, ſuſtinente librũ aſſiſtente Presbytero more ſolito: ſed vbi non aſſiſtunt prædicti duo antiquiores Diaconi, ſeruient in huiuſmodi miniſterio & alijs prædicti Diaconus, & Subdiaconus Euãgelij, & Epiſtolę. Cãtantur deinde alię Prophetię ab Acolitis, vel Cãtoribus eodem ordine, & poſt quartam, octauã, & vndecimam lectionem, ſeu Prophetiam Epiſcopus legit ex libro Tractũ, dum cantatur à choro, & pariter per eoſdẽ Diaconos aſſiſtẽtes ſuo tempore dicitur [Flectamus genua.] & [Leuate.] vt in Miſſali ordinario. Finitis lectionibus, ſi Epiſcop⁹ voluerit ipſemet benedicere fontes, depoſita planeta, & ſumpto pluuiali, ac baculo ibit, præcedẽte cruce cũ cereo benedicto accenſo, qui portabitur immediatè ante crucem; & Canonicis paratis, ac alijs de clero ad il-

los benedicendũ, & alia fiũt, & cantantur etiam circa Baptiſmum; prout in Miſſali, & Pontificali. Si verò noluerit, aut non potuerit Epiſcopus id præſtare, deſtinabit aliquẽ ex dignioribus Capituli, qui pluuiali paratus, comitantibus aliquot Acolitis, & miniſtris cum cereo accẽſo, & cruce, ea omnia faciet. Quibus peractis, ſi aderunt Cathecumeni, baptizentur more ſolito. Si Epiſcopus id præſtiterit, eodem ordine redibit ad cappellam, vbi depoſito pluuiali cũ mitra, procũbit ante altare ſuper faldiſtorio, & pariter oẽs in ſuis locis genuflectũt; & aliquis ex Subdiaconis genuflexus ſuper ſcabello verſus cornu Epiſtolæ retro Epiſcopũ, habẽs ante ſe librũ inchoabit litanias; &, ſi aderunt ordinandi, proſternent ſe, dũ dicũtur litaniæ; & alia fient, prout in Pontificali de ordinibus dandis, reſpondente choro, & repetẽte omnia, quæ ipſe Subdiaconus dicit, & cum peruentum fuerit ad Verſiculũ [Peccatores.] Epiſcopus ſurgit, & ibidẽ ſtans deponit paramẽta violacea, accipit alba. Diaconus autẽ, & Subdiaconus, paulo ante depoſitis planetis violaceis ante plicatis, aſſumũt dalmaticã, & tunicellã albas, vt præſto ſint ad adiuuãdũ Epiſcopũ. Interim remouentur etiã ab altari, & ſede Epiſcopi pallia violacea, & accendũtur luminaria. Subdiaconus verò alter iam dictus proſequitur Litanias vſq; in finem, reſpõdẽte choro, vt ſupra, & in fine cantatur [Kyrie eleiſon..] cũ pauſa conuenienti, donec Epiſcopus fuerit in ſua ſede ad cantãdum [Gloria in excelſis Deo &c.] Epiſcopus, poſtquàm eſt albis paramentis paratus, facit confeſſionẽ cũ miniſtris more ſolito, imponit incenſum in thuribulum, & benedicit; aſcẽdit ad altare, illudque oſculatur, ac librum Euangeliorum; incenſat altare, & incenſatur ipſe à Diacono, & reuertitur ad ſuam ſedem, vbi dicto

[Kyrie

[Kyrie eleiſon,] cantat [Gloria in excelſis.] Pulſantur cãpanæ & organum, &, prius debent moneri aliæ Eccleſiæ ciuitatis, ne pulſent campanas, niſi audito ſigno campanarum Eccleſiæ Cathedralis. Finito Hymno [Gloria &c.] per cantores, Epiſcopus ſurgens ſine mitra dicit verſus populum [Pax vobis:] deinde orationẽ [Deus, qui hanc Sanctiſſimam noctem &c.] Finita Epiſtola, Subdiaconus dimiſſo libro in manu cæremoniarij, immediate accedens ante ſedem Epiſcopi clara voce dicit [Reuerendiſſime Pater, annuntio vobis gaudium magnum, quod eſt Alleluia,] & ſtatim accedens oſculatur eius manum; tunc is, cui ex officio id incumbit, vel aliquis Canonicus præintonat Epiſcopo [Alleluia] qui ſurgens ſine mitra tertio cãtat [Alleluia.] ſemper eleuando vocem gradatim; & chorus poſt quamlibet vicem repetit illud idẽ, & poſtea chorus proſequitur Verſiculum [Confitemini &c.] & tunc Epiſcopus ſedet, & ꝓſequitur Miſſa, prout in ordinario huius diei, ſeruatis omnibus cæremonijs, quæ latè explicatæ ſunt in capitulo de Miſſa Pont. Epiſc. celeb. Ad Euangelium non portantur luminaria, ſed incẽſum tantùm, & petitur benedictio, dicitur [Pax Domini ſit ſemper vobiſcum.] ſed nõ datur pacis oſculum, nec dicitur [Agnꝰ Dei] nec poſt communio: poſt cõmunionẽ Epiſcopus, facta purificatione, lauat manus, redit ad ſedẽ, & chorus incipit [Alleluia] pro Veſperis Epõ ſedente. Ad Magnificat Subdiaconus præintonat ei Antiphonã, quam ſurgens repetit, deinde ſedet cũ mitra, & imponit incenſum more ſolito: & cũ inchoatur [Magnificat] Eṗs deſcendit ad altare, & illud incenſat; mox reuertitur ad ſedem, & incenſatur ipſe, & alij more conſueto: & ipſe ſtãs ſine mitra expectat finem Cantici [Magnificat.]

Cum

Cum repetitur Antiphona, ſedet, accepta mitra, & ea finita, deſcendit ad altare, dicit [Dominus vobiſcũ.] & orationẽ, & Diaconus [Ite Miſſa eſt] cum duplici [Alle luia] datur benedictio, & publicantur Indulgentiæ, vt aliàs.

DE SABBATO SANTO, Epiſcopo non celebrante, ſed præſente, vel abſente, & in Collegiatis.

Cap. XXVIII.

SI Epiſcopus noluerit celebrare, ſed officio, & Miſſæ per alium celebratę intereſſe, præparantur omnia, quæ ſuperiùs præcedenti capitulo expreſſa ſunt; & dicta Nona, Canonicus, vel alius, qui erit officium facturus, paratus amictu, alba, cingulo, ſtola, & pluuiali violaceo, in ſacriſtia, vel in alio loco decenti, & conſueto, benedicet nouum ignem, & quinque grana incenſi, legẽdo abſque cantu orationes benedictionis, prout in Miſſali. Quo facto, depoſito pluuiali apud altare, capiet planetã, & Diaconus ſtolam, manipulum, & dalmaticam albam, Subdiaconus verò manipulum, & planetam ante pectus plicatam coloris violacei, & ſic parati ſedebũt in aliquo ſcãno à ſiniſtris altaris, expectãtes aduentum Epiſcopi, qui ſtatim, finita prædicta benedictione noui ignis, veniet more ſolito cũ cappa ad Eccleſiam; orabit ante altare, & aſcendet ad ſedem ſuã cũ ſuis cappellanis; & orãte Epiſcopo, ſurget celebrans cum miniſtris, qui, donec Epiſcopus orabit, ſtabũt, & Epiſcopo ſedente, ſedent. Cum Epiſcopus aliquantulum in ſede ſua quieuerit, accedet ad eũ Acolitus, vel cæremoniarius cum incenſo, & miniſtrante ſolito Canonico Presbytero aſſiſtente nauiculam, imponet, & benedicet incenſum more ſolito; Subdiaconus capiet crucem, & cum Diacono; & alijs miniſtris diſcedẽt

verſus Sacriſtiam ad accipiẽdum arundinem cum tribus cãdelis, & quinque grana incenſi, & alia omnia fiẽt, quæ ſuperiùs pręcedenti capitulo declarata ſunt, celebrante interim ſedẽte in ſuo ſcamno, & ſurgente apud illud, cum opus fuerit, donec inchoetur pręconiũ [Exultet] quo incepto, accedet ad altare, & ibi ſtabit manibus iunctis in cornu Epiſtolę, reſpiciẽs Diaconum cantantem. Finito præconio, Diaconus reuertitur ad altare, & depoſita dalmatica, & ſtola alba, capiet violaceam, & planetam ante pectus plicatam, & cum Subdiacono accedet ad celebrãtem. Item locatur in medio chori pulpitum nudũ, & ducetur à cęremoniario aliquis Acolitus, vel clericus, ſiue cãtor cotta indutus ad cantandum primam Prophetiam ſine titulo, quam leget etiã celebrans ſummiſſa voce apud altare; & ea finita, accedet, qui illam cantauit, cum debitis reuerentijs ad oſculandũ manum Epiſcopi; quo facto celebrans dicet [Oremus], Diaconus [Flectamus genua,] & Epiſcopus, ac omnes genuflectunt, Subdiaconus [Leuate.] & omnes ſurgunt: tunc celebrans proſequitur orationẽ ſtans manibus extenſis. Cantantur deinde eodẽ modo aliæ Prophetiæ, quarum primas quatuor cantabunt cantores, vel Acoliti, ſeu clerici, alias quatuor beneficiati, ſeu manſionarij, vltimas quatuor Canonici, vel aliàs, prout commoditas, & numerus clericorũ, vel conſuetudo Eccleſiæ ſua debit. Poſt quartam, octauã, & vndecimam Prophetiam Epiſcopus leget ex libro Tractum, dum idem cantatur à choro, miniſtrantibus de libro, & candela ſolitis miniſtris; celebrans verò apud altare illum leget: Diaconus, & Subdiaconus ſuo tempore ad alias orationes dicent [Flectamus genua.] & [Leuate.] prout in Miſſali. Finitis lectionibus, celebrans, depoſita

poſita

poſita planeta, & accepto pluuiali violaceo, præcedente cruce, clero, & Canonicis, & ante crucem aliquo Acolito portāte cereum benedictum accenſum medio inter Diaconum, & Subdiaconum, & poſt ipſum ſequente Epiſcopo, ibit ad benedicendū fontem Baptiſmalem, choro interim cantāte Tractum [Sicut ceruus, &c.] & omnia fient, & cantabuntur circa fontis benedictionem, quæ habentur in rubricis Miſſalis. Quibus peractis, ſi aderunt Cathecumeni, baptizētur more ſolito. Interim locatur ante mediū altaris faldiſtorium pro Epiſcopo, & ſcabellum pro celebrante ad ſiniſtram partem. Completa benedictione fontis, & baptizatis Cathecumenis, ſi aderunt, redeunt omnes eodem ordine ad cappellam, & Epiſcopus genuflectit ſuper dicto faldiſtorio, capite detecto; celebrans verò, depoſito pluuiali, ante dictum ſcabellum à ſiniſtris Epiſcopi, & pariter omnes in ſuis locis genuflectunt. Duo cappellani, ſiue cantores genuflexi ante ſcabellum poſt Epiſcopū, & celebrantem habentes ante ſe librum inchoabunt Litanias, choro idem ſimul reſpondente, prout in Miſſali: cum peruētum fuerit ad verſiculum [Peccatores.] ſurget celebrans, & ibit ad Sacriſtiā cum ſuis miniſtris ad accipiēdū paramenta alba pro Miſſa, niſi Sacriſtia multum diſtet à cappella, quo caſu parētur in loco conuenienti propè altare, & eodem tempore per alios miniſtros remoueatur ab altari pallium violaceum, vt remaneat album, & accendantur candelę altaris, ita vt hæc omnia fiāt, donec compleātur Litaniæ; quibus finitis, ſurget Epiſcopus, & remouetur faldiſtorium ante ipſum. Celebrans verò accedit ad eius ſiniſtram, facit cum Epiſcopo cōfeſſionem, cantatur [Kyrie eleiſon] & [Gloria in excelſis] pulſantur cāpanæ, & perficitur Miſ

ſa ſecundum rubricas Miſſalis huius diei, prout etiam in præcedenti capitulo dicitur, & cũ cæremonijs deſcriptis in capitulo de Miſſa ſolemni, quæ coram Epiſcopo celebratur. In Eccleſijs Collegiatis eadem omnia ſeruari debent, quę in hoc capitulo expreſſa ſunt, exceptis his, quæ ad Epiſcopũ pertinent, ſeruatis in omnibus rubricis Miſſalis.

DE MISSA SOLEMNI in die Paſchæ, Epiſcopo celebrante, & de communione generali. Cap. XXIX.

IN die Paſchæ reſurrectionis Domini noſtri Ieſu Chriſti Epiſcopus, niſi aliquo legitimo impedimẽto fuerit prępeditus, Miſſam ſolemnem omninò celebrare debet, & in ea communio generalis per ipſum Epiſcopum erit facienda ordine infraſcripto. Nam ſeruatis omnibus, quę ſuperiùs in capitulo de Miſſa ſolẽni, Epiſcopo celebrante, explicata ſunt vſq; ad offertorium, eo dicto, portatur ad altare per Subdiaconum vas argẽteũ, vel aureum cum multis particulis, prout populi frequentia requiret, coopertũ, quod Diaconus præparat ante crucem ita, vt non impediat thurificationem altaris; & cum celebrans dicit [Suſcipe ſancte Pater, &c.] diſcooperit illud, & aliquantulum eleuat, ac ſtatim reponit ſuper altare, et cooperit; et iterum, cũ celebrans profert verba conſecrationis, Diaconus illud detegit, et poſt conſecrationem cooperit. Cũ verò Epiſcopus ſanguinem Domini ſumpſerit, et mox Diaconũ; et Subdiaconum communicauerit, qui oſculãtur primò manum, deinde faciem Epiſcopi, qui eis dicit [Pax tecum.] et illi reſpondent [et cum ſpiritu tuo.] ac etiam poſtquàm ſe purificauerit, antequàm digitos abluat, retrahit ſe ad cornu Euangelij, verſa facie ad cornu Epiſto-

læ, & Subdiaconus ſtabit poſt ipſum, Diaconus verò ſtans in cornu Epiſtolæ verſus celebrantem aliquantulũ inclinatus, ac manibus iunctis, cantabit confeſſionem in tono, & notis conſuetis, ſtantibus Canonicis, & clero, exceptis his, qui ſunt communicandi, qui genuflectere debent, & tunc per cæremoniarium vocantur. Epiſcopus verò celebrans, finita cõfeſſione, legit ex libro ante ſe allato, vel memoriter voce intelligibili abſolutionẽ, videlicet [Miſereatur veſtri, &c.] & [Indulgẽtiam, &c.] & faciet ſuper populũ ſignũ crucis, & ſtatim loca permutat; videlicet, celebrans cum Subdiacono accedunt cũ debitis genuflexionibus ante Sacramentum ad cornu Epiſtolæ, Diaconus verò, relicto dicto Epiſtolæ cornu, vadit ad cornu Euangelij, & capit cùm debitis reuerẽtijs dictũ vas, ſeu pyxidem coopertam cum oſtijs; & Epiſcopus firmat ſe in medio altaris illi renes vertens, ad cuius dexterã ſtat Diaconus cum particulis conſecratis, ad ſiniſtram Subdiaconus cum patena de ipſo calice ſublata; eodemq; tempore vocantur duo cappellani, ſeu Acoliti cottis induti cum albo mãtili, quod genuflexi ſuſtinent hinc inde ambabus manibus per quatuor angulos quouſque perfecta fuerit communio, qui autem communionem ſumpturi ſunt, conuenienter debent ſinguli cum debitis reuerentijs altari, & Sacramento ante Epiſcopum accedere; & vnuſquiſque antequã capiat communionem, oſculetur manum Epiſcopi; & cõmunione ſumpta, per latus ſiniſtrum celebrantis diſcedat, & ibi in cornu Epiſtolæ accipiat purificationem de manu Sacriſtæ, vel miniſtri calicem cum vino, & mappula ad tergendum appenſa miniſtrantis. Cum autem cõmunio exhibetur Canonicis, vel Magiſtratui, conuenienter debet aliquis Canonicus,

vel

vel eorum vltimus, dummodo tamen ſit in ſacris conſtitutus, purificationem præbere, deinde pro reliquis beneficiatis id munus exequitur aliquis beneficiatus; & pro reliquo clero, & populo aliquis cappellanus. Et, ne confuſio inter euntes, & redeuntes fiat, bonum erit adhibere aliquos de clero ad id deputatos, qui, oẽs quietè, deuotè, & ordine ſuo progredi curẽt, & vt per latus ſiniſtrũ reuertantur. Si aliquis Prælatus, nõ tamen Epiſcopus cõſecratus, vellet communicare, debet ante communionẽ oſculari manum Epiſcopi celebrantis, & ſumpta communione faciem, & idem omnes Canonici parati obſeruabunt. Reliqui omnes, tam de clero, quam de populo, & etiam Magiſtratus oſculantur manum Epiſcopi tãtum ante communionem. Ordo autem euntium ad communionem erit idem, qui ſeruatur in diſtributione candelarum, & palmarum, ac incenſi ut ſuo loco dicitur. Finita communione, aſportantur funalia, quæ vſque tunc fuerunt accenſa, & celebrans, repoſito vaſe, ſeu calice cum hoſtijs ſuper altare, ſi quæ remanſerunt, illud cooperit, vel etiam conſignatur alicui Presbytero parato cum ſtola, & cotta, ſeu pluuiali, qui illud ſub baldachino, ſi commodè fieri poteſt, præeuntibus clericis cum funalibus, & aliquibus de clero comitantibus, portat ad locum, vbi aſſeruatur Sacramẽtum. Celebrãs tunc lauat digitos, ſed non ſumit ablutionem, ſed illa per aliquem Presbyterum ſumitur. Mox celebrãs, ſumpta mitra, lauat manus, & proſequitur Miſſam, vt in prædicto capitulo de Miſſa ſolemni, Epiſcopo celebrante, explicatum fuit.

DE EODEM FESTO Paſchæ, Epiſcopo abſente, & in Collegiatis. Cap. XXX.

IN Eccleſijs Cathedralibus, abſente Epiſcopo, & in Collegiatis, aliquis Canonicus, ſeu Dignitas, vel is, ad quem de conſuetudine ſpectat hac die celebrare in abſentia Epiſcopi, paretur in Sacriſtia more ſolito cum pluuiali albo, & accedat ad altare medius inter Diaconum, & Subdiaconũ paratos omnibus paramẽtis ipſis conuenientibus; &, facta altari reuerentia, ac ſalutatis hinc inde Canonicis, accepto de manu Diaconi aſperſorio cum aqua benedicta, dicẽs [Vidi aquam, &c.] prout in Miſſali, aſperget primò altare, deinde ſeipſum, mox Diaconum, & Subdiaconum, tum alios Canonicos, & omnes de choro more ſolito. Quo facto, depoſito pluuiali, capiet planetam, & facta iterum reuerẽtia altari, & Canonicis, inchoabit Miſſam, quam proſequetur more ſolito ſecundum rubricas Miſſalis. Præparentur cũ hoſtia conſecranda particulę in numero ſufficienti pro cõmunicandis Canonicis, & alijs de clero cõmunicare volentibus, in vaſe aureo, vel argenteo ſaltem, intus deaurato, quod collocetur cum calice ſuper altare, prout ſupra præcedenti capitulo dictum eſt. Poſtquam celebrans ſanguinem ſumpſerit, & ſe purificauerit, antequàm digitos abluat, dicta confeſſione, per Diaconum, vt in dicto capitulo præcedenti, communicabit primò Diaconum, & Subdiaconum, ſi non ſunt Sacerdotes, qui hac die celebrent, deinde ſingulos Canonicos, beneficiatos, ſeu manſionarios, clericos, & cantores nõ Presbyteros, ac etiam ſuo loco officiales, Magiſtratus ſi adſint; & communicare voluerint in hac Miſſa. Cæteri verò de parochia vtriuſque ſexus communicari

ri poterunt in alio altari, ſeu cappella ad hoc præparata p parochum, ſeu Sacriſtã, vbi continuò tam ante Miſſam maiorem, quàm poſt, ac etiã dum Miſſa decantatur ſecũdum concurſum, & frequentiam populi, adſit curatus Eccleſiæ, vel alius ſacerdos, qui communionem præbeat ſingulis accedẽtibus: qui locus, ſeu cappella nõ debet eſſe in cõſpectu altaris maioris ſed in naui, ſeu loco ſeparato, ita vt, quo ad fieri poſſit, non videatur ab his, qui Miſſæ maiori interſunt, ne continuo genuflectere cogantur, propter reuerentiam Sãctiſſimi Sacramenti. Finita communione, celebrans abluet digitos, & proſequetur Miſſam more ſolito.

DE DOMINICIS per annum. Cap. XXXI.

IN Dominicis per annum, ſi Epiſcopus voluerit celebrare, aut Miſſæ ſolemni per alium celebratæ intereſſe, ſeruetur omnia circa cæremonias, quę ſuperiùs expreſſa ſunt hoc eodem libro capitulo octauo, & nono. Paramenta tamen altaris, celebrãtis, & miniſtrorũ ſint viridis coloris, exceptis Dominicis Aduentus, & à Septuageſima vſque ad Paſcha excluſiuè: quia tunc violacea, et tempore Paſchali, quia tunc alba, ac infra octauas feſtorum ſolemniũ, quia tũc vel alba, vel rubra, prout ſolemnitates ipſę requirunt, adhibentur. Quia tamen in omnibus Dominicis per annum ſolet fieri aſperſio aquę benedictæ per Sacerdotẽ celebrantem, antequàm Miſſa inchoetur, Canonicus, vel alius celebraturus in Dominicis prædictis, paratus amictu, alba, cingulo, ſtola, et pluuiali, medius inter Diaconum, et Subdiaconũ paratos accedet ad altare, ante quod in infimo eius gradu genuflexus, medius inter prædictos duos miniſtros accipiet ex manibus Diaconi aſperſoriũ

cum

cum aqua benedicta, & intonando Antiphonam [Aſperges me Domine &c.] ſeu Antiphonam [Vidi aquã egredientem] iuxta temporum diuerſitatem, prout in Miſſali, ter altare aſperget, & ſtatim ſurgens, dum cantores proſequuntur Antiphonam cum ſuis Reſponſorijs, comitatus à cæremoniario, & Acolito cum vaſe aqua benedicta pleno, accedit ad Epiſcopum, cui aſperſorium oſculatum cum debita reuerentia porrigit; ipſe verò Epiſcopus primo ſeipſum, deinde Sacerdotem celebrãtem aſperget, & ſtatim eidem reddit aſperſorium, qui rediens ad altare Diaconum, & Subdiaconũ paratos, deinde Canonicos, beneficiatos, & clericos ex vtraque parte chori, omneſque alios in choro permanẽtes aſperget; & reuerſus ante infimum gradum altaris, vbi eum Diaconus, & Subdiaconus expectabunt, medius inter eos cantabit verſiculos, & orationem, prout in Miſſali, ex libro, quẽ ſuſtinebunt dicti miniſtri, vel ſuper legili ibidem poſito; qua finita, ſtatim amouetur legile, & liber, & celebrans, depoſito pluuiali, capit manipulum, & planetam, & cum Epiſcopo, qui ex ſede deſcendit ante altare facit confeſſionem, & omnia fiũt, & ſeruantur, vt in ſupradicto capitulo nono dicitur. Si Epiſcopus celebrare voluerit ſolemniter, nõ eſſet faciẽda huiuſmodi aquæ benedictæ aſperſio; abſente vero Epiſcopo, & in Collegiatis ſemper Dominicis diebus fit, vt ſupra dictum eſt. Quo caſu celebrans ſtatim atque altare aſperſerit, ſeipſum primo, deinde miniſtros paratos, mox Canonicos, & alios de choro, vt ſupra, aſperget, qui omnes, aſperſione huiuſmodi durante à principio vſque ad finem ſtare debent, detecto capite; & dum ante ipſos celebrans cum aſperſorio accedit, debent illi caput inclinare, & aſperſionẽ aquæ benedictę reuerenter recipere.

re. Memores etiam ſint Diaconus, & Subdiaconus, qui altari miniſtrant Dominicis diebus, valde decere, ſi eſt ipſi, poſtquàm celebrans communicauerit, ſacram cõmunionẽ ex ſuis manibus ſumpſerint, prout cauetur in Cõcilio Tridẽtino ſeſſione xxiij. cap. xxiij.

DE LITANIIS, ET Proceſſionibus maioribus, & minoribus quæ annis ſingulis fiunt. Cap. XXXII.

IN die Sancti Marci fiunt Litaniæ, quas maiores vocamus. Igitur dicta die congregatur de mandato Epiſcopi totus clerus ſęcularis, & regularis, ac etiam vbi conſuetum eſt, Confraternitates laicorum cum eorum inſignibus ante fores Eccleſiæ, vnde proceſſio diſcedere debet, ſeu etiã intra Eccleſiam, ſi ſit capax; ibiq; expectant, donec erit tempus: tunc incipiet à deputatis dirigi proceſſio ordine ſolito, in qua priùs procedent Confraternitates laicorum, deinde religioſi, poſtmodũ clerus, & Eccleſiæ Collegiatæ, & vltimò clerus Eccleſiæ Cathedralis, cuius Canonici omnes, ſi commodè fieri poterit, erunt parati paramentis ſibi competentibus, quemadmodum ſolent, Epiſcopo celebrante: paramẽta tamen erunt coloris violacei, & vltimo loco procedet Epiſcopus paratus pluuiali violaceo, & mitra ſimplici, medius inter duos Canonicos aſſiſtentes paratos dalmaticis, & manu ſiniſtra baculum paſtoralem geſtabit, dextera verò populo benedicet. Si erit Archiepiſcopus prębibit crux Archiepiſcopalis ante Canonicos Eccleſiæ Cathedralis, vt in capitulis ſuperioribus dictũ fuit: & ſi conſuetum ſit in huiuſmodi proceſſione portari aliquas Sanctorum reliquias, & ſacras imagines, ſeruabitur conſuetudo: remouendi tamẽ erunt à proceſſionibus ludicri & indecori actus. Eo

ordine

ordine ibit proceſſio vſq; ad Eccleſiam, ad quā iuxta cōſuetudinē ciuitatis dirigitur: cuius Eccleſiæ clerus, vbi ita conſuetum eſt, procedet obuiam vſque extra portam Eccleſię proceſſioni, ibique ſtās eam recipiet. Per viā proceſſionis cantentur Litaniæ, & alia, quæ in libro Rituali cōtinentur, & nihil vltra: Ipſa via priùs de mandato Epiſcopi ab omnibus in ea habitantibus mundetur. Prælati, ſi qui aderūt de gremio Eccleſiæ, ibunt immediatè ante Epiſcopum, Magiſtratus verò, & alij nobiles laici poſt Epiſcopum. Cum autē Epiſcopus, & proceſſio peruenerit ad dictam Eccleſiam, celebretur ibi Miſſa ſolemnis, vel ab ipſo Epiſcopo, vel ab aliquo Canonico coram eo cum ſolitis cęremonijs, vt ſupra ſuis locis dictum fuit: & in fine Epiſcopus dabit benedictionem ſolemnem, & faciet publicari Indulgentiam.

In proceſſionibus verò, & Litanijs minoribus, quæ rogationes vocantur, & fiunt tribus diebus ante Aſcēſionem Domini, eadem ſeruātur, ſed aliquantò remiſſiùs; cōuenit tamen in his Epiſcopum paratum cum miniſtris interuenire, vel ſaltē cum cappa. Ad ſimilitudinem harū proceſſionum regulari poterunt & aliæ proceſsiones extraordinarię, quę fieri quandoq; cōtingunt ad placandam iram Dei. Si vero celebrandę erūt proceſsiones ex cauſa lętitię, & pro gratiarū actione, aut etiam pro trāſlatione aliquarum inſignium reliquiarum Sanctorum, ordinari poterunt ad exemplum proceſſionis Sanctiſsimi Sacramenti, de qua ſequenti capitulo dicetur; lumina tamen, ſeu funalia accenſa deferri magis conuenit, cum Sanctiſsimum Sacramentum, vel ſaltem reliquiæ in proceſsionibus deducuntur.

DE FESTO SANctiſſimi Corporis Chriſti, & proceſſione. Cap. XXXIII.

VT proceſſio quæ hac die erit faciẽda, ritè, & rectè, ac ſecundũ debitas cæremonias in honorem tanti Sacramẽti fiat; & ad remouendas omnes contẽtiones, & lites, quæ forſitan cauſa præcedentię oriri poſſent, & in ipſo actu maxima cũ indecentia, & ſcandalo proceſſionem ipſam turbare, cura erit Epiſcopi pridie huius diei, vel etiã per aliquos dies ante demandare magiſtris cęremoniarũ, vel alteri ad quẽ forſan ſecundùm loci cõſuetudinẽ huiuſmodi cura ſpectabit, vt omnia decenter, & diligẽter præparẽtur, & pręuideantur. Nempe, vt viæ, per quas proceſſio tranſire debebit, mundentur & ornẽtur aulæis pãnis, picturis, floribus, frondibuſque virentibus ſecundùm poſſe, & qualitatem loci. Et ipſa Eccleſia ſimiliter perpulchrè ornata ſit, prout dicitur in capitulo de ornatu Eccleſiæ. Item, vt fiat rotulus, in quo deſcribãtur per ordinem omnes tam laicorum Confraternitates, religioſi, & Clerus, quàm etiam alij quicũque, qui huic proceſſioni intereſſe conſueuerunt, vel debent; vt ſecundùm debitum ordinem, & abſque aliqua contentione procedatur: appoſita etiã aliqua pęna pecuniaria, vel etiã, ſi Epiſcopo videbitur, pœna excommunicationis contra inobedientes, & procedere recuſantes ſecũdũ ordinem præſcriptũ in dicto rotulo. Quòd ſi aliqua præcedentiæ lis inter aliquos religioſos, cõfraternitates, ſeu laicos pẽdeat, quæ nõ ita de facili terminari valeat, poterit Eps mãdare, vt abſque præiudicio iurium ambarũ partium vel procedant ſecundum ordinem in dicto rotulo deſcriptũ, vel omnino ab huiuſmodi proceſſione abſtineant, donec lis fuerit determinata.

Et intimentur omnes in rotulo deſcripti, vt ipſa die feſtiuitatis Sanctiſſimi Corporis Chriſti ſummo mane ad Eccleſiam Cathedralem conueniant, & ibidem, vel in aliquo eiuſdem Eccleſiæ atrio, ſeu platea cōgregentur, vnaquæque religio, & Confraternitas cum ſuis inſignibus, & cruce, ac etiam cum funalibus, ſeu candelis in proceſſione deferēdis. Omnes enim tam religioſi, quàm laici deberent, ſi fieri poſſet, in hac proceſſione, ſi non funalia, ſaltem candelas ceræ albæ accenſas manibus portare. Ordo autem deſcribendus in prædicto rotulo erit, vt præcedant Confraternitates laicorum, deinde Religioſi ſecundùm ordinem antiquitatis, vel prout de iure, vel conſuetudine præcedere ſolent; poſtmodum curiales, & officiales portantes intorticia accenſa, inter quos vltimo loco ibūt nobiliores, & Magiſtratus; deinde clerus, hoc eſt, primò miniſter portans crucem Eccleſiæ Cathedralis, medius inter duos clericos portantes duo candelabra cum candelis accenſis; deinde, ſi aderūt clerici ſeminarij, & poſt eos curati Eccleſiarum parochialium cū cottis; tum Eccleſiæ Collegiatæ cum eorū inſignibus, ſi aliàs illa deferre ſolent; & vltimo loco clerus Eccleſiæ Cathedralis, cuius Eccleſiæ ſaltem octo beneficiati, ſeu manſionarij erunt parati cū pluuialibus albis pro deferēdis haſtis baldachini in principio proceſſionis, vt infra dicitur; & deinde ibunt ante Canonicos, qui ſimiliter omnes vnà cum dignitatibus erunt parati paramentis albis ſibi competentibus, quemadmodum ſolent parari, Epiſcopo ſolemniter celebrante, incipiendo à iunioribus, & inferioribus ordine; videlicet, primò Subdiaconi, & Diaconi cum dalmaticis, & tunicellis, deinde Presbyteri cū planetis, vltimo loco Dignitates cum pluuialibus; &,

ſi erit

ſi erit Archiepiſcopus, portabitur immediatè ante prædictos octo beneficiatos paratos, & Canonicos per aliquem Subdiaconum paratum medium inter duos Acolitos ceroferarios crux Archiepiſcopalis. Ante Epiſcopum immediatè ibit miniſter de baculo ſeruiens, ſeu iuxta loci conſuetudinem, dignitas, vel Canonicus paratus pluuiali baculum prædictum à terra eleuatum ambabus manibus portãs, prout in capitulo de mitra & baculo paſtorali dicitur. A lateribus hinc inde ibunt octo cappellani cum cottis, qui in Miſſa ſeruient, quatuor pro qualibet parte, portantes eadem funalia accenſa, quę pro Miſſa ſeruierunt; & poſt eos duo Acoliti cũ duobus thuribulis cõtinuò Sanctiſſimũ Sacramentum per viam thurificantes. Sequetur Epiſcopus ſub baldachino, capite detecto, portans manibus ſuis Sanctiſſimum Sacramẽtum in tabernaculo incluſum, medius inter duos Diaconos aſſiſtẽtes paratos hinc inde. Poſt Epiſcopum immediatè miniſter de mitra ſeruiens cum cotta, & velo ad collum, mitrã ipſam manibus geſtans. Si aderit Legatus de latere, vel alius Cardinalis, aut Metropolitanus, ſeu Nuntius Apoſtolicus habens facultatem Legati de latere, vel alius Prælatus ipſo Epiſcopo ſuperior, ibunt immediatè poſt Epiſcopum cũ cappa. Alij verò Epiſcopi extranei, & Prælati poſt eos in habitu eorum ordinario, hoc eſt manteletto ſupra rocchettum. Et ſi vnà cum Legato, vel alio Cardinali adeſſet Metropolitanus, vel Nũtius, ſeu alius Prælatus Epiſcopo ſuperior, tunc ſolus Cardinalis, vel ſoli Cardinales, ſi plures eſſent, erũt cum cappa, cæteri verò omnes in habitu ordinario, vt ſupra. Cauendum etiam erit, ne in hac proceſſione actus ſchęnici, vel ludicri, & indecori intermiſceantur, prout & ſu-

pra in præcedẽti capitulo dicitur:ſed omnia cum grauitate,& deuotione fiant, & procedant. Deputentur etiam nobiles viri, ſeu Barones, & alij, qui haſtas baldachini ꝑ viam proceſſionis portẽt, & qui eos in tempore, quando opus erit, vocet ſecundùm regulam ſupra in capitulo de vſu vmbraculi poſitam. Ipſa die ſummo mane præparetur per Sacriſtã, vel alios miniſtros baldachinum album perpulchrum ſuper Sanctiſſimum Sacramentum deferendum. Item ſuper credentia vltra candelabra, & alia ordinaria pro Miſſa, tabernaculũ pulchrũ ex auro, vel argẽto, in quo Sanctiſſimum Sacramentũ ponendum, portandumq; erit; item duo thuribula cum nauiculis, & thure, item velum ſericeum albũ, amplum, auratũ ſeu perpulchrè ornatum, ponẽdum ſuper humeros Epiſcopi, dum Sacramentum portabit. Præparentur etiã funalia, & candelę ex cera alba in numero ſufficienti pro Canonicis, & alijs deferenda in proceſſione. Quæ omnia per cæremoniarium prouideãtur, an ſint opportunè, & ad vſum neceſſarium præparata. Omnibus paratis, Epiſcopus quantò citiùs poterit, veniet ad Eccleſiam ordine, prout dicitur de acceſſu Epiſcopi ad Eccleſiã, & ibidem Miſſæ per primã dignitatem, vel digniorẽ Canonicum celebrãdæ paratus amictu, alba, cingulo, ſtola, pluuiali albo, & mitra aſſiſtit, in qua omnia ſeruabuntur, quæ in capitulo de Miſſa ſolemni, quæ coram Epiſcopo celebratur, expreſſa ſunt, ac etiam poſt communionem, cum cæremonijs, genuflexionibus, & reuerentijs erga Sanctiſſimũ Sacramẽtũ ſuper altare poſitũ, quę explicãtur in capitulo de officio, & Miſſa feriæ quintæ in cęna Dñi. Eleuato Sãctiſſimo Sacramẽto, vel etiam ante ſi opus erit, iunior magiſter cæremoniarũ curabit, vt proceſſio ſecundũ ordinẽ in prędicto

ĉto rotulo deſcriptũ dirigatur, & procedat. Poſtquã celebrãs ipſe cõmunionẽ ſumpſerit, & Sanĉtiſſimũ Sacramentũ in proceſſione deferẽdum in tabernaculo incluſerit, Dignitates & Canonici, ac oĉto beneficiati ſupradiĉti, &, ſi qui alij erũt, qui cũ paramẽtis in proceſſione ire debeãt, vnuſquiſq; dignitatum, & Canonicorũ in loco ſuo paramẽta ſacra albi coloris ſibi conuenientia induet; beneficiati verò p̄diĉti extra chorũ capiẽt pluuialia, & diſcedẽtibus duobus Diaconis aſſiſtentibus ad ſe parandum in loco ſuo, duo vltimi Iuniores Canonici venient ad aſſiſtendũ Ep̄o, donec primi parati reuertantur, quibus reuerſis, & ipſi ad ſe parandum ibunt. Finita Miſſa, & data p̄ Epiſcopum benediĉtione, celebrans diſcedẽs ab altari ibit in Sacriſtiã, vbi depoſitis paramentis Miſſalibus, induet alia dignitati, & ordini ſuo conuenientia, deferenda in proceſſione, & rurſus ibit ad locum ſuum inter alias dignitates, ſeu Canonicos. Interim accedent ad Epiſcopum duo Acoliti cũ duobus thuribulis, & miniſtrante nauiculam Presbytero aſſiſtente, abſque oſculo cochlearis, & manus, Epiſcopus ſtans, deteĉto capite, ſine benediĉtione imponet thus in duobus thuribulis prædiĉtis. Quo faĉto, accedet ad altare, vbi nudo capite genuflexus ſuper puluino ante Sãĉtiſſimũ Sacramentum, accepto è manibus prædiĉti Presbyteri aſſiſtentis vno ex duobus thuribulis, thurificabit triplici duĉtu Sanĉtiſſimum Sacramentum. Tum per magiſtrũ cæremoniarum imponetur ſuper humeros eius velũ per pulchrum ſupradiĉtũ, quod firmabitur ſpinulis, ne per viam decidat. Et Diaconus aſſiſtens à dexteris accedet ad altare, & cum debitis reuerentijs accipiet tabernaculum cum Sanĉtiſsimo Sacramento de altari, & illud in manibus Epiſcopi genuflexi

collo-

collocabit, cui nec manum oſculabitur, nec vllam tum faciet reuerentiam, ſed ſtatim atque in eius manibus Sanctiſſimum Sacramētum reliquerit, genuflectet: tunc cantores incipiēt Hymnum [Pange lingua glorioſi &c.] & Epiſcopus cum Santiſſimo Sacramento ſurget; & Diaconi aſſiſtentes hinc inde fimbrias anteriores pluuialis eleuabunt; &, ſi contingat aliquos gradus aſcendere, & deſcendere, magiſter cęremoniarum, vel aliquis cappellanus extremitates albæ, & veſtes anteriores ipſius Epiſcopi à parte anteriore eleuabit; & aliquis Princeps, ſi adſit, vel nobilior laicus ſubleuabit, & portabit per totam proceſſionem pluuiale Epiſcopi à parte poſteriori. Octo verò beneficiati prædicti, vel mãſionarij ex dignioribus parati, vt ſupra, accipient haſtas baldachini, quas portabunt per totam Eccleſiam, & in porta Eccleſiæ illas relinquent in manibus laicorum, qui primo loco Barones, & nobiliores, ſeu Magiſtratus eſſe debent, deinde alij, vt ſupra dictum eſt. Ipſi verò beneficiati præibunt ad locum ſuum, id eſt, ante Canonicos paratos. Per viam proceſſionis ſemper Epiſcopus aliquos Pſalmos, vel Hymnos ſummiſſa voce recitabit, reſpondentibus Diaconis aſſiſtentibus; & ſic ordine ſuperiùs deſcripto procedent per totam viam proceſſionis; quæ ſi longior fuerit, poterit Epiſcopus in aliqua Eccleſia, & ſuper altare deponere Sanctiſſimum Sacramentum, & aliquantulum quieſcere; & ibidem, antequàm diſcedat, thurificare Sanctiſſimum Sacramētum, & orationem de Sacramento cantare: quod tamen non paſſim in ſingulis Eccleſijs, vel ad ſingula altaria, quæ forſitan per viam cõſtructa, & ornata reperiuntur, faciendum eſt, ſed ſemel tantùm, vel iterum, arbitrio Epiſcopi. Dum proceſſio erit in fine,

ne, id eſt, prope eandem Eccleſiam, à qua diſceſſit, ante eiuſdem Eccleſiæ fores iterũ nobiliores laici, vel alij nobilitate eiſdem æquales haſtas baldachini capient: & Epiſcopus ſub baldachino ibit vſque ad cancellos, vel Presbyterium, vel ad gradus altaris iuxta Eccleſiæ ſtructuram, & ſituationem. Poſtquàm Epiſcopus peruenerit ad ſupremum altaris gradũ, Diaconus à dexteris cum debita reuerentia, & genuflexione, ac ſine oſculo accipiet de manu ipſius Epiſcopi ſtãtis Sanctiſſimum Sacramentum, & illud ſuper altare collocabit. Interim cantores in cantu pauſato, & deuoto cãtabũt Verſiculum [Tantum ergo Sacramẽtum &c.] Epiſcopus verò paulò retrocedens ſtans imponet incẽſum in altero ex duobus thuribulis, miniſtrante nauiculam Presbytero aſſiſtente, & ſine benedictione, & oſculis, vt ſupra, & genuflexus in ſupremo gradu altaris ante Sanctiſſimum Sacramentum illud triplici ductu, prout fecerat in principio, thurificabit. Quo facto, duo cantores cãtabunt verſiculum [Panem de cœlo &c.] cum ſuo Reſponſorio, & Epiſcopus ſurgens ex libro, quem Diaconi aſſiſtentes genuflexi hinc inde ſuſtinebunt, cantabit orationẽ [Deus qui nobis &c.] qua finita, accedet ad altare, & accepto tabernaculo cum Sanctiſſimo Sacramento, illud ambabus manibus eleuatum tenens, vertens ſe ad populum, cum illo ſignum crucis ſuper populum faciet, nihil dicens. Quo facto, Epiſcopus iterum deponet Sanctiſſimũ Sacramentum ſuper altare, & genuflectet, vt ſupra. Tunc Presbyter aſſiſtens in cornu Epiſtolæ ſtans verſus populum, facta prius debita reuerentia cum genuflexione Sãctiſſimo Sacramento, publicabit Indulgẽtias in forma conſueta ab Epiſcopo cõceſſas omnibus, qui proceſſioni interfuerunt. Et aduer-

tatur

tatur vt funalia, & candelæ, quæ in proceſſione delata fuerunt, non extinguantur, donec Epiſcopus cum Sanctiſſimo Sacramento benedictionē, vt ſupra dictum eſt, dederit. Omnibus expeditis, Epiſcopus, facta aliquantulum oratione ante Sanctiſſimum Sacramentum, diſcedet cum Canonicis in Sacriſtiam, vbi paramenta deponet, & ſolito more aſſociatus ab eis ad domum ſuam redibit. Si verò Epiſcopus voluerit ex ſua particulari deuotione hac die celebrare, poterit ſummo mane Miſſam planam ſine cantu legere, omiſſa pro hac die, propter proceſſionē ad celeriorem actus expeditionem, & ad euitandum calorem, Miſſa ſolemni: & in fine Miſſæ Canonici, & alij, vt ſupra, capient paramenta, Epiſcopus verò, depoſita planeta, capiet pluuiale, & cętera omnia fient, quę ſuperius declarata ſunt. Et, quia ſolitum eſt per totam hanc octauam ponere ſuper altare tabernaculum cū Sanctiſſimo Sacramento diſcooperto, dum Veſperæ, & officia diuina recitantur, ad quę magna populi frequentia ſolet accedere, coueniens eſſet, vt ob reuerentiam tanti Sacramēti, tā Epiſcopus, quàm Canonici, & omnes præſentes, & in choro aſſiſtentes ſemper, durante officio, ſtarent capite detecto, & nunquam ſederent, Quòd ſi ob longitudinem officij præſtare non poterunt, non omittant ſaltem in ſignum reuerentiæ detecto capite, exiſtente Sanctiſſimo Sacramento ſuper altare, diuinis officijs aſſiſtere. Solitum eſt etiā octaua die huius feſti poſt Veſperas fieri proceſſio ad reponēdum Sanctiſſimum Sacramētum, quę non tam ſolemnis, & longa via, vt prima, ſed vel per Eccleſiam, vel parum circa extra eam fieri debet, in qua ſi Epiſcopus intereſſe voluerit, debet cum pluuiali Sā ctiſſimum Sacramentū portare; & tā in principio, quàm

in

in fine proceſsionis illud thurificare,& alia facere, quæ ſuperiùs expreſſa ſunt; & demùm in fine illud includere, & reponere in tabernaculo, vbi ſolet continuò aſſeruari. Abſente Epiſcopo, & in Collegiatis celebrans ipſe finita Miſſa,& depoſita planeta,capiet pluuiale, & Sanctiſsimũ Sacramentum thurificabit, illudque ſub baldachino portabit,& omnia, vt ſupra, fiẽt, exceptis his, quæ ad Epiſcopum propriè pertinent.

DE ALIIS FESTIS in genere, in quibus eſt ſolemniter celebrandum vltra ſuperiùs expreſſa.

Cap. XXXIIII.

Quia per annũ plura feſta occurrunt, vltra ſuperiùs expreſſa, in quibus decet vel Epiſcopum ſolemniter celebrare, vel ſaltẽ Veſperis, & Miſſæ ſolemniter per alium celebratæ intereſſe, de his breuiter aliquid dicendum eſt. Celebrare igitur poterit Epiſcopus, niſi legitimè fuerit impeditus, in die Natiuitatis Domini Noſtri Ieſu Chriſti, in feſto Epiphaniæ Domini, in Dominica Reſurrectionis, in die Aſcenſionis, in Dominica Pentecoſtes, in feſtiuitate Annuntiationis, & Aſſumptionis beatæ Mariæ virginis, in feſto beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, in feſto omnium Sanctorum, in feſto Sãcti Patroni, & in die Dedicationis Cathedralis Eccleſiæ, vel etiam arbitrio ſuo in alijs feſtiuitatibus per annum, quandocumque ei placuerit, cum cæremonijs, & ſolemnitatibus, quæ ſupra in capitulo de Miſſa ſolemni per Epiſcopum celebrata explicatæ fuerunt: ac etiam cũ Veſperis ſolemnibus in Vigilia, ſeu die, quæ feſtum præcedit, excepto Sabbato Sancto, quo die Veſperæ non dicũtur, niſi mane in fine Miſſæ, & vigilia Annuntiationis beatæ Mariæ, ſi venerit in Quadrageſima die feriato:

quo caſu Veſperæ non celebrantur in vigilia, ſed tãtum in die, finita Miſſa: & tunc, ne iſta ſolemnitas ſine Veſperis ſolemnibus tranſeat, poterit Epiſcopus, depoſitis Miſſalibus indumentis, accipere pluuiale, & celebrare Veſperas, Canonicis paratis remanentibus; ſed ſi hoc feſtum venerit feria ſecunda in Quadrageſima, poterunt Veſperæ ſolẽnes in Dominica præcedenti celebrari cum cæremonijs, prout ſupra dictum eſt in capitulo de Veſperis ſolemnibus, Epiſcopo in craſtinum celebraturo. In alijs autem feſtiuitatibus, videlicet, Sancti Stephani Sancti Ioannis Euangeliſtæ, Circumciſionis Domini, feria ſecunda, & tertia Paſchæ, Dominica in albis, Dominica Trinitatis, in feſto Sancti Ioannis Baptiſtæ, in feſto Natiuitatis beatæ Mariæ virginis, in aliquibus principalibus feſtiuitatibus Eccleſiæ Cathedralis, & pro aliqua re graui ad vniuerſalem, vel propriam Eccleſiam ſpectante, vel aliàs quandocumq; Epiſcopo placuerit, poterit paratus cum pluuiali, & mitra, vel ſaltem cũ cappa aſſiſtere Miſſæ per aliquem Prælatum, Dignitatem, ſeu Canonicum celebratæ, in qua omnia ſeruabuntur, quæ ſupra explicata fuerunt in cap. de Miſſa ſolemni, quæ coram Epiſcopo celebratur: & ſi præcedenti die Epiſcopus Veſperis intereſſe voluerit, celebrabuntur ſimiliter, prout dicitur in capitulo de Veſperis ſolemnibus, Epiſcopo in craſtinum non celebraturo.

DE ANNIVERSARIIS diebus electionis, & conſecrationis Epiſcopi ſolemniter celebrandis.

Cap. XXXV.

SIngulis annis in diebus anniuerſarijs Electionis & Cõſecrationis Epiſcopi, Miſſam ſolemnem vel per ipſum Epiſcopũ, vel per aliquam dignitatem, ſeu Cano-

Canonicum, ipſo præſente, celebrari conuenit; quæ dies creationis, ſeu Conſecrationis ſi venerit in die aliquo feſtiuo, celebrabitur de feſto cum paramentis feſto conuenientibus, & cum cõmemoratione pro Epiſcopo; ſi verò venerit in die feriato, celebrabitur de Cathedra Sancti Petri cum paramentis albis, & vna tantum collecta pro Epiſcopo, videlicet [Deus omnium fidelium paſtor, & rector &c.] & cum præfatione de Apoſtolis; nec in ea ſermo habendus erit, ſed in reliquis omnia circa cæremonias ſeruabuntur, quæ ſupra proprijs locis explicata fuerunt.

DE ANNIVERSARIO Epiſcopi proximè defuncti. Cap. XXXVI.

Epiſcopus viuens prædeceſſoris ſui proximè ante ipſum defuncti memoriam habere debet, & pro eius anima ſingulis annis in die obitus anniuerſarium celebrare, vel ſaltem Miſſæ pro eius anima ab aliqua dignitate ſeu Canonico celebratæ præſens aſſiſtere, & in fine abſoluere. Miſſa autem erit defunctorum, & in ea omnia tam circa ornatum altaris, & indumenta, ac paramenta Miſſalia, quàm circa genuflexiones, & cæremonias ſeruabuntur, quæ ſupra declarata fuerunt in capitulo de Miſſa Pontificali pro defunctis, & de Miſſa pro defunctis, quæ coram Epiſcopo celebratur. Non tamen poſt Miſſam ſermo habendus erit, ſed finita Miſſa, ſolus Epiſcopus, depoſita cappa, apud ſedem ſuam parabitur pluuiali nigro cum cæteris indumentis, & habens ante ſe pannum nigrum extenſum, ſeu lecticam mortuorum abſoluit, prout ibi dicitur.

DE ANNIVERSARIO omnium Epiſcoporum, & Canonicorum Eccleſiæ Cathedralis Defunctorum. Cap. XXXVII.

ALiquo die nō impedito infra octauam defunctorū arbitrio Epiſcopi Canonicus aliquis, ſeu dignitas Eccleſiæ Cathedralis celebrabit Miſſam pro anima omnium Epiſcoporum, & Eccleſiæ Cathedralis Canonicorum defunctorum cum paramentis nigris, & cęremonijs, prout ſupra dictū eſt: cui Miſſæ Epiſcopus præſens erit cum cappa, & in fine, ſi voluerit, poterit, depoſita cappa, & accepto pluuiali, abſoluere, prout dicitur in præcedenti capitulo. Quòd ſi Epiſcopus huiuſmodi Miſſæ præſens non erit, vel abſoluere noluerit, celebrans dicto [Placeat &c.] accedet ad cornu Epiſtolæ altaris, vbi depoſita planeta, & manipulo, accipiet pluuiale nigrum, & ſtans in dicto cornu Epiſtolę verſus altare expectabit finem Reſponſorij, & interim clerici, ſeu alij extendent pannum nigrū ante gradus altaris, vel portabunt illi lecticam mortuorū, niſi aliàs à principio Miſſæ fuerit accommodata. Cum per cantores repetitur Reſponſoriū poſt verſiculum [Requiem æternam &c.] ſi Epiſcopus erit præſens accedet cæremoniarius ad Epiſcopum cum thuribulo, & miniſtrante nauiculam Presbytero aſſiſtente, Epiſcopus imponet thus in thuribulum, quod cæremoniarius portabit ad altare, & alicui cappellano celebrantis conſignabit tenendum iuxta cornu Epiſtolæ altaris, vbi etiam alius cappellanus tenet vas aquæ benedictæ cum aſperſorio. Incepto [Kyrie eleiſon] ſurget Epiſcopus, detecto capite, celebrans verò dicto vltimo [Kyrie eleiſon] ſtans detecto capite in dicto cornu verſus ad altare dicet intelligibili voce

[Pater

[Pater noſter] Quod ſecretè complebit; & interim accedet ad medium altaris, & verſus dictum pannum, ſeu lecticam mortuorum, miniſtrante Diacono aſperſoriũ, aſperget tertio ſuper eũdem pannum, ſeu lecticam, tum miniſtrante eodem Diacono thuribulum, ſimili modo ter thuribulum ducens pannum, ſeu lecticam thurificabit; deinde conuerſus ad altare ex libro ſuper illud poſito in eodem cornu Epiſtolæ dicet verſiculum [Et ne nos inducas &c.] & alios verſiculos, & orationem, & in fine verſiculum [Requiem æternam &c.] & dicto per cantores verſiculo [Requieſcant in pace.] celebrans ſignans altare, & ſeipſum dicet Euangelium Sancti Ioannis & redibit in ſacriſtiam ad ſe exuendum.

DE AEGROTATIONE, morte, funere, & exequijs Epiſcopi: & de ſupplicationibus ad Deum pro opportuna noui Epiſcopi electione impetranda.

Cap. XXXVIII.

Dicet Epiſcopus, tanquam bonus paſtor, & diligentiſſimus villicus, omni tempore paratus eſſe debeat ad reddendum rationem Domino ſuo de ouibus ſibi commiſſis, & de ſuæ adminiſtrationis officio; id tamen diligentiori cura, & ſtudio peragere debet, dum ægrotat, quaſi extremo vitæ ſuæ diei vicinior. Nam & ſi ſemper mortis periculũ mortalib⁹ imminet, propinquiores tamẽ morti ſumus, dum ęgrotamus. Curet igitur Epiſcopus, vt quanto magis dignitate cæteris præeſt, eò maiori ſtudio vltimum huius vitæ actum, quo loco coronari electi ſolent, cũ laude perficiat. Quod ſi dum ægrotat, tamquam

tamquàm homo morbi periculum non agnoſceret, medici, domeſtici, familiares, & præcipuè eius cōfeſſor ſecretè, & ſumma cum reuerētia, & caritate eum de diſcrimine, in quo verſetur, moneāt; & hortentur, vt voluntati diuinæ non inuitus adhæreat, & quæ ad animæ ſalutē pertinent, peragere curet. Nam Epiſcopum decet nō ſolùm verbo, ſed etiam opere, & exemplo vſque ad vltimum vitæ ſpiritum alios docere, & ad viam ſalutis dirigere. Medici verò, & familiares, quæ ad corporis ſalutem pertinent, diligentiſſimè curent, & polliceantur Epiſcopo ſe, quantum humana poteſt induſtria, facturos, vt, ſi fieri poterit, priſtinam ſanitatem recuperet. His verbis, & hortationibus excitatus Epiſcopus ægrotans, vel, (quod melius eſſet) ſua ſponte, cum extremum diem ſuum appropinquare cognouerit, primo peccata ſua confeſſori diligētiſſimè cōfiteatur, deinde tēpore cōgruo ſacrū petat viaticū, & antequā cōmunicet, præſente Sāctiſsimo Chriſti corpore, profiteatur Catholicā fidē, quā affirmet ſe ſemper inconcuſsè, & firmiter tenuiſſe, & credidiſſe, ſeq; in ea velle viuere, & mori, cum Deo placuerit. Tum maiori, qua poterit, deuotione, & humilitate, ſacrum ſumat viaticum, moneatque Sacriſtam, ſeu curatum, vt, cum tempus erit, alia Eccleſiæ Sacramenta ſibi adminiſtret. Conuocet deinde Canonicos, Parochos, & Curatos omnes, dum adhuc ſenſus corporis integri ſunt, & coram eis profiteatur iterū Catholicam fidem, petat veniā de negligētijs, & imperfectionibus ſuis, & ſi quemquam vmquam in ſua adminiſtratione offenderit, roget, vt orent Deum omnipotētem pro anima ſua: commendet illis Eccleſiam, pauperes, viduas, orphanos, & loca pia: memoret eis, vt, donec de ſucceſſore prouideatur, con-

tinuas

tinuas preces ad Deum fundant, vt eis bonum Paſtorē concedere dignetur, qui eos vberiùs, quam ipſe fecit, paſcere nouerit. Aperiat etiam eis debita, & credita Eccleſiæ, ſi quæ ſunt; & notificet ſcripturas, iura, & actiones eiuſdem Eccleſiæ: condat, ſi vult, teſtamentum, & eligat ſibi ſepulturam. Cum verò hora mortis appropinquat, curatus, ſeu Sacriſta in tempore Epiſcopo extremam vnctionem exhibeat, & animæ commendationē faciat, prout in ordinario. Viri pij, & religioſi continuò aſsiſtāt Epiſcopo animam agēti, cui crucem inſpiciendam, oſculandamq; crebrò offerant, redigantq; ei ad memoriam Paſſionem Domini Noſtri Ieſu Chriſti. Nec deſint Religioſi, & Sacerdotes, qui continuò, dum adhuc expirat, Pſalmos, paſsionē Chriſti, & alias deuotas orationes legant. Poſtquā Epiſcopus ſpiritū Creatori reddiderit, Canonici qui aderunt, ſinguli ſuper eū verſiculum. [A porta inferi, &c.] cum oratione [Deus qui inter Apoſtolicos Sacerdotes, &c.] recitabunt. Cubicularij verò, & familiares ipſius Epiſcopi defuncti corpꝰ eius aqua calida cum vino, & herbis odoriferis lauabūt, & mundabunt; &, ſi hęredibus videbitur, poterit etiam aperiri, & aromatibus condiri, quo caſu inteſtina eius ſtatim ſepeliantur in Eccleſia. Sed licet corpus non aperiatur, omninò agendum, & cúrandum eſt opportunis remedijs, vt ſine fætore vſq; ad præſtitutum tempus ſepulturæ ſeruari poſsit. Loto, & terſo corpore, clerici familiares, ſeu alij Eccleſiaſtici viri cum magiſtro cæremoniarū induant illud primum veſtibus ordinarijs vſque ad rocchettum, deinde ſacris veſtibus, quibus viuens induebatur, dum ſolemniter erat celebraturus; hoc eſt, caligis, & ſandalijs, amictu, alba, cingulo, ſtola, manipulo, cruce pectorali, tunicella, dalmatica,

ca, chirothecis, planeta coloris violacei, annulo, & mitra ſimplici, ac etiam pallio cum ſpinulis, ſi erit Archiepiſcopus, vel aliàs vtens pallio, & ponant ſuper pectus eius crucem aliquam, quā manibus teneat. Corpus ſic indutum, donec præparetur lectus in aula maiori, vt infra, ponatur ſuper aliqua mēſa, ſeu in terra ſuper tapete, cum cereis ardentibus ad caput, & pedes. Interim cæteri Epiſcopi familiares inferiores, & famuli totam domum denudent, & in aula maiori palatij, ſiue domus præparent lectum ex tabulis altitudinis palmorum ſex, longitudinis ad minus palmorum duodecim, & latitudinis palmorū decem, vel ad minus octo, & ſuper illud ponatur ſtratum ex lana, ſeu palea plenum, & cooperiatur panno ſerico nigro, vel ſaltem laneo. Ad lecti pedes præparetur parua menſa mūdo linteo cooperta, & ſuper ea duo cādelabra, cum candelis accenſis, liber Miſſalis, vas aquæ benedictę cum aſperſorio, thuribulum cum nauicula, & incenſo, ac ſuperpelliceum vnum cum ſtola, & pluuiale nigrū ponantur. Quibus omnibus ſic paratis, corpus Epiſcopi defuncti, vt ſupra indutum, portetur in dicta aula, & ſuper dicto lecto collocetur; & ad pedes eius ponatur pileum Pontificale ſericeis viridibus floccis ornatū, & hinc inde à lateribus ponātur ſcāna cum foraminibus pro funalibus, ſeu intorticijs ponēdis circa corpus, vel ſaltē illis deficiētibus, collocētur quatuor candelabra alta cū quatuor intorticijs ardētibus ad quatuor lecti angulos. Circumcirca per totam aulam diſponantur ſedilia, pro Canonicis, clericis, ciuibus, & alijs qui venient ad honorandum funus. Hora competenti, cum iam, ſi non omnes inuitati ad funus ſaltem eorū aliqui aduenerint, Religioſi quatuor ordinum mendicātiū, ſi in ciuitate aderunt, qui

inuitari debẽt, vel alij per ſingula Collegia, incipient vigilias, hoc eſt, Veſperas & Matutinum cũ Inuitatorio, & tribus Nocturnis, ac Laudibus defunctorũ. Primi, id eſt, inferiores, à quibus inchoandum eſt (nam vltimus locus dignioribus Religioſis reſeruatur) inchoabunt Veſperas: Prior enim eorum habẽs ante ſe legile cũ libro dicit ſecretè [Pater noſter] ad quod Canonici, & alij omnes inuitati circũſedentes aſſurgunt, ſic manſuri, donec inchoetur primus Pſalmus Veſperarum. Dicto [Pater noſter] ſecretè, alta voce incipiet Antiphonam [Placebo Domino] quam cæteri eiuſdem religionis fratres, qui prope funus ante alios hinc inde ſtare debent proſequentur. Et, ea finita, recitabunt alternatim Pſalmos Veſperarum cũ Antiphonis duplicatis, prout fieri ſolet in officio duplici. Et dum inchoantur Pſalmi, eiſdem fratribus, qui cantant, candelæ diſtribuendæ ſunt, prout & cæteris, quando Nocturnos, & Laudes cantabunt, vt infra. Ad canticum [Magnificat] ſurgunt omnes, & Prior eius religionis, qui Veſperas cantauerunt, accedet ad menſam ad pedes lecti, & ibidem à cæremoniario, vel alijs clericis induetur ſuperpelliceo, ſtola, & pluuiali, & imponet thus in thuribulum. Finito cantico [Magnificat] ſtans ibidem ad pedes lecti ante mẽſam prædictam manibus iunctis dicet [Pater noſter] & interim accepto aſperſorio de manu cæremoniarij, vel alterius clerici, incipiendo à parte dextera lecti, aſperget lectum circum circa, aſpergẽdo in qualibet parte lecti; & dum tranſibit ante Canonicos, illos capite aliquantulum inclinato ſalutabit. Et poſtquàm reuerſus fuerit, in eodem loco apud menſam, reddito aſperſorio, capit de manu eiuſdem cæremoniarij, vel alterius clerici thuribulum, & le-

ctum circum circa ſimiliter eodem modo thurificabit: quo facto, ſtans ante prædictam menſam, reddito thuribulo, & habens ante ſe librũ apertum, ex eo leget Verſiculos, & orationem infraſcriptam, videlicet.

℣. Et ne nos inducas in tentationem.

℟. Sed libera nos à malo.

℣. A porta inferi.

℟. Erue, Domine animam eius.

℣. Requieſcant in pace.

℟. Amen.

℣. Domine exaudi orationem meam.

℟. Et clamor meus ad te veniat.

℣. Dominus vobiſcum.

℟. Et cum ſpiritu tuo.

Oremus.

Deus, qui inter Apoſtolicos Sacerdotes famulum tuum N. Epiſcopũ Pontificali feciſti dignitate vigere: præſta quæſumus, vt eorum quoque aggregetur conſortio. Qui viuis, & regnas cum Deo Patre in vnitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorũ.

℟. Amen.

Deinde dicit Verſiculũ [Requiem ęternam &c.] & duo ex fratribus cantantibus [Requieſcat in pace.] cæteri reſpondebunt [Amen.] Finitis Veſperis, Religioſi, qui illas cantarunt, diſcedũt, & vocantur alij Religioſi, qui Matutinum, hoc eſt, Inuitatorium cum tribus Pſalmis primi Nocturni, & lectionibus cantabunt; & dum cantatur Inuitatorium vſque ad initium primi Pſalmi, omnes ſtare debent. Finitis Pſalmis primi Nocturni, duo cantores, ſiue ex fratribus, qui Nocturnum cantarunt, annuntiant Verſiculum [A porta inferi &c.] & reſpondetur [Erue Domine animã eius] Quo dicto, omnes ſurgunt: tunc vnus ex eiſdem Religioſis lectionem cantaturus accedit ad pulpitum, & ſecretè dicit [Pater noſter] quod totum ſub ſilentio complet, & eo finito, omnes ſedent, & ipſe le-

ſe lectionem incipit: & ea finita, cãtores cantant Reſpõſoriũ, & idem Religioſus cantat ſecundam, & tertiam lectionẽ. Finita vltima lectione, dum cantatur tertium Reſponſorium, Prior eius Religionis, qui Nocturnum cantauit, accedit ad menſam, induitĩ ſuperpelliceo, & pluuiali; & cum dicitur verſiculus [Requiem æternã &c.] imponit thus in thuribulum, & in fine cum dicitur [Kyrie eleiſon] ſurgunt omnes: & Prior dicat [Pater noſter] aſpergat, & thurificet lectum, vt ſupra in Veſperis, & cãtet eoſdem verſiculos, & orationem, vt ſupra dictũ eſt. Quo facto, alij Religioſi vocẽtur, & cantent ſimiliter ſecundũ Nocturnũ; & eo finito, alij, qui cantent tertium eodem modo, & forma, prout de primo dictum eſt. Demum vltimi, & digniores Religioſi cantènt Laudes eadem forma, prout decantatæ fuerũt Veſperæ; & ad Benedictus, & orationes, & cætera omnes ſurgant, vt ſupra.

Quòd ſi non adeſſent tot Religiones, quæ poſſent diſtinctè Veſperas, & Nocturnos & Laudes prędictas decantare; poſſet vna cantare duos Nocturnos, vel plures: ſed omninò in fine Veſperarũ, cuiuſlibet Nocturni, & Laudum aſpergendus, & thurificandus eſt lectus, & dicendi verſiculi, & orationes, vt ſupra. Et è contra, ſi eſſent plures Conuentus, & Religiones, poterunt duo ſimul cantare vnum Nocturnum.

Dum cantantur Laudes, paretur feretrum, & illis finitis, ponatur corpus Epiſcopi defuncti ſuper feretrum, & prædẽtibus omnibus Religioſis, & clero ordine ſuo, ad Eccleſiam deducetur; feretrum autem portabitur per Sacerdotes cottis indutos, & Canonici feretrum ſequentur, cum cæteris omnibus inuitatis, & de ciuitate. In Eccleſia collocetur feretrũ in medio Eccleſiæ, & ibidem Prior, ſeu dignior Canonicorum, vel

prima dignitas, ſi adſit, indutus pluuiali faciet officium, hoc eſt, dicet ad pedes feretri [Pater noſter] imponet thus, aſperget, & thurificabit, vt ſupra; & demùm cantabit verſiculos, & orationē ſupradictam. Quo facto, omnes diſcedant, & corpus ſepeliatur. Octauo die, vel quādo hæredibus, & executoribus defuncti placuerit, poterunt in Eccleſia celebrari exequiæ, cùm quatuor abſolutionibus, & omnibus cæremonijs, quæ ſupra expreſſę ſunt hoc eodē libro in capitulis, De Miſſa Pontificali pro defunctis.

Sepulto Epiſcopo, donec de nouo ſucceſſore prouiſum ſit, præces ad Deū continuò offerendæ ſunt pro opportuna noui Epiſcopi electione impetranda, & conueniret, vt ſingulis diebus Religioſi proceſſionaliter ad Eccleſiā Cathedralem accederent, Litanias cantantes, & ibidem pias, & deuotas orationes recitarent, vt Deus illis quamprimum concedere dignaretur nouum, & bonum paſtorem, qui Eccleſiam regere, & animarum curam dignè, & fructuosè habere valeret, & poſſet. Qua electione obtenta, quamprimum de ea nuntium certum habuerint, ſinguli Religioſi ad Eccleſiam Cathedralē accedentes Deo gratias agent, & Hymnum [Te Deum Laudamus] deuotè cantare in Eccleſia poterunt.

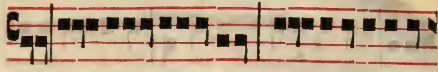
DE TONO CONFESſionis recitandæ per Diaconum poſt ſermonem, & de forma Indulgentię publicandæ per ſermocinantem, ac de benedictione danda per Epiſcopum poſt ſermonem.

STatim finito ſermone Diaconus, qui cantauit Euangelium, ſtans ante Epiſcopum capite inclinato cantabit confeſſionem in tono ſequenti: & dum dicet [Tibi Pater] & [Te Pater] ſi erit Canonicus profundiùs inclinabit, ſi non erit Canonicus genuflectet.

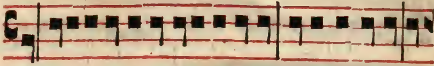
Confi-

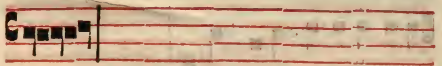
Confiteor Deo omnipotenti, beatæ Mariæ ſemper vir-

gini, beato Michaeli Archangelo, beato Ioannis Bapti-

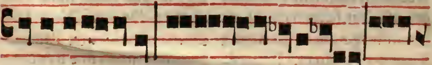

ſtæ, ſanctis Apoſtolis Petro & Paulo, omnibus ſanctis, &

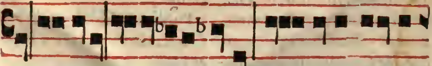

tibi Pater.

Quod dum dicit genuflectit coram Pontifice. Tum ſurgit & continuat.

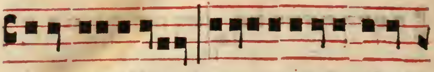

Quia peccaui nimis cogitatione verbo & opere, mea cul

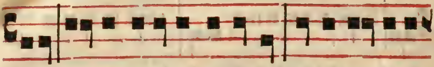

pa, mea culpa mea maxima culpa. Ideo præcor beatam

Mariam

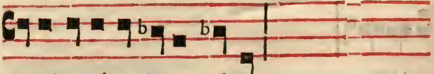
Mariam ſemper virginem beatum Michaelem Archan-

gelum beatum Ioannem Baptiſtam ſanctos Apoſtolos

Petrum & Paulum omnes ſanctos & te Pater Orare pro

me ad Dominum Deum noſtrum.

Finita cõfeſſione per Diaconũ, ſermocinator, qui in pulpito dum cantatur confeſſio genuflectet, ſurgens publicabit indulgentiam in forma ſequenti, videlicet. [Reuerẽdiſſimus in Chriſto Pater, & Dominus Dominus N. Dei, & Apoſtolicæ ſedis gratia huius N. Eccleſiæ Epiſcopus dat, & cõcedit omnibus hic præſentib' quadraginta dies de vera Indulgẽtia in forma Eccleſiæ conſueta. Rogate Deum pro felici ſtatu Sanctiſſimi Domini Noſtri N. diuina prouidentia Papæ N. Dominationis ſuæ Reuerendiſſimæ, & ſanctæ matris Eccleſiæ.]

Publicata Indulgentia Epiſcopus depoſita mitra leget ex libro per miniſtrum de eo ſeruientem ſupra caput ſuſtentato,

ſuſtentato, in tono orationis verſus ad populum, vt infra videlicet. [Præcibus & meritis beatæ Mariæ ſemper virginis: beati Michaelis Archangeli: beati Ioannis Baptiſtæ: Sanctorum Apoſtolorum Petri, & Pauli; ac omnium ſanctorum, miſereatur veſtri omnipotens Deus & dimiſſis peccatis veſtris perducat vos ad vitam æternã. ℞. Amen.]

[Indulgentiam: abſolutionem, & remiſſionem peccatorum veſtrorũ tribuat vobis omnipotẽs & miſericors Dominus. ℞. Amen.] Deinde benedicens populo more conſueto dicet: [Et benedictio Dei omnipotentis Pa✠tris, & Fi✠lij, & Spi✠ritus ſancti deſcendat ſuper vos, & maneat ſemper. ℞. Amen.] Si erit Archiepiſcopus ſtatim publicata Indulgentia, cappellanus portabit ante illũ crucem, quã genuflexus tenebit donec omnia prædicta compleuerit.

Cæremonialis Epiſcoporum Finis.

REGISTRVM.

*ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh II Kk.

Omnes ſunt Duerniones.

V E N E T I I S.

Apud Nicolaum Miſſerinum. M D C.

2-2-3